

**LİSANS DÜZEYİNDEKİ ÖĞRENCİLERİN
KREDİ KARTI DENEYİMİNE YÖNELİK ALGISI:
ANADOLU ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ
ÜZERİNDE NİTEL BİR ÇALIŞMA
Edibe Betül KARBAY
(Yüksek Lisans Tezi)
Eskişehir, 2012**

**LİSANS DÜZEYİNDEKİ ÖĞRENCİLERİN
KREDİ KARTI DENEYİMİNE YÖNELİK ALGISI:
ANADOLU ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ ÜZERİNDE NİTEL BİR ÇALIŞMA**

Edibe Betül KARBAY

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
İletişim Tasarımı ve Yönetimi Anabilim Dalı
Danışman: Prof. Dr. Sezen ÜNLÜ**

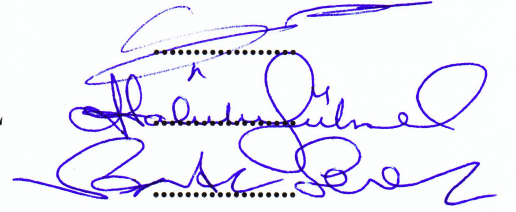
**Eskişehir
Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Ocak, 2012**

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Edibe Betül KARBAY'ın "Lisans Düzeyindeki Öğrencilerin Kredi Kartı Deneyimine Yönelik Algısı: Anadolu Üniversitesi Örneği Üzerinde Nitel Bir Çalışma" başlıklı tezi **31 Ocak 2012** tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, **İletişim Tasarımı ve Yönetimi** Anabilim Dalında, **yüksek lisans tezi** olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

İmza

Üye (Tez Danışmanı) : Prof.Dr.Sezen ÜNLÜ
Üye : Prof.Dr.Ahmet Haluk YÜKSEL
Üye : Doç.Dr.N.Serdar SEVER

Prof.Dr.B.Zafer ERDOĞAN
Anadolu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

YÜKSEKLİSANS TEZ ÖZÜ

LİSANS DÜZEYİNDEKİ ÖĞRENCİLERİN KREDİ KARTI DENEYİMİNE YÖNELİK ALGISI: ANADOLU ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ ÜZERİNDE NİTEL BİR ÇALIŞMA

Edibe Betül KARBAY
İletişim Tasarımı ve Yönetimi Anabilim Dalı
Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ocak 2012
Danışman: Prof. Dr. Sezen ÜNLÜ

Bu tezin amacı, geçimini başkalarına bağlı olarak sağlayabilen üniversite lisans öğrencilerinin, kredi kartı kullanma deneyimini nasıl algıladığını anlayabilmektir. Bu amaca ulaşabilmek için, kredi kartı kullandığını ve kendi geçimini sağlamak üzere hiçbir işte çalışmadığını belirten Anadolu Üniversitesi fakülte ve yüksekokullarından lisans düzeyindeki öğrencilerle yarı yapılandırılmış 30 görüşme yapılmış; öğrencinin kredi kartı deneyiminde neler yaşadığı, nasıl hissettiği, kendi deneyimini nasıl yorumladığı; alanyazının benzer deneyimleri nasıl değerlendirildiği çerçevesinde, betimsel analizle irdelenmeye çalışılmıştır. Araştırma sonunda, öğrencilerin kredi kartını var olan koşullarını/statüsünü korumak veya geçmeyi arzuladığı konuma işaret edebilmek için kredi kartı kullandığı görülmektedir. Öğrencilerin, kredi kartıyla yaptıkları harcamalarda -nakit parada olduğu gibi somut bir biçimde görülemediği için- ürünün kendisine ne kadar pahalı geldiği, ne kadar harcama yapmış olduğu, geriye ne kadar kaldığı ve ne kadar borçlanmış olduğuna ilişkin algısının kendisini yanıltabildiği görülmektedir. Bu nedenle farkındalık yaratabilmek için Bireysel Finans Yönetimi dersi uygulamalarının ülkemizde de zorunlu kılınması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kredi Kartı, Algı, Deneyim, Lisans Öğrencisi, Tüketim

ABSTRACT

PERCEPTION TOWARDS CREDIT CARD EXPERIENCE AMONG UNDER-GRADUATE LEVEL STUDENTS: A QUALITATIVE RESEARCH STUDY ON ANADOLU UNIVERSITY

Edibe Betül KARBAY

Department of Communication Design and Management

Anadolu University Graduate School of Social Sciences, January 2012

Advisor: Prof. Dr. Sezen ÜNLÜ

The aim of this thesis is to understand the perception associated with the use of credit card experience on undergraduate students whose source of income is someone else. For this purpose, 30 semi-structured interviews are conducted with the under-graduate students who are from the faculties and collages of Anadolu University and state that they have never been worked for a living and using credit cards, and they are asked how they experience their credit cards, how they are feeling about their experience, what they think about their own credit card experience; and all of them are analyzed by descriptive analysis, according to how literature interprets similar experiences. According to the results of the research, it can be seen that the students use credits cards to keep their substantial conditions/status or to reach the desired status. While the students having their spending by credit cards, there seems to be an illusion – because it is not as tangible as paying in cash- about how expensive was the product, how much has been spent, how much is left and how are become indebted at the end of spending. So in order to raise awareness, it is suggested that Personal Financial Management courses to be mandatory in our country.

Keywords: Credit cards, Perception, Experience, Undergraduate Student, Consumption

ÖNSÖZ

Elektronik paraya geçişte kredi kartları önemli bir basamağı oluşturduğuna göre, toplumsal yapı göz önünde tutularak izlenecek politikalar sosyo-ekonomik açıdan daha sağlıklı olacaktır. Bu tezde algı kavramı, hayatı anlamlandırmaya yardımcı olan, sosyal ve bireysel deneyimlere yüklenen düşünce biçimi olarak tanımlandı. Böylece benim de öğrenciliğim boyunca yaşadığım ve etrafımda hayatın her alanına değişik biçimlerde yayıldığını gördüğüm kredi kartı olgusunun bir boyutunu anlamam ve anlatabilmem için geçimini başkalarına bağlı olarak sağlayabilen üniversite öğrencilerinin, kredi kartı kullanma deneyimini nasıl algıladığına dair bir sunu ortaya koyuldu.

Tezin girişi ve ilk üç bölümünde, kredi kartı algısında etkili olabilecek değişkenler incelenerek, öğrencileri bu anlamda anlayabilmek üzere bir çerçeve oluşturulmaya çalışıldı. Dördüncü bölümde, oluşturulan bu çerçeveden yola çıkarak araştırma tasarımı; amaç, önem, varsayımlar, sınırlılıklar, işlemsel tanımlar belirlenerek, araştırmaya için uygun görülen araştırma yöntemi planlandı. Tasarım yapılırken, neden nitel bir paradigmadan konuya yaklaşıldığı gerekçeleriyle açıklandı. Beşinci bölümde öğrencilerin görüşleri; kendi deneyimlerini ifade edişleriyle kredi kartı olgusunu nasıl değerlendirdikleri paylaşıldı. Altıncı bölüm ise sonuçlar, tartışmalar ve öneriler için ayrıldı. Öncelikle görüşülen öğrencilerin ifadelerinden sonuçlar çıkarıldı. Çıkarılan sonuçlar, önceden yapılmış araştırmalar ve alanyazının söyledikleriyle karşılaştırılarak tartışıldı. Böylece konuya ilişkin öneriler getirildi.

Bu tez, gerek benim araştırmacılığı öğrenme çabalarım gerekse kredi kartı olgusunun derinliği ve çok boyutluluğu nedeniyle, bir yüksek lisans tezinden beklenen sürenin üzerinde zamana yayıldı. Tüm bu süreçte, olgunluğu, sabrı ve başaracağıma olan inancıyla, anlayış ve desteğini benden hiç esirgemeyen değerli danışmanım Prof. Dr. Sezen Ünlü'ye teşekkür ederim.

Tezin oluşum aşamasında, Farabi Değişim Programı'yla gittiğim Hacettepe Üniversitesi'nde, iki dönem boyunca bana akademik bir çalışma ortamı sağlayan ve yoğun programına rağmen bilgi ve deneyimlerini paylaşan sayın hocam Prof. Dr. Asker

Kartarı'ya ve düzenledikleri kolokyumlarla yapılan çalışmalara ilişkin fikirlerin paylaşımını sağlayan diğer tüm akademisyen arkadaşlarıma, teşekkürü borç bilirim.

Akademisyen olarak yetiştirilmek üzere atandığım Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Enstitüsü'nde bana çalışma disiplini ve ortamı açısından örnek olan ve öğretici bir ortam sağlayan değerli hocalarım; Enstitü Müdürümüz Prof. Dr. Ali Şimşek ve Müdür Yardımcımız Doç. Dr. N. Serdar Sever başta olmak üzere, çalışmamı kolaylaştırmak için ellerinden geleni yapan iş arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Bu anlamda, akademik açıdan yetişmemi desteklemek için, derslerinde yardımcı olarak görevlendiren, doktora dersi olarak verdiği Nitel Araştırma Yöntemleri dersini almamı salık vererek, diğer doktora öğrencilerinin çalışmalarıyla beraber eleştirel bir ortamda adım adım tezimde ne aradığımı ve nasıl bulacağımı öğrenmemi sağlayan, bizlerle, nitel araştırma yöntemlerine ilişkin okumamızın gerektiğini düşündüğü kitapları ve makalelerini paylaşan, asistanı olarak götürdüğü her ortamda konuyu tezime getirip sunmamı isteyerek eleştirilerden öğrenmeme vesile olan, odak grup görüşmelerinin nasıl yapılacağını gösterebilmek için bizzat saatlerce görüşmeleri yöneten ve jürimde de beni yalnız bırakmayan değerli hocam Doç. Dr. N. Serdar Sever'e, bu çalışmanın niteliğinin ve benim akademik gelişimimin yolunu çizen kişi olarak teşekkür ederim.

Bölüm başkanı ve jüri üyesi olarak hem bu çalışmada hem de her ihtiyacım olduğunda desteğini esirgemeyen hocam Prof. Dr. A. Halûk Yüksel'e, sosyolojik açıdan tartışmaları için Prof. Dr. Ali Ergur ve Prof. Dr. Nadir Suğur'a ve eleştirilerini paylaşarak çalışmaya destek veren tüm hocalarıma teşekkür ederim.

Bu çalışmanın ardında, deneme görüşmeleri, odak grup görüşmeleri ve yapılan yarı-yapılandırılmış görüşmeler olmak üzere onlarca katılımcının samimiyetle ayırdıkları ciddi bir zaman ve paylaşım süreci bulunmaktadır. Görüşmelerin sonunda da belirttiğim üzere, ifadeleri bilimsel açıdan çok değerliydi. Bir kez daha her birine teşekkür ederim.

Nitel araştırma verilerinin çözümlenebilir hale getirilmesi, bu yönteme başvuran araştırmacıların en çok dert yandığı noktalardan biridir. Bu anlamda, yapılan

görüşmelerin transkript edilmesinde ve diğer ihtiyaç duyduğum zamanlarda bana destek olan Gülşen Yılmaz, Kerem İldaş, İ.H. Cengizhan Karbay, Mert Karbay, Merih Karbay’a teşekkür ederim.

Çalışma boyunca sevgisini ve desteğini “ben” yerine her koşulda “önce sen” diyerek hissettiren sevgili Kıvanç Yenipınar’a, tartışmaları, düzeltmeleri ve ev arkadaşlığıyla çalışmalarımı destekleyen kuzenim Mert Karbay’a, her daim yanımda olan kardeşim İ. H. Cengizhan Karbay’a, her şartta arkamızda olduğunu bildiğimiz motivasyon kaynağım babam A. Semih Karbay’a, hayatımız boyunca dualarını ve maddi-manevi varlığını bize adayan annem Aynur Özdemir’e ve tüm paylaşımları için A. Vedat Karbay’a, Melih Karbay’a, Dilek Gönül Arık’a teşekkür ederim.

Özgeçmiş

EDİBE BETÜL KARBAY

İletişim Tasarımı ve Yönetimi Anabilim Dalı

Yüksek Lisans

Eğitim

Lisans	2008	Anadolu Üniversitesi, Eskişehir İletişim Bilimleri Fakültesi
Lise	2002	Kenan Evren Anadolu Lisesi, İstanbul

Kişisel Bilgiler

Doğum yeri ve yılı: İstanbul/ 22 Temmuz 1984

Cinsiyeti: Kadın

Yabancı dil: İngilizce, İspanyolca

İçindekiler

Jüri ve Enstitü Onayı	iii
Öz	iv
Abstract	v
Önsöz	vi
Özgeçmiş	ix
Tablolar ve Şekiller Listesi	xiii
Kısaltmalar Listesi	xiv
Giriş	1

Birinci Bölüm

Algı

1. Algı Nedir?	4
1.1. Deneyim Algısı	7
1.2. Statü algısı	8

İkinci Bölüm

Üniversite Gençliği

1. Gençlik	11
1.1. Gençliğin beklentileri ve içinde bulundukları koşullar	12
2. Üniversite Gençliği	16
2.1. Üniversite gençliği ve şehir ekonomisi ilişkisi	18

Üçüncü Bölüm

Para, Kredi Kartları ve Öğrencilerin Kredi Kartı Kullanımı

1. Paranın Anlamı	20
2. Kredi Kartları	22
2.1. Öğrencilere verilen kredi kartları	24
3. Kredi Kartı Araştırmaları	29
3.1. Sosyo-ekonomik yaşam koşulları ve kredi kartı ilişkisi	29
3.2. Öğrencinin kendisini maddi olarak destekleyen bireylere	

ilişkin algısı ve kredi kartı kullanma davranışı ilişkisi	31
3.3. Kredi kartı kullanma bilgisi ve davranışı arasındaki ilişki	32
3.4. Kredi kartı pazarlama stratejileri ve kredi kartı kullanımı ilişkisi	33
3.5. Kredi kartı ve borçluluk ilişkisi	36
3.6. Öğrencinin bir işte çalış[m]ıyor olması ve kredi kartı ilişkisi ...	38
3.7. Tüketim, alışveriş merkezleri ve kredi kartı ilişkisi	38

Dördüncü Bölüm

Lisans Düzeyindeki Öğrencilerin Kredi Kartı Deneyimine Yönelik Algısı: Anadolu Üniversitesi Örneği Üzerinde Nitel Bir Çalışma

1. Araştırmanın Amacı	40
2. Araştırmanın Önemi	40
3. Araştırmanın Varsayımları	41
4. Araştırmanın Sınırlılıkları	41
5. Araştırmanın İşlemsel Tanımları	42
6. Araştırma Yöntemi	42
6.1. Araştırma deseni	43
6.2. Evren ve örneklem	43
6.3. Verilerin toplanması	44
6.3.1. Görüşme formunun geliştirilmesi	45

Beşinci Bölüm

Araştırma Verilerinin Düzenlenmesi, Bulgular ve Bulguların Yorumları

1. Araştırma Verilerinin Düzenlenmesi	50
2. Bulgular ve Bulguların Yorumları	58
3. Öğrencilerin Nitelendirmesiyle Kredi Kartı Algısı	185

Altıncı Bölüm

Sonuçlar, Tartışmalar ve Öneriler

1. Sonuçlar	187
1.1. Öğrencinin kredi kartı alma öyküsü ve algı	187

1.1.1. Kredi kartına başvurma kararı	188
1.1.2. Kredi kartına başvurulmuş yer, kredi kartına ilişkin bilgi edinme ve kredi kartı borcu ödeme durumu	189
1.2. Kredi kartı taşıma/kullanma nedenlerine ilişkin algı	191
1.2.1. Acil durum	191
1.2.2. Param bitmesin	191
1.2.3. Çağın gereksinimi; internet alışverişleri	192
1.2.4. Taksitlendirme	192
1.3. Kredi kartı ve borçluluk algısı	192
1.3.1. Öğrencinin kendisini maddi olarak destekleyen bireylerin ekonomik durumuna ve kredi kartı borcu olursa destek görüp görmeyeceğine ilişkin algısı	193
1.3.2. Kredi kartı ve borç isteme algısı	194
1.3.3. Kredi kartı ve yapılan harcamaya ilişkin algı	195
2. Tartışmalar	196
3. Öneriler	202
Ekler	206
Kaynakça	208

Tablolar ve Şekiller Listesi

Şekil 1. Ülkelerin değere göre konumlandırılması	6
Şekil 2. Hangi ülkeler bu değerleri önemli buluyor	10
Tablo 1. 1979 ve 1997 Yıllarında Gençlerin Önem Verdiği Toplumsal Olguların Cinsiyete Göre Dağılımı	15
Tablo 2. Öğrencilerin Harcama Kalemlerinde İlişkin Ortalama Aylık Harcamaları (2007)	19
Tablo 3. ATM ve Pos Sayıları	23
Tablo 4. Kredi Kartı Sayıları	23
Tablo 5: Görüşmecilerin Temel Bilgileri	52
Tablo 6: Öğrencilerin deneyimine yönelik kredi kartı algısı	186

Kısaltmalar Listesi

ATM (Automated Teller Machine): Bankamatik

BDDK: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu

BKM: Bankalararası Kart Merkezi

ICC (Integrated Circuit Card): Akıllı kart

POS (Point of Sale): Satış Noktası

Giriş

Üniversite öğrencisi denildiğinde, sanayi veya hizmet sektörüne girmeden önce uzun bir eğitim sürecinden geçmekte olan, bu süreç içerisinde yetişkin yaşamına katılabilmekle katılamamak arasında (Armağan, 2004), toplumsal, ekonomik, psikolojik rollerin “öğrenci” başlığına yüklendiği yaklaşık olarak 18-24 yaş aralığındaki¹ genç bireyler kastedilmektedir. Bu genç bireylerde, gençlik çağının başlangıcındaki hızlı bedensel değişme, yerini ruhsal ve toplumsal değişmeye bırakır; toplumun en dinamik, en hareketli ve nitelikleri gereği çevresinden en fazla etkilenen kesimidir (Yazıcı, 2001). Etkilenme süreçleri içerisinde genç bireylerin kimlik arayışı, kendilerini sosyal ortamda var etme yollarını ve biçimlerini araştırmaktır. Bu anlamda sosyal algı, diğer olayları ve kişileri anlama ve bilebilmeye çalışma biçimimizdir (Franzoi, 2003: 84).

Toplumun gençlerden beklentileri, onların kişiliklerini şekillendirmekte, sosyal rollerini etkilemekte ve geleceklerine yön vermektedir (Rice ve Dolgin, 2005: 4). İletişim teknolojilerinin ve medya sektörünün gelişmesiyle, günümüzde gençler, şimdiye dek hiçbir neslin olmadığı kadar mesaja; özellikle de pazarlama ve “dilediğini, gönlünce yap”, “sen buna değersin”, “hemen yap” mesajlarına maruz kalmaktadır (Twenge, 2009). Artık ürün ve hizmetler salt kullanım değerinin ötesinde, yaşam deneyimleri ve kimlikler satmaktadır (Baudrillard, 2008; Bocock, 1997; Dağtaş, 1999).

Dışarıdan bakıldığında özgür, özgüveni yüksek, kendini *değerli* gören bu gençler; gerçekte narsisizm ve hayali bir iyimserlikle dolu, kaygı ve depresyonla başa çıkma mücadelesi vermeye çalışan bireyler olabilmektedir (Twenge, 2009). Yalnızca bir kuşak önce, bu gençlerin ailelerinin otuz yaşına kadar kurdukları hayata bakıldığında, eğitimi bittiğinde ne olacağını bilen, evlenmiş, çocukları olan, çalışan ve bu kişilerin toplum içinde *yetişkin* sayıldıkları bir toplumsal yapı söz konusuysa; günümüzde bu yapının, aileden maddi destek almaya devam eden, hayallerinin peşinden koşmak için cesaretlendirilen, ne yapacağı konusunda kararsız bireylerden oluşan ve bu yaşların *genç* sayıldığı bir *aşamaya* dönüştüğü görülmektedir (Twenge, 2009; Armağan, 2004; Rice ve Dolgin, 2005).

¹ TÜİK (Mart, 2009) araştırmasına göre Türkiye genelinde, örgün veya yaygın eğitim faaliyetlerine en aktif katılım, % 44,8 ile yükseköğretim mezunlarında ve % 40,5 ile 18-24 yaş grubundadır.

Türkiye kültüründe öğrencilik düşünüldüğünde, henüz üniversite eğitimi süreci içerisinde olan gençler, bir birey olarak yetişkinlerin fiziksel ve ruhsal ihtiyaçlarını hissedip, bu çerçevede bir yaşam talebinde bulunurken; bu ihtiyaçları karşılayabilmek için gereken maddi kazanımlar için bir işte çalışmayı istememekte, çoğunlukla da örgün öğrenim nedeniyle kendisine çalışma ya da çalışmalarından para kazanma fırsatı verilmemektedir (Armağan, 2004). Gazi Üniversitesi'nde yapılan Üniversite Gençliği araştırmasına, öğrencilerin %81,4'ü gelirlerinin çoğunu ailelerinden temin ettiklerini belirtmiştir (Yazıcı, 2001).

Üniversite, gençler için ekonomik ve sosyal bağımsızlık mücadelesinin de verildiği yerdir (Armağan, 2004; Yazıcı, 2001). Sosyal statünün sağlanabilmesi için hissettirilen ihtiyaçlar (Baudrillard, 2008) ve bu ihtiyaçlarını maddi olarak karşılayamamanın kaygısı (Twenge, 2009), öğrencinin, başkalarına; ailesine, burslara, okul kredilerine bağımlı olan geliri göz önünde tutulduğunda, genç bir birey için sıkıntı verici olabilecektir.

Günümüzde nakit paranın yerini, kredi kartlarının almaya başladığı görülmektedir. 1980 dönemi sonrasında, piyasalardaki mali işlemlerdeki kısıtlamaların kaldırılması, yurtdışına çıkışların serbest bırakılması ve döviz transferlerinde denetimin kalkması sonucunda kredi kartları ve bankacılık hizmetleri insanların gündelik hayatına girmiş, önceden sadece seçkin bir sınıfın ayrıcalık simgesi olan kredi kartları artık sıradan insanın da kolaylıkla erişebileceği statü simgesine dönüşmüştür (Bali, 2004).

2000 yılının sonuna doğru 18 yaş üstü öğrencilere de kredi kartı verilmeye başlandığı ve sektörün büyümesiyle bankaların üniversite öğrencilerini *müşterileri* arasında dahil edebilmek için yarıştıkları görülmektedir (İlef Görünüm, 2003). Normalde, sabit bir gelir, taşınmaz mal, sigorta, belirli bir yerde ikamet gibi koşulları sağladığında *yetişkinlere* verilebilen kredi kartı, artık örgün öğrenimde okuyan bir öğrenciye, yetişkinlerde aranan şartlar gözetilmeksizin verilebilmektedir (Kara, 1994'den akt: Norvilitis vd., 2003).

Hukuki açıdan, reşit bir birey olan bir üniversite öğrencisi, kredi kartının tüm hukuksal gereklerinden kendisi sorumludur. Bu anlamda bankaların üniversite öğrencilerine

yönelik sloganlarında “Hesap özetleri doğrudan sana gelen, tüm harcamalarından bizzat senin sorumlu olacağın, tamamen sana ait, aidat ödemeyeceğin ve indirimli faiz oranlarından faydalanabileceğin bir kredi kartından söz ediyoruz!” (İş'te Üniversiteli, 2011), “Yaşamdan zevk almayı isteyenlere...” (Play, 2011), “...özel şeffaf tasarımı ile çok havalı tam sana göre bir kredi kartıdır” (Axess exi26, 2011), “Üniversiteli Hızz’lı yaşar” (Advantage Hızz Üniversiteli, 2011), “Ekonomik özgürlüğünü ilan et!” (İş'te Üniversiteli, 2011) gibi ifadeler kullanmaktadır.

Bireyin kredi kartını algılama biçimi, kendi maddi koşullarını ve tüketim alışkanlıklarını değerlendirme şeklini etkileyebilecektir. Hissetme, düşünme, eyleme dökme şeklinde sonuçları içeren *tutumlar*, durum ya da nesnenin nasıl görüleceği ve bunun üzerine nasıl davranılacağı ile ilgili yönlendirir; bir olguyu hissedip yorumlayarak bir deneyim dünyası kurması ise *algılamadır* (Pickens, 2009). Algılar, bireyin deneyimini yorumlama biçimi olarak, gerçeklikten uzak da olabilir ya da daha önce geliştirilen tutumlardan yola çıkarak, yeni uyarıcılara karşı seçici algı geliştirilebilir (Merleau-Ponty, 2010).

Pratikte son derece işlevsel görünen kredi kartlarıyla, henüz paranın neden olduğu sorunlarla yüzleşmekteyken, yani şeylerin para karşılığında alınıp satılabilen metalar haline gelmesiyle karşılaşılan toplumsal ve bireysel sorunlar halen disiplinler arası bir düzlemde eleştirilirken, sistemin kendini bu derece hızlı yeniden üretmesi, beraberinde cevaplanabilmesi için araştırılması gereken soruların ve sorunların katlanarak çoğalması anlamına gelmektedir.

Sorunun kaynağına inebilmek için öncelikle kredi kartının, kartı kullanan kişiler tarafından nasıl algılandığının anlaşılması gerekir. Çünkü kişilerin konuya ilişkin algıları, deneyimlerden topladığı anlamlandırma biçimlerini oluşturduğu kadar, belirli bir tutum geliştirmelerine kaynaklık ederek davranışlarına da yön vermektedir. Bu anlamda bireyin içinde bulunduğu gerçeklik, “bireyin ya da bireylerin yaratılmasına etkin olarak katıldığı sosyal bir kurgudur” (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Birinci Bölüm

Algı

1. Algı Nedir?

Lagerspetz'e (2008) göre "Algı nedir?" diye sorulduğunda, cevap olarak; beş duyu organımıza sinyal gönderen uyarıcıların, beyinde uyandırdığı işaretler sonucu oluşan, koklama, görme, hissetme, tat alma, duyma işlemi gibi bir tanımın gelmesi muhtemeldir. Bu cevap, örneğin "su nedir?" diye sorulduğunda "H₂O" cevabını almak kadar doğaldır. Algıyı salt güdümleme süreci olarak ele alırsak gerçek dünya bu ışıklar ve bu renkler ya da gözlerimizin sunduğu bu ete kemiğe bürülü görüntü değil; bilimin bize bu duyu yansımalarının ardında olduğunu söylediği dalgalar ve parçacıklardır" (Merleau-Ponty, 2010: 13).

Öyleyse soruya "su" nedir vurgusu eklendiğinde, burada kastedilen suyun sözcük anlamıyla ne olduğunun sorulması ve bu durumda suyun ne ifade ettiği ile ilgili bir durumun kastediliyor olmasına işaret eder; öyleyse, nasıl bir tadı olduğundan, ne hissettirdiğinden, neden önemli olduğundan bahsedilen tanımlamalara yer verilebilir (Lagerspetz, 2008).

Lagerpertz'e (2008) göre "algı" nedir sorusuna verilecek cevap da beş duyu organının beyine yolladığı sinyalleri nasıl anlamlandırdığına ilişkin olarak açıklanmaya çalışılmalıdır. Böylece bir canlının, olguyu, neye ilişkin olarak, neyle, nasıl değerlendirdiği, onun algılayış biçimidir. Bu algılayış biçimleri ise davranışlarını şekillendirir. Bir bütün olarak algıdan kastedilen; güdülenme, tescil, örgütlenme ve yorumlama biçiminde dört aşamalı bir süreçtir (Pickens, 2009: 54). Algılanan olgular bütünü, bizim deneyimlerimizi oluşturur. "Deneyim alanımızda pek çok nitelik var ki vücudumuzda uyandırdıkları tepkilerden soyutlanınca neredeyse hiçbir anlama gelmezler" (Merleau-Ponty, 2010: 28).

Tutumlar, durum ya da nesnenin nasıl görüleceği ve bunun üzerine nasıl davranılacağı gibi hissetme, düşünme, eyleme dökme şeklinde yönlendirmeleri içerirken; *algılama*, bir olgunun hissedilip yorumlanarak bir deneyim dünyası kurulmasıdır (Pickens, 2009).

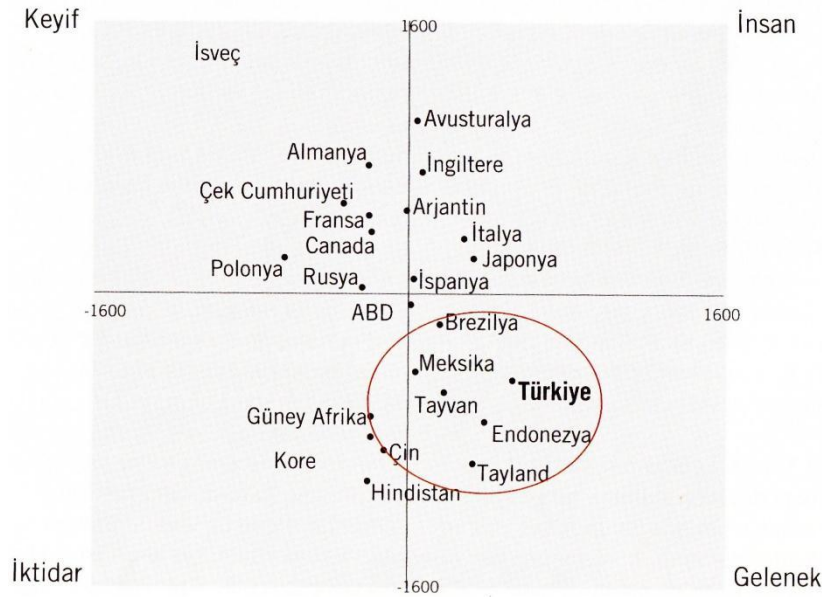
Algılar, bireyin deneyimini yorumlama biçimi olarak, gerçeklikten uzak da olabilir ya da daha önce geliştirilen tutumlardan yola çıkarak, yeni uyarıcılara karşı seçici algı geliştirilebilir (Merleau-Ponty, 2010).

“Gestalt psikolojisine göre bir nesne anlamı yoluyla değil, algımız içerisinde sahip olduğu özel yapı nedeniyle belirgin hale gelir” (Merleau-Ponty, 2006: 26). Merleau-Ponty’e göre “şeyler, karşısında düşünüp taşınacağımız yalın ve tarafsız nesneler değildir”; şeyleri algılayış biçimimiz karşısında, her biri bizim için bir tutumu simgeler, anımsatır, bizde olumlu olumsuz tepkiler uyandırır (2010: 30). “Bir insanın kendisini çevrelediği nesnelerden, yeğlediği renklerden, dolaşmaya gittiği yerlerden, o insanın zevki, kişiliği, dünyaya ve dışındaki varlıklara karşı tutumu okunur” (Merleau-Ponty, 2010: 30). Bourdieu’nun ise *habitus* olarak adlandırdığı yaşam-dünyası, bireyin sosyal mekân algısını düzenleyen tüm pratik, eğilim ve beğenilerin zırhı tarafından sistemleştirilip kurulan toplumsal algı kategorileridir (Bourdieu, 2006). Nesne ise algıda gerçek olur (Merleau-Ponty, 2006: 51).

Charles Darwin’in evrime yönelik düşüncelerinin kültür alanında da geçerli olduğunu düşünen Richard Dawkins’in fikirlerini, pazarlama alanına taşıyarak markalara danışmanlık yapan Clotaire Rapaille’ye göre kültür kodu², bir kültür içerisindeki bireylerin neyi, neden, nasıl tüketiceğine dair algı biçimlerini yansıtır (Baysal vd., 2009). Bu noktadan yola çıkarak Türk tüketicisinin kültürel gen haritasına bakıldığında öne çıkan değerlerin; aile-çocuk, inanç-maneviyat, milliyetçilik gibi küresel düzeyde daha geleneksel sayılabilecek çizgide seyrettiği gözükmemektedir (Baysal vd., 2009). Öyleyse Türkiye’deki tüketicinin olgulara bakış açısında *Şekil 1*’de görülen bu algı çerçevesi belirleyici olabilecektir.

Odabaşı’na (2006: 41) göre, “tercihlerimizin ve zevklerimizin bir boşluk içinde, kendi kendine doğal bir süreçten geçerek oluştuğunu söylemek safdillik olur”. Yetişkin insan kendi yaşamında, kültürün, eğitiminin, kitapların ve geleneğin kendisine görmeyi

² Bknz: Rapaille, C. (2009). *Kültür kodu*. (D. Dölek, Çev.) İstanbul: FGP.

Şekil 1. Ülkelerin değere göre konumlandırılması

Kaynak: Baysal, Kadioğlu, ve Durmuş, 2009, s. 77.

öğrettiği şeyleri bulgulamaktadır (Merleau-Ponty, 2010: 53). Algı üzerine yapılan çalışmaların da gösterdiği üzere; tutumlar, geçmiş deneyimlerden çıkarılan tahminler, kültürel beklentiler, ihtiyaçlar, içinde bulunulan ruh hali gibi psikolojik faktörler de algıyı etkilemektedir (Severin ve Tankard, 2001: 74).

Reklam, moda, tüketim törenleri (hediye alışverişini baki kılan özel günler) arasında üretilen anlamlar, tüketicinin nesnelere yeni anlamlar kazandırarak, yaşam algısında ritüellerin çeşitlenerek yeniden üretilmesini sağlar (Douglas ve Isherwood, 1999). Bu anlamda kitle iletişimcilerinin üzerinde durdukları nokta, vermek istedikleri mesajın hedef kitle tarafından doğru algılanmasını sağlayacak yöntemlerin araştırılması ve uygulanmasıdır ki bu; algı sürecine etki eden faktörlerin karmaşık ve bütünlük yapısı düşünüldüğünde hiç de kolay değildir (Severin ve Tankard, 2001).

Reklamların yarattığı “üst-orta sınıf mitolojisinde” (Qualter, 1991’den akt: Dağtaş, 1999: 67), haz ve mutluluk sahibi olmak tüketime bağlıdır. Buna bağlı olarak “tüketilecek mallar ve deneyimler, önceden paketlenmiş, düzenlenmiş, yaratılmış ve tüketicide istenilen tepkiyi uyandırmak üzere kodlanmıştır” (Bocock, 1997).

1.1. Deneyim Algısı

Algılama, geçmiş deneyimler üzerinde temellendirilmiş varsayımlar, kültürel beklentiler, güdüler (gereksinimler), ruhsal durum ve tutumları içeren bir takım psikolojik faktörler sonucu oluşturulmuş işlemsel görüşlerdir (Severin ve Tankard, 1994).

Kant'a göre ise, bir nesne kişiye ifade ettikleriyle, yani nesneden edindiği deneyime göre zihinde yer eder (Kant, 2003'den akt: Zypur vd, 2006). Tam algı/ıdrak³ diyebileceğimiz fenomenin zihindeki canlanması bu şekilde gerçekleşir. Süreç sonucunda olgu, zihindeki kategorilere ayrılır ve benzer olguların anlaşılmasına yardımcı olur. Bu noktada olgunun zihinde gerçekleştirdiği anlama biçimi, gerçek nesnellikte olan değil, kişinin bilişsel deneyimleriyle oluşturduğu (yere, zamana göre değişebilecek) bütünlükçü algılama biçimidir.

Modern tüketimcilik, bir semboller dizisinin anlaşılır hale gelmiş olmasına bağlı olduğundan, tüketicinin yaşam tarzı biçiminde kodlanmalıdır (Bocock, 1997: 62). “Fiziksel tüketim söz konusu deneyimin gerçekleştirilebilir olduğunu kanıtlamayı, test etmeyi ya da göstermeyi sağlar” (Douglas ve Isherwood, 1999: 90). Bu açıdan tüketim, bireyin nasıl algılanmak istediği ile ilgili bir süreçtir.

Satın alınan giysiler ya da belli tarzda mobilyalar aracılığıyla belli bir kişilik kalıbına girebilme, farklı kişilik deneyimlerini yaşama arzusu, ekonomik durgunluk dönemlerinde kişileri etkilemeye devam ederek, arzular bir müddet bastırıldıktan sonra, zorunlu kesintiler son bulur bulmaz yeniden aktif hale gelebilmektedir (Bocock, 1997).

Tüketime, tüm toplumsal kategorilerin sürekli yeniden tanımlandığı aktif bir süreç olarak bakılabilirse, bireyin tüketimi, mümkün olan zaman ve mekânda, kendisi, ailesi ve toplumsal çevresi hakkında bir şeyler söylemek için kullandığı görülecektir; her bir tüketim yoğun bir biçimde kültürel, toplumsal bir süreci paylaşıyordur (Douglas ve Isherwood, 1999). Douglas ve Isherwood'a (1999) göre “mallar tüketimi birlikte yapanların anlaşmasıyla değer kazanır”(s. 89); toplumsal ilişkileri oluşturur ve devamını sağlar (s. 74).

³ apperception

Tüketici, düşler dünyasında kendi oluşturduğu ya da kendisine empoze edilen deneyimleri, tüketim yoluyla gerçekleştirmeyi benimsediğinden; ürünlerin fonksiyonel özelliklerine göre tüketilmesinden, sembolik tüketimlerine doğru hızlı bir kayma gözlemlenmektedir (Odabaşı, 2006).

1.2. Statü Algısı

Latince “ayakta duruş anlamına gelen *statum* fiilinden türemiş olan statü kelimesi, kişinin toplumdaki konumunu ifade etmek için kullanılır. Kişinin toplumdaki resmi ya da mesleki duruşunu ortaya koyarken, toplumun da bireye bakış açısındaki değerini ve önemini belirleyen ilk maskedir (Botton, 2008). Bir bireyin diğerlerini nasıl gördüğü ve diğerlerinin de bir bireyi nasıl algıladığı sosyal algıdır (Franzoi, 2003; Pickens, 2009).

Turner’a (2000) göre ise sosyoloji ve psikolojideki statü kavramı, toplumsal rol kavramıyla ilintilendirilmiş, kişinin toplumdaki konumu tanımlayan beklentiler çerçevesidir. Bu anlamda statüye ilişkin olarak, kişilerin ırk, cinsiyet ya da yaş gibi üzerlerinde çok az denetim sahibi oldukları veya hiç olmadıkları bazı özelliklere işaret eden *verilmiş statü* ve kişinin eğitsel yaşamıyla ya da kendi becerisiyle elde ettiği *kazanılmış statü* ayrımı yapmak mümkündür.

Bourdieu için de zevk bir sermaye aracı olarak çeşitli statü grupları arasında ayırım ve farklılıklara olanak sağlar (Bocock, 1997: 73). “Tutumluluk, kötülük, müsriflik, dikkatsizlik, görkem, cesaret yargıları, toplumsal çevrenin geri kalanı tarafından kuvvetli bir biçimde yayılırsa, bireysel harcamanın tabanını ve tavanını etkin bir şekilde belirleyebilir” (Douglas ve Isherwood, 1999: 45). Gelirin yalnızca bir kısmını harcamak bazı yer ve durumlarda tutumluluk, akıllılık, erdem gibi değerlendirilirken, kimi zaman ve ortamlarda da pinti, Varyemez, kötü ve yanlış gibi adlandırılabilir. “Tüketim tam da kültürün kavgasının verildiği yerdir” (Douglas ve Isherwood, 1999: 73).

Botton’a (2008) göre, herkes tarafından bilinen fakat pek az itiraf edilen yüksek statü, dünyanın en güzel nimetlerinden biridir; ancak “yaşantımızı büyük ölçüde yiyip bitirebilecek kadar azılı bir korku” olan statü endişesini de içinde barındırır. Yüksek statüye tanınan ayrıcalıklar, para, özgürlük, mekân, rahatlık ve zaman kazandırırken,

başkaları tarafından önemsenme ve değerli görülme hissi de en az bunlar kadar önemlidir (Botton, 2008).

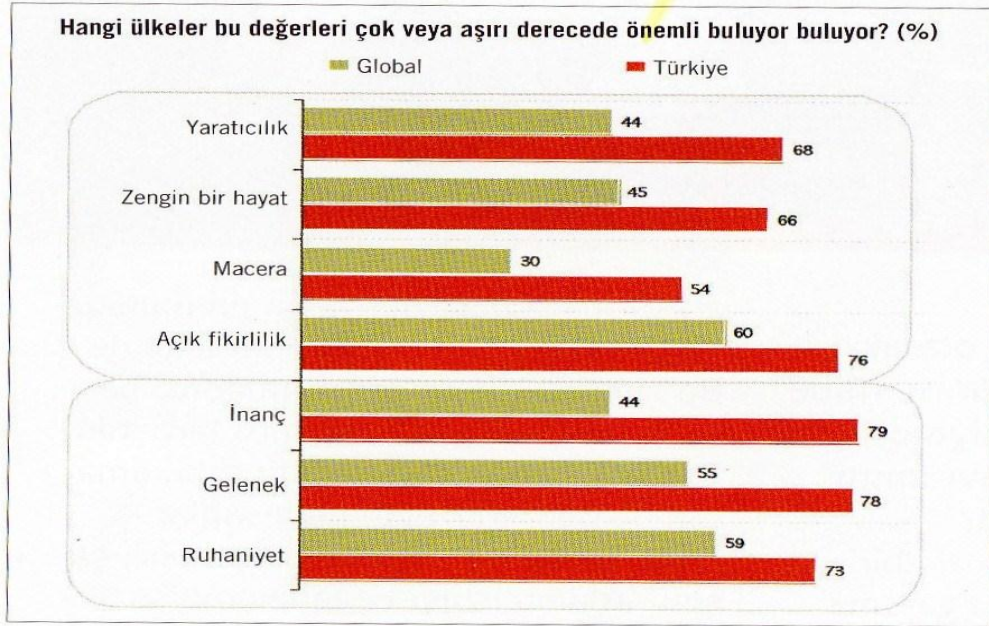
Kendimizi dolayısıyla statümüzü algılayış biçimimiz başkalarının bizi nasıl algıladığı üzerine kurulmuştur (Franzoi, 2003). Bu durumda bireyin bulunduğu çevre içerisinde başarı kavramı nasıl tanımlandıysa, kişi başarıya ulaşarak statü sahibi için çabalayacak, kendini sosyal ortamda konumlandırmaya çalışacaktır. Turner'a (2000: 92) göre, yirminci yüzyılda başarının yeni simgeleri ev sahipliği ve otomobildir. Burada otomobil, artık sadece bir ulaşım aracı değil; aynı zamanda, erkek fantezilerinin bir ögesi, toplumsal başarının bir işareti, bir hayat tarzı, ilerlemeci kültür ve demokrasinin bir göstergesi haline gelmiştir.

Pazarlama sosyologu Piere Martineau'ye göre "ürün ya da marka imajı tüketicinin kişiliğinin, benliğinin bir sembolüdür" (Odabaşı, 2006: 57). Ürünler ve markalar, salt kullanım özelliklerinin dışında bir işaret ve sembol olduklarına göre, sembolik tüketimin nedenlerini; statü ya da sosyal sınıf belirtmek, kendini tanıyıp bir role bürünmek, sosyal varlığını oluşturmak ve koruyabilmek, kendisini kendine ve başkalarına ifade edebilmek, kimliğini yansıtmak biçiminde sıralanabilir (Odabaşı, 2006: 58).

Bir yaşam biçimi, sevilen bir slogan, bir giyim tarzı, kısacası güncel olarak geçerli olan ve kabul edilen her şey *moda* olarak, kim olduğumuzu belirlemede bize yardımcı olan en önemli unsurlardır (Odabaşı, 2006). "Zamanımızın göstergesi, düşüncenin modaya teslim olmasıdır" (Jacoby, 1996: 25). Çünkü, "güzel olan, kameranın yeniden ürettiğidir" (Adorno, 2009: 83).

"Kültür endüstrisinde bütçeye göre belirlenen değer farklarının, gerçek farklarla, ortaya çıkan ürünün anlamıyla hiçbir ilintisi yoktur"; burada değeri belirleyen gösterişin, yapılan yatırımların gösterilmesidir (Adorno, 2009: 52). "Yeni şey, kendine sahip olunmasının zorunlu olduğunu dayatır ve hane halkına, kendisi olmadan daha ilkel bir çağın kaosuna geri çekileceklerini bildirerek onları tehdit eder" (Douglas ve Isherwood, 1999: 34).

KMG CEO'su Vural Çakır'a göre, Türk tüketicisinin en dikkat çekici kültürel geni, bireysel ve ulusal anlamda sınıf atlama isteğidir ve bu konudaki sabırsızlığı genel bir mutsuzluk hali yaratmaktadır (Baysal vd., 2009: 76).

Şekil 2. Hangi ülkeler bu değerleri önemli buluyor

Kaynak: Baysal, Kadioğlu, ve Durmuş, 2009: 77.

Toplumumuzda gittikçe artan statü sembollerinden biri kredi kartı sayısı, diğeri de kartların toplam limitidir (Ritzer, 2001). Modern statü, ne kadar kenara koyduğunuzla değil ne kadar borçlanabildiğinizle sembolize edilir (Turner, 2000). Ürün ve hizmetlere yüklenen anlamlar, medya ve kitle iletişim araçlarının yardımıyla satın alınabilir olarak sunulduğu düşünüldüğünde (Adorno, 2009; Baudrillard, 2010; Dağtaş, 1999), toplumun kredi kartına nasıl bir anlam yüklediği daha iyi anlaşılabilir.

İkinci Bölüm

Üniversite Gençliği

1. Gençlik

Bebek, içinde doğduğu ve sosyal olarak eğitildiği çeşitli kültürel guruplar içinde işlendiğinden, bilinçdışı, bebeklerin birlikte doğdukları bir şeyden çok, onlarda oluşturulup üretilen bir özellik olarak algılanmalıdır (Bocock, 1997: 89). Bu açıdan bakıldığında “içinde bulunduğu zamanın ve yerin kültürüne bulanmamış bir insan yoktur” (Douglas ve Isherwood, 1999: 79). Algı süreci, bir bütün olarak ele alındığında, kişilerin tutumları, manevi değerleri, referans çerçevesi, kültürü ve toplum içerisindeki kendi deneyimleri ile birlikte oluşur (Tang L.-P. T., 1993: 98). Bu çerçevede Armağan (2004: 6), gençlik tanımında, yaşlarla verilen bir genel tanımın ötesinde, “nüfusun buluşa erme ile toplumsal yaşamda yer alma dönemleri arasında kalan kesim” ifadelerini kullanmıştır.

Armağan’ın (2004) yirmi beş yıllık öğrenci araştırmalarını sistematik ve karşılaştırmalı bir biçimde izleme olanağını sunduğu “Gençlik Gözüyle Gençlik” kitabında, hem gençlerle ilgili yapılmış araştırmaları Türkiye’nin sosyolojik olguları çerçevesinde toparlanmış hem de öğrencilerin bu olgulara yönelik kendi görüşlerine de yer verilmiştir. Armağan’a göre, 2000’lerdeki nüfusun %72’si 35 yaşın altında olan Türkiye, nüfusu genç bir ülke olmasına karşın, gençlere gösterilen ilgi ve sunulan olanaklar bakımından yeterince önem verilmemektedir ve eğer toplumun sağlıklı bir gençlik politikası yoksa, toplumsal çalkantılara gebe olunduğu bilinmelidir.

Tezcan (2000) inceleme yazısında, gençliğin durumunu, rolünü, sorumluluğunu, sorunlarını incelerken, toplumsal değişme sürecinin göz ardı edilemeyeceğini belirterek Türk toplumunun çeşitli dönemlerdeki gençlik profilini şu şekilde ortaya koyar:

1923’lü Yıllar Gençliği: Modernleşmecilik, Yenilikçilik, Devrimcilik : Cumhuriyet’in kurulduğu yıllardaki, Atatürk devrimleri doğrultusunda modernleşme yanlısı, inançlı bir gençliktir.

1950’li Yıllar Gençliği: Çoğulculuk ve Demokrasiden Yana: Demokrasinin gelişmesi, yaygınlaşması için katkı yapmaya çalışan demokrasi ve çoğulculuktan yana gençliktir.

1960’lı Yıllar Gençliği: Devimci: 1960 hareketiyle ulusal reformist, Cumhuriyet değerlerine sahip çıkan, ordu-gençlik el ele, sistem içi çözüm arayan gençliktir.

1960’lı Yıllar Gençliği: Politize Gençlik: “Daha çok özgürlük”, “daha çok ekmek”, “kalıcı barış” gibi 1968 gençlik hareketlerinden Türkiye’nin de ağırlaşan ekonomik koşullara karşı gençliğin siyasallaşması, farklı akımlara ayrılması, “ordu-gençlik el ele” yerine “işçi-köylü-gençlik el ele “ sloganının kabullenilmesi, sağ-sol ayrımcılığının arttığı, rejime yönelik eylemlere girişen radikal gençliktir.

1980’li Yıllar Gençliği: Tüketici: Alım gücünün çok düşük olmasına rağmen, dışa açılma süreciyle albenili ürünlerle tüketimin kamçılanması, sosyal sınıflar arası farklılaşma ve düşmanlık, gençlik örgütlenmelerine sıcak bakılmayan ve engellenen bir dönemdir. Depolitizasyon süreci sonunda gençler, bireyselleşmeye ve toplumsal sorunlara karşı tepkisizleşmeye başlar. Daha çok ekonomi ve eğitim politikalarına karşı ilgili gençliktir.

1990’lı Yıllar Gençliği: Apolitik, Şiddet Eğilimli ve Global Yönelimli: Sosyo-politik güvensizlik, ekonomik dengesizlikler sonucu gençlerin şiddete yönelmesi, yurtiçi ve yurt dışı modayı takip eden, medya patlamasına maruz kalan ve markaların arasında gelecek kaygısı taşıyan gençliktir.

1.1. Gençliğin Beklentileri ve İçinde Bulundukları Koşullar

Twenge (2009), 1970-1990 yılları arasında doğan bireylerle yaptığı toplamda 1.3 milyon kişiye, televizyon, dergi, müzik incelemelerine ulaşan çalışmalarını anlattığı kitabında, herkesin bir nesle ait olduğunu ve gerçekliği algılayışının o neslin özellikleriyle şekillendiğini ileri sürmektedir. “Ben Nesli” adını verdiği bu dönemin insanları sürekli olarak, “aşkların en güzeli insanın kendisini sevmesidir” biçiminde şarkılara konu olan, bireyin sadece kendine odaklanması aşılınmış; üniversiteye girmek, çok para kazanmak, mümkünse meşhur olmak isteyen gençlerden oluşmaktadır. Ben

Nesli'nin çocukları, eninde sonunda film yıldızı, tanınmış bir sporcu ya da en azından zengin olacağını hayal ederek büyümüşdür (Twenge, 2009: 123).

King (2006), araştırma ve strateji yöneticiliği yaptığı Metro dergisi için, İngiltere'de 18-24 yaş aralığındaki gençlerin yaşam tercihlerini, medyayla ilişkilerini ve beklentilerini değerlendiren bir çalışma ortaya koyar. Erkek ya da kadın fark etmeksizin bu yaş grubunda en göze çarpan özellikler; zamanın azlığı ve yüksek teknolojiyle çevrelenmiş bir yaşam şeklinde özetlenebilir. Bu anlamda, hayatlarını çevreleyen teknolojik aletler onların yaşamlarının bir parçasıdır ve zaten bu gelişmenin içinde yetiştikleri için, teknolojiyi sonradan kullananlara nazaran, dezavantajlarından çok iyi taraflarını ve olanaklarını görme eğilimidir. Gençlerin geleceğe iyimser ve umutla baktığını gösteren araştırmaya göre, gençlerin beklentilerini şu şekilde sıralamak mümkündür:

Anlamlı ve ilginç deneyimler yaşamak: Gençler bir şeyleri Tanrıdan beklemek yerine, kısacık bir zaman olarak görülen yaşamlarına olabildiğince fazla deneyim, heyecan, yenilik, adrenalin katmak istemektedirler. Bunun için bol adrenalinli sporlar ya da dünyayı gezmek gibi yapılacak birçok şey var. “İnsanlar artık, arkadaşlarına ya da ailelerine hediye olarak *deneyim* satın almaktadırlar” (King, 2006: 27).

Farklı alanlarda başarı: Gençler yalnızca kendi kariyer hedeflerinde değil, farklı alanlarda da başarılı olmak istemektedirler. Bu da her şeye sahip olmak ve her şeyi deneyimlemek şekline dönüşmüştür. Onların ölçeğine göre başarı; iyi bir maddi duruma, gruba ve vücuda sahip olmaktır. Kendileri için daima daha iyiyi hedeflerler.

İşten olabildiğince tatmin sağlamak: Gençler için parasal tatminin yanı sıra, işin zorlukları, eğiticiliği, ilgi çekiciliği ve kişinin kendisine bir şeyler katması ön plana çıkmaktadır. Esnek çalışma saatleri, bazen evden çalışabilme, kariyer gelişimine destek verme de gençlerin bir işten beklentileri arasında yer almaktadır.

Geniş bir arkadaş çevresine sahip olma: Artık bu yaş aralığının yakın arkadaşları beşi geçmemesine rağmen, geniş arkadaş çevrelerinin olmasına çok önem vermektedirler. Bazen ailenin bile önüne geçebilen bu bağlar, elektronik ortamlarla beraber de desteklenmektedir. Böylece kendilerine, içinde yer alabilecekleri kuvvetli bir medya kanalı yaratmaktadırlar.

Gerçek aşkı bulmak: Günümüzde geleneksel bir yaklaşım sayılabilecek gerçek aşkı bulmak, çocuk sahibi olmak da gençlerin beklentileri arasında yer almaktadır. Bu tutumları, gençlerin, daha önce bahsi geçen değişik deneyimler yaşama ve hayatta birden çok alanda başarılı olabilme beklentileriyle de ilişkilendirilebilir.

Eğlenmek için zaman yaratma: Belirtilen yaş aralığı için zamanın oldukça kısıtlı görülmesinin yanı sıra bu kısıtlı zamanda olabildiğince fazla şey yaşamamanın da ön plana çıktığı görülmektedir. Bu durumda bu kısıtlı zaman, onların olabildiğince sosyal hayatın içerisinde yer almaya çalışmasının bir sonucu olarak görülebilir.

Para: Gençler, paranın hemen hepsine, hemen sahip olmak istemektedirler. Üstelik borçlanmaya karşı oldukça değişik bir bakış açılarının olduğu görülmektedir. Çünkü artık gençler, okul kredileri, kredi kartları, kişisel borçlar vs. derken borçla yetişmektedirler. Yine de okul sonrasında yaşamayı umdukları hayat standartları açısından, bu borçlanma onları korkutmamaktadır.

Devlet yönetim anlayışı: Gençlerin siyasetten de tamamen kopuk oldukları söylenemez. Korku kültüründen ziyade, umut kültürünü besleyen, ileri görüşlü bir yönetim taşı istemekteler. Ödedikleri vergilerin kendilerine hizmet olarak geri dönmesi beklentisindedir.

Şehir hayatı yaşama: Gençler, iş, hobi, eğlence ve ticaretin bir arada sunulduğu, kendileriyle benzer anlayışlara sahip kişilerle, birlik atmosferini paylaşabilecekleri bir şehir hayatı yaşamak istemekteler.

Sorumlu bir tüketici olmak: Genç Metro okuyucuları açısından *yeşil yaşama* artan bir beklenti olarak göze çarpmaktadır. Plastik poşetleri yeniden kullanmak, organik yiyecek almak, suyu tasarruflu kullanmak, çöplerini dönüştürmek, kendi üzerlerine düşen sorumluluklar arasında görülmektedir. Gençlere göre, onları hedef alan markalar da sosyal sorumluluklarını yerine getirmelidirler.

Armağan’a (2004: 71) göre, 12 Eylül anlayışının bir sonucu olarak, en saygın insanın, parası ve maddi gücü en fazla olan olarak nitelendirilmesi, insanların kısa sürede zengin olmayı amaçlayan bir kültür sistemini benimsemesine neden olmuştur. Bu anlamda 1979’da gençlere önem verdikleri toplumsal olgular sorulduğunda sırasıyla “sevgi > özgürlük > eşitlik > eğitim > bilim > meslek > iş > demokrasi > iletişim > zenginlik (para) > aile ortamı” yanıtını verirken, 1997 yılında aynı soruya verilen yanıtların sıralamasında “zenginlik (para) > sevgi > eğitim > iletişim > demokrasi > özgürlük > eşitlik > aile” şeklinde önemli değişikliklerin olduğu görülmektedir. Toplumun değişimlerden en fazla etkilenen kesimi olan gençlerin değerler sisteminde başrolü paranın alması bunun bir göstergesidir.

Tablo 1. 1979 ve 1997 Yıllarında Gençlerin Önem Verdiği Toplumsal Olguların Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	Sevgi	Özgürlük	Eşitsizlik	Eğitim	Meslek İş	Demok-rasi	İletişim	Para zenginlik	Aile	Başka	Toplam
Kız (1979)	270 (21,46)	212 (16,85)	210 (16,69)	198 (15,74)	155 (12,32)	105 (8,35)	30 (2,38)	32 (2,54)	28 (2,23)	18 (1,43)	1258 (100,0)
Erkek (1979)	242 (18,72)	218 (16,86)	202 (15,62)	182 (14,08)	190 (14,69)	110 (8,51)	35 (2,71)	27 (2,09)	23 (1,78)	64 (4,95)	1293 (100,0)
Toplam (1979)	512 (20,07)	430 (16,86)	412 (16,15)	380 (14,90)	345 (13,52)	215 (8,43)	65 (2,55)	59 (2,31)	51 (2,00)	82 (3,21)	2551 (100,0)
Sıra	1	2	3	4	5	6	7	8	9	-	-
Kız (1997)	489 (20,22)	81 (3,35)	62 (2,56)	302 (12,49)	380 (15,72)	205 (8,48)	212 (8,77)	501 (20,72)	56 (2,32)	130 (5,38)	2418 (100,0)
Erkek (1997)	406 (17,11)	64 (2,70)	70 (2,95)	278 (11,72)	402 (16,94)	225 (9,48)	250 (10,54)	519 (21,87)	40 (1,69)	119 (5,01)	2373 (100,0)
Toplam (1997)	895 (18,68)	145 (3,03)	132 (2,76)	580 (12,11)	782 (16,32)	430 (8,98)	462 (9,64)	1020 (21,29)	96 (2,00)	249 (5,20)	4791 (100,0)
Sıra	2	7	8	4	3	6	5	1	9	-	-

Kaynak: Armağan, 2004, s. 127

Armağan (2004: 72), bu yeni kültürel oluşum sürecinin; “çıkarıcı, korkunç boyutlarda tüketici, hiç emek vermeden ve çalışmadan üstün teknolojinin ve çağdaş uygarlığın tüm olanaklarından yararlanmak isteyen yeni bir insan tipi ve gençlik” biçimlendirdiğini vurgulamıştır. Bu koşullara ulaşabilmek için her yolun mubah sayılması, gençlerde ciddi bir kimlik bunalımı ve kişilik arayışı olarak ortaya çıkmaktadır (s. 72). Yine “1970’ler gençliği eğitim ve mesleği para kazanmanın araçları olarak görürken, 1990’lar gençliği için zengin olmanın yolları; miras, şans oyunları ve politikadır” (s. 145).

Bali (2004: 52) 80’li yıllardan sonra on yıl gibi kısa bir sürede gençlerin tamamen siyasete dolayısıyla toplumsal konulara karşı ilgisizleştğini, toplumdaki değişimi çabucak kavrayarak, tek ideallerinin başarılı olmak yani çok para kazanmak olduğunu, Nokta dergisinin yaptığı bir araştırmadaki Boğaziçi Üniversitesi İşletme birinci sınıf öğrencisinin sözlerinden bir alıntıyla tamamlar:

“Para maddi bağımsızlığın sembolü, bizim tek kurtuluşumuz. Ben her bakımdan tam bir kapitalistim. Zira uzun vadede ulaşmak istediğim her şey paraya dayanıyor. Daha iyi, daha rahat bir yaşam için, özel arabalar, evler, iyi yiyecekler, giyişiler... Bunları istiyorum ve başaracağım.” (Materyalist Veletler, 1988’den akt: Bali, 2004: 52).

Özellikle kişisel gelişim kitaplarında ve her türlü medya söyleminde; “kimsenin onayına ihtiyacınız yok”, “hakkımda ne düşündüğün beni ilgilendirmez”, “kendiniz olmaktan gurur duyun”, “sen özel birisin” gibi mesajlarla narsisizme varan özgüvenin temelleri oluşturulmuştur. 1997’de yapılan bir ankette “genel olarak kendinizden memnun musunuz sorusuna %93 “evet memnunum” cevabını verirken, başka bir çalışmada, %91’i kendisini sorumluluk sahibi diye tanımlamış, %74’ü fiziksel olarak çekici olduğunu, %79’u kendini çok zeki bulduğunu belirtmiştir (Twenge, 2009: 76).

Bu arada, ailelerde çocuğun hevesini kırmama, okullarda yüksek not vererek öğrenciyi destekleme anlayışı hâkim olmaya başlamıştır. Twenge (2009: 104), bu anlayışın, bilinçli ya da bilinçsizce çocukları hayattan çok şey bekleme konusunda eğittiği görüşündedir.

2. Üniversite Gençliği

Üniversiteler, uzmanlaşmanın bir sonucu olarak sistemin gerektirdiği uzman iş gücünün yetiştirildiği ve toplumsal pratiklerin hayata atılmak üzere olan gençlere aktarıldığı kurumlardır. Bu şartlar altında üniversiteler, daha iyi bir iş bulabilme vaadiyle beraber toplumsal statünün de bir üst sınıfa atladığı, tüketim kodlarının öğretildiği bir ortam da sağlar (Ritzer, 2005).

Gerek bilimsel çalışmalarıyla gerekse dünyadaki küresel gelişmeleri yakından izlemesiyle bir anlamda değer değişimine öncülük eden üniversiteler, sosyoekonomik ve kültürel yönden gelişmekte olan toplumlarda, değerlere ilişkin tutum ve davranış değişikliklerinin en belirgin olduğu yerlerdir (Uygun, 2004).

Ugun'a (2004) göre üniversite gençliği, gelenekselin dışında bir yaşam alanıyla tanışmış, toplumun karar vericileri arasında yer alacak, eğitilmiş, toplumun üst sosyal tabakasını oluşturması beklenen bir gruptur. Ancak genç, üniversite süresince toplum kuralları ile kendi kimliğini anlamaya çalışan arayışlar arasında gidip gelirken bir yabancılaşma içerisinde yaşayabilmektedir. "Gençliğin yabancılaşması, onların toplumla tam olarak psikolojik, toplumsal, ekonomik ve siyasal yönlerden bütünleşememesidir" (Uygun, 2004). Gençler kendilerini toplumun aydın öncüleri olarak düşünürlerken, toplum ise "öğrenci" kimliği altında onlara bu statüyü vermek istememektedir.

Günümüzde üniversitede okunulan yaşlar, bireyin, *genç* sayılmasıyla, ailenin maddi desteğinin devam ettiği, gencin hayallerinin peşinden koşması için cesaretlendirildiği, ne yapacağı konusunda kararsızlığın devam etmesinin doğal karşılandığı ve gençliğin bir *aşama* sayıldığı toplumsal yapı söz konusuysa; yalnızca bir kuşak önce, gençlerin ailelerinin otuz yaşına kadar kurdukları hayata bakıldığında, eğitimi bittiğinde ne olacağını bilen, evlenmiş, çocukları olan, çalışan ve bu kişilerin toplum içinde *yetişkin* sayıldıkları bir toplumsal dönüşümün varlığı görülmektedir (Twenge, 2009; Armağan, 2004; Rice ve Dolgin, 2005).

Twenge (2009), üniversiteye girerken büyük rekabetin yaşandığı, iyi bir iş bulmanın ve o işe devam edebilmenin zorlaştığı, ev-sağlık gibi temel ihtiyaçların bile çok pahalı olduğu gerçek dünyada, %85 artış gösteren kaygıya, depresyon ve intihara varan sürece dikkat çekmek istemektedir. Birçoğunun, sahip olmak için cesaretlendirildiği hayatı bulamayınca, mutsuz bir şekilde ailelerinin yanına geri dönmek zorunda kaldığını ya da okullarını uzatarak yetişkinliği ertelemeye çalıştıklarını belirtmektedir.

Ünsal Oskay, bir söyleşideki (Baran ve Özudoğru, 2004) örneğinde; kendisinin mezun olacağında ne yapacağını bildiğini ancak gençlerin neyi, ne için yaptıklarını bilmeden

zorlu şartlara ve rekabete maruz kaldıklarını görüşünü paylaşmıştır. Yaşanılan hayatın belirsizlikleri içinde gençlerin, ahlâk, din, anayasa, dil gibi birçok kuruma duydukları güvenlerinin yıkılması, düzenli bir hayat ve ülke bulamamaları sonucunda; saygısız olduklarından değil de saygılarını hak edecek şartları bulamadıklarından geleneksel değerlerce bozulmuş görülebileceklerini söylemiştir. Oskay, gençlerin bir tepki olarak popüler kültür ürünlerini tükettiklerini ve bunun bir uyuşturucu işlevi gördüğünü belirtmiştir.

Materyalizm, bireyin kendine odaklanmasının eyleme döküldüğünün en açık sonucu olarak, bireylerin özel olduklarına inanmaları ve hep en iyiyi istemeleriyle sonuçlanmıştır; en iyi kıyafet, ev, araba gibi (Twenge, 2009). 1967’de, üniversite hazırlık öğrencilerinin %45’i maddi olarak güçlü olmanın önemli olduğunu söylerken, 2004’te öğrencilerin %74’ü bunu hayatının amacı haline getirmiştir (Twenge, 2009: 139). Üniversite yıllarında, geleceğin yönetici adayı olarak elit olmanın provasını yapmaya başlayan gençler, TÜSİAD’ın yaptığı bir ankette %48 ben “patron olmak istiyorum” şeklinde cevap vermiştir (Bali, 2004: 52). Üniversite ise bu şartlar altında, gençlerin kurtuluşunu sağlayacak sihirli bir değnek gibi algılanmaktadır (Uygun, 2004).

2.1. Üniversite Gençliği ve Şehir Ekonomisi İlişkisi

Hürriyet Gazetesi’nde (Kuburlu, 2010), “3 milyon üniversite öğrencisi yılda 22 milyar lira harcıyor” başlığıyla yer alan, Youth Republic ve Synovate ortaklığıyla gerçekleştirilen araştırmaya göre, yıllık yaklaşık 22 milyar lira harcayan öğrenciler, Eskişehir gibi illerde şehir ekonomisinin de kaynağını oluşturmaktadır. Örneğin “Anadolu Üniversitesi’ne, Türkiye’nin 81 ilinden ve dünyanın 42 ülkesinden öğrenci gelmektedir” (Taşcı ve Gökalp, 2008: 225). Anadolu Üniversitesi’nin şehre etkisi kapsamında, öğrencilerin şehir ekonomisine katkılarını da inceledikleri çalışmada Taşcı ve Gökalp (2008), öğrencilerin harcama kalemlerini ve ortalama miktarlarını Tablo 2’de görüleceği biçimde ortaya koymuşlardır.

Tablo 2. Öğrencilerin Harcama Kalemlerinde İlişkin Ortalama Aylık Harcamaları (2007)

Harcama Kalemleri	Eskişehirli Öğrencilerin Kişibaşı Ortalama Aylık Harcamaları ve Dağılımları		Eskişehir Dışından Yalnız Gelen Öğrencilerin Kişibaşı Ortalama Aylık Harcamaları ve Dağılımları		Eskişehir Dışından Aileleriyle Birlikte Gelen Öğrencilerin Kişibaşı Ortalama Aylık Harcamaları ve Dağılımları	
	YTL	%	YTL	%	YTL	%
Konut ve Kira	*	*	212,36	33,69	401,87	44,77
Gıda	119,92	23,66	121,89	19,34	142,22	15,84
Giyim	89,47	17,65	67,92	10,78	68,24	7,6
Ulaştırma	59,9	11,82	46	7,3	53,23	5,93
Sağlık	43,24	8,53	27,43	4,35	74,4	8,29
Eğitim	74,83	14,76	54,01	8,57	60,88	6,78
Eğlence ve Kültür	57,91	11,43	56,45	8,96	51,65	5,75
Haberleşme	36,49	7,2	34,16	5,42	37,84	4,22
Diğer	25,1	4,95	10,04	1,59	7,31	0,81
TOPLAM	506,86	100	630,26	100	897,64	100

Kaynak: Taşcı ve Gökalp, 2008, s. 59

Üniversiteleri, bölge ekonomilerinin önemli kaynaklarından biri olarak ele alan Kaşlı ve Serel (2008), öğrencilerin tüketim harcamalarının analizini yaparak, bu harcamaların Gönen’de yerleşik firmalar üzerindeki ekonomik etkilerini belirlenmeye çalışmıştır. Bu amaçla geliştirilen anket formu, Balıkesir Üniversitesi Gönen Meslek Yüksekokulu’nda eğitim-öğretimlerine devam eden 554 öğrenciye uygulanmıştır. Araştırmada, üniversite öğrencilerinin aylık bütçesinin %34’ünü eğlenceye, % 23’ünü barınma-elektrik, su, gaz ve iletişime, %18’ ini yiyecek ve içeceğe, %11’ini giyime, %10’unu ulaşıma ve %4’ünü ise kırtasiye harcamalarına ayırdıkları görülmüştür. 2006–2007 eğitim-öğretim yılında öğrenci başına aylık harcama ortalama 518,86 TL⁴ olarak saptanmıştır. Araştırmaya katılan 554 üniversite öğrencisinin 2006–2007 eğitim-öğretim yılındaki toplam harcamaları 2.300 TL olarak hesaplanmıştır. Çalışmada, film kiralama ve internet kafe işletmelerindeki artış, üniversite öğrencilerinin bu işletmelerde önemli miktarlarda harcama yapıyor olmalarına bağlanmıştır.

⁴ Araştırmanın yapıldığı 2006-2007 yılında TC para birimi YTL olarak kullanılmış ancak bu araştırma için para birimi TL olarak düzenlenerek gösterilmiştir.

Üçüncü Bölüm

Para, Kredi Kartları ve Öğrencilerin Kredi Kartı Kullanımı

1. Paranın Anlamı

Georg Simmel⁵ (2004) parayı, sosyal bilimlerde, bir şeyin yeterince derinine inildiğinde mutlaka diğer şeylerle bir bağının olduğu düşüncesiyle inceler. “*Birikim stratejisi, çeşitli ekonomi-dışı önkoşulları ile birlikte, bir bütün olan belirli bir ekonomik büyüme modelini tanımlar ve bunun gerçekleştirilebilmesi için gerekli olan genel stratejinin sınırlarını çizer*” (Jessop, 2005: 157).

Zyphur vd. (2006), para psikolojisi ve değeri, Saussure, Marx, Simmel’in değer göstergesi olarak ele almalarından yola çıkarak, bu görüşleri Kant’ın düşüncesiyle sentezlendiklerinde, değer, bireysel farkındalığın sunumu olarak anlaşılabilirliğini göstermeye çalışmıştır. Onlara göre para, nesne ile özne arasındaki köprüdür.

Saussure, bir fenomenin, sembol olarak işaret edenine “gösteren”⁶, referans edilene ise “gösterilen”⁷ şeklinde bir ayrım yapar (Saussure, 1959’dan akt: Zyphur vd., 2006). Örneğin kavramsal olarak bir köpek, Türkçe’de köpek, İngilizce’de dog, İspanyolca’da perro şeklinde gösterilir. Ancak kavramsal olarak, işaret edilenden bağımsız olabilir. Bu durumda kavramın kendisine bir anlam verebilmek için başka şeylerin ve kuralların kavrama eklenmesi yani, gösterilenin tanımlanması gerekir. Para için de bu böyledir. Bir değişim sırasında para, değer göstereni olarak, değer içeriği ve nesneden alındığı sanılan histir (Simmel, 2004). Saussure’ün bahsettiği gibi bir gösterilen olarak para, değişim değerini alabilmek için, sistem tarafından belirli kurallara oturtulmuştur. Bu sistemde para, fiyat standartıdır; “metalar ne değerde olduklarını fiyatları ile ifade ederler ve para da bir malın değerini kendi para biçimi ile belirlerken hesap parası olarak hizmet eder” (Marx, 2007: 109).

⁵ Georg Simmel (1907-1978), Kredi kartının keşfinden 40 yıl kadar önce para ekonomisi ve neden olduğu bireysel/toplumsal sıkıntıları üzerinde durmuştur (Ritzer, 2001). (Bkz: Simmel, G. (2004). *The Money Philosophy* (3. Edt. ed.). (çev. T. Bottomore, ve D. Frisby,) London: Routledge.)

⁶ Signifier

⁷ Signified

Simmel (Durkheim, Marx ya da Weber gibi) paranın, endüstrileşme, iş bölümü ve sosyal yapının inşası ile ilişkisine ilgi duymaktaydı (Holt ve Searls, 1994). Nesneler, varoluşsal olarak üreticilerinden ve bu nedenle kimin tüketeceğinden de bağımsızlaşırken, kendi kendine oluveren şeyler olarak algılanmaya başlamıştır. Geleneksel tüketici, nesneleri kendi özelliklerine göre değerlendirirken, para ile gerçekleştirilen değişim, nesnelerin sayısal değişim değerine göre oluşan bir değer algısını da beraberinde getirmiştir. Böylece nesneler, ne olduklarıyla değil, neye değer olduklarıyla değerli görülmeye başlanmıştır (Holt ve Searls, 1994: 66).

Bir gösteren olarak para değişik biçimlerde ifade edilebilir (Türk Lirası, Dolar, Euro), ancak değerın sunumuyla bir ifade kazanır (Furnham ve Argyle, 1998). Ürünler direk paranın ifadesi değildir ancak hepsi bir değer ifade eder. Bu noktada ürünün değeri, Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde" belirttiği ihtiyaç sırasına göre (1970) , kültüre göre (Adorno, 2009; Baudrillard, 2008; Weber, 2009) ürünün üretiminde harcanan emeğe göre (Marx, 2007), bireysel yüklenen anlamlara göre (Luft, 1957; Terence ve Mickel, 1999), markasına yüklenen algıya göre (Sutherland ve Sylvester, 2004; Uztuğ, 2008) değişebilmektedir.

Paranın değişik kişiler için ne ifade ettiği ve bu ifadenin onların davranışlarına nasıl yansıdığı soruların cevaplarını sosyal bilimcilerin vermesi gerektiğini düşünen Terence ve Mickel (1999) paranın anlamlandırılmasında bireysel farklılıkların da etkili olduğu görüşündedir. Bu anlamıyla paranın uluslararası düzeyde devletler nezdinde belirlenen resmi değerinden başka; kazanma, biriktirme, harcama gibi işler için kullanan kişilerin paraya atfettiği, kişiden kişiye değişen öznel ve toplumsal değeri de vardır.

Paranın zamanla değişen içsel özelliklerinin ve düzenlemelerin yanı sıra, bankacılık işlemlerini kolaylaştıracak, şubeler üzerindeki yükü azaltacak, küresel dünyanın gerektirdiği hız politikasına uyum sağlayabilmek üzere, zaman ve mekân sınırlamasını ortadan kaldıracak bir sisteme ihtiyaç duyulunca, iletişim teknolojilerinin de gelişmesiyle plastik kartlar, dolayısıyla elektronik para devreye girmiştir. Ekonomik aktivitelerin düzenlenmesindeki stratejik rol paraya verildiğine göre, değişim, üretim ve kredilerdeki gelişmelere bağlı olarak, para sistemlerinin de değişmesi şaşırtıcı değildir (Guttmann, 2003).

Bu açıdan bakıldığında, para tarihine dört yenilik damgasını vurmuştur (Evans ve Schmalensee, 2005: 27). Bunlar:

1. Paranın metal bozukluklar biçiminde doğuşu
2. Para olarak ödeme karşılığı vaadeden çekler
3. Kağıt paranın yaratılması
4. Ödeme kartları ve diğer metotlarla elektronik paranın ortaya çıkışı.

Kâğıt ya da metal üzerindeki sembollerden oluşan ödeme sisteminin, giderek plastik kartlar haline gelmesiyle beraber, hem bankalar hem de kullanıcılar açısından, geleneksel yöntemde ihtiyaç duyulan aynı işlemlerin çok daha hızlı, kazançlı ve pratik bir biçimde yapılması sağlanmıştır. Faturaların telefonla ya da bilgisayarla ödenmesi gibi elektronik fon transferleri, hizmeti sağlayan çalışanlarla yüz yüze bir etkileşim gerektirmediğinden daha verimli/etkilidir (Ritzer, 2001: 87). Bu açıdan bakıldığında “bugün kartlar küresel para biriminin sembolü olmuştur” (Evans ve Schmalensee, 2005: 4). Öyleyse “Dünya artık kendini paranın otomasyonuna hazırlamaktadır” (Guttman, 2003).

2. Kredi Kartları

Nakit para yerine kartla ödeme yapılması fikri ilk kez 1888 yılında, Amerikalı yazar Edward Bellamy’nin *Looking Backward: 2000-1887* isimli romanında ele alınmıştır (Bankalararası Kart Merkezi, 2009). Amazon.com (2012) sitesinde yazan kitap eleştirilerine göre Kitabın kahramanı Julian West, hipnoz gibi bir uykunun ardından uyandığında kendini yüz on üç sene sonrasında 2000 yılında bulur. Yine Boston’dadır ancak bu kez ABD’de her şey sosyalist düzen içerisinde işlemektedir. Ütopya kurgusuyla yazılan romanda ödeme aracı olarak kredi kartları ve telefonlardan dinlenebilen müzikler öngörülmüştür.

Kartların gerçek hayattaki gelişmesi ise, 1950lerin başında, Frank McNamara’nın, Manhattan’da, Birkaç yüz insana Dinners Club Card (Akşam Yemeği Kulübü Kartı) dağıtarak, restoranlarla bu kartla yapılan ödemelerin %7’sinin Dinners Club tarafından ödeneceğini söylemesiyle başlamış ve onu, on yıl içinde Carte Blanche, American Express ve BankAmericard takip etmiştir (Evans ve Schmalensee, 2005: 4).

Türkiye’de kart kullanımı, yine ilk kez Dinner Club Card’la, henüz sistem yerleşmediği için yalnızca sınırlı sayıda kullanıcıyla başlar. Özellikle 1980lerle beraber, Visa ve MasterCard’ın piyasaya girmesi ve bireysel bankacılık hizmetlerinin gelişmeye başlaması, ATM⁸ ve POS⁹ cihazlarının yaygınlaşmasıyla geniş kitlelere hizmet verilme imkanı elde edilmiştir¹⁰.

Tablo 3. ATM ve Pos Sayıları

ATM POS Sayıları								
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Otomatik Vezne Makinası (ATM)	12.857	13.544	14.823	16.511	18.800	21.970	23.800	27.649
Satış Noktası Terminali (POS)	662.429	912.118	1.140.957	1.282.658	1.453.877	1.632.639	1.738.728	1.823.530

Kaynak: BKM, 2011

Son on yıl içerisinde kart kullanımının oldukça arttığı görülmektedir¹¹. BKM Yönetim Kurulu Başkanı Hasan Ünal’a göre, “Bundan on yıl önce, 1999 yılında on milyon adeti

Tablo 4. Kredi Kartı Sayıları

Kredi Kartı Sayıları								
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Visa	9.572.460	13.202.147	15.989.986	17.800.385	20.878.744	24.332.198	25.201.351	27.378.115
MasterCard	10.255.667	13.450.664	13.963.095	14.623.148	16.416.829	18.824.985	18.712.739	19.125.697
Diğer	35.040	28.317	25.162	9.800	39.606	236.842	478.524	452.312
Toplam	19.863.167	26.681.128	29.978.243	32.433.333	37.335.179	43.394.025	44.392.614	46.956.124

Kaynak: BKM, 2011

ancak bulan kredi kartlarının bugün kırk milyon adeti aşması, yani sadece on yıllık bir dönemde %300 artış yaşanması, Türkiye’de kartlı ödeme sisteminin benimsendiğinin en önemli göstergesidir” (Bankalararası Kart Merkezi, 2009: 5).

⁸ ATM: Automated Teller Machine (Otomatik banka memuru, Bankamatik)

⁹ POS: Point of Sale (Satış Noktası)

¹⁰ Bkz: Tablo 3: Kredi Kartı Sayıları (BKM, 2011).

¹¹ Bkz: Tablo 4: Kredi Kartı Sayıları (BKM, 2011).

2.1. Öğrencilere Verilen Kredi Kartları

Türkiye’de öğrencilere yönelik ilk alışveriş kartı 2000 yılının sonlarına doğru Benkar’ın¹² *Advantage Campus Kart*’ı hizmete sokmasıyla başlamıştır. (İlef Görünüm, 2003). 2011 yılı itibarıyla öğrencilere verilen kredi kartları, bu kartların özellikleri ve tanıtım biçimleri şu şekilde sıralanabilir:

Akbank Exi26 Kredi Kartı:

Akbank, Exi26’yı “Axess exi26 sana kazançlı alışveriş dünyasının kapılarını açan, alışverişlerinde bol bol chip-para kazandıran, özel şeffaf tasarımı ile çok havalı tam sana göre bir kredi kartıdır” şeklinde tanımlamaktadır (Axess exi26, 2011). 18-26 yaş arasındaki üniversite öğrencilerine verilen bu karta başvurmak için “tek yapılması gereken” öğrenci kimlik fotokopisiyle Akbank Şubesi’ne başvurarak Axess exi26 Başvuru Formunu doldurmaktır. Bu karta sahip öğrencilere, 160.000 üye mağazadan seçkin, kolayca ve kazançlı alışverişler sunmak, yapılan alışverişlerden bol bol chip-para kazanmak, kişiye özel avantajlardan ve asistanlık hizmetlerinden yararlanabilmek vaat edilmiştir. Bu karttan ilk yıl kart ücreti alınmamaktadır.

HSBC Campus Kredi Kartı:

HSBC bankası, HSBC Campus’ü, “ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora programlarına dahil olan 18-25 yaş arası üniversite öğrencilerine özel bir kredi kart” olarak tanımlamıştır (HSBC Campus Kredi Kartı, 2011). Başvuru yapmak için, internet, telefon, şube ve ATM’ler kullanılabilir. HSBC Campus Kredi Kartı sahibi öğrenciler, ek kart çıkartabilmek dışındaki mevcut Classic/Standard Kartlarının özelliklerinden faydalanabilmektedirler. Bu özellikleriyle Campus kartı, “yurtiçinde sağlıktan otomotive, eğlenceden giyime birçok sektörde onbinlerce üye kuruluşumuzda taksitli alışverişte veya MasterCard/Visa amblemini gördüğünüz her yerde (kumar işlemleri hariç olmak üzere) kullanabilirsiniz” biçiminde tanıtmaktadır (HSBC Campus Kredi Kartı, 2011).

¹² Benkar Tüketici Finansmanı ve Kart Hizmetleri A.Ş., Advantage markası ile müşterilerine finans ve banka kartı hizmetleri sunan bir şirkettir (Bloomberg Businessweek, 2011).

Kartın, “Üniversitelilerin en çok tercih ettiği seçkin üye kuruluşlarda ek taksit ve Advantage NakitPuan avantajları da sizleri bekliyor!” sloganıyla diğer kartlarda olduğu gibi seçkinlik ve bedava alışveriş mesajı verdiği görülmektedir (HSBC Campus Kredi Kartı, 2011).

HSBC’nin Pegasus Kart Üniversiteli ve Advantage Hızlı Üniversiteli olmak üzere iki çeşit daha üniversite kartı bulunmaktadır. Başvuru biçimleri ve koşulları aynı olmakla beraber, *Pegasus Kart Üniversiteli*’de (2011) biriken puanlar uçak bileti olarak kullanılabilen; *Advantage Hızlı Üniversiteli*’de (2011) ise standard kredi kartı formatı dışında anahtarlık ve sticker şeklinde kredi kartları ile 35 TL altındaki işlemlerde şifresiz/imzasız işlem yapılabilir. Bu kart için “Üniversiteli Hızlı” yaşar” sloganı kullanılmıştır (2011).

Yapıkredi Bankası Play Kredi Kartı:

Yapıkredi, Play kart için hazırlanmış özel web sitesinde, Play kartı tanıtmak, kampanyaları sunmak gibi yayınların yanı sıra, kredi kartının temel terimlerinin neler olduğu ve ne ifade ettiği, son çıkan kanunlar, kredi kartı kullanırken dikkat edilmesi gereken noktalar gibi kredi kartının kullanım tekniğine ilişkin bilgilere de olabildiğince yalın olarak yer verilmiştir. Play Kart, “gençlere torpil yapan kart”, “eğlenmeyi, sinemada bir film izleyip arkadaşlarıyla paylaşmayı, gece sokaklarda şarkılar söyleyip, gündüz işine konsantre olmayı, müziği, mutluluğu, macerayı, keşfetmeyi seven herkes için! Play yaşamdan zevk almayı isteyenlere...” biçimindeki sloganlarla tanıtılmaktadır (2011).

Başvuru biçimine ilişkin 500 TL limite kadar tüm üniversitelerin Hukuk, Tıp ve Diş hekimliği ile belirlenen 72 üniversiteden¹³ kefil istemedikleri belirtilmiştir (Play, 2011). Başvuruda bulunacak kefil istenmeyen öğrencilerin, 18 yaşını doldurmuş olması, başvuru formunu ve kredi kartı üyelik sözleşmesini imzalaması ve geçerli bir kimlik belgesi göstermesi gerekirken, kefile başvuracakların kefillerinden de gelir belgesi, kefil formu gibi belgelerin tahsis edilmesi gerekmektedir.

¹³ Anadolu Üniversite’si bu kefil istenmediği belirlenen üniversiteler arasında yer almamaktadır.

Play kart öğrencilere, taksit, puan, nakit taksitli avans gibi kredi kartı özelliklerinin yanı sıra, Paymobile ile 35TL'ye kadar cep telefonlarıyla temassız-kartsız işlem yapabilme, 35 TL'ye kadar kartın kendisiyle temassız işlem yapabilme, şubeye gitmene gerek kalmadan mevcut kredi kartına eklenmesini istenilen özelliğin SMS yoluyla talep edebilmesi, üye alışveriş yerlerinde Paro özelliği, prim karşılığında alışveriş-kayıp-çalıntı sigortaları, kaza veya hastalık sonucu 7 günden daha uzun hastaneye yatma durumlarında kredi kartı borcunun ödenmesi gibi özellikler sunmaktadır.

Türkiye İş Bankası İş'te Üniversiteli Kredi Kartı:

İş Bankası, İş'te Üniversiteli kredi kartını, “Hesap özetleri doğrudan sana gelen, tüm harcamalarından bizzat senin sorumlu olacağın, tamamen sana ait, aidat ödemeyeceğin ve indirimli faiz oranlarından faydalanabileceğin bir kredi kartından söz ediyoruz!” biçiminde tanıtmaktadır (İş'te Üniversiteli, 2011). 18 yaş ve üstü lisans ve yüksek lisans öğrencilerinin yalnızca öğrenci kimlik belgesi ve nüfus cüzdanı ile İş'te Üniversiteli kredi kartına sahip olabilecekleri belirtilmiştir (Maximum Kartlar, 2011).

İş'te Üniversiteli kart sahipleri, “Maximum dünyasının sunduğu tüm avantaj ve fırsatlardan yararlanma, MaxiPuan kazanma ve öğrencilerin sevdikleri markalardan taksitli ve indirimli alışveriş yapma” imkânlarından faydalanabilmektedir (Maximum Kartlar, 2011). İş'te Üniversiteli kredi kartının sunuluşunda “Ekonomik özgürlüğünü ilan et!”, “Artık kredi kartı sahibi olmanın tam zamanıdır” gibi sloganlar kullanılmıştır (2011).

Garanti Bankası Extragenç:

Garanti bankası Extragenç kartlarını “*Extragenç* sana sadece bankacılık ürünleri değil hayatının her alanında birçok fırsat sunan *Garanti Bankası Gençlik Kulübü*'dür. Extragenç üyesi olarak sen de birçok fırsattan yararlanarak her şeyi extra yaşayabilirsin.” biçiminde tanıtmaktadır (2011).

Extragenç kredi kartına sahip olanlara, Mastercard logolu tüm iş yerlerinde hesabında para olmasa bile alışveriş yapabilme ve bu alışverişini taksitlendirebilme, Bonus Card'ın

tüm özelliklerini kullanabilme, her ay 100 TL'ye kadar faizsiz nakit avans kullanabilme, özel tasarlanmış dört görsel arasından istediğini seçebilme, 35 TL'ye kadar olan alışverişlerde öde-geç hızlı alışveriş yapabilme, kazanılan bonusları GSM TL'sine çevirebilme, kulübün sağladığı kampanyalardan faydalanabilme gibi özellikler sunulmaktadır (Extragenç, 2011). Bankanın gençlik söyleminde “Extragenç'te seni mutlu edecek fırsatlar var!” başlığı kullanılmıştır (Extragenç, 2011).

Finans Bankası CardFinans Go:

Finans Bankası, CardFinans Go'yu “Genç gibi yaşa!” sloganıyla tanıtmaktadır (2011). CardFinans GO'ya sahip olanlara, her ekstrede minimum ödeme tutarını ödedikten sonra 150 TL'ye kadar harcamalarda ve nakit avansta %0 faiz fırsatından yararlanabilme, CardFinans Üye İşyerleri'nden yapılan taksitli harcamalarda +2 taksit imkânından faydalanabilme, özellikle basılı ekstre talep edilmediği sürece ekstrelerin e-mail adresine gönderilerek çevreyi koruma ve 5000 ParaPuan kazanma, kazanılan ParaPuan'ların ile cep telefona TL yükleyebilme / dakika satın alabilme gibi özellikler sunmaktadır. CardFinans Go'ya kısa mesaj göndererek, Finansbank Şubelerinde başvuru formu doldurarak, internetten hızlı başvuru linkine tıklayarak başvurulabilmektedir (CardFinans Go, 2011).

TEB Bankası TEB +18 Worldcard:

TEB, TEB +18 Worldcard'ı “Hayat senin için şimdi başlıyor...” sloganı ile başlayan “Çünkü sen artık üniversitelisin! Yeni hayatın boyunca kesin katılımının gerektiği yerler olacak: Mesela konserler, partiler, geziler? Öğrenimin için olmazsa olmaz ihtiyaçların olacak: Mesela bir mp3 çalar, yeni bir ayakkabı ya da bir parfüm? Yeri gelecek 5 dakikasını bile izleyemeyeceğin bir filme 2 bilet alacaksın? Yeri gelecek hayatında duymadığın bir adamın konserine 2 bilet?”, “Sen de TEB 18+ Worldcard sahibi ol, sen de yaşamaya başla!” biçiminde ifadelerle tanıtmaktadır (2011). TEB +18 Worldcard sahiplerine, 12 taksit ve uygun faizle nakit avans, TEB asistanlık hizmetleri, ilk yıl kart ücreti ödememe gibi olanaklar sunulmaktadır.

18 yaş üstü üniversite öğrencilerine yönelik olarak sunulan bu kredi kartlarına yönelik talebin artması, sektörün büyümesiyle bankaların üniversite öğrencilerini *müşterileri* arasında dahil edebilmek için yarıştıkları görülmektedir (İlef Görünüm, 2003). Bir öğrenci sosyal paylaşım sitesi olan *ekşisözlük*'te¹⁴ kredi kartı satıcısıyla yaşadığı deneyimi şu şekilde paylaşmıştır:

“bu yarış adına, bankalar en garip elemanlarını yollamaktadırlar efendim okullara...

mayıs 2005

yer : konservatuvar bahçesi

- merhaba arkadaşlar.. lisans devresinden misiniz
 - eh bazımız evet bazımız hayır. hayırdır ne vardı
 - ben falanca banktan geliyorum da, kredi kartına ihtiyacınız var mı
 - ee, pek yok acikcasi
 - emin misiniz
 - valla kartlara borç odemekten anamız aglıyor kusura bakmayın
 - aa, bizim bankanın soyle bir olayı var ama. bütün borclarınızı oduyoruz, tüm borclarınız bizim bankada toplanıyor. sonra onu oduyosunuz yavas yavas
 - (gulumeler) haa, onu baskasi odemiyo ama?
 - eh yani
 - (gulumseyerek) size bu soylediklerinizi soyleseydim, ne cevap verirdiniz?
 - ee, şeyy... başka lisans öğrencisi var mı buralarda?
 - valla bakın iste, surda tiyatrocular var, belki isterler...
- 20 dakika sonra
- binanın ikinci kati, şan odası... kapı calar ders sırasında, birisi kafasını içeri sokar, sima tanidiktir...
- ayni eleman : merhaba, biz falanca bankadan gelmistik, kredi karti icin
- ben : e kac kere sorcaksiniz
- a : aa siz
- b : yaa :) ...” (la traviata, 2005).

Turkay takma adlı öğrencinin bu yarışı tanımlama şekli ise şöyledir:

“öğrencilere yapılan bir cin iskencesi yontemi.

ilk gun/gunde 100 defa:

+kacinci sinif?

-4

+iste hsbc kredi karti almak ister misiniz?

-yok sagolun.

ikinci gun/gunde 200 defa:

¹⁴ Ekşisözlük yalnızca yazar olarak sözlüğe kabul edilenlerin, kavramları kendi deneyimleri-anlamlandırma biçimleriyle ifade ettikleri bir sosyal medyadır. Eksisözlük'ten alınan öğrenci ifadelerinde hiçbir değişiklik ya da düzeltme yapılmamıştır.

+kacinci sinif?
-4, ama istemiyorum...
+ emin misiniz? hede hodo falan filan iste.
-hayirrrrr!

ucuncu gun ise sorun cozulur...
+kacinci sinif?
-hazirlik.
+peki sagolun.” (Turkay, 2005).

Bir başka öğrenci aynı başlık altında, borçlu olmasına karşın, kendisine çalıştığı bankadan gelen telefon görüşmesi sonucu hissettiklerini “kart vermek yetmiyormuş gibi bir de arayıp; "siz 500 ytl 'lik limitinizi doldurmuşsunuz "deyip "limitinizi 750 ytl yapalım mı ?"deme cüretini de gösterebiliyorlar? o an call center'dakilerin yanımda olmasını isterdim.....” şeklinde paylaşmıştır (kroket, 2008).

TüketiciFinansman.net’e (2008) göre, Türkiye’deki genç nüfusu potansiyelini göz önünde bulundurunca geleceğin tüketicilerini şimdiden bankacılık ve finansman hizmetleriyle tanıştırap, marka sadakati yaratmaya amaçlayan kampanyaların 18-25 yaş aralığını hedeflemesine şaşırmmak gerekmektedir.

3. Kredi Kartı Araştırmaları

Bu bölümde, araştırma konusuna ilişkin Türkiye’de ve dünyada yapılan diğer araştırmalar incelenmiş ve üzerinde durdukları önemli noktalar ve araştırma bulgularına göre gruplandırılmıştır.

3.1. Sosyo-Ekonomik Yaşam Koşulları ve Kredi Kartı İlişkisi

Keskin ve Koparan’nın (2010) çalışmasında üniversite öğrencilerinin sosyoekonomik ve demografik faktörlerinin kredi kartı sahipliği üzerindeki etkileri Logit modeli ile incelenmiştir. Türkiye çapında genelleme kaygısı taşımadığı belirtilen çalışmanın verileri, Amasya Üniversitesi, Bitlis Eren Üniversitesi, Pamukkale Üniversitesi, İstanbul Aydın Üniversitesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi ve Karadeniz Teknik Üniversite’ne bağlı meslek yüksek okullarından, kolayda örneklem methodology seçilmiş 1411 üniversite öğrencisine 23 soruluk bir anket uygulanmasıyla elde edilmiştir. Öğrencilerin ailesine uzaklığını tespit etmek üzere başvuru olan ikincil veri toplama yöntemi olarak,

Karayolları Genel Müdürlüğü'nün internet sayfasından ulaşılmıştır. Öğrencinin cinsiyeti, yaşı, sınıf düzeyi, ailesinin ikamet ettiği şehir ile üniversitenin bulunduğu şehir arasındaki uzaklık, kendisi dışındaki kardeş sayısı, hane halkının aylık geliri, öğrencinin aylık harcama tutarı ve nerede kaldığı değişkenleri kredi kartı sahipliğini belirleme üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Livingstone ve Lunt'un (1992) borcun ve geri ödemenin öngörülebilmesindeki psikolojik, ekonomik ve sosyal boyutlarının belirlenmeye çalışıldığı, "Kişisel borç ve borcun geri ödenmesi: psikolojik, sosyal ve ekonomik faktörler" başlıklı makalesinde, yaşları 18 ile 82 arasında değişen 279 kişiye anket uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, yaşça daha genç olanların ve sahip oldukları çocuk sayısı fazla olanların kendilerini daha fazla borçlu olarak ifade ettiklerini, özellikle gençlerin biriktirme konusunda daha fazla sorun yaşadıklarını ortaya koyulmuştur.

Selimoğlu (2006) tarafından, "Tüketicilerin tüketim harcamaları, tüketici kredisi ve kredi kartı kullanım durumları" başlığıyla yapılan yüksek lisans çalışmasında, tüketicilerin kredi kullanımlarının nedenlerini araştırmak amaçlanmıştır. Tüketicilerin bir ürünü tek ödemede alacak bütçelerinin olmaması nedeniyle tüketici kredisine başvurdıkları, gelir düzeyi arttıkça kredi kartının bir avantaj, gelir düzeyi düştükçe kredi kartının bir dezavantaj olarak görüldüğü belirtilmiştir.

Toplumsal kültürün bireysel özellikler bakımından yarattığı farklılıklara değinerek, bireyci ve kollektivist yapıyı aktardığı çalışmasında Özbek (2010), Tang'ın *Para Etiği Ölçeği*nden yola çıkarak, Türk ve Kırgız öğrencilerin bu yapı bağlamında para etiği açısından fark gözetip gözetmediklerine bakmıştır. Çalışmada bireycilik, ben merkezli kişilik, kendine güven, diğerleriyle arasına duygusal mesafe koyma özellikleriyle tanımlanmış, daha çok karmaşıklık düzeyi yüksek, gelişmiş ülkelerde bu kişilik özelliğinin ön plana çıktığına değinilmiştir. Kollektivizm ise gruba bağımlılığın ön plana çıkması, sosyalleşmenin-sosyal bağların önemli görülmesi, karşılıklı bağımlılık özellikleriyle tanımlanarak, endüstri bakımından az gelişmiş toplumlarda öne çıkan bir özellik olduğundan söz edilmiştir. Toplumsal koşulların bireysel özelliklere dönüşen yapısının parayla olan ilişkisine bakıldığında "kişi başına düşen gelir arttıkça bireycilik de arttığına" vurgu yapılmıştır. (Hofstede, 2006: 890'dan akt. Özbek, 2010).

Chien ve Devaney'e (2001) göre ise öğrenciler demografik özellikleri ile boçlanma seviyeleri arasında bir ilişki vardır. Örneğın, kısıtlı bir ekonomik çevre içerisinde olan bir öğrenci, gelecek günlerde sosyal sınıfını yükseltmek amacıyla daha fazla tüketim ihtiyacı hissederek, daha fazla borcun altına girebilmektedir.

Araştırmalarda vurgulanan bulgulardan da görüleceğı üzere, cinsiyetler arası algı farkları, öğrencinin yetiştiğı yer, aylık gelirleri ve bu geliri elde etme biçimi de kredi kartı algısında etkili olabilmektedir. Öğrencinin sosyo-ekonomik koşullarını nasıl gördüğünün de kredi kartı algısında etkili olabileceğı düşünülmektedir.

3.2. Öğrencinin Kendisini Maddi Olarak Destekleyen Bireylere İlişkin Algısı ve Kredi Kartı Kullanma Davranışı İlişkisi

Danes (1994) gencin yetiştirildiğı ve sosyalleştirildiğı aile kurumu üzerine vurgu yapar: Aile, paranın fiili ve duygusal kullanımının toplumsal anlamının kazandırılması açısından önemlidir. Çocuklar, finansal yönetim davranışını aile içerisinde gerek gözlemleyerek gerekse ailenin yönlendirmesiyle bazı harcamalara katılarak öğrenirler. Ebeveynlerin, öğrencilerin kredi kartı başvurusuna dahil edilmesiyle kredi kartı borcu arasındaki ilişkiye bakılan bir araştırmada (Palmer vd., 2001), ailenin kredi kartına kefil olduğu durumlarda öğrencilerin olabildiğince kredi kartı ile borçlanmamaya çalıştıkları ortaya koyulmuştur.

Youth Republic ve Synovate ortaklığıyla gerçekleştirilen bir araştırmaya göre, Türkiye'de öğrencilerin %93ü ailelerinden harçlık almaktadır (Kuburlu, 2010). Öğrencilerin büyük bir bölümünün kredi kartı sahibi olmasına karşın ailelerin harcamaları takip edebilmeleri nedeniyle kredi kartı kullanımının tercih edilmediğini belirten araştırmada kullanmamalarına rağmen neden kredi kartı taşıdıkları sorusu araştırma dışında bırakılmıştır. Bu durum kredi kartlarının bir statü sembolü olarak da algılanabildiğine işaret olabilecektir.

Kükrer'in (2006), Burdur ili kent merkezindeki aileler üzerinde çalıştığı "Kredi kartı kullanımını etkileyen sosyo-ekonomik faktörlerin analizi: Burdur ili örneğı" başlıklı yüksek lisans tezinin amacı, kredi kartı kullanımını etkileyen sosyo-ekonomik faktörleri

analiz etmeye çalışmaktır. Örneklem için seçilen ailelere uygulanan 157 anket içerisinde gelir durumları düşük, orta ve yüksek olmak üzere üçe ayrılmış; aile genişliği, arabanın olup olmaması, cinsiyet gibi faktörler kredi kartı kullanımı ile ilişkilendirilmiştir. Ailelerin %88 oranında kredi kartı kullandığı ve gelir düzeyi arttıkça kredi kartı kullanımının da arttığı bulgulanmıştır. Araştırma ailelerin kredi kartı kullanımına ilişkin bilgiler içermekle beraber aile üyeleri içerisinde gençlerin kredi kartı kullanma durumu, kredi kartı kullanımı konusunda desteklenmesi ya da gençlerin kredi kartı algısından söz edilmemiştir.

Bu noktadan yola çıkıldığında, öğrencinin ailesinin kredi kartı kullanıp kullanmaması, sahip olduğu kartın ek kart ya da kendine ait bir kart olması, ailesinde ya da yakın çevresinde kredi kartı borçlularının olup olmadığı, ailenin öğrenciyi kredi kartı sahipliği konusunda destekleyerek gerekirse borçlarını ödeme garantisi verebilmesine göre öğrencinin de kredi kartına bakışının değişebileceği düşünülmektedir.

3.3. Kredi Kartı Kullanma Bilgisi ve Davranışı Arasındaki İlişki

Ekonomik psikoloji dergisinde, Hayhoe, Leach ve Turner'ın (1999), öğrenciler tarafından kullanılan kredi kartı sayısına bakarak kredi kartı tutumunu belirlemeye çalıştıkları “Öğrencilerin kredi kartı sayısı, kredi kartı kullanımı ve para tutumlarını ayırt etmek” başlıklı makalesinde, öğrencilerin kredi kartı tercihinde etkili olduğu düşünülen dokuz değişken (etkisel kredi tutumu, yaş, bilişsel kredi tutumu, cinsiyet, bireysel finans yönetimi kursu alıp almama durumu, arkadaşlardan ve akrabalarından borç alma, para tutumunun akılda tutulması, paranın ödül olarak kullanılması ve alışverişten önce liste hazırlanması) tespit edilmiştir. Beş üniversiteden 2500 kişiye mail yoluyla gönderilen 17 sayfalık anketten 426'sı geri dönmüş ve yorumlar bu veriler üzerinden yapılmıştır. Öğrencilerin yaşları ilerledikçe daha fazla kredi kartına sahip oldukları, finansal yönetim eğitimi talep ettikleri, kredi kartı sayısı ile kredi kartı tutumlarının arasında pozitif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Warwick ve Mansfield (2000) Amerika Midwest adlı özel bir üniversitede, “Kredi kartı tüketicileri: Üniversite öğrencilerinin bilgisi ve tutumu” adlı inceleme ile kredi kartı bilgisi ile kredi kartı tutumlarını karşılaştırarak öğrencilerin kredi kartı tutumlarını

anlamaya çalışmışlardır. Öğrencilerin hepsinin en az bir kredi kartının olduğu, kredi kartı edinmeleri konusunda kışkırtmalara maruz kaldıkları, öğrencilerin yarısından fazlasının kredi kartı limitlerini bilmelerine rağmen, kredi kartı faiz oranlarını bilmedikleri ortaya konmuştur.

Cumhuriyet, Erciyes ve Bozok üniversitelerinin, öğrencilerin kredi kartı alışkanlıklarını saptamak üzere 921 öğrenci üzerinde ortaklaşa yürüttükleri çalışmada (Gülmez vd., 2010), öğrencilerin 3'te 2'sinin kredi kartı almadan önce sözleşmeyi okuduğunu, ancak gecikme faizini bilenlerin oranının 30,3'te kaldığını belirtmişlerdir. Öğrencilerin %78,2'si kredi kartını bankaya başvurarak almış, öğrenci kartlarından televizyon reklamları ve kampüs tanıtımları vasıtasıyla haberleri olduğunu saptamışlardır. Kredi kartı limiti, öğrencilerin %67,5'unda 500'ün altında olduğu bulgulanmış, limiti yetersiz bulanların daha fazla gereksiz harcama yapma eğiliminde olduğuna değinilmiştir. Araştırmanın tam metnine ulaşamadığından, değişik kaynaklardan aynı habere ulaşılmasına karşın, araştırmanın yöntemine dair bir açıklamaya rastlanamamıştır.

Bir konu hakkındaki bilgi düzeyinin, o konuyla ilişkin algıyı etkileyeceği açıktır. Öyleyse, “hesap kesim tarihinin ne olduğunu ve sahip olduğu kartların hesap kesim tarihlerini net bilmekteler midir? Ödeme için verilen süreyi takip ederek ödeme yapabilmekteler midir? Sahip oldukları kartların net faiz oranlarını bilmekteler midir? Hesap ekstrelerini kontrol harcamalarını takip etmekteler midir? Kredi kartına yönelik kanun ve yönetmelikleri takip etmekteler midir?” gibi soruların cevaplarıyla kredi kartı algısına yönelik fikir edinilebileceği düşünülmektedir.

3.4. Kredi Kartı Pazarlama Stratejileri Ve Kredi Kartı Kullanımı İlişkisi

Çubukçu'nun (1999) yürüttüğü “Küreselleşme Süreci İçinde Tüketim Toplumu ve Tüketim Kültürü: Erzurum'daki Tüketiciler Üzerine Bir Saha Araştırması” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasında, tüketim kültürü küreselleşme ilişkisi incelenmiş, tüketimin bir yaşam biçimi olarak gösterilmesine karşı geliştirilen tutum ve davranışları incelemek amaçlanmıştır. Erzurum ili ile sınırlandırılan çalışmada, ilçe nüfuslarıyla orantılı %10 örneklem seçimi sonucu 400 kişiye anket çalışması yapılmıştır. Anket uygulananların 227'si evli 173'ü bekârdır ve değişik meslek gruplarından kişilere

uygulanan ankette sadece 35 öğrenci vardır. Çalışmada tüketim kültürünün bireyler üzerindeki etkisi üzerinde durulmaya çalışılmasına karşın belirli bir geliri olamayan öğrencilerin tüketim kültürüne nasıl baktıkları, kredi kartını nasıl algıladıkları araştırılmamıştır. Ancak araştırmadan yola çıkılarak yaşam biçimi sunumuna ilişkin pazarlama stratejilerinin kredi kartı algısında etkili olabileceği düşünülmektedir.

“Reklamda İdeoloji Çözümlemesi” başlığıyla, Dağtaş’ın (1999) reklamların tüketim kültürü ile ilişkisini ortaya koymayı amaçladığı doktora çalışmasında ise, reklamlara yüklenen ideolojiyi, semiyoloji analizi ile gazete reklamlarının çözümlemesi yönteminden çıkarılmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda 1 Temmuz-31 Aralık 1987 ve 1 Temmuz-31 Aralık 1997 tarihleri arasında, Hürriyet ve Milliyet Gazetelerinde yayınlanan Bankacılık ve Otomobil sektörüne ait reklamlar analiz edilmiştir. Sonuç olarak tüketim toplumunun gelişmesine paralel olarak reklamlarda kültürel öğelerin ve mitlerin arttığı, reklamların “kültürel bir metin” olarak ele alınması gerektiği vurgulanmıştır. Bu çalışmadan yola çıkarak, bankacılık sektörünün bir parçası olan kredi kartı reklamlarının da benzer vaatlerle bu mitlerin satın alınabilir olduğuna yönelik bir imaj göstergesi olarak yorumlanabileceğine göre yapılacak çalışma, bu göstergelerin öğrencilerin algısını ne yönde etkilediğinin ortaya koyulmasını sağlayacaktır.

Ayaşlıoğlu’nun (2007) “Yoksulluk ve Reklam Algısı: Reklam Metinlerine Yönelik Algılamalar Üzerine Bir Alan Çalışması” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasında, reklamlarda vaat edilen ürünün kullanımıyla bir üst sınıfa geçiş mitolojisine yönelik olarak, reklamı verilen ürünü tüketmeye yeterli maddi gücü olmayan kişilerin algılarını yorumlayarak, reklamın yarattığı psikolojik gerginlik ve tepkiye varan söylemler üzerinde durulmuştur.

Magee’e (1994) göre kişi, hangi davranışların uygun, hangi davranışların aykırı olduğunu sosyal ortamı içerisinde öğrenir ve ona uygun olarak hareket etme çabası gösterir. Bu anlamda günümüzde kişileri alışverişkolikliğe çeken ve reklam gibi çeşitli yollarla, uygun davranışın bu olduğunu öğreten bir sosyal ortamın var olduğundan bahsedilebilir. Araştırmacı, bu ortamı baz alarak üç hipotez geliştirmiştir: H1:

Alışverişkolikliğe yatkın insanlar, diğerlerinin gereksiz diye nitelendirilebilecek alışverişlerini daha iyi fark eder. H2: Alışverişkolikliğe yatkın insanlar, diğerlerinin gereksiz diye nitelendirilebilecek alışverişlerini normal görme eğilimleri daha fazladır. H3: Bir kişinin alışverişkoliklik yönelimi ne kadar fazlaysa, kredi kartı kullanımına da o kadar hoş görüyle yaklaşacaktır. Sonuç olarak; H1 doğrulanmıştır ancak, H2 için ölçekleri yetersiz kaldığından, yeterli kanıt bulunamamıştır. H3 ise doğrulanmıştır. Araştırmada, cinsiyetin belirleyici bir rol üstlenmediğine de dikkat çekilmiştir.

Durukan vd.,’nin (2006) “Kredi kartlarındaki taksit uygulamasının tüketicinin harcama alışkanlıkları üzerindeki etkisini ölçmeye yönelik bir araştırma: Kırıkkale ili örneği” başlıklı makalesinde, tüketimi canlandırmak amacıyla yapılan kredi kartı taksitlendirmelerinin, kullanıcının kartlı alışveriş kararına etkisine bakılmıştır. Araştırma dayanıklı ve dayanıksız tüketim ürünleri satan büyük bir alışveriş mağazasında kredi kartı kullanan 826 kişiye uygulanan anket sonuçlarına göre değerlendirilmiştir. Sonuç olarak taksit uygulamasının alışveriş seçimlerinde oldukça önemli bir faktör olduğu ve kredi kartı kullanımının harcamaları arttırdığı ortaya koyulmuştur. Ancak kredi kartı algısı ya da gençlerin kredi kartı kullanımı araştırma dışında bırakılmıştır. Farklı etnik grupları içermesi nedeniyle İstanbul ili tercih edilmiştir. 309 evli kişi üzerinde yapılan anketlerin çözümlenmesiyle yürütülen araştırma gençlere ya da kredi kartı algısına yönelik bir inceleme içermemektedir.

Yine Warwick ve Mansfield’ın (2000) araştırmasında da vurgulandığı üzere, öğrenciler kredi kartı edinmeleri konusunda pazarlama etkinlikleriyle beraber çok fazla kışkırtmaya maruz kalmaktadır; bundan on sene önce kimse öğrencilere bir kart vermek istemezken, bugün “öğrenci” bir pazar anlamı taşımaktadır. Öğrenciler hemen her yerde, maillerinde, okullarında, posta kutularında, gittikleri yerlerde kredi kartı pazarlamasına maruz kalmaktadırlar (Warwick ve Mansfield, 2000). Üstelik kredi kartı kullanımı için gerekli olan şartlar öğrenciler söz konusu olduğunda göz ardı edilmektedir (Kara, 1994’den akt: Norvilitis, vd., 2003). Ayrıca, kampüslerde kredi kartı dağıtılması, öğrencilerin bu alanların güvenilir yerler olduğunu düşünmelerinden dolayı, kredi kartlarının da güvenilir olduğu hissi uyandırması, bu araştırma açısından önemli bir bulgudur.

3.5. Kredi Kartı ve Borçluluk İlişkisi

Yapı Kredi Kredi Kartları Pazarlama Direktörü Serkan Ülgen, üniversite öğrencilerinin gelirlerinin nispeten daha düşük olmasına rağmen, kart borçlarını geri ödemede borcuna en sadık kesim olduklarını söylemiştir (A.A., 2010).

Ritzer'e (2001: 76) göre kredi kartları, kişileri para fikrinden uzaklaştırır; plastik bir kartla sunulmuş kredi olanağı varsa, bankadaki hesabı, cüzdan da kalan parayı düşünmeden borca girme eğilimindeyizdir. Psikolojik olarak daha az belirgin ve değersiz ancak gerçekte çok daha fazla para harcarız. Ergur da (2005), kredi kartlarıyla yaşanan zaman algısını ortaya koyduğu çalışmasında bireylerin daimi bir “şimdi” içinde yaşayarak borçluluk döngüsünün doğal kabul ettiklerini bulgulamıştır. “Şimdi al, sonra öde” sloganıyla gerçekleşen tüketim, bireyi ‘sonra’nın kavramsal içeriğini boşaltarak hiç gelmeyecek bir zaman hissi uyandırdığına değinir. Ergur, çalışmasına katılanların harcamalarında denetimi kaybederek fazla tüketime yöneldiklerini ve ekstrelerinde gördükleri harcamaları hatırlamakta da zorlandıklarını ifade ettiklerini vurgulanmıştır.

İstanbul Üniversitesi İşletme Anabilim Dalı’ndan Ceylan’ın (2006) “Türkiye’de yıllara göre kredi kartı kullanım durumu ve batık kredi kartı borç sahiplerinin durumu” adlı yüksek lisans tez çalışmasında, batık kredi borç sahiplerinin profillerinin betimlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada batık kredi kartı borç sahipleri ve ödeme açısından sorunu olmayan kredi kartı sahipleriyle yüz yüze anket uygulaması yapılmıştır. Tanımlayıcı araştırma modeli ile gerçekleştirilen araştırma sonunda bu iki grubun eğitim durumları, kullandıkları kredi kartı sayıları, kredi kartı ekstrelerini takip konusunda gösterdikleri özen, ekstre borçlarını zamanında ödeme oranı ve kredi kartı çıkarma tercihleri gibi özelliklerinin birbirlerinden farklılık gösterdikleri görülmüştür ve batık kredi kart borç sahiplerinin nakit avans kullanımına daha yatkın oldukları tespit edilmiştir. Ancak araştırmada gençlerin borçlu olma algısı ya da kredi kartı algısına değinilmemiştir.

Yine kredi kartı-borçlanma problemi üzerine örnek teşkil eden diğer bir araştırma, State University of New York ve College at Buffalo’dan Norvilitis vd.’nin birlikte yürüttükleri “Üniversite Öğrencilerinde Kredi Kartı Borçlanma Derecelerini Etkileyen Faktörler” (Factors Influencing Levels of Credit-Card Debt In College Students) başlıklı

makaledir (2003). Öğrencilerin neye göre daha fazla borçlanabildiğini araştırmak amacıyla yapılan araştırmada, 227 öğrenci üzerinde para tutumu, kışkırtılma, yaşam tatmini ve stresin, kredi kartı borcu ile ilişkisine bakılmıştır. Öğrencilerin ortalama 1,518\$ borcu olduğunu, %75'inin en az bir kredi kartı sahibi olduğu, öznel değişkenlerin para tutumlarını etkilemesine karşın, kredi kartı borcu miktarını pek etkilemediği ve öğrencilerin kredi kartı, borçlanmak ve finans konuları ile ilgili daha fazla bilgi talep ettikleri ortaya koyulmuştur. Öğrenciler not ortalamalarından bağımsız olarak gelecekleri ile ilgili iyimser bir tutum sergilediklerinden, mezun olduklarında çok iyi işler bulacaklarını düşünmekte ve sonradan ödemek üzere daha rahat borçlanabilmektedir (Wiley, 1999'dan akt: Norvilitis vd., 2003).

Fogel ve Schneider (2011), öğrencilerin kredi kartı kullanımını, sabit gelir ve çalışma durumu ile sorumsuzca kredi kartı kullanımı, zorlayıcı satın alma (compulsive buying), para endişesi ve para-fiyat hassasiyeti ilişkisi açısından inceledikleri çalışmada; öğrencilerin sorumsuzca kredi kartı kullanmaları ve harcama yapmaları sonucunda çalışmak zorunda kaldıkları ve kişisel finans yönetimi ile kredi kartı kullanımı konusunda daha fazla danışmanlığa ihtiyaç duyduklarını belirttikleri saptanmıştır.

West'in (2003) "Dying to get out of dept: Insolvency law and suicide in Japan" makalesiyle, Japonya'da tüketici adli tasfiye kanunu ve intiharlar arasındaki ilişkinin saptanması ve son yıllarda artan kredi kartı borçlarından kurtulabilmek için insanların intiharı seçmesi üzerinde durulmuş, borç kontrolü için getirilen kanunun, kişileri nasıl strese ve depresyona soktuğu gösterilmeye çalışılmıştır.

West'in çalışması, Warwick ve Mansfield'in (2000) öğrencilerin kredi kartlarıyla ilgili yeterli bilgisinin olmadığını ortaya koydukları çalışmasıyla beraber düşünüldüğünde, öğrenciler açısından durumun önemi daha iyi anlaşılacaktır. Kredi kartının yanlış kullanımının nerelere varabileceğine örnek teşkil eden bu çalışmalarda öğrencilerin borçlanmaya yönelik hafife alınmış gibi gözükten tutumlarının, toplumsal ve bireysel anlamdaki tehlikeli boyutları daha iyi anlaşılacaktır.

Bu durumda öğrencilerin; kredi kartını bir borç alma işlemi olarak görüp görmedikleri, nasıl ödeme yapacakları konusunda yaşadıkları endişeler, ödeme için ayrılan süre içerisinde ödemeyi kapatıp kapatamadıkları kredi kartı algısının çözümlenmesi açısından önemli gözükmektedir.

3.6. Öğrencinin Bir İşte Çalış[m]ıyor Olması Ve Kredi Kartı İlişkisi

Eğitim sürecinde öğrenciler okul masraflarını karşılamak üzere çalışabilmekte, burs/kredi alabilmekte ve/ya aile desteğine başvurabilmektedir. Türkiye’de öğrencilerin %93’ü ailesinden harçlık almakta, yalnızca %13’ü bir işte çalışmaktadır (Kuburlu, 2010). Örgün öğrenim nedeniyle öğrenciler kısmi zamanlı işleri tercih etmektedirler.

Tang, Kim, ve Tang ‘in (2002) yürütmüş oldukları çalışmada, kişinin, geliri ve statüsünün, paraya yönelik tutumlarında etkili olabileceğinden yola çıkılarak, “para etiği ölçeği” [Money Ethic Scale: MES (Tang ve Kim, 1999)] aracılığı ile tam zamanlı çalışanlar, yarı zamanlı çalışanlar ve çalışmayan üniversite öğrencilerini, para etiği, gelir ve yaşam tatmini bakımından karşılaştırmıştır.

Tang, Kim, ve Tang’e (2002) göre, “para için” bir işe girildiğinde, kişilerin içsel ve dışsal motivasyonları, işin doğası ve amacındaki değişimle birlikte kişilerin algılarını da değiştirebilecektir. Hayatını kazanmak için tam zamanlı çalışanların paraya bakış açılarıyla, kendini geliştirmek ya da okul masraflarını karşılamak için yarı zamanlı çalışanların ya da hiç çalışmayan öğrencilerin para algısının aynı olmadığı ortaya koyulmuştur. Tam zamanlı çalışanlar parayı kendi başarılarının bir göstergesi olarak gördükleri halde paranın kendisine sıcak bakmamaktadırlar. Tam tersine öğrenciler parayı başarı sembolü olarak görmemekle beraber, parayı çok sevmektedirler. Hiç çalışmamış öğrencilerin parayı önemli bulmaları, yarı zamanlı çalışanlara ve tam zamanlı çalışanlara göre daha düşüktür. Yarı zamanlı çalışanlarda ise, parayı başarılarının bir sembolü olarak görme ve bütçelerini daha dikkatli kullanma eğilimi saptanmıştır.

3.7. Tüketim, Alışveriş Merkezleri ve Kredi Kartı İlişkisi

Ritzer’e (2005) göre alışveriş merkezleri, sihirli, fantastik ve büyüleyici bir ortama sahip, bir çeşit tüketim dininin ibadetinin yapıldığı *tüketim katedralleri* olarak görülebilir.

Arslan vd.,’in (2010) Türkiye’deki alışveriş merkezlerinin, genç tüketicilere çekici gelmesinin arkasındaki nedenleri araştırdığı çalışmada, alışveriş ortamı, rahat koşullar, güvenli bir çevrede sosyalleşebilmek, erişilebilirlik ve serbest zamanın olması, şeklinde beş faktör belirlenmiştir. Araştırma Bursa’daki üç alışveriş merkezinde, 12-24 yaş aralığındaki 621 genç Türk tüketici ile sınırlandırılmıştır.

Xu (2008), genç tüketicilerin alışveriş çılgınlığındaki sosyal ortamda kendi farkındalığını arttırma ve materyalist¹⁵ yaklaşımın etkisini ortaya koyan bir çalışma yürütmüştür. Üniversite öğrencileri arasında sosyal ortamda nesnelerle kendilik sunumu önemli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Xu’a (2007) göre, önceki hiçbir nesil, bu kuşağın rahatlığını yaşayamamıştır ve bu haliyle yeni kuşak dev bir market anlamına gelmektedir. Üstelik alışveriş merkezleri, alışverişe iten uyarıcılarla dolu zaman geçirme yerleri olarak, kişileri satın almaya yönlendirebilmektedir. Ancak, gençlerdeki, son yıllarda gözlemlenen amaçsız tüketici davranışı, başka psikolojik sorunları da beraberinde getirebilecektir.

Cep telefonlarından yola çıkarak, Türk gençlerin gösterişçi tüketim alışkanlıklarının incelendiği bir başka araştırmada (Acikalin vd., 2009), gençlerin, sosyo-ekonomik koşulları ne olursa olsun, sosyal statü kısacası prestij kazanmak için gösterişçi tüketime yönlendikleri saptanmıştır. Veblen’in “Gösterişçi Tüketim” tezini de destekleyen araştırmada, Türkiye’nin üç büyük şehriden 691 üniversite öğrencisine ölçek dağıtılmış, öğrencilerin ürün ve hizmetlerden sosyal yarar da sağlamayı arzuladıkları saptanmıştır. Bu anlamda, Douglas ve Isherwood (1999: 113) tüketilen metalara bakıldığında, insanların genellikle dostlarının da kullanıp hoşlandıklarını gördükleri şeyleri satın aldıklarını savunmaktadır.

¹⁵ Bu çalışmada materyalistlik, psikolojideki anlamıyla; yani, “ideal ben”e metalarla ulaşma çabası olarak tanımlanmıştır.

Dördüncü Bölüm

Lisans Düzeyindeki Öğrencilerin Kredi Kartı Deneyimine Yönelik Algısı: Anadolu Üniversitesi Örneği Üzerinde Nitel Bir Çalışma

1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, geçimini başkalarına bağlı olarak sağlayabilen üniversite öğrencilerinin, kredi kartı kullanma deneyimini nasıl algıladığını anlayabilmektir. Bu amaca ulaşabilmek için merak edilen sorular şunlardır:

Öğrenci;

- Kredi kartını nasıl almıştır?
- Neden bir kredi kartı almıştır?
- Kredi kartına ilk sahip olduğunda nasıl hissetmiştir?
- Kredi kartı taşıırken nasıl hissetmektedir?
- Ailesinin kredi kartı kullanma(ma)sını nasıl değerlendirmektedir.
- Diğer öğrencilerin kredi kartı kullanmasını nasıl değerlendirmektedir.
- Kendisini nasıl bir kredi kartı kullanıcısı olarak görmektedir?
- Kredi kartına ilişkin kendi tanımı nedir?

2. Araştırmanın Önemi

Literatüre bakıldığında kredi kartına yönelik olarak yapılan araştırmaların, öğrencilerin tutumlarını, borçluluk durumlarını, kredi kartını ne şekilde kullandıklarını sayısal olarak betimlemeye yönelik çalışmalar olduğu görülmüştür. Yapılmış çalışmalar, kredi kartı olgusuna ilişkin genel bir perspektif çizmektedir. Bu araştırmanın ise, kredi kartını kullanan bireylerin direkt kendi deneyimlerine yönelik değerlendirmelerini içermesi nedeniyle, olgunun kaynağına inerek, *neden? nasıl?* gibi sorulara cevap verebilecek nitel özellikler taşıyan bir çalışma olması bakımından literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Öğrencileri, bir kredi kartı kullanıcısı olarak, kendi ifadeleriyle dinlemenin, öğrencilere bu tarz hizmetleri sunan yetkililere, bireysel finans yöneticilerine ve bu alandaki diğer çalışmalara yol gösterici olabileceği düşünülmektedir.

3. Araştırmanın Varsayımları

Varsayım denenmeyen bir yargıdır; araştırmanın geçerliliği, bir binanın temelleri gibi bu yargıların doğruluğuna bağlıdır (Karasar, 2003: 71). Bu anlamda literatüre bakılarak bu çalışmada;

- Öğrencinin üniversiteye gelmeden önceki ve sonraki yaşadığı sosyal ortamın,
- Aylık gelirinin,
- Kredi kartı sayısının,
- Kredi kartına ilişkin bilgisinin,
- Ödeme günlerini değerlendirme biçiminin,
- Kendisini maddi olarak destekleyen bireylerin ekonomik durumunu algılayış biçiminin,
- Çocukluğunda harçlığını alma ve harcama alışkanlığının,
- Kredi kartını tanımlama biçiminin
- Kredi kartında, nakit parada olduğu gibi, ne kadar harcama yapıldığının ve geriye ne kadar para kaldığının somut bir biçimde görülememesinin,
- Yapılan pazarlama çalışmalarının,

kredi kartı algısını biçimlendiren öğeler olduğu varsayılmıştır.

4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bir araştırmanın sınırlılıkları, araştırmacının ideal gördüğü, çalışma içinde yapmak isteyip de çeşitli nedenlerle yapamadığı şeyleri, araştırmacının konuya ilişkin bilgi beceri ve olanaklarını, problemin konusuna ilişkin çerçevesini kapsar (Karasar, 2003). Bu araştırma;

- Anadolu Üniversitesi'nde örgün öğrenim görmekte olan lisans öğrencilerinden, kredi kartı kullandığını ve daimi bir işte çalışmamış/çalışmıyor olduğunu belirten bireylerle sınırlandırılmıştır.
- Nisan-Haziran 2011 (üç ay) boyunca toplanan verilerle sınırlandırılmıştır.
- Yüksek lisans tez süresinin sınırlılıkları nedeniyle, bir karşılaştırma imkânı sağlayabilecek; kredi kartı kullanmayan öğrencilerin kredi kartı algısı çalışma kapsamı dışında bırakılmıştır.

5. Araştırmanın İşlemsel Tanımları

İşlemsel tanımlama, bir terim ya da kavramın, araştırma içerisinde ne ifade ettiğini ve ne biçimde kullanılacağını, araştırmacı tarafından açıklanmasıdır (Berg, 2004). Çalışma boyunca belirtilen kavramlar, aşağıda açıklanan anlamları ile kullanılacaktır.

Algı: Hayatı anlamlandırmaya yardımcı olan, sosyal ve bireysel deneyimlere yüklenen düşünce biçimidir.

Kredi Kartı Borcu Faizi: Son ödeme tarihine kadar dönem borcunun tamamını ödenmez ise (asgari tutar bile ödenmezse bankaların yasal işlem başlatma hakları vardır) kalan borcun, bankanın belirlediği oranlar çerçevesinde faizli hesaplanmaya başlamasıdır

Nakit Çekim Faiz Oranı: Kredi kartından direkt nakit çekim yapıldığında, çekimin yapıldığı günden geri ödemenin yapıldığı güne kadar bankanın belirlediği oranlar çerçevesinde, çekilen tutara uygulanan faiz oranıdır.

Ödenmesi Gereken Asgari Tutar: Bankanın yasal işlem başlatmaması için hesap özetinde yer alan borcun hesaplanmış en az ödeme tutarıdır.

Öğrenci: Anadolu Üniversitesi'nde örgün öğrenim görmekte olan, kredi kartı kullandığını ve daimi bir işte çalışmamış/çalışmıyor olduğunu belirten lisans öğrencileridir.

Para Kazanma Deneyimi: Öğrencinin, ek bir geliri (burs, ailenin maddi yardımı vs.) olmadan, sadece kendi kazancıyla öğrencilik yaşamını sürdürmesidir.

6. Araştırma Yöntemi

Yöntem bölümünde, amaca uygun olarak araştırma boyunca izlenecek yol açıklanmaktadır. Bu kapsamda, araştırma için uygun görülen desen, nedenleriyle beraber açıklanacak, evren ve örnekleme, araştırmanın amaç ve sınırlılıkları göz önünde bulundurularak karar verilecek, veri toplama araç ve teknikleri anlatılacaktır.

6.1. Araştırma Deseni

“Olgular yaşadığımız dünyada olaylar, deneyimler, algılar, yönelimler, kavramlar ve durumlar gibi çeşitli biçimlerde karşımıza çıkabilmektedir” (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 72). Bu olgularla günlük yaşantıda karşılaşılıyor olmak, olgunun kendisini tam anlamıyla anladığımız anlamına gelmez. Gerçekle ilgili değerler, anlamlar ve mantık örüntüsü, insanların gerçekliği nasıl algıladıkları, bu algılara ilişkin deneyimleri; olguyu yaşayan ve bu olguyu dışı vurabilecek, yansıtabilecek birey ya da grupların bizzat kendilerine sorularak anlaşılabilirlerdir.

Bu nedenle, nitel bir araştırma dizayn edilmesi uygun görülmüştür. “Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir” (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 39). Nitel araştırma ile araştırmaya dahil edilen bireylerin algı ve deneyimleri ile dünyayı nasıl yorumladıkları betimsel olarak çözümlenebilecektir.

6.2. Evren ve Örneklem

Nitel araştırmada evren ve örneklem seçimi, nicel araştırmada olduğu gibi sayılar yoluyla genellemelere varmak için değil, tanımlanan evrenin betimsel bir resmini çizebilecek, evren içerisindeki çeşitliliklerden haberdar edecek, farklı veya benzeşik durumları ortaya koyabilecek bir pencere sunabilmek için belirtilmelidir (Berg, 2004; Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Araştırmanın uygulanacağı yer olarak Anadolu Üniversitesi seçilmiştir. Anadolu Üniversitesi’nin seçilmesinin nedeni, Taşçı ve Gökalp’in (2008: 225) belirttiği gibi, Anadolu Üniversitesi’ne Türkiye’nin 81 ilinden ve dünyanın 42 ülkesinden öğrenci gelmesi, “2010 Türkiye Harçlık Pazarı” araştırmasında da ortaya konduğu gibi, Eskişehir’deki şehir ekonomisinde öğrencilerin payının çok büyük olması (Kuburlu, 2010) ve araştırmacının Anadolu Üniversitesi’nin bir öğrencisi olarak, üniversitenin sunduğu kampüs yaşamı içerisinde, öğrencilerin yaşam alışkanlıklarını ve kredi kartı tanıtımlarına maruz kalma biçimlerini gözlemleyebilmiş olmasıdır.

Bu araştırmanın evrenini, araştırma için ayrılmış süre olan 2010-2011 eğitim öğretim döneminde Anadolu Üniversitesi'nde örgün öğrenim görmekte olan lisans öğrencilerinden, kredi kartı kullandığını ve daimi bir işte çalışmamış/çalışmıyor olduğunu belirten bireyler oluşturmaktadır.

Bu nedenle Açık Öğretim Fakültesi, 2 yıllık önlisans programları dolayısıyla Meslek Yüksekokulları ve işitme engeli gibi karşılıklı iletişimde sorun yaşanmasına neden olacak durumlar göz önünde bulundurularak Engelliler Entegre Yüksekokulu çalışma kapsamı dışında bırakılmıştır.

Araştırmanın niteliği göz önünde bulundurulduğunda, örneklem çalışma evrenini oluşturan Eczacılık Fakültesi, Edebiyat Fakültesi, Eğitim Fakültesi, Fen Fakültesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Hukuk Fakültesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İletişim Bilimleri Fakültesi, Mühendislik Mimarlık Fakültesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Devlet Konservatuvarı, Endüstriyel Sanatlar Yüksekokulu, Sivil Havacılık Yüksekokulu, Turizm İşletmeciliği Yüksekokulu, Yabancı Diller Yüksekokulu öğrencilerinden, amaçlı örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. “Amaçlı örnekleme önceden tanımlanarak belirlenmiş amaca uygun birimler inceleme için seçilir” (Erdoğan, 2007: 176).

Örnekleme dahil edilecek öğrenciler, amaçlı örneklem alma yollarından birisi olan kota örnekleme yöntemiyle seçilecektir. “Kota örnekleminde, belirli kota veya kotalar belirlenir ve bu kotalara rastlantılı olmayan örnekler seçilir” (Erdoğan, 2007: 178). Tüketiciler üzerine yapılan araştırmalarda, demografik değişken olan cinsiyetin kota olarak kullanıldığı görülmektedir. Bu araştırma için belirlenen kotalar, cinsiyet, kredi kartı kullanmak, daimi bir işte çalışmamış/çalışmıyor olunması ve lisans öğrencisi olmaktır. O nedenle örnekleme, her fakülte ve yüksekokullardan, daimi bir işte çalışmamış/çalışmıyor olduğunu ve kredi kartı kullandığını belirten, 1 kadın ve 1 erkek lisans öğrencisi dahil edilmiştir.

6.3. Verilerin Toplanması

Yıldırım ve Şimşek'e (2008: 45) göre, “nitel araştırmanın en önemli amaçlarından biri, araştırmaya dahil edilen bireylerin algılarının ve deneyimlerinin ortaya koyulmasıdır”.

Araştırmaya katılan bireylerden, nicel araştırmadaki gibi bir teste ya da ankete yanıt vermeleri değil, konuya göre dış dünyayı nasıl algıladıkları ve yorumladıklarını anlatmaları istenir.

Araştırmanın saha uygulaması olarak, belirtilen 9 fakülte ve 6 yüksekokuldan amaçlı örnekleme yöntemiyle belirlenen kotalara göre seçilen 30 öğrenciyle yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılarak görüşmecilerin izni dahilinde kayda geçirilmiştir. “Görüşme yöntemi, bireylerin belirli konularda tepkilerini, düşünme biçimlerini, akıl yürütme yöntemlerini, algılarını, duygularını, hassasiyetlerini ve daha pek çok bireysel bilişsel ve duygusal süreçleri derinlemesine anlamak için uygundur” (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 155).

6.3.1. Görüşme formunun geliştirilmesi

Bu amaçla, alanyazından algı çerçevesinde değerlendirilebilecek etmenler ve araştırma soruları göz önünde bulundurularak görüşme soruları oluşturulmuş, oluşturulan görüşme formunun güvenilirlik ve geçerliliğini test etmek amacıyla örnekleme kotaları dâhilinde 5 öğrenciyle deneme görüşmeleri yapılmış formdaki gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra formun istenilen güvenilirlik ve geçerliliği 3 adet odak grup görüşmesiyle desteklenmiştir.

Odak grup görüşmesi, katılımcıların algılarının anlaşılması amacıyla, genellikle açık uçlu sorulardan meydana gelen bir görüşme planı eşliğinde, belirlenen konu ile ilgili tartışmalardan, kişilerin deneyimleri sonucunda ne düşündüğünün, ne hissettiğinin sorulduğu tehditkâr olmaması gereken çalışma biçimidir. Odak grup görüşmelerinin planlanması ve yürütülmesinin daha zor olması nedeniyle, deneyimli bir yönetici ve bir asistan yardımıyla yürütülmesi daha uygun olacaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Bu araştırmada odak grup yöneticiliğini, daha önce odak grup çalışmaları yapmış ve deneyimleri nedeniyle bir öğretim üyesi, asistanlığını ise araştırmacının kendisi yapmıştır. Her bir görüşmeden önce bir saat kadar sohbet eşliğinde öğrencilerin birbirlerine ve sohbet ortamına alışması sağlanmıştır. Bu sürecin tamamlandığı düşünüldüğünde öğrencilerle konu üzerine konuşmaya ve görüşmeler kayıt altına alınmaya başlanmıştır.

İlk odak grup görüşmesi, İletişimci, Green Fandango, Nermin, Kapitalist Robinhood, Boncuk, Baykuş'un katılımlarıyla yapılmış ve 1 saat sürmüştür. Bu grup görüşmesi, soruların tartışmaya açıldığı ilk görüşmedir. Kredi kartına ilişkin, başa bela, para, tuzak, taksit, kolaylık, rahatlık, alan razı veren razı, stres gibi tanımlar ön plana çıkmıştır.

İkinci odak grup görüşmesi, Çikilop, Moris, Sırrı, Alışverişkolik, Püskevit'in katılımlarıyla gerçekleşmiş ve 2,5 saat sürmüştür. Bu odak gurup görüşmesinde yapılan tartışmalar, şehrin bir Disneyland gibi öğrenciyi çevrelediğini, bu nedenle öğrencinin kendi kimliğinden ziyade, öğrenci kimliğiyle farklı bir tarzda hayat sürdüğü konusunda birleşmiştir. Kredi kartı tanımlamalarında, gerektiği zaman ihtiyaç ama gereksiz, kandırıcı, yapay, çekici, para tuzağı, insanları sistemin içine çeken karşı konulmaz bir araç ifadeleri paylaşılmıştır.

Üçüncü odak grup görüşmesi, Tunç, Can, Melek, Yavuz, Eylül, Yeşil'in katılımlarıyla birlikte 1 saat 40 dakika devam etmiştir. Bu son grupta da, iletişimin daha kısıtlı olması nedeniyle kredi kartının harcama yaparken rahatlık verdiği fikri ön plana çıkmıştır. Kredi kartıyla ilgili borç, anlamsız özgüven, konfor ve teknolojik ihtiyaç tanımlamaları yapılmıştır.

Odak grup görüşmeleri, geleneğinde belirtildiği üzere formdaki soru akışının istenilen biçimde ilerlediğinin anlaşılması üzerine, yeterli etkileşimin sağlanabildiği düşüncesiyle üç grup tartışması yeterli görülmüştür.

Form son şeklini aldıktan sonra görüşmeler için kullanılan ifadeler ve soruların sorulma nedenleri şöyledir:

- Görüşme için araştırmacı kendini tanıtmıştır. Karşısındaki kişinin kota dahilinde belirlenen sınırlılıklara uyup uymadığı anlaşılmıştır. Öğrenci araştırmaya katılım için gönüllü olursa ses kaydı alma nedeni açıklanmış ve ses kaydı alarak kayda müsaade ettiğinin onayı alınmıştır. Bu aşamada görüşme yapılmak istenilen öğrencilerin, araştırmacıyı ilk başta kredi kartı pazarlamacısı sandıkları ve bu nedenle çekindikleri gözlemlenmiş, kimi zaman öğrenciler bu şekilde sandıklarını direkt dile getirmişlerdir.

- Görüşme yapılan yer, araştırmanın sınırlılıkları dahilinde, her fakülte/yüksekokuldan 2 öğrenci seçileceği için kayıt altına alınmıştır. Araştırma için tek tek fakülte ve yüksekokullara gidilip, öğrencinin kendi ortamında görüşmeler yapılmıştır.
- Takma adı, araştırmaya katılan kişinin kişisel bilgilerinin güvence altına alındığının ve daha rahat paylaşımın sağlanması açısından önemlidir. Bu amaçla her bir öğrencinin kendine isim seçmesi ve görüşmeye bu takma isimle katılması için ses kaydı almadan önce açıklama yapılmıştır.
- Kaç senedir üniversite eğitimi aldığı, kredi kartı kullanma süresi ile üniversite ortamı arasında yorum yapmaya olanak sağlayabileceği düşüncesiyle sorulmuştur.
- “Üniversite’ye gelmeden önce yaşadığı yeri nasıl görmektedir?” sorusu öğrencinin, üniversite hayatına başlamadan önceki yaşantısıyla, üniversite ortamına girdikten sonraki yaşantısı arasında bir değerlendirme yapılması amacıyla sorulmuştur. Burada öğrencinin açıcı sorularla da destekleyerek, arkadaşlarıyla neler yaptığı, vaktini nasıl değerlendirdiği, genel harcama kalemleri anlaşılmalı çalışılırken, kendisinin de görüşmeye ısınması için bir sohbet ortamı yaratılmış olur.
- Sohbetle beraber karşılıklı etkileşim yeterince sağlandıktan sonra aylık geliri ve gelirin kaynağı sorulur. Burada öğrencinin araştırma sınırlılıkları bakımından daimi bir işte çalışmaması ilk koşul olduğundan diğer seçeneklerin neler olduğu da anlaşılmış olur.
- Kredi kartı sayısı ve toplam limiti, öğrencinin diğer sorulara verdiği cevaplarla bütünleştirilerek gelir gider arasındaki ilişkiyi nasıl kurduğunun anlaşılması bakımından sorulmuştur.
- Kaç senedir kredi kartı kullandığı, kart kullanmanın ve gelir gider dengesinin zamana bağlı değerlendirilmesinde kullanılacaktır.
- Alışveriş alışkanlığını ve öğrencinin ihtiyaç kavramına yaklaşımını anlamaya yönelik bir diğer soru, kredi kartının bu değerler üzerindeki etkisini keşfetmeye yöneliktir.
- “Cüzdanınızda kredi kartının olması nasıl hissettiriyor?” sorusu hem bir önceki soruyu desteklemek, hem de kredi kartıyla öğrencinin kendini konumlandırma

ilişkisi hakkında yorum yapabilmek için sorulmuştur.

- “Sizce kredi kartı bir ürüne hissettiğiniz ihtiyacı yoğunlaştıran bir etken mi?” sorusu, öğrencinin ihtiyaç diye tanımladığı ürün/hizmet için para biriktirmesi ya da bir arkadaşından borç alması gerekse yine de o hizmet/ürünü satın alır mı, yoksa kredi kartının hissettirdiği bir avantajlı durum söz konusu olduğu için mi satın alma davranışı gösteriyor gibi seçenekleri anlamak için sorulmuştur. Kredi kartıyla satın aldığı bir borçlanma hissi yaşayıp yaşamadığının anlaşılması da kredi kartının toplumsallaşma sürecinde ve ihtiyaca yönelik algıyla ilişkili olabileceği düşünülmektedir.
- Yine bir sonraki soruda, ürün/hizmetin kredi kartıyla birlikte sunumunda, örneğin taksitlendirme kampanyalarında, öğrencinin toplamda ödediği miktarı nasıl algıladığı anlaşılmaya çalışılmıştır.
- Ailenin kredi kartı kullanımı ve kullanım biçimleri, öğrencinin kendisini maddi olarak destekleyen bireylerin durumuna ilişkin çıkarımlarını ve kendini kredi kartı kullanıcısı olarak karşılaştırma şeklini anlayabilmek açısından sorulmuştur.
- Kendisini maddi olarak destekleyen bireylerin maddi durumunu nasıl gördüğü, öğrencinin yapacağı harcama ile ekonomik koşullar arasındaki gerçeklik bağlantısını ilişkilendirilebilmek açısından sorulmuştur.
- Kredi kartı kullanımının, harcama alışkanlıkları göz önünde bulundurularak incelenebilmesi için öğrenciye önce direkt kendisinin harcama alışkanlığında bir etkisinin olup olmadığı sorulduktan sonra, çocukluğundan itibaren bu alışkanlığının nasıl olduğu sorulmuştur.
- Öğrencinin ödeme günlerini değerlendirilmesinin istendiği bir sonraki soruda, ödeme gününden sonra satın aldığı ürün/hizmeti halen ir ihtiyaç olarak görüp görmediği de anlaşılmaya çalışılmaktadır. Bu soru devamında, kredi kartı limitine yönelik öğrencinin bakış açısını da ortaya koymayı hedeflemektedir.
- Öğrenciye kredi kartı bilgisinin sorulduğu bir sonraki soruyla önce öğrencinin kendini değerlendirmesi beklenmekte, devamında da kredi kartı bilgisiyle neyin kastedildiği; kanunlar, hesap kesim tarihi, faiz oranları, borcunu ödeyemeyenlerin maruz kaldığı işlemler gibi açıklanmıştır. Böylece öğrencinin ilk değerlendirmesini bu sorular çerçevesinde tekrar gözden geçirmesine olanak tanınır.

- Son olarak öğrenciden kredi kartını tanımlaması istenir. Buradan öğrencinin kredi kartını tanımlama biçiminden, kredi kartına yönelik algısını kendi sözleriyle ifade etmesi beklenmektedir. Bu sorunun sona saklanması için nedeni, araştırmacıyla görüşmeci arasında tam bir etkileşim ve kredi kartı üzerine sohbet ruhunu hissetmeye başladıktan sonra verilen cevabın daha samimi olabileceği düşüncesinin deneme görüşmeleri ve odak grup görüşmeleriyle desteklenmesidir.
- Öğrencinin, öğrencilerin kredi kartı kullanmasına yönelik eklemek istediği bir düşüncesi varsa söylemesini rica ederek görüşme bitirilir. Böylece öğrencinin, kredi kartı olgusunu, kişisellikten uzaklaştırılarak genel öğrenci perspektifi içerisinde değerlendirilmesi beklenir.

Görüşme formu, yarı yapılandırılmış görüşme için uygun olacak biçimde düzenlenmiştir. Görüşmeler, katılımcının vaktine, araştırmacıyla kurduğu etkileşime ve kendi hikâyesini anlatma arzusuna göre değişen sürelerde 12 ile 28 dakika arasında sürmüştür. Görüşme esnasında öğrencinin kendiliğinden cevap verdiği sorular atlanmış, kendini ifade etmekte zorlanan öğrencilere ise açılımlayıcı (sonda) sorularla yardımcı olunmuştur.

Görüşmelerin ses kayıtları transkript edilmiştir. Alanyazın ve problemin çerçevesi dahilinde yeniden değerlendirilen görüşme transkriptleri, gerektiğinde birebir alıntılarla betimsel analiz yöntemiyle deşifre edilmiş ve yorumlanmaya çalışılmıştır. Nitel araştırmada temel amaç, sayılar yoluyla sonuçlara ulaşmak değil, araştırılan konuyla ilgili okuyucuya betimsel ve gerçekçi bir resim sunmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 48)

Beşinci Bölüm

Araştırma Verilerinin Düzenlenmesi, Bulgular ve Bulguların Yorumları

1. Araştırma Verilerinin Düzenlenmesi

Bu kısımda, araştırma verileri düzenlenerek, verilerin sistematik bir biçimde sunulması hedeflenmektedir.

Aşağıda görüleceği üzere, ilk olarak, yapılan 30 görüşme, araştırmanın başında belirtilen temel ayırt edici özellikler baz alınarak görselleştirilmiş, böylece *Tablo 5* oluşturulmuştur. Bu tabloda başlık olarak geçen satır ve sütun adları, araştırma açısından neyi ifade etmek için kullanıldığı ile beraber şu şekilde anlaşılmalıdır:

- Sıra no: Görüşmelerin yapıldığı fakülte ve yüksekokulların baş harfleri alfabetik sıraya koyulduğunda oluşan sıra numarasıdır.
- Fakülte/yüksekokul adı: Görüşmenin yapıldığı, öğrencinin kayıtlı olduğu fakülte veya yüksekokulu göstermektedir.
- Kısaltma adı: Araştırmada fakülte/yüksekokul isimlerinden bahsederken, resmi ifadesinden ziyade, Anadolu Üniversitesi kurum kültüründe, herkesin kullandığı ve anladığı biçimiyle, kısaltma olarak kullanımıdır.
- Takma ad: Görüşmeye katılan kişinin gizlilik ve diğer haklarının korunabilmesi için seçtiği takma isimdir.
- Bölüm: Anadolu Üniversitesinde, fakülte/yüksekokul bazında bir ayrım var ise öğrencinin kayıtlı olduğu bölümü belirtmektedir.
- Cinsiyet: Öğrencinin cinsiyetidir.
- Yaş: Öğrencinin yaşıdır.
- Üniv.'de kaçınıcı yılı¹⁶: Öğrencinin Anadolu Üniversitesi ve varsa bir başka üniversiteden, toplam kaç senedir lisans düzeyinde eğitim aldığını göstermektedir.
- Geldiği yer: Anadolu Üniversitesi'ne gelmeden önce öğrencinin yaşadığı yeri

¹⁶ Üniversitedeki kredili sistem baz alınarak, öğrencinin kaçınıcı sınıf olduğu yerine kaç dönemdir eğitim aldığını veya üniversitede kaçınıcı yılı olduğunu sormak, araştırmanın amacı açısından daha uygun bulunmuştur.

belirtmektedir.

- Aylık gelir/Kaynak: Öğrencinin aylık toplam geliri ve bu geliri nereden elde ettiğini göstermektedir.
- K.K.sayısı/yıl: Öğrencinin kaç tane ve toplamda kaç senedir kredi kartı sahibi olduğudur.
- Ek-Kendi/limit: Öğrencinin bir başkasına ait kredi kartının ek kartı mı yoksa tamamen kendisine ait bir kredi kartı mı kullandığını ve bu kartların toplam kredi limitini göstermektedir.
- Nereden başvurdu: Öğrencinin kredi kartı başvurusunu yaptığı yeri ifade etmektedir.
- Ailede k.k.: Öğrencinin ailesinin kredi kartı kullanıp kullanmadığının, eğer kullanıyorsa kredi kartı borç sorunu yaşayıp yaşamadıklarının gösterilmesidir.
- Maddi durum: Öğrencinin kendisini maddi açıdan destekleyen bireylerin ekonomik koşullarını nasıl gördüğüdür.
- Ödeme durumu: Öğrencinin ödeme döneminde kredi kartı borcunu ödeme durumudur.
- 3 kelimeyle k.k. tanımı: Öğrencinin sohbet süreci içerisinde kredi kartını yaklaşık üç kelimeyle nasıl, hangi kavramlarla tanımladığıdır.

Tablo 5: Görüşmecilerin Temel Bilgileri¹⁷

Sıra No	1	2	3	4	5
Fakülte/Yüksekokul adı	Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu	Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu	Devlet Konservatuvarı	Devlet Konservatuvarı	Eczacılık Fakültesi
Kısaltma adı	Besyo	Besyo	Konservatuvar	Konservatuvar	Eczacılık
Takma ad	Ayşe	Burak	Edith Piaf	Mühendis	Süheyl
Bölüm	Spor Yöneticiliği	Spor Yöneticiliği	Tiyatro	Tiyatro	bölüm yok
Cinsiyet	K	E	K	E	E
Yaş	23	21	21	22	21
Ünv.de kaçınıcı yılı	4	2	4	6	2
Geldiği yer	Bursa	Artvin	İzmir	İstanbul	Kayseri
Aylık gelir/Kaynak	750-800 her sey dahil Aile+Burs	700 en fazla aile+iş	500 aile	500 aile+kredi	600 Aile+Kredi
K.K.sayısı/yıl	1 tane/5-6/500	1/5 ay	1/4 yıl	1/	1tane/1 yıl
Ek-Kendi/limit	önce ek, sonra kendi	kendi/300	ek kart/250	kendi/300	kendi/250
Nereden başvurdu	bankadan arkadaşlarıyla	bankaya başvurdu	ailesi çıkarttı	bankaya başvurdu	bankadan
Ailede k.k.	evet borçsuz	evet borçlu	evet borç yok	evet sorun yaşamışlar	evet borçsuz
Maddi durum	orta	iyi değil	orta	orta	iyi
Ödeme durumu	tamamını ödüyor	hiç ödememiş	evden ödeniyor	Borçlarını kapatıyor	tamamını ödüyor
3 kelimeyle k.k. tanımı	ihtiyaç, öğrenciye zarar, bilinçli kullanıldığında sevilen bir araç	aldatmaca, sahte bir özgürlük hissi	gerekli-gereksiz, kontrol edilmezse yıkım edilirse güven	yük, gereksiz, mecburiyet	İnternet alışverişi, kampanyalar, borç yatırma sorumluluğu

¹⁷ Görüşme tablolarının tamamı tek bir sayfada gösterilemediğinden 6 eşit parçaya bölünmüştür; aşağıdaki tablolar, Tablo 5'in devamıdır.

Sıra No	6	7	8	9	10
Fakülte/Yüksekokul adı	Eczacılık Fakültesi	Edebiyat Fakültesi	Edebiyat Fakültesi	Eğitim Fakültesi	Eğitim Fakültesi
Kısaltma adı	Eczacılık	Edebiyat	Edebiyat	Eğitim	Eğitim
Takma ad	Zübeyde	Bahar	Yusuf	İskender	Aysun
Bölüm	bölüm yok	Sosyoloji	Sosyoloji	ingilizce öğretmenliği	Okul öncesi öğretmenliği
Cinsiyet	K	K	E	E	K
Yaş	22	21	24	20	21
Ünv.de kaçınıcı yılı	4	2	3	2	3
Geldiği yer	Uşak	Hatay	Mardin	Çanakkale	Çorum
Aylık gelir/Kaynak	1000 aile	600 aile+kredi	640 aile+kredi	640 burs+aile	950
K.K.sayısı/yıl	1 tane/5 aydır	2tane/2 yıl	2 tane/ 3 yıl	2 tane/2 yıl	1tane/3 yıl
Ek-Kendi/limit	kendi /300	kendi/500+300	kendi / 800	kendi/ 300+300	kendi / 250
Nereden başvurdu	bankadan	kampüste stanttan	1. bankadan, 2. kampüste stanttan	kampüste stanttan	kampüste stanttan
Ailede k.k.	evet borçsuz	evet sorun yaşıyorlar	Evet/sorun yaşıyorlar özellikle amca borçlu	evet sorun yaşamışlar	evet sorun yaşıyorlar
Maddi durum	iyi	iyi	iyi	iyi	orta
Ödeme durumu	asgarisini ödüyor	asgarisini ödüyor	asgarilerini ödüyor	1' tamamen, 1'i asgari	asgarisini ödüyor
3 kelimeyle k.k. tanımı	alışveriş için paha biçilmez bir araç, gereksiz, can kurtarıcı	tuzak, destekleyici, elektronik para	kara günde kötü dost, dikenli gül, alışkanlık	güzel, riskli, kullanmayı bilmek gerekiyor	tuzak, yedek, son çare

Sıra No	11	12	13	14	15
Fakülte/Yüksekokul adı	Endüstriyel Sanatlar Yüksekokulu	Endüstriyel Sanatlar Yüksekokulu	Fen Fakültesi	Fen Fakültesi	Güzel Sanatlar Fakültesi
Kısaltma adı	Esyo	Esyo	Fen	Fen	GSF
Takma ad	Şebnem	Eren	Şerife	Serdar	Cem
Bölüm	Moda tasarım	Endüstriyel Tasarım	Kimya	Matematik	Heykel
Cinsiyet	K	E	K	E	E
Yaş	19	20	25	24	22
Ünv.de kaçınıcı yılı	2	2	4	6	3
Geldiği yer	İstanbul	Bolu	Sinop/İstanbul	Antalya/Alanya	Trabzon
Aylık gelir/Kaynak	1250 aile	600 aile	850 aile+burs	1000-1250 aile	700-800 burs+aile
K.K.sayısı/yıl	3 tane/7-8 yıl	2 tane/2 yıl	2tane/6 yıl	2 tane/uzun zamandır	1 tane/ 2 yıl
Ek-Kendi/limit	ek+kendi/5000+1000+1000	ek kart/ 675	kendi/750+1000	ailenin limitsiz + kendinin 750	kendi 250
Nereden başvurdu	hediye	bankadan ailesi	kampüste stanttan	Arkadaşı kredi kartı pazarlama stant hostesi	kampüste stanttan
Ailede k.k.	evet borçsuz	evet borçsuz	evet borçsuz	evet borçsuz	evet bazen sorun yaşıyor
Maddi durum	iyi	orta	orta	iyi	orta
Ödeme durumu	tamamını ödüyor	asgarisini ödüyor, unutuyor,	bazen asgarisini ödüyor	tamamını ödüyor	çoğunlukla tamamını ödüyor
3 kelimeyle k.k. tanımı	Fırsat, bonus, ekstra sıcak para	harcamamış gibi kendini kandırma, pişmanlık, gereksiz şey kartla alınır	Harcatan, bazen gerekli, yük	Canavar, Kullanışlı araç, Kapitalist düzen için faydalı	Fütursuzca harcama, size ait olmayan bir lüks, zenginlik yanılsaması

Sıra No	16	17	18	19	20
Fakülte/Yüksekokul adı	Güzel Sanatlar Fakültesi	Hukuk Fakültesi	Hukuk Fakültesi	İletişim Bilimleri Fakültesi	İletişim Bilimleri Fakültesi
Kısaltma adı	GSF	Hukuk	Hukuk	İBF	İBF
Takma ad	Yeliz	Duygu	Emin	Akua	Sema
Bölüm	Heykel	bölüm yok	bölüm yok	İletişim	Basın Yayın
Cinsiyet	K	K	E	E	K
Yaş	25	21	21	23	24
Ünv.de kaçınıcı yılı	5	3	3	5	5
Geldiği yer	Bursa	Ankara	Tokat	Bilecik	Tunceli
Aylık gelir/Kaynak	750 kredi+aile	750-1000 uzak akraba+kredi+burs	500 aile+kredi	650-700 aile+kredi	650
K.K.sayısı/yıl	1 tane/ 5 yıl	2 tane 3 yıl	1 tane 3yıl	2 tane 5 yıl	1 tane 5 yıl
Ek-Kendi/limit	ek kart 1000	ek kart 300+kendi 500	kendi 300	ek 500+kendi 500	kendi 400
Nereden başvurdu	aile	kampüste stanttan	bankadan	stanttan sonra banka	banka
Ailede k.k.	evet borçsuz	evet borçsuz	evet borçsuz	evet borçsuz	hayır
Maddi durum	orta	orta	iyi	iyi	orta
Ödeme durumu	Son zamanlarda sorun yaşamaktadır	tamamını ödüyor	çoğunlukla tamamını ödüyor	tamamını ödüyor	asgarisini ödüyor
3 kelimeyle k.k. tanımı	tehlikeli, bilinçli kullanılmalı, zaruri	özgürlük, irade test aracı, imaj	kredi aracı, parasız cüzdan, avantajlı kart	Gerektiğinde dost/yüklenirsen düşman, alışveriş tutkusu, güç	daha fazla tüketime yönlendiren bir araç, kandırmaca

Sıra No	21	22	23	24	25
Fakülte/Yüksekokul adı	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	Mühendislik Mimarlık Fakültesi	Mühendislik Mimarlık Fakültesi	Sivil Havacılık Yüksekokulu
Kısaltma adı	İİBF	İİBF	MMF	MMF	SHYO
Takma ad	Burak	Sufiney	Aytuğ	Merve	Tuğçe
Bölüm	İktisat	İktisat+Sosyoloji	İnşaat	Malzeme Bilimi ve Mühendisliği	Kabin Hizmetleri
Cinsiyet	E	K	E	K	K
Yaş	24	24	23	23	19
Ünv.de kaçınıcı yılı	4	5	5	5	1
Geldiği yer	Konya	Ankara	Eskişehir	İstanbul	Aydın
Aylık gelir/Kaynak	1000 aile+kredi	1000 aile	aile	aile 100	aile+ olursa kısmi zamanlı iş 500
K.K.sayısı/yıl	3 tane 1 yıl	1tane 4 yıl	2 tane 5 yıl	1 tane 5 yıl	1 tane 2 yıl
Ek-Kendi/limit	kendi 1000+600+400	ek kart 400	ek kart 5000/ kendi 500	ek kart 500 (sınırim dedi)	ablasıyla ortak 300
Nereden başvurdu	kantinde	aile	kampüste stanttan	aile	kampüste stanttan
Ailede k.k.	evet borçsuz	evet bir ara çok kredi kartından sorun olmuş	evet borçsuz	evet borçsuz	evet geçmişte sorun yaşamışlar
Maddi durum	iyi	orta	iyi	iyi	orta
Ödeme durumu	çoğunlukla tamamını ödüyor	tamamını ödüyor	tamamını ödemeyi borçlanınca öğrenmiş	evden ödeniyor	asgarisini ödedikleri ya da hiç ödemedikleri oluyor
3 kelimeyle k.k. tanımı	para, güvence, uzun vade	İnsanı batırma aracı, Doğru kullanıldığında kolaylık, aileyi dağıtma aracı	iyi, tehlikeli, harcamayı fark ettirmeyen kurnaz	Rahatlatıcı, Kolay ve Tehlikeli	O an hayat kurtaran. Taksitlere böldürdüğümüz için Yük hafifleten. Güven veren.

Sıra No	26	27	28	29	30
Fakülte/Yüksekokul adı	Sivil Havacılık Yüksekokulu	Turizm ve Otel İşletmeciliği Yüksekokulu	Turizm ve Otel İşletmeciliği Yüksekokulu	Yabancı Diller Yüksekokulu	Yabancı Diller Yüksekokulu
Kısaltma adı	SHYO	Turizm	Turizm	Yabancı Diller	Yabancı Diller
Takma ad	Utkucan	Atila	Merve	Erkan	Aynur
Bölüm	Pilotaj	bölüm yok	bölüm yok	İngilizce Öğretmenliği	İngilizce Öğretmenliği
Cinsiyet	E	E	K	E	K
Yaş	23	24	22	25	23
Ünv.de kaçınıcı yılı	4	5	3	2	4
Geldiği yer	Ankara	Ankara	Eskişehir	Manisa	Eskişehir
Aylık gelir/Kaynak	aile+ katkı kredisi 1000	aile 600-700	aile 800-900	aile 2000	aile + kredi 500
K.K.sayısı/yıl	1 tane 5 yıl	1 tane 2 yıl	1 tane 3,5 yıl	7-8 tane, 5 yıl	1 tane 500
Ek-Kendi/limit	ek kart 2400	kendi 500	ek 750	2 tane kendinin, diğerleri ailenin kartı	kendi
Nereden başvurdu	aile	arkadaşı kart pazarlamada stant hostesi	aile	bankadan	bankadan
Ailede k.k.	evet borçsuz	evet borçsuz	evet borçsuz	evet borçsuz	evet borçsuz
Maddi durum	iyi	iyi	çok iyi	iyi	iyi
Ödeme durumu	tamamını ödüyor	tamamını ödüyor	tamamını ödüyor	harcama yapar yapmaz borcunu kapatıyor	tamamını ödüyor
3 kelimeyle k.k. tanımı	tüketime yönlendirici, temiz para (paraya dokunulmadığı için), elektronik değişim	Emniyet kemeri, taksit, baba parası gibi	cazip, avantajlı, fakat dikkatli olunması gerekiyor	İnternet alışverişleri için Gerekli, Kolaylı ve Nakit Para.	Gerekli, Avantajlı, Tehlikeli

2. Bulgular ve Bulguların Yorumları

Araştırmanın bu kısmında yapılan görüşmeler, Tablo 5’te gösterilen sıra göz önünde bulundurularak, yer yer direkt alıntılarla deşifre edilmiştir. Her bir deşifrenin sonunda, araştırma açısından öne çıkan bulgular yorumlanmıştır. Nicel araştırmalarda, araştırma verilerinin analizinden sonra genelleme ifadelerini içeren “bulgular ve yorum” bölümünün gelmesi beklenir. Ancak nicel paradigmadan farklı olarak nitel araştırmalarda, her bir katılımcı, kendine has ve kendi içinde anlaşılması gereken birey olarak kabul edilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Bu nedenle bütünlüğün ve iç geçerlilik ve güvenilirliğin sağlanabilmesi için, her bir bulgudan sonra, o görüşmeciyeye dair yorumun da açıklanması uygun görülmüştür. Öyleyse, nicel araştırmalardaki “bulgular ve yorum” genel başlığının aksine bu araştırmada, “bulgular ve bulguların yorumları” ifadesini kullanmak yerinde olacaktır.

1) BESYO Ayşe

Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu’nda Spor Yöneticiliği Bölümünde, 4. sınıf öğrencisi olan Ayşe hazırlık sınıfı okumamıştır. Ailesinin ikamet ettiği ve okuldan önce yaşadığı yer Bursa’dır. Eskişehir’le Bursa’yı karşılaştırdığında, gerek arkadaşlıklar gerek alışveriş yerleri- sosyal mekânlar olarak Bursa’yı tercih ettiğini belirtmiştir. Gerekçe olarak orada doğup büyümenin yanı sıra, Eskişehir’deki arkadaşlıkların samimiyetsizliğine ve gittikçe de bozulmaya uğradığına vurgu yapar: “İlk sınıfta herkes birbiriyle çok sıkı, yeni yeni tanışıyorsun. 2. Sınıfta gerçekten samimi oluyorsun. 3’te çatırdamalar başlıyor ... 4’te hiç kimse olmaz”.

Ayşe ailesinden gelen gelir ve bursla geçinmektedir. Bu da yaklaşık 750-800 lira civarındadır. Ayşe şu an tek bir kredi kartı kullanmaktadır. Bu son kredi kartından önce iki kredi kartı daha değiştirmiştir; İlki ailesinin ek kartı, diğerinin ise 500 lira olan limitini ve faizini yüksek bulmuştur. Son kredi kartına, arkadaşlarıyla beraber faiz oranlarını ve limitinin yükselip yükselmeyeceğini öğrenerek bankadan başvurmuştur. Hepsi beraber yaklaşık 5-6 yıldır kredi kartı kullan Ayşe’ye, ilk kredi kartını aldığı anda kendisini nasıl hissettiği sorulduğunda “ilk kredi kartı kendi adıma olmadı. Babamın ek

kartı oldu. Gidip hemen ayakkabı aldım sevinçle! E yani kredi kartım oldu. Büyük hissettim kendimi.” şeklinde duygularını ifade etmiştir.

Ayşe alışveriş yapmayı sevdiğini ve bu nedenle de karta ihtiyaç duyduğunu belirtmiştir. Kartı sayesinde alışveriş yapmaya çıkmaya bile çıkınca bir şeyler alabildiğini eklemiştir. Kartının yanında olması ona hep parası varmış gibi güvence verebilmektedir. Ayşe bu duygularını “Kredi kartının olması aslında bir güvence gibi yanında para olmadığında direk karttan çekirme gibi bir şey oluyor. Yani gerçekten insan parasız kaldığında bile ‘ya var’ diyorsun, ‘kredi kartım var. En azından ona ihtiyaç duyarım’. İhtiyaç aslında. Bir öğrenci için gerçekten ihtiyaç.” diye anlatmıştır. Ayşe parası olmasa bile sosyal ortamdan geri kalmak istemez ve bu anlamda kredi kartının endişelenmesini önlediğini ifade etmiştir. Alışveriş ihtiyacı açısından kredi kartıyla yüksek meblağdaki ürünleri taksitlendirerek alabildiğini ve o sırada alışverişin kendisine *bedava* gibi geldiğini belirtmiştir:

Ayşe: Mesela bir ayakkabı düşüneyim. Ayakkabılarda Adidas Puma 180milyondan aşağı değil ya da 100 milyondan aşağı değil. Nakit yerine kartla almayı tercih ediyorum. Diyorum ki hani kartı bölüyorlar 6 aya, 8 aya. O bana böyle bir şey sağlıyor, nasıl diyeyim, hani böyle direkt para değil de ayda yatıracağım şu kadar şu kadar şu kadar diye düşündürüyor.

Araştırmacı: Daha küçük gibi mi gözüküyor böyle size

Ayşe: He evet aynen öyle daha küçük gibi. Hani para ödemiyorum ya o an, bana şey gibi, parasız bedava gibi geliyor.

Ayşe konuşmanın devamında, alışveriş sırasında başkası ödüyormuş gibi hissedebildiğini ancak ödümeye günü geldiğinde durumun böyle olmadığını anladığını ifade etmiştir. Yine de aynı ürün için para biriktirmek ya da bir arkadaşından borç almak yerine, kredi kartını tercih ettiğini söylemektedir. Arkadaşından borç alsa unutabileceğini ya da başka nedenlerin araya girebileceğini fakat kredi kartıyla o miktarın bir şekilde ödeneceğini düşünmektedir.

Ayşe’nin ailesi de kredi kartı kullanmakta ve bir borç sorunu yaşamamaktadır. Onların ekonomik durumunu çok iyi değil ama orta veya iyi olarak algılamaktadır. Bir borç

sorunu hiç yaşamadıklarından kendisinin de rahatlıkla kredi kartı alabildiğini, ödeyemese bile onların devreye gireceği desteğiyle kredi kartı çıkarttığını belirtmiştir. Ancak başka bir arkadaşının bir süredir borcunu ödeyemediği için avukatlık olduğunu yine de, kendisinin o duruma düşmeyeceğinden emin olduğu için, arkadaşının durumunun kendisini bu anlamda korkutmadığını ifade etmiştir.

Ayşe ödeme günlerinde sorun yaşamadığını, aylık ödeme tutarının tamamını kapattığını söylemiştir. O nedenle ekstrelerini kontrol ettiğinde bir pişmanlık yaşamamaktadır. Fakat limitini 2-3 katına çıkartmak isteseler ödeyebileceğinden fazla harcayacağını bildiğinden buna izin vermeyeceğini söylemiştir: “Yok hayır ya. Aşarım. Kendimi de biliyorum. Alışveriş tutkunuyum gerçekten de. O yüzden şey yapmıyorum. Çıkartmıyorum.”

Ayşe’den kredi kartını tanımlaması istendiğinde, *bir ihtiyaç* olduğunu, *öğrenciler için zararlı* gördüğünü ancak *bilinçli kullanıldığında* sevdiği bir araç olduğunu belirtmiştir. Kendisinin bilinçli bir kullanıcı olduğunu vurguladığından, bilinçle neyi kastettiğini anlayabilmek için diğer öğrencilerin kredi kartı kullanmasını nasıl yorumladığı sorulduğunda:

Ayşe: Öğrenci milleti gerçekten hani, elinde olan bir şeyi hemen çarçur eden bir insan. Hani hepimiz yani biz de öyleyiz. Ben tabi biraz daha bilinçli olduğum için beklide şey yapmıyorum, fazla ileri gitmiyorum ama ileri gitme boyutu olduğunda kötü bir şey diyeyim. Gerçekten kötü bir şey.

Araştırmacı: Anladım. Neden öğrenciler böyle peki sizce?

Ayşe: Bilemiyorum. Yani ne bileyim belki öğrenci kartı. Herkes birbirine hani özenti. İstiyorsun gösteriyorsun. Hani paraya ihtiyaç var. Birbirini görüyorsun. Siz şunu almışsınız, ben de istiyorum mesela. E bir yerden para gelmesi gerek. En azından kredi kartım var diye düşünüp ona yani tüketim olarak gösterebilirler. Oluyor yani.

Araştırmacı: Yani sizce sosyal statüyü korumak için midir?

Ayşe: evet. Evet evet sosyal statüyü aynı seviyede ya da ne bileyim onlara yakın durumda tutmak için olabilir.

ifadeleriyle kredi kartı olgusunu açıklamıştır.

Yorum: Besyo Ayşe'nin durumuna bakıldığında, eski arkadaşlıklarına nazaran üniversitedekileri daha geçici gördüğünü anlaşılmaktadır. Bu ifadesini kredi kartı yerine bir arkadaşından borç alması gerekse de kredi kartını tercih edeceğini, o nedenle kartı bir ihtiyaç olarak gördüğünü belirtirken de yineler. Arkadaşından borç istese araya başka meselelerin girebileceğini ama kredi kartının eninde sonunda ödeneceğini belirtmektedir. Ayrıca harcamalarını kontrol edemeyeceği endişesiyle limitinin yükseltilmesini istememektedir. Kredi kartıyla ilgili bir sorun yaşarsa ailesinin kredi kartı borç sorunu olmadığından kendisi için araya girebileceklerinden emindir. Ayşe kredi kartı geldiğinde kendisini yetişkin bir birey gibi hissettiğini ifade etmektedir. Ayşe'den kredi kartını tanımlaması istendiğinde, bir ihtiyaç olduğunu, öğrenciler için zararlı gördüğünü ancak bilinçli kullanıldığında sevdiği bir araç olduğunu belirtmiştir.

Bu ifadelerden yola çıkıldığında, Ayşe açısından tam anlamıyla kendisini açmak istemediği arkadaşlarına karşı, kredi kartıyla kurduğu güven bağının daha kuvvetli olduğunu söylemek mümkündür. Kredi kartı Ayşe'ye rahatlık ve özgürlük vermekte, Ayşe'nin kredi kartını aldığı anda kendisini büyümüş hissetmesi ve kredi kartı borcunun tamamını kendi sorumluluk duygusuyla ödemesi Ayşe'nin kredi kartını bir çeşit ehliyet gibi gördüğünün ifadesidir. Yine de kredi kartıyla ödeme yaparken daha rahat hissederek, ekstresi gelene kadar ürünü bedava alıyormuş gibi düşündüğünü söylemesi ve alışveriş tutkusu yüzünden kredi kartı limitinin işlevi üzerinde durarak arttırılmasını istememesi, kredi kartının irade kontrolüne etkisi açısından önemli bir noktadır.

2) BESYO Burak

Burak, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Rekreasyon Bölümü, birinci sınıf öğrencisidir. 21 yaşındaki Burak'ın, İngilizce hazırlık sınıfı öğrenimiyle beraber üniversitedeki 4. dönemidir. Artvinli olan Burak'ın Eskişehir'le ilgili görüşleri sorulduğunda şehirlerin değil ancak insanların değiştiği yönündedir. Burada bir çevre edinilmek isteniyorsa alkolden başka ortamın olmadığını söylemektedir:

Burak: Başka yapacak bir şey yok. Eskişehir burası; Alkolden başka ortam yok.

Araştırmacı: Yok mu? Alışveriş yerleri nasıl buranın.

Burak: Alışveriş de var, Eğlence yerlerinde alışveriş de olur zaten de, Şu da var her salı, çarşamba tiyatroya da gidiyoruz. Bunu da yapıyoruz ama genel şeyi, alışveriş ve alkole dayanıyor.

Burak genel olarak çok fazla alışveriş yeri olduğunu ve aradığı her şeyi bulabildiğini belirtmiştir.

Burak'ın gelirini ailesi ve iş olduğu zamanlar kısmi zamanlı işten gelmektedir. Ailesinden gelen ücretin en fazla 300 lira olabildiğini ancak bunu işle tamamlayabildiği zamanlar aylık gelirinin her şey dâhil 700'ü bulabildiğini söylemiştir. Henüz birkaç aydır kredi kartı kullanan Burak'ın limiti 500 liradır. Kredi kartı alma nedenini ve nasıllığını ise Burak şöyle anlatmaktadır:

Araştırmacı: Yeni bir kredi kartınız var.

Burak: Yeni kart direkt böyle borç batağında

Araştırmacı: Gerçekten?

Burak: Zaten ihtiyaç olduğu için çıkarttım

Araştırmacı: Nasıl çıkarttınız. Nereden çıkarttınız anlatır mısınız? - Sizin kredi kartı edinme öykünüz nasıldır.

Burak: Ya işte bir şeyler almam gerekiyordu. Bir yere gidecektik falan, para çıkışmadı, kredi kartı aldım elbet öderim diye.

Araştırmacı: Bir yere gidecektik derken?

Burak: Ya geziye gidecektik. Alışveriş. Yine gerekiyor bu ay. Antalya'ya gideceğiz ders olarak oradayız. Yine bir şeyler alınacak. O tarz bir şeydi. Gideceğim yere göre uygun. Yani kayağa gidersin bir kışlık takımın olur. Tatile gidersin en basitinden bir terlikten havlusuna kadar.

Araştırmacı: Sizin, Bölüm biraz masraflı bir yer galiba.

Burak: BESYO zaten direkt masraf ya.

Burak kredi kartına bankadan başvurduğunu ve öğrenci kartı olması nedeniyle başvuru esnasında kefil istemediklerini belirtti. Başvurusundan 10 gün sonra kartı geldiğinde hissettiklerini:

Burak: Mutlu. Kurtarıcı işte bu. Kurtarıcı meleğim gibi.

Araştırmacı: Kurtardı mı?

Burak: Sadece erteledi. Anı kurtardı, erteledi sadece yoksa iyi bir şey olmadığını ben de biliyordum alırken.

Araştırmacı: İyi bir şey olmadığını bilerek aldınız.

Burak: İşte dediğim gibi yoktu şimdiye kadar düşünmüyordum bile. Lazımdı.

biçiminde ifade etmiştir.

Burak kısmi zamanlı iş olarak gece mekânlarında, konserlerde çalıştığını ancak hem hayatının asosyalleştiğini hem de oradan kazandığı paranın bereketli bir para olmadığı düşüncesiyle işi bıraktığını söylemiştir. Kredi kartının limiti de dolu olduğundan kartını yanında taşıma ihtiyacı da hissetmemektedir. Kredi kartının harcamaya teşvik eden bir yanı olduğunu söylemektedir: “İster istemez, şey yani, o böyle, hakkımmış gibi, gidip alasın geliyor. Böyle bir şey var biliyorum.”. Kredi kartı almadan önce ise nasıl harcama yaptığını ise şöyle anlatmıştır:

“Şimdiye öyle yapıyordum işte [para biriktiriyordum]. Bir şey alacağım zaman direkt para biriktirir alırdım bir şeyi. Tuttuğun takımın yeni sezon forması çıkardı falan filan... Eylül ayında, Ağustos ayında çıkardı. Sen temmuzdan biriktirir, bilirsin formanın çıkış tarihini ona göre para biriktirirsin. İşte ne bileyim yeni sezon ayakkabıları falan çıkar onun için para biriktirirsin. Bunları yapardım. Ama dediğim gibi, bu kredi kartları sadece acil ihtiyaç. Sağdan soldan bulamayacağın parayı. O yani.”

Burak’a göre kişinin arkadaşlarının da kendi ihtiyaçları olabileceğinden, arkadaş yerine kredi kartına borçlanmak daha iyidir. Bir ürüne para bulabilmek için on farklı kişiye borçlanmak gerekebileceğini söylemiştir. Kredi kartıyla alışveriş yaparken de borçlandığını ve buna mecbur olduğunu düşünerek “Borçlanmaya gidiyorum işte ve size geliyorum.” diyerek alışverişini yapmıştır.

Burak’ın ailesi de kredi kartı kullanmaktadır. Burak onların da sadece ihtiyaçlarını almak üzere karta başvurduğunu, şu anki durumlarının hiç iyi olmadığını ifade etmiştir. Ayrıca Burak’ın kredi kartı olduğundan da haberleri yoktur, ancak Burak öğrenseler bile kızmayacakları görüşündedir.

Burak’a normal şartlar altında, yani bu kadar borcu olmasaydı, kredi kartının harcamaları nasıl etkilediği sorulduğunda; “Daha çılgınca yaparsın yani, arkasını düşünmeden. Hani, o, sana verilen borç limitini bir hak olarak görürsün.” şeklinde cevap vermiştir.

Burak, “Ödeme günlerinde sorun yaşıyor musunuz?” sorusuna “Daha hiç ödeme yapmadım” şeklinde cevap vermiştir. Biraz da araştırmacının banka tarafından gönderilmiş olduğunu düşünerek (kısa ve heyecanlı cevaplar vermeye başlar):

Burak: Elbet para geçecek elime ödeyeceğim. (güler!)

Araştırmacı: Şuan bir işlem falan başlattılar mı?

Burak: Hayır, hayır, hiç arayan soran yok.

Kredi kartına ilişkin bilgisini öğrenmek üzere kredi kartının kanunlarını bilip bilmediği sorulduğunda, kanunları takip etmenin “imkânsız” olduğunu her kartın kendi uygulaması olduğunu söylemiştir. Hesap kesim tarihi ya da ödeyememe durumu ile ilgili sorularda ise yine aynı heyecanla cevap vermiştir:

Araştırmacı: Hesap kesim tarihinizi biliyor musunuz?

Burak: Şey.. kartın çıkış mı?

Araştırmacı: Hayır hesap kesim tarihi.

Burak: Yani. Anlamadım.

Araştırmacı: Yani hesap kesiliyor, bir dahaki ödemeleriniz ondan sonra devam ediyor.

Burak: Hee.. anladım tamam ödeme limiti, şeyi limiti diyorum, tarihi. Yok onu şey değil farkında değilim hatırlamıyorum

Araştırmacı: Faiz oranlarını biliyor musunuz kartınızın?

Burak: Onu da bilmiyorum.

Araştırmacı: Borcunuzu hiç ödeyemezseniz ...

Burak: Öderim ya.

Araştırmacı: Ne tür işlemlere maruz kalacağınız biliyor musunuz normal şartlarda?

Burak: Biliyorum az çok. Arkadaşlardan gördüğüm kadarı ile.

Araştırmacı: Onlar nasıl oldu?

Burak: Bir az önce geçen arkadaş işte, 700 falan borcu var avukatta falan koşturuyordu.

Araştırmacı: Cidden?! Oradan aşağı yukarı kestirebiliyorsunuz.

Burak: Aslında ne olacağını biliyorum, aha sonu bu. Heriflerin kapısına gidip abi çekme falan olacak da.

Burak’ın kredi kartı tanımını ise “aldatmaca” ve “alaylı özgürlük”, yani sahte bir rahatlık verdiği yönündedir. Onun dışında diğer insanlarla ekonomik koşulları ile ilgili konuşmaktan hoşlanmadığını ve borcunu ödeyemeyeceğinden korkmadığını sohbet eklemiştir.

Yorum: Burak arkadaşlıkların alkol ortamlarında kurulabildiğini ve alışverişin bu ortamlardan ayrılamayacağı düşüncesindedir. İfadelerinden gelirin oldukça dengesiz olduğunu anladığımız Burak, bu duruma karşın ortalama geliri kadar limitli bir kredi kartı çıkartmaktan çekinmediği görülmektedir. Bu anlamda tarihleri, limiti belli olan bir kredi kartı kendisine “kurtarıcı melek” gibi gelmiştir. Ancak ödeyemediğinde bu çözümün de sadece bir erteleme olabileceğini anlamış ve kredi kartını yanında taşımaktan bile vazgeçmiştir. Çünkü yanında taşıdığı sürece bir şeyler tüketmeyi kendisine hak gördüğünü belirtmektedir. Kredi kartı olmadan önce ihtiyaçlarına önceden hesaplayıp ona göre para biriktirerek ulaştığını söyleyen Burak, kredi kartıyla borç alamayacağı ya da ücretini ödeyemeyeceğinden alamadığı ürünleri de alabildiğini ifade etmektedir. Burak kredi kartı kullanırken borçlandığının farkındadır. Ancak hem arkadaşlarının da kendisi gibi olduğunu düşündüğünden hem de gereken miktarda parayı toplayabilmesi için birçok kişiden borç alması gerektiğini düşündüğü için başkalarından borç almak istememektedir.

Burak, ailesinin kızmayacağını düşünse de ailesine kredi kartı olduğunu söylemediğini ve onların da maddi açıdan güçlük çektiklerini ifade ettiğini görmekteyiz. Bu duruma karşın Burak bir kredi kartı almış ve daha hiç ödemesini yapamamıştır. Kredi kartının bir ihtiyaç olduğunu belirtmesine rağmen, sohbetten anlaşılacağı üzere Burak’ın bir kredi kartına değil, bölümünün masraflarını karşılayamaması nedeniyle paraya ihtiyacı vardır. Ders için gitmesi gereken etkinliğe katılabilmek için kredi kartına başvurmuş ve

ekstra bir para gelmişçesine hepsini harcayarak borçlanmıştır. Bu anlamda kredi karını “kurtarıcı meleğim” diye nitelendirmesi oldukça ironiktir.

Burak’a kredi kartına ilişkin bilgisi sorulduğunda hiçbir soruya cevap veremeyerek fazlasıyla heyecanlanmış, belki de araştırmacının bankadan gelebilecek bir gizli yetkili olabileceği düşüncesiyle endişelenmiştir. Tüm bu koşullar altında kredi kartlarını bir aldatmaca ve sahte bir özgürlük olarak algılamaktadır.

Bir üniversite öğrencisi olarak kredi kartı sahipliğinin Burak’ın yaşamına, bir öğrencinin taşıyabileceği olası endişeler dışında, arkadaşlarından da gördüğü gibi bankacılarca takibe alınmak, hukuksal sorunlar yaşamak gibi endişeler de kattığı anlaşılmaktadır. Kredi kartına ilişkin yeterli bilgisi olabilseydi Burak’ın daha farklı bir algı çerçevesinden tutumlar geliştirerek davranışa dönüştürebileceği görülmektedir.

3) Konservatuar Edith Piaf

Devlet Konservatuarı Tiyatro 1. sınıf öğrencisi olan Edith Piaf, 21 yaşındadır. Edith Eskişehir’e gelmeden önce yaşadığı İzmir’de başka bir bölümde üç sene okuduktan sonra bir yıldır Anadolu Üniversitesi’nde bulunduğundan dolayı, üniversitedeki 4. yıldır.

İzmir’le Eskişehir’i karşılaştırdığında, Eskişehir’in sahneler açısından çok daha zengin olduğunu ve bunun çok hoşuna gittiğini ancak istediği gibi bir sahaf bulamadığını söylemiştir. Edith şehre alışmakta çok zorlandığını şu sözleriyle ifade etmiştir:

“Okul yönünde de çok memnunum ama şehre alışmam çok zor oldu. Çünkü mesela burada bir sahaf bulmakta zorluk çekiyorum. Kültür anlamında geliştirilmeye çalışılmış bir kent yukardan bir baskıyla haliyle ama her taraf öğrenciye yönelik ya bu beni geriyor. Bu her taraf yemek her taraf öğrenci ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik yemek, çamaşır. Tezat oluşturuyormuş gibi geliyor anlatabiliyor muyum?”

Edith’e bir öğrenci şehri denildiğinde ne beklediği sorulduğunda; “Tabii ki de kültürdür ama bar, kafe, kafe, kafe, kafe, ben daha çok sanatçılarla bezenmiş bir şehir isterdim,

İzmir’de böyledir, her yerde bulabilirsiniz.” yorumunu yapmıştır. Edith Eskişehir’in öğrenci şehri olarak vurgulandığını ancak bunun öğrencinin ticari yaşamla özdeşleştirilmesi anlamında kullanıldığını, çoğu zaman kaliteden yoksun olduğunu ifade etmiştir:

“Bir bakıyorum sokağa hiç ağaç yok ya, iğreniyorum hatta! Eskişehir’i pek bilmiyorum ama beni ürkütüyor güvenli gelmiyor. Bir tek bizim kampüste ağaç var gibi düşünüyorum yani o açıdan değiştirilmeli. Mesela her şey öğrenciye yönelik falan dedik de bir bakıyorum böyle arkadaşımın evine, bakıyorum böyle bir açıklık var, soğuk geliyor! Nasıl bir binaysa artık, hiç unutmayacağım onu! Yaptın da bu kadar uyduruk mu yaptın? Hani öğrencinin kalitesi? Hani onu düşünme? Her şey paraya yönelik burada anlatabiliyor muyum, öğrenciyi sömürmeye yönelik. O yüzden bazı şeyler beni çok itiyor. Buradaki mesela emlak piyasası ciddi ciddi bir rant oluşturmuş durumda beni çok itiyor yani o yüzden, onun dışında her şey güzel.”

Edith’in aylık geliri ailesinden gelen 500 liradır. Geri ödemesinden dolayı kredi almak istemediğini, bursun da bir mühendislik öğrencisine verildiği gibi sanata burs verilmediğini, kendisine çıkmadığını söylemiştir. Üniversiteye başladığından beri 4 yıldır ailesinin ek kartı olan, 250 lira limitli bir kredi kartı kullanmaktadır.

Edith kredi kartını taksitlendirmek amacıyla almıştır. 500 lira geliri olan birinin birden nakit bir ürün almaktansa, parça parça ödemenin kişiyi hafifleten bir yanı olduğunu söylemiştir. Kredi kartıyla yaptığı alışverişlerde kendini aşmamaya dikkat etmektedir.

Edith alışveriş merkezlerine tek başına boş boş kafa dağıtmak için gidebildiğini, arkadaşlarıyla bir şeyler yapacaksa açık havayı tercih ettiğini belirtmiştir.

Edith’in ailesi de birer tane kredi kartı kullanmaktadır. Onların bir borç sorunu olmadığı, zaten kredi kartı kullanmanın da kişinin kendi denetimiyle alakalı olduğu görüşündedir:

“O insanın tamamen kendisiyle ilgili bir şey, kendisini denetlemesiyle ilgili

bir şey. Ona kaptırmamasıyla ilgili bir şey. Her şeyi almak isteyebilirsin, o senin en doğal hakkın, kafanı dağıtmak için bunu kullandığını düşünürsün ama sonra bir anda görünmeyen bir mekanizma tarafından kullanıldığını görmek hiç hoş bir şey değil. Onu da alayım bunu da alayım güzel olayım falan sistem çarpıtan oyunlar benim için o oyuna da ister istemez uymak zorundasınız, dikkatli olmalısınız.”

Edith kredi kartı ekstresinin ailesine gittiğini kendisinin ise fişlerini kontrol ettiğini söylemiştir. Para biriktirmesi konusunda kendine bazen kumbara yaptığını ancak o zamanlar kendinden çok fazla kıсарak strese girdiğini düşünmektedir.

Edith’in kredi kartı ödemeleri direkt ailesi tarafından yapılmaktadır. Ancak kendisi alışverişten hoşlanmadığı için limiti ne olursa olsun harcamalarında bir değişiklik olacağını düşünmemektedir. Özellikle para taşımaktan çekindiği için, alışverişlerinde bankamatik ya da kredi kartına başvurduğunu söylemektedir.

Edith’e kredi kartına ilişkin yeterli bilgisi olup olmadığı konusundaki düşünceleri sorulduğunda, pek bir şey bilmediğini söylemiş, ayrıntılı kredi kartı terimleri sorulduğunda da “valla sayenizde bilmediğim pek çok şey olduğunu öğrenmiş bulundum.” cevabını vermiş olsa da genel terimleri bildiğini göstermiştir.

Görüşmenin kapanışı olarak kredi kartını üç kelimeyle nasıl tanımlayabileceği sorulduğunda Edith, kısa açıklamalarla geçiştirmek istemez:

Edith: Gerekli, gereksiz falan öyle şeyler söyleyeceğim; bilmiyorum ki... Üç kelimeyle olmaz bir kere cümle kurmam lazım; Eğer kontrol edilmezse yıkım, kontrol edildiği sürece güven. O çarka kapılmamak lazım dedim ya korkunç bir şey! Hayatını devam ettiremeyen insanlar var sırf bu yüzden. Böyle alışkanlık olmuş, psikolojik açılımları var onların kafalarında çok korkunç yani.

Araştırmacı: Şehrin öyle bir teşviki var mı sizce?

Edith: Tabi canım, her şey ucuz gibi görünüyor ama hiç öyle değil yani. Ben hiç hatırlamıyorum mesela bir markete gideyim, minnacık bir evde

yaşıyoruz sonuç olarak ama yani evin ihtiyaçlarını almak için, ben 20 liradan aşağı çıktığımı hatırlamıyorum.

Edith bu market alışverişlerinde, şehirde nakit para taşımaktan çekindiğini ve kendini güvende hissetmediğini yeniden vurgulayarak, bankamatik ya da kredi kartıyla alışveriş yaptığını belirtmiştir. Edith alışveriş merkezlerinde üniversiteden sonra yanında olmayacağını inandığı arkadaşlarıyla yapacağı harcamaların gereksiz olduğunu, onun yerine kendisi için abur cubur almanın daha stres atıcı olabildiğini düşünmektedir.

Yorum: Edith Piaf'ın görüşme boyunca öğrenci şehri olarak adlandırılan Eskişehir'den pek memnun olmadığı göze çarpmaktadır. Kültürel etkinliklerin yukarıdan indirildiğini düşündüğünden, öğrencilerin içselleştirmede ve öğrenci hayatının daha çok kafelerle, yemek yiyecek yerlerle, emlak sektörüyle öğrenciden ticari gelir elde etmeye yönelik geliştiği yorumunu yapmaktadır. Üstelik öğrenciye yönelik gelişen bu ticari hayatın da yeterince kaliteli olmadığını savunmaktadır. Bu anlamda gördüğü öğrenci evleri özensizliklerle doludur, şehir sanatçıyla halkın buluşabileceği mekanlardan, sahaflardan yoksundur.

Edith'in kredi kartına ilişkin görüşlerine bakıldığında, kredi kartını bireysel denetimle alakalı bir araç olarak gördüğü anlaşılmaktadır. Bu anlamda kredi kartının yanında olması kendisine güven vermektedir ancak kontrollü olmaya yapılan vurgu, Edith'in kredi kartında en önem verdiği noktanın özdenetim olduğuna işarettir. Edith, ekstreleri ailesine gitmesine karşın, kredi kartıyla yaptığı alışverişlerin fişlerini saklayarak, kendisini ve harcamalarını kontrol ettiği görülmektedir.

Edith'in kredi kartı, ek kart olmakla beraber, ekstre tutarı da ailesi tarafından ödenmektedir. Bu durumda Edith için kredi kartını bir ek harçlık ya da harçlığının elektronik para olarak verilmesi şeklinde yorumlamak mümkündür. Edith de nakit para taşımaktan hoşlanmadığını ifade ettiği için, kredi kartının bu hususta kendisini güvende hissetmesini sağladığı anlaşılmaktadır.

Edith'in bir ifadesinde bazen kumbara ile para biriktirdiğini ancak o zaman kendisini para biriktirmek için çok fazla kendisini kısıtladığını söylemiştir. Diğer bir ifadesinde

de geliri kısıtlı olan bir kişinin, tüm parasını bir ürüne yatırmaktansa kredi kartıyla taksitlendirerek ödemesinin daha rahat olduğunu belirtmiştir. Kumbarada para birikirken, Edith biriken miktarı görmekte ve daha çok birikebilmesi için kendisini sıkıntıya sokmaktadır. Bir ürün alırken ise topluca nakit parasını o ürüne yatırmak istememekte, kredi kartıyla daha az miktarlarda ödemeler yapmak istemektedir. Bu ifadelerden anlaşılabacağı üzere, kredi kartıyla yapılan harcamanın gözle görülmemesi ve taksitlendirmeler nedeniyle toplam miktarın bölünmesi nedeniyle, kişinin içi daha rahat ederek harcama yapabilmektedir.

Edith yapılan harcamalarla kafa dağıtmaya çalışmayı bir hak olarak görse de, harcama yaparak kafa dağıtmanın sistem tarafından öğretilen bir şey olduğu noktasında dikkatli olunması gerektiğine değinmesi, yine kredi kartıyla harcama yaparken özdenetime yaptığı vurgunun ifadesidir.

4) Konservatuar Mühendis

Devlet Konservatuarı Tiyatro Bölümü öğrencisi Mühendis, 22 yaşındadır. Üniversitedeki 6. yılı olan Mühendis, Eskişehir’e İstanbul’dan gelmiştir. İstanbul ve Eskişehir’i düşündüğünde, Eskişehir’in bir öğrenci için; ulaşım, yaşam şartları, şehrin gençliği açısından, İstanbul’da elde edebileceğinden çok daha fazla özgürlüklerle dolu olduğunu ifade etmektedir. Mühendis özellikle şehrin ucuzluğuna vurgu yapar. İstanbul’daki alışveriş merkezlerine toplanma alışkanlığının yerini Eskişehir’de esnaf kültürünün halen var olması hoşuna gitmektedir.

Mühendis’in aylık geliri 500 lira aile desteğinden gelmektedir. Mühendis’in 300 lira limitli bir adet kredi kartı olmasına rağmen haberi olmayan bir borç nedeniyle bankayla sorunlar yaşayınca iptal edilmiştir. İstanbul’da okurken aldığı öğrenci kartı için kefil istemediklerini söylemiştir. Kendisinin özellikle internet alışverişleri için bir kart çıkartma ihtiyacı duyduğunu, kredi kartının kendisine rahatlık verdiğini ifade etmiştir; “Ailemden kaynaklı çok yüksek gelirli bir öğrenci değildim hiçbir zaman ve o benim için hep son anda kurtarıcı gibi cebimdeydi. Yani cebimde kredi kartı var o zaman neden alışveriş yapmıyorum gibi gaz vermedi ama hep bir güvenceydi diyebilirim.”

Mühendis kredi kartıyla harcama yaparken bir başkası ödüyormuş gibi de hissedebildiğini söylemektedir; “Bir sonraki ay fatura kesim tarihi gelene kadar, o borç tamamen, hani tamamen değil o karta bir borç geleceğini biliyorsun ama onu ödemek zorunda değilsin hissi. Yani cebinde para yokken bile rahat bir şekilde alabiliyorsun hissi. O yüzden bir başkası ödüyormuş gibi.”. Mühendis örnek olarak, pahalı bir kitaba toplu verecek parası olmadığı için taksitlendirerek alabildiği zaman, kitabı kendisine hediye edilmiş gibi hissettiğini anlatmıştır.

Mühendis ailesinin de kredi kartı kullandığını ve önceden bir borç sorunu da yaşadıklarını söylemiştir. Bu olayların kendisini de etkilediğini belirten Mühendis, bankalara hep antipatik baktığını anlatmıştır. İş hayatına başladığında en fazla bir tane mecburiyetten kredi kartı taşıyacağını, onun dışında başka kredi kartı istemediğini belirtmiştir. Buna karşın neden bir kredi kartı edindiği sorulduğunda “internetten alışveriş yapabilmek için” olduğunu ifade etmiştir; “internetten alışveriş yapmak istiyordum o dönem, temel amacım oydu. Belki bana destek olur diye hani o zamanın mantığıyla, kredi kartı bana aylık gelir giderlerimde yardımcı olur mu ama olmadı onu da gördüm.”

Mühendis ailesinin maddi durumunu orta görmektedir. Bu nedenle kredi kartı harcamalarında da oldukça dikkatli olduğunu belirtmiştir. Yaşadığı sorundan ailesinin haberi olmamıştır.

Mühendis para biriktirmek istediğini ancak öğrencilikte mümkün olmadığını ifade etmiştir. Kredi kartı borçlarını genellikle yatırdığını ancak son dönemde kendi durumu da kötüleşince -ailevi durumdan dolayı harçlığı azalınca- ödeyememeye başladığını söylemiştir. Onun öncesinde kredi kartıyla bir problem yaşamamıştır.

Mühendis ekstresine baktığında “o ayın keyfi, bunu da yapayım artık” dediği gereksiz harcamalar da yapabildiğini söylemiştir; “Onu yaparken işte, ‘yapayım ne olacak?’ ama ay sonunda ‘neden yaptım’a dönüyor”

Mühendis’ten kredi kartını tanımlaması istendiğinde, yük, gereksiz, mecburiyet ifadelerini kullanmıştır.

Yorum: Konservatuardan Mühendis'in uzun yıllardır kredi kartı kullandığı ancak kendisine habersiz çıkartıldığını söylediği borç nedeniyle kredi kartını kapattığını görmekteyiz. Bu sürece bakıldığında İstanbul'daki pahalı öğrenci hayatından, Eskişehir'deki ekonomik öğrencilik hayatına geçişte kredi kartının kendisine her zaman güven verdiğini, yapılan harcamaları hissettirmemesi nedeniyle ekstresi gelene kadar rahat davranabildiğini ifade ettiği görülmektedir. Hatta parası olmadığından kredi kartıyla satın alabildiği bir kitabı kendisine hediye edilmiş gibi gördüğünü söylemesi ilgi çekici bir noktadır. Ancak kredi kartını kapatacak kadar borçlanmasının nedenini, ailesinin yaşadığı ekonomik güçlük nedeniyle kendisinin harçlığını azaltmak zorunda kalmalarına bağlamaktadır. Bu noktada aylık geliri bir başkasına bağlı olması nedeniyle öğrencinin maruz kalabildiği hukuksal ve psikolojik baskıları görmekteyiz. Hukuksal açıdan öğrenci mağdur durumda kalmış ve ailesinin de ekonomik açıdan sıkıntılı günler geçirdiğini bildiğinden kendi kendine sorunun üstesinden gelebilmek için stres yaşamıştır. İlk "son andaki kurtarıcım" biçiminde ifade ettiği kredi kartını tanımlaması istendiğinde "yük" kavramıyla nitelendirmesi, yaşanan zorluğun yansıması şeklinde görülebilecektir.

Öte yandan Mühendis özellikle internet alışverişine vurgu yapar ve tanımlarında da bu nedenle "mecburiyet" kavramını kullanır. Çağın bir gereksinimi olarak internet alışveriş aracı olarak sadece kredi kartı kullanılabilmektedir. Ancak öğrencilerin ve internet alışverişini tercih etmesi muhtemel diğer bireylerin ihtiyaçları göz önünde bulundurularak, elektronik para kullanımında kredi yani borçlanmaktan başka alternatiflerin de üzerinde durulması gerektiği anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak Mühendis'in kredi kartını yeni kapatmak zorunda kalması ile son tanımında da "gereksiz" kavramını kullanması arasında bir ilişki kurulursa; internet alışverişini ihtiyacına karşın, yükten kurtulduğunu düşündüğünü, kredi kartına bağlı yaşadığı stres ile kredi kartı kullanımının kazandırdığı alternatifleri değerlendirdiğinde kredi kartını artık gereksiz olarak algıladığını söylemek mümkündür.

Mühendis'in ailesi de kredi kartı sorunları yaşadığı için bankalara antipatik baktığını söylediği de hesaba katıldığında, ailecek kartlar nedeniyle yaşadıkları sorunları "yük", bu yükü taşımaya değmeyeceğini düşünerek "gereksiz", internet dünyasının bir gereksinimi olarak da "mecburiyet" kavramlarını seçtiği yorumu da yerinde olacaktır.

5) Eczacılık Süheyl

Süheyl, Eczacılık Fakültesi 2. sınıf öğrencisidir. Anadolu Üniversitesi Eczacılık Fakültesi, bölümlere ayrılmamaktadır. Kayserili olan Süheyl, İzmir’den sonra daha yeni Kayseri’ye taşındıklarından, henüz bir arkadaş ortamının olmadığını belirtmiştir. Ancak üniversitedeki arkadaşlık ortamından memnun olduğunu, liseden çok daha iyi olduğunu ve aynı düşünce ve alışkanlıklarda olan insanların birbirini bulduğunu ifade etmiştir. Öyle ki; artık Kayseri’ye döndüğünde sıkılabilmektedir. Alışveriş yerlerinin de Eskişehir’de fazlasıyla bulunduğunu, zaten bir erkek olarak fazla da ihtiyacının olmadığını söylemiştir.

Süheyl’in aylık geliri, aile desteği ve krediyle beraber 600lira civarındadır. Bir tane kredi kartı vardır ve limiti 250 liradır. Kredi kartına internetten alışveriş yapabilmek için kendisi bankaya giderek başvurmuştur. Başvuru esnasında bir form doldurduğunu, formda kefil istendiğinden babasını yazdığını ancak daha sonra bankanın kefilini arayıp aramadığı konusunda bir bilgisinin olmadığını belirtmiştir. Başvurusundan sonra bankadan aramışlar ve birlikte kartın limitine karar vermişlerdir. Süheyl internetten alışveriş yapmanın daha ucuz olduğunu ve bunu yapabilmek için de kredi kartına ihtiyaç duyulduğundan bir kart çıkarttığını ifade etmiştir. Onun için kart bu sanal alışverişin bir parçası olarak doğal bir araçtır.

Süheyl internet alışverişi dışında olabildiğince kartla alışverişini tercih etmediğini ve genellikle normalde de gördüğünü alan biri olmadığını söylemiştir. Kredi kartı kendisine sosyal ortamda bir güvence verse de geri ödemelerini düşünerek, hissettiklerinde sorumluluk duygusunun daha ağır bastığını ifade etmektedir. Yine de kartını her zaman yanında taşıdığını da eklemektedir.

Bir ürüne sahip olmak için arkadaşından borç almak, para biriktirmek gibi yöntemlere başvurup vurmadığı sorulduğunda Süheyl, diğer yöntemlere nazaran kredi kartının harcanan miktarı daha az ve üstesinden gelinebilir gösterdiğine değinmiştir:

Süheyl: Kredi kartı, aslında miktarın büyüklüğünü, bu taksitle pek gözünüze göstermiyor. Yüksek miktarda, ne bileyim, 250 300 milyonluk bir şey, 5-6

taksite bölünce, 50 milyon aylık, pek gözünüze pek fazla gözüküyor.

Araştırmacı: O zaman daha az bir miktarmış gibi mi gözüküyor?

Süheyl: Yani psikolojik olarak öyle. Teşvik edici bir şey oluyor yani.

Süheyl gündelik hayatında nakit para kullanmayı tercih ettiğini ancak bazen bankaların yaptığı kampanya anlaşmaları nedeniyle, kredi kartı kullanmanın nakitten avantajlı konuma geçebildiğini o zamanlarda kredi kartına yöneldiğini ifade etmiştir:

Süheyl: Yani, bazen hani bazı banka kartlarında ekstra para birikmesi teşvik edici oluyor. Nakit alacağınız bir şeyi kredi kartıyla almayı tercih ediyorsunuz. Mesela veya kredi kartına özel indirimler oluyor. O durumlarda kullanıyorsunuz. Yani nakitten avantajlı olduğu durumlar da oluyor.

Araştırmacı: Kampanya falan mı yapılıyor?

Süheyl: Kampanya yapılıyor, evet, karta özel. Ekstra yüzde 10 indirim oluyor, elektronik eşyalarda mesela. Nakit olduğunda o kadar indirim elde edemiyorsunuz.

Araştırmacı: Nakit olmasına rağmen, kart daha mı avantajlı?

Süheyl: Tabii, kart, bankayla anlaşmalı olduğu için mesela satıcı, karta indirim sağlıyor.

Süheyl'in ailesi de kredi kartı kullanmakta ve bir borç sorunu yaşamamaktadır. Ancak Süheyl kredi kartını onlar kullandığı için değil kendisi istediği için kredi kartı aldığı görüşündedir. Maddi durumlarını iyi görmektedir ama çok zengin olsaydı da ihtiyacından fazlasını almayacağını, lüks tüketime yönelmeyeceğini ileri sürer: “Düşünüyorum, çok zengin olsak da böyle, lüks harcamaya kaçır mıydım? Zannetmiyorum. İhtiyacım olan her şeye sahibim, fazlasına ihtiyaç duymuyorum. Param çok diye, fazladan harcama yapma ihtiyacı hissetmem yani.”

Süheyl çocukluğunda ihtiyacı oldukça harçlık almıştır ve para biriktirmeye yönelmediğini söylemiştir. Üniversitede de genel olarak para biriktirmedikten ancak bir kere öğrenim kredisini altı ay boyunca kenara koyarak, kendisine bisiklet aldığını söylemiştir.

Kredi kartı borcu konusunda Süheyl, ihtiyacından fazlasını harcamadığı ve genellikle nakdi tercih ettiği için bir borç sorunu yaşamadığı ve yaşamayacağı görüşündedir. Bu anlamda bir sıkıntıya düşmek istemediğinden ekstrelerini ve ödeme günlerini takip etmektedir:

Araştırmacı: Ödeme günlerinde zorluk yaşıyor musunuz?

Süheyl: Hayır, çünkü ben ihtiyacım kadarını harcıyorum. Herhangi bir borç durumu oluşmuyor.

Araştırmacı: Tamamını kapatıyor musunuz?

Süheyl: Kapatıyorum evet. Kredi, faiz, hoşlanmadığım şeyler.

Süheyl, limit sınırlamasının çok da önemli olmadığı, kendisinin daha fazla harcamayacağı görüşündedir. O nedenle kredi kartı faizi, kanunlar, ödeyemezse ne olabileceği konularında bilgi edinme, araştırma ihtiyacı duymamaktadır.

Süheyl'in kredi kartı deyince aklına “Üç kelimeyle... *İnternet alışverişi*, ikincisi nakitten avantajlı olduğunda kullanılacak bir şey; *kampanyalar*, üçüncüsü de sorumluluk, *borç yatırma sorumluluğu*” gelmektedir. Diğer yandan her kesimden kredi kartı olan ve olmayan kişiler arasında, kartı olanların daha fazla harcama yaptığı görüşündedir.

Yorum: Süheyl yapılan görüşmede ifade ettiği, üniversitede kendine benzeyen insanların birbirini bulmaları, aynı tüketim alışkanlıklarına sahip yaklaşık aynı tutum özelliklerine sahip insanların bir arada olacağı anlamına gelir.

Süheyl, erkek olduğundan dolayı pek fazla ihtiyacının olmadığını düşünmektedir. Ancak günümüzde erkek ve kadının aynı biçimde alışverişe özendirilmekte olduğu göze çarpmaktadır. Süheyl'in düşünce biçimi, geleneksel Türkiye yapısında, doyurup besleyen, temizleyen, giyim-kuşam alışverişini yapmanın *annenin* görevi olarak görülmesinden kaynaklanabilir.

Süheyl, kredi kartı başvurusundan sonra bankadan aranarak, birlikte kredi kartının limite karar verdiklerini söylemiştir. Bu anlamda Süheyl'in aylık gelirini istediği kadar gösterip, kendisine göre yüksek bir kredi kartı da alabileceği anlaşılmaktadır.

Süheyl de çağın bir gereksinimi olarak internet alışverişi için kredi kartı aldığını söylemiştir. Bu durumda öğrenciler için, belki tüm bireyler için elektronik paranın kredi kartından başka bir alternatifinin üretilmesi gerekmektedir.

Yalnızca internet alışverişi için kullandığını söylemesine karşın kredi kartını hep yanında taşıması ve yapılan kampanyalarla bazen kredi kartıyla alışverişin daha cazip hale gelebildiğini söylemesi, Süheyl’in gerek imaj gerekse alışveriş ihtiyacı hissedebileceği düşüncesiyle tedbirli olmaya çalıştığı anlamına gelebilecektir. Zaten kendisi de kredi kartlarına yapılan kampanyaların, kredi kartı kullanımına özendirdiğini ve kredi kartıyla yapılan harcamaların gözüne üstesinden gelinebilir/ödenebilir görüldüğünü söylemiştir. O nedenle kredi kartına ilişkin yaptığı tanımlamada, “nakitten avantajlı olabilen bir şey” “kampanyalar” ifadelerine yer vermiştir.

Süheyl’in, borç, faiz gibi şeylerden hoşlanmadığı için borcunun tamamını kapatmaya özen gösterdiği görülmektedir. Öyle ki kredi kartı tanımına ilişkin “borç yatırma sorumluluğu” ifadesini kullanmasından da anlaşılacağı üzere, kredi kartını daha çok sanal ortamda kullanıyor ve gözüne daha az harcama yapıyormuş gibi gözükse de, borcunu yatırmak kendisi için gerçek bir sorumluluktur.

6) Eczacılık Zübeyde

Eczacılık Fakültesi’nden bir diğer görüşmecimiz 22 yaşındaki Zübeyde, 4. Sınıf öğrencisidir. Uşak’tan öğrencilik için Eskişehir’e gelmiştir. İlk zamanlar yalnızlık çekerek Uşak’ı özlemesine rağmen, kısa bir süre içinde, Eskişehir’in neden öğrenci şehri biçiminde tanımlandığını keşfetmiş ve artık Uşak’a döndüğünde bile Eskişehir’deki ortamını özler olmuştur. Büyük şehirlerin zorlu koşullarında eve kapanmak zorunda kalan öğrenci arkadaşlarını gözlemlediğinde, Eskişehir’de her şeyin çok daha rahat ve ucuz olduğunu, öğrenci hayatının şehre canlılık kattığını dile getirmiştir:

Araştırmacı: Burayı öğrenci şehri yapan nedir?

Zübeyde: Burayı öğrenci şehri yapan tabii ki öğrenciler... Çok fazla öğrenci var. Açık öğretim, yani, binlerce kişi okuyor açık öğretimde. Bir de, ortamı,

yani çok fazla kafe var. Kafeler uygun fiyatta, bence. Yani, insanları bu yüzden dışarıda görebiliyoruz. Ne bileyim ben, Ankara'ya gittim, ya da İstanbul'a gittim. Oradaki, hani, dışarı çıkma, gezme, şuraya buraya gitme, onlar için biraz zulüm. Yani, ulaşım olsun başka bir şey olsun, burada hem ulaşım kolay... İnsanları evde tutacak bir şey yok yani. İnsanlar o yüzden kendilerini dışarı atıyorlar ve o yüzden daha kalabalık daha canlı bir şehir olarak görünüyor.

Zübeyde, derslerden dolayı her hafta olamasa da arkadaşlarıyla dışarıda, farklı mekânlarda vakit geçirdiklerini belirtmiştir: “Biz hafta içi genelde dışarı çıkıyoruz. İşte dediğim gibi, genelde kafeler, bilmem neler, Espark olsun... Espark'ın karşısında oturuyorum, mütemadiyen oradayım. Hafta sonu gelince işte böyle bir Doors ya da canlı 222 gibi...”.

Zübeyde'nin aylık geliri, ailesi ve aldığı krediyle beraber 1000 lirayı bulmaktadır. Kendisine ait 5 ay önce çıkarttığı 300 lira limitli bir öğrenci kredi kartı vardır. Son sınıfa kadar nakit kullanmasına rağmen üniversitedeki dördüncü yılında kredi kartı çıkarmasının hikâyesini Zübeyde şöyle anlatır:

Zübeyde: Bu senenin başında aldım. Hiç ihtiyaç duymamıştım. Bu sene böyle bir herkes kredi kartı çıkarttırınca... İyi mi oldu, bence pek iyi olmadı. Alır almaz üst limitimi doldurdum. Şu anda taksit ödüyorum. Sürekli asgari tutarını ödüyorum. Öyle bir durum var ya asgari tutarını ödeyince, şey olmuyor falan filan.

Araştırmacı: İşleme tâbi olmuyor.

Zübeyde: Evet.

B: Nasıl aldınız kredi kartınızı?

Zübeyde: Ee, X bankasından gayet kolay alınıyor. Bir kere, ilk önce, annelere haber vermemiştim. Hiç de sormuyorlar, öğrenci belgeni götürünce, direkt, bir hafta içinde falan cevap geliyor.

B: Bankaya başvurduğunuz değil mi?

Zübeyde: Bankaya başvurdum. Bir de X bankasından, normal hesabımın kartı filan olduğu için onu tercih ettim. Onlar da onu soruyorlar zaten

hesabın var mı diye. Kolay çıktı yani, 15 günde elime gelmişti benim kredi kartım.

Bankadan başvuru yapan Zübeyde'ye, yüz yüze bir iletişim şansı da yakaladığından kredi kartına ilişkin bilgi talep edip etmediği soruldu:

Araştırmacı: Orada form doldurup çıktınız mı? Yoksa hani oturup bana bir anlatın bu nedir ne değildir filan diye bir ortam oldu mu?

Zübeyde: Ben aslında anlatılmasını istedim ama direkt hani elime form verdiler. Bunu doldur diye. Ama ben sürekli gidip sordum, nasıl olacak şöyle mi olacak böyle mi olacak diye çünkü bir sürü şey yazıyor; yok kefilidir bilmem nedir falan filan. Çok merak ettiğim için, aslında onlar biraz başından savdı gibi oldu fakat ben sürekli rahatsız ederek... Hani öğrenmek istiyorsun, kefil yazacaksın başka bir şey yazacaksın, ödeme tarihi şu bu. O konularda çok bilgisiz olduğum için sormam gerektiğini düşündüm.

Araştırmacı: Kefil istediler mi?

Zübeyde: Ya, önemli değil dediler ama ben zaten arkadaşımı yazdım.

Araştırmacı: Hı, öylesine yazayım mı dediniz, form dolu gözüksün?

Zübeyde: Evet, aynen öyle, çok da umursamıyorlar.

Kredi kartı almaya 4. Sınıfta ihtiyaç duyan Zübeyde, kartı geldiği zaman hissettiklerini “Kredi kartı ilk geldiği zaman, direkt zaten alışverişe çıktım. Yani, nasıl hissettim, böyle insan, yani, bir anda bedavadan 300 lirası falan oldu zannediyor ilk önce. Neyse, bir anda 300 liranın hepsini doldurdum yani. Hepsini bir günde harcadım.” şeklinde ifade etmektedir. Kredi kartı geldikten sonraki davranışını açıklamaya çalışarak şöyle devam eder:

“Şaşırtıcı ama kredi kartı kullanma şeyim yok hani. İnsanlar ihtiyacı olduğunda [harcarlar] falan filan, sanki o para bana bedavadan gelmiş bir şey oldu. Neyse, sonra ilk taksitim geldiğinde böyle biraz şaşırdım. Ne oluyor ya, falan diye. İlk taksitimi ödedim. Hmm, diğer taksitleri böyle bu sefer acaba asgarisini mi ödesem falan diye böyle... Bir yandan, açıyorum harçlığımı ona veriyorum, bir yandan da tekrar çekiyorum, borcum sürekli aynı gibi bir şey 200’lerde geziyor yani.”

Zübeyde bir ihtiyacı olduğunda değil de arkadaşlarıyla gezmeye çıktıkça alışveriş yapmayı tercih etmektedir. Öğrenciliğinin başından beri değil de sonradan kredi kartı alan biri olarak, kartı geldikten bir şey değişip değişmediği sorulduğunda:

“Düşünüyorum. Evet, şu anda mesela, şu anda yeni yatırdığım için, şeyi, ee, taksitimi, şu anda tabii ki de, ne istesem alırım falan diye bir güvencem var. Alırım, daha sonra asgarisini öderim falan filan diye böyle... Bence güzel bir imkân öğrenciler açısından. Hani, limiti de yükseltmiyorlar mesela bazı bankalar çok yükseltiyor. Bunu da hani, ödemelerini takip ediyorlar, bir yıl sonra falan düzenli ödediysen ancak o şekilde limiti yükseltiyorlar ki bence yükseltmesinler. 300 de kâfi limit.”

Kredi kartının verdiği güvenceden dolayı Zübeyde eğer limiti yükselttilirse daha fazlasını da harcayabileceğini düşünmektedir. Kredi kartı yokken, “yarına yeter mi param?” diye düşünürken, kredi kartından sonra yerini “nasıl olsa kartım var” düşüncesinin aldığını ifade etmektedir. Yine de kredi kartını alışverişte kullanmayı tercih ettiğini eklemektedir. Bu tercihi doğrultusunda kredi kartının nasıl hissettirdiği sorulduğunda:

Zübeyde: Mesela önceden öyle olurdu, hani bir şeyi aldığımda hani, ya bir şeylerden feragat ederdim hani, bugün de dışarı çıkmayayım, şunu aldım falan diye. Ama şimdi, “amaan hem çıkayım hem alayım” falan oluyor. Bir anda oluyor, ama sonra onun ödemesi biraz acı oluyor. Bir de şöyle bir şey oluyor, ihtiyacın olmadığı şeyleri de alıyorsun. Onun için de biraz kötü aslında.

Araştırmacı: Yani aynı ürün için arkadaşınızdan borç almanız filan gerekse almaz mısınız?

Zübeyde: Hayır, almam.

Araştırmacı: Kredi kartıyla borç almış gibi hissetmiyor musunuz?

Zübeyde: Yoo, çünkü onda bir sorun olduğunda annem öder diye düşünüyorum.

Bu anlamda Zübeyde kredi kartının kendisine “verilmiş bir hediye”, “ek para gibi” geldiğini ifade etmektedir. Kredi kartını alışveriş esnasında kullandığı için taksitle ödeme yaparken daha küçük bir meblağ ödüyormuş gibi hissedip hissetmediği konusunda;

“Evet, o oluyor. Aslında şu bakımdan iyi, mesela pahalı bir şeyi bir anda alamıyorsun hani ne kadar biriktirsen de o kadar şey yapamıyorsun. Bunu da hani taksitlere bölerek almak daha iyi, ne bileyim pahalı bir şeyi... Her ay mesela, bir ay yüz milyon [100 lira] ödemek belki bir anda koyabiliyor ama her ay onar lira ödemek koymuyor insana. Ama şöyle oluyor. Her ay onar lira ödüyorsun sonra başka bir şey alıyorsun ona da her ay yirmisini ödüyorsun öyle öyle derken taksitler zaten buluyor 100 lirayı falan.”

Biçiminde ifadeler kullanmıştır.

Zübeyde ailesinin de kredi kartı kullandığını ve bir borç sorunu yaşamadıklarını, kendisinin de ailesinden ve çevresinden görerek kredi kartı almaya karar verdiğini belirtmiştir. Onların maddi durumunun iyi olduğu ve bir sorun yaşarsa kendisini destekleyeceğini düşünmektedir. Yine de harcamaları konusunda, kartın kendi sorumluluğunda olduğu düşüncesiyle, dikkatli olmaya çalışmaktadır; “Tabii, çok rahat yapamıyorum [harcama], çünkü ben çıkarttım, habersiz çıkarttığım için anne benim borcumu öde demek, biraz mahcup oluyorum yani. Yine de o kadar rahat davranmak istemiyorum yani, madem ben çıkarttım ben ödemeliyim...”

Çocukken para biriktirmeye çalışan Zübeyde’nin şu an böyle bir alışkanlığı bulunmamaktadır; “Gereği duymuyorum pek. Önceden hani heyecanlanırdım biriktiriyorum diye. Biriktirmek güzel bir şey de, şimdi biriktirmesem de aman nasıl olsa dışarıda okuyorum ihtiyacım var deyip hani, [ailemden para] isteyebilirim diye düşünüyorum.”

Zübeyde ödeme günlerinde borcunun sadece asgari ödemesini yatırmaktadır. Ekstrelerine baktığında gereksiz harcama yaptığını düşünüp düşünmediği sorulduğunda, ekstrelerine bakmadığını, ancak dolabına baktığında hiç giymediğini, gereksiz aldığını düşündüğü birçok şeyin olduğunu, ancak bu düşüncenin etkisinin kısa sürdüğünü söylemektedir.

Kredi kartına ilişkin Zübeyde, kanunları ve faizlerini takip etmediğini, hesap kesim tarihini ve borcunu ödeyemezse ne olabileceğini bildiğini, ağabeyi sorun yaşadığı için,

oradan bilmektedir:

“Ağabeyimden biliyorum. Çünkü o, babamlara söylememişti. Öyle bir problem yaşamıştık. O yüzden ben söylemeyi tercih ettim yani öyle bir şey yaşamaktansa. ... Çünkü hani borç miktarı giderek katlanıyor falan filan. Daha hani, ilk başta ödesen daha az bir şey ödeyeceksin. Onu göze alamam yani. En azından, ilk başta, kızarlarsa başta kızsınlar.”

Zübeyde kredi kartıyla ilgili rahat alışveriş yaptırdığını, bu anlamda “alışveriş için paha biçilemez bir araç, bazen gereksiz bazen de can kurtarıcı olabilir” ifadelerini kullanmıştır. Diğer öğrencilerin kredi kartı kullanmasına ilişkin ise; gerekli gereksiz alışveriş yapmayacağı konusunda kendine güvenenlerin kredi kartı edinmesi gerektiğini düşünmektedir.

Yorum: Zübeyde’nin öğrenci hayatını, öğrencilerin bir arada eğlenmeleri olarak algıladığı anlaşılmaktadır. Kendisi son sınıfa gelene kadar kredi kartı edinmemiş ancak son sınıftayken tüm arkadaşları kredi kartı alınca, kendisi de bankadan başvurma ihtiyacı hissetmiştir. Ancak başvurduğu bankanın olabildiğince az iletişimle, öğrenciye kredi kartı verme eğiliminde olduğu, öğrencilerin kolayca kredi kartı alabildiğinin vurgulandığı görülmektedir. Zübeyde bilgi almak için ısrarla sorular yönelttiğini söylemesine karşın, bunlar sadece limitine, kefile ilişkin endişesini giderecek sorulardır. Öyle ki bankanın da onayıyla kefil kısmına bir başka öğrenci arkadaşını yazmıştır. Ödeme dönemlerinde ekstre borcunun sadece asgarisini yatırmayı yeterli gördüğünden, kredi kartı kullanımıyla ilgili bir şey sormadığı/öğrenemediği anlaşılmaktadır.

Zübeyde, öğrenciler için kredi kartının iyi bir şey olduğunu düşünse de, kendisi açısından pek iyi olmadığı görüşündedir. Kredi kartı gelir gelmez *bedavadan para geldiği* düşüncesiyle tamamını harcadığını, ekstreyi görüp, geri ödemesi olan bir şey olduğunu anlayınca şaşırdığını belirtmektedir. O zamandan itibaren de borç döngüsünü sürdüren Zübeyde, ağabey’i sorun yaşamasına karşın asgarisini yatırmaktan çekinmemektedir. Yine de kardeşinden farklı olarak Zübeyde, ilkin ailesine haber vermeden kredi kartı çıkartmasına rağmen sonradan ailesine durumu açıklamıştır. Bir başkasından borç almayı tercih etmeyeceğini, çünkü eğer bir borç sorun yaşarsa ailesinin kendisine kızsalar da destek çıkacağını belirtmektedir.

Zübeyde'nin kredi kartı algısı açısından önemli bir bulgu, kredi kartı olmadan önce her şeyi birden yapamadığını, bir şeylerden feragat etmesi gerektiğini, fakat kredi kartı geldikten sonra kendisine her şeyi aynı anda yapma cesareti verdiğini belirtmesidir. Aslında kredi kartıyla yaşadığı borçlanma döngüsünden bir süre sonra, kredi kartıyla ödemelerin biriktiğini ve nakit alıyormuş gibi ödemesi gereken tutarın eşitlendiğini fark etmiştir. Yine de bu döngüden çıkmak istediğine dair bir ifade görememekteyiz.

Zübeyde'nin kredi kartıyla bazen gereksiz gördüğü alışverişler de yapabildiği ifade edilmektedir. Bu anlamda kredi kartı için “alışveriş için paha biçilemez bir araç, bazen gereksiz bazen de can kurtarıcı olabilir” biçiminde yapılan bir tanımlama tutarlı gözükmemektedir. Öyleyse Zübeyde'nin kredi kartı algısı, *alışveriş için bedavadan gelen paranın sonrasında borç olarak karşısına çıkması şeklinde bir hayal kırıklığı, sorumluluğunu ailesine bırakabileceği bir araç*, olarak yorumlanabilir.

7) Edebiyat Bahar

Edebiyat Fakültesi Sosyoloji bölümü öğrencisi Bahar 21 yaşında ve 2. sınıf öğrencisidir. Eskişehir'deki yaşamıyla ilgili özellikle en yakın arkadaşıyla eve çıkmamak konusunda tedbirli olduğunu, çünkü dışarıda toplumsal süreçlerin işe koşulmasıyla uyumlu olabildiklerini ancak evde bu baskı oradan kalkınca insanların diğer yönlerini beğenmeyip aralarının bozulabildiğini söylemiştir. Öğrencilerin Eskişehir'deki yaşamıyla ilgili:

“Burada insanlar daha rahat ailelerinden uzakta oldukları için daha özgür davranıyorlar. Bildiğiniz gibi ailenin senin üzerinde de toplum üzerinde de baskısı çok. Burada daha rahat daha özgür davrandığın için uç özellikler ortaya çıkabiliyor. Nasılsa ailem görmüyor, nasılsa şöyle olmuyor böyle olmuyor diye kendi sınırlarını zorladığın için burada farklı bir kişiliğe de bürünebiliyorsun ama ordayken kendini frenliyorsun ve frenlediğin için karşıdaki de aynı şekilde frenliyor. Benzer dokular daha çok ortaya çıkıyor, bir şekilde baskı var bir şey var o sebeple oradaki arkadaşlıklar daha uzun sürüyor. Onun ailesi var senin ailen var tanıdıklar var Burada herkes sudan çıkmış balık gibi oluyor aileleri, onları kısıtlayan bir şey olmayınca. Çok

fazla özgürleşmeye de karşıyım çünkü bir şeylerin baskısı olmayınca insan karşısındakine de saygı duymuyor. “Böyle mi düşünürler, ailem ne der?” olmadığı için kötü şeyler oluyor kendin bile sonradan düşünüyorsun ben bunları mı yaptım diye. Eskişehir’deki arkadaşlıkları ben çok beğenmiyorum, içindeki bastırılmışlıkları iyi ya da kötü her şeyi çıkarmış oluyor ortaya.”

Bahar alışveriş merkezleri nedeniyle alışverişin ruhunu kaybettiğini düşünmektedir:

“Ben beğenmiyorum burayı alışveriş açısından. Biz şeye alışmışız millet olarak birbirimizle anlaşmaya. Burada bir pazarlık anlayışı yok. Tek fiyat ve insanı zaten kendinden soğutuyor. Ama Hatay’a gittiğinde pazarlık yapabiliyorsun; ‘25 ise 20 olur senin güzel hatırın için’ gönül alma olayı oluyor. Burada alışveriş soğuk oluyor. 1 lira 3 lira ya da hiç indirmese bile ‘senin için böyle’ dese o mod bile yetiyor bazen. ‘Almazsan alma sen bilirsin’ deyince bir daha insanın alışverişe çıkışı gelmiyor. Biraz naz yapar insan ‘tamam almazsan alma’ falan. Müşteriyle çok ilgilenmiyorlar bence. Duygusal bir toplumuz biraz daha nazik davranmak ve davranılmayı istiyoruz. ‘Sen almazsan başkası alır’ şeklinde ticari bakıyorlar olaya.”

Bahar’ın öğrenim kredisi ve aile desteğiyle beraber aylık geliri 600 lirayı bulmaktadır. Eskişehir’de yaşamak için, sosyal ortama katılmak için bu paranın yetmediğini, özellikle ulaşımın, mesafelerin kısa olmasına rağmen çok pahalı olduğunu düşünmektedir. Bahar’ın 2 tane limitleri 300 ve 200 lira olan kredi kartı bulunmaktadır. Bu kartların yalnızca birini aktif hale getirerek 2 senedir kullandığını söylemektedir. Ailesinden gelen desteği ihtiyaçları için, kredi kartını ise keyfi harcamaları için kullanmaktadır. Kredi kartlarına kampüsten form doldurarak başvurmuştur.

Bahar kredi kartının kendisini nasıl hissettirdiği konusunda, kendisinin bilinçsiz bir tüketici olduğunu, kredi kartının da alışveriş yaptırma gücü verdiğini söylemektedir:

“Alışveriş yapabileceğim istediğimi alabileceğim duygusu oluyor. Ama bunu bir tuzak olduğunu biliyorsunuz; elektronik para. Daha çok borca sürüklüyor bu seni. Bence kredi kartı olmaması lazım nakiti olmayanlar için çok iyi ama bizim yaştakilere verilmeyecek bir şey bence belli başlı geliri

olmadan verilememesi gerekiyor. Ben bilinçsiz bir kullanıcıyım limitimi dolduruyorum sürekli. Birincide tamam diyorsun doldurmayacağım limitimi ama mutlaka gözüne bir şey çarpıyor doymuyor insan.”

Alışveriş sırasında kredi kartının nasıl kendisini nasıl böyle etkilediği sorulduğunda Bahar:

“Güvence gibi geliyor paran varsa rahatsındır o da elektronik bir güvence olduğu için zaten nakdin kalmasa bile sonuçta kredi kartım var diye düşünüyorsun ve güvence gibi geliyor. Ya da özgür hissediyorsun; sen ödemeyecekmişsin gibi geliyor azar azar taksitlere böldürünce az ödüyormuşsun gibi geliyor ama ay sonu gelince anlıyorsun. Harcanan para az olunca çok önemsenmiyor. Mesela geçende X’e ^mağaza^ gittim laptop ayda 60 lira ama 24 ay! Aylık 60 liraya ödenir geçer diyorsun ama normal nakit fiyatı 900 se o size 1400 e 1600e geliyor. Aylık küçük bir limit dolunca harcanılan para çok önemsenmiyor.”

Bahar kredi kartının hem ödeme rahatlığı hem de alma gücü hissettirmesi bakımından bir ürüne olan ihtiyacı da yoğunlaştırdığını düşünmektedir:

“Niye almayayım diye düşünüyorsun. ihtiyaç olduğunu düşündürüyor. Paranın birikmeyeceğini biliyorsun ve kartala ödemek, nakit vermekten çok daha kolay vicdanın sızlamıyor para verirken sanki cebimde bir şey kalmayacak gibi düşünüyorsun kendini yoksul hissediyorsun. Ama kartla çektirirken elinle saymadığın için çok rahat oluyor. ‘Aman kredi kartı’ deyip geçip gidiyorsun o yüzden çok sorun olmuyor.”

Bahar bir ürün için bir arkadaşından borç alması gerekse, arkadaşına taksit taksit ödeyemeyeceği düşüncesiyle ya kredi kartıyla alışveriş yapacağını ya da kendini o ürüne ihtiyacı olmadığı konusunda ikna edeceğini belirtmiştir.

Kredi kartının her yerde geçmesi ve harcamalarını hissettirmemesi nedeniyle Bahar yaptığı ödemelerde kredi kartını tercih ettiğini söylemiştir: “Mesela cebimde param var. Gidip onunla alabilirim ama kartımı kullanıyorum; cebimde kalsın hesabı. Sanki onunla ödeme yapmıyormuşum gibi geliyor.”. Başka bir örneğinde Bahar, yanında

parası olmasa “zaten aç değildim” deyip geçebileceğini ancak kredi kartı olduğundan yiyip içmeyi tercih ettiğini, bu sırada kredi kartının kendisine “Paran cebinde kalsın, benden harca, ben senin destekçinim” der gibi gözüktüğünü ifade etmiştir.

Bahar’ın ailesi de kredi kartı kullanmaktadır. Ailesinin bilinçli kullandıklarından dolayı bir borç sorunu yaşamadıklarını, ancak ablasının 200 liralık borcu 600 liraya çıkarttığını söyleyerek kendisiyle kıyaslama yapmıştır: “Onu –ablasını- gördükçe kendimi daha bilinçli hissediyorum. Babamı gördükçe kendimi daha bilinçsiz görüyorum.”. Bu anlamda kredi kartının herkese verilmemesi gerektiğini savunmaktadır. Bahar ailesinin maddi durumunun iyi olarak değerlendirmekte, buna karşın bir borcu çıkarsa destek göreceğini düşünmemektedir; “babam uyardığı bir şeyi yapmaz kesinlikle, ‘dikkatli ol, bilinçli ol’ diyor. ‘Sonunda şu kadar borcum var deyip gelme bak kapıma ablanı gördün’ diyor.”

Bahar kredi kartı borcunun asgarisini ödemekte ve bu duruma “faize giriyor ama ne seni yolda bırakıyor ne devam ettiriyor gibi oluyor. Yerinde sayıyorsun.” yorumunu getirmektedir. Bahar çocukken de hiç para biriktiremediğini, ne zaman harçlık istese aldığını söylemiştir. Borcu her zaman “bir şekilde ödenir” diye takmadığını ifade etmiştir.

Bahar kredi kartına ilişkin, tuzak, destekleyici ve elektronik para tanımlamalarını yapmıştır. Elektronik para olduğunda ne fark ettiği sorulduğunda Bahar; “her insanın bir cimriliği vardır bu konuda. Elektronik para, gözle görülmediğinden somut olarak algılamıyorsun. Sanki cebinden çıkmıyor. Sadece bir çekimmiş gibi, hala cebimde param var gibi düşünüyorsun. Elektronik para rahatlatıyor.” yorumunu yapmıştır.

Yorum: Bahar’ın aile yanındaki yaşam ile öğrenci yaşamı arasında gördüğü fark önemlidir; öğrenci yaşamında insanların baskıdan kurtularak, aslında olmadıkları özgür bir görünüme büründüklerini ve bu kimliğin tüm öğrencilik yaşamını çevrelediği görüşündedir.

Bahar’ın araştırma açısından bir diğer önemli ifadesi ise, alışveriş yaparken satıcı ile müşteri arasındaki iletişim biçimine verdiği önemdir. Büyük alışveriş merkezlerinde,

iletişimle müşteriye verdikleri önemi hissettirmediklerinden, Bahar buralardan alışveriş yapmaktan pek hoşlanmadığını belirtmekte; toplum olarak bu anlamda duygusal olduğumuzu savunmaktadır.

Bahar, kredi kartının kendisine elektronik olarak da olsa sürekli parası olduğu güvencesini vererek alışverişe sürüklediğini ve borca yönelttiğini söylemekte, bu nedenle nakiti olmayanlar için kredi kartının verilmemesi gerektiğini savunmaktadır. Kredi kartı yokken ihtiyacı olduğunu düşünmediği birçok şeyi, kredi kartı olduktan sonra ihtiyacıymış gibi hissettiğini, yemek konusunda bile daha fazla acıktığını söylemektedir. Kredi kartı için “tuzak” ifadesini kullanmasının nedeni, Bahar’ı alışverişe yönlendirmesi ve yapılan ödemeyi daha az göstermesi biçiminde yorumlanabilir.

Bahar parası bittiğinde hissettiği yoksulluğun, elektronik parayla ne bitip ne kaldığını görmediğinden dolayı fark edemediğini vurgular. Fark ettiği zamanlarda ise kredi kartı nasılsa şeklinde, daha rahat harcama yapabildiği görülmektedir. Bu anlamda Bahar kendisini bilinçsiz bir tüketici olarak değerlendirir. Kredi kartını alışveriş esnasında kendisinin destekçisi olarak algılamakta, parasını cebinde tutup kartla harcama yapması telkininde bulunduğunu söyle gibi gözüktüğünü ifade etmektedir. Kredi kartı tanımında da bu nedenle “destekleyici” ifadesine yer vermiştir.

Baharın kardeşi, kredi kartıyla borç sorunu yaşarak, ailesini kat kat fazla borç ödemek durumunda bırakmıştır. Bahar, kardeşinden sonra kendisini sık sık kredi kartı konusunda uyardığı için, kredi kartı borcu çıkarsa kendisine destek olmayacakları görüşündedir. Öte yandan bu fikre gerçekten inanmadığını ve ödeyeceklerini düşündüğünü “bir şekilde ödenir” ifadesinden anlamaktayız.

Bahar açısından kredi kartı bir borçlanma aracı olarak değil de, sanki nakdin yerine verilen elektronik para gibi algılanmaktadır. Elektronik paranın özelliğini, harcamaların gözle görülmesinin önüne geçen böylece harcarken rahatlatan bir araç olarak ifade eder.

8) Edebiyat Yusuf

Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji bölümü öğrencisi Yusuf, 24 yaşında ve 3. sınıf öğrencisidir. Eskişehir’e Mardin’den gelen Yusuf’a göre Eskişehir, arkadaşlık ortamları, kadın erkek ilişkileri, kültür açısından çok farklıdır:

“Mardin’de ortam gösterildiği gibi değil arkadaşlık ortamı çok çok iyi. Sınır kenti olduğu için Arap’ı, Sünni’si, Kürt’ü, Ermeni’si olsun hepsi bir arada yaşayabiliyor. Burada ise üniversite olarak 2 tane üniversite var. Çeşitli insanlar var; yurtdışından olsun başka ilerden olsun. Sağlam arkadaşlıklar kuramıyorsunuz. Kimseye güvenemiyorsunuz. İlk başta arkadaş oluyorsunuz, çok iyi insan diyorsunuz; bir bakıyorsunuz diğer gün sizi arkanızdan vurmuş ya da menfaati için sizinle arkadaşlık kurmuş. O sebeple buradaki arkadaşlık ortamlarına pek güvenemiyorum.”

Yusuf gönüllü faaliyetlere katılmakta ve bu tür etkinliklerin insan ilişkilerini düzenlediği görüşündedir.

Eskişehir’deki alışveriş yerlerine ilişkin fikri sorulduğunda Yusuf;

“Alışveriş mekânlarına bakınca pahalı olduğunu söyleyebilirim. Tüketim var ama öğrenci milleti para bedava geliyor işte. Babası gönderiyor, bir tanıdık gönderiyor paranın kıymetini bilmediğimiz için direkt gidip alıyoruz ama pahalı yani giyim olsun yiyecek olsun. Yiyecek de ucuz olanlar var ama onlar da sağlıklı değil.”

yorumunu getirmiştir.

Yusuf’un aylık geliri aile desteği ve kredi ile birlikte 640 liradır. Toplamda 800 lira limitli 2 adet kredi kartı kullanmaktadır. Üniversiteye geldiği gün kredi kartı kullanmaya başladığını ve nedenlerini şöyle anlatmaktadır:

Yusuf: Eskişehir’e ilk geldiğim yıl, bir de anlattığım gibi Mardin’den geldim ortam çok farklı yeni arkadaşlıklar gördüm. Biraz da insanlardan etkilendim, farklı farklı giyiniyorlar falan. İlk geldiğimde sürekli para harcadım falan, yedim-içtim, giyime para kalmadı. Ne yapayım ne yapayım...?

Araştırmacı: Onlarla beraber mi harcıyordunuz parayı yani hep beraber grup halinde mi?

Yusuf: Grup halinde evet. Mesela ben ilk sene apartta kalıyordum. Apartta 7-8 kişilik arkadaşlık grubumuz vardı. Yeni geldik, dersler daha başlamamış. Üniversitedeyiz işte, sürekli gezelim, eğlenelim, yiyelim, içelim falan. Bu ortamlarda harcadım. Giyime para bulamayınca mecbur ben de kredi kartı çıkartmak zorunda kaldım. Ve kredi kartı çıkardığım ilk gün de limiti doldurdum hepsiyle kıyafet aldım.

Yusuf ilk kredi kartını bankadan, ikincisini ise kampüste stantlardan çıkartmıştır. İlk kez kredi kartı olduğunda kredi kartına ilişkin bir bilgisinin olmadığını, kendisinin internetten öğrenmeye çalıştığını ve kendisine de kredi kartı tanıtımlarında bir bilginin aktarılmadığını ifade etmiştir.

Yusuf'a kredi kartı geldiğinde ne hissettiği sorulduğunda, kredi kartı edinmenin arkadaşları arasında geleneksel bir tören haline geldiğini anlatmıştır:

Yusuf: Valla ne diyeyim? Hem mutlu oldum hem de üzuldüm sonuçta borç altına girdim. Hala da ödüyorum. 3 senedir 350 liralık limiti vardı kartımın, kapatamadım, hala da ödüyorum. 300 lira gelince sanki hani babam bana harcamam için göndermiş, o şeye kapıldım. Hatta onun da 50 lirasını arkadaşlarla yedim, hani hava atar gibi 'bu gün bendensiniz' falan tabii bunu diğer arkadaşlarım da yaptı. Böyle oldu yani.

Araştırmacı: Sırayla her kredi kartı gelen kendi kartıyla mı ödedi?

Yusuf: Aynen. Aynı şeyi ikinci kredi kartım geldiğinde de yine öyle şeyler oldu; yine arkadaşlarla çıktık falan. Çünkü adet haline geldi bu. Mesela benim çevremde arkadaşlarımın hepsi, onlarında 3 tane kredi kartı var, her kredi kartı çıkarttıklarında sanki onlara piyangodan para çıkıyormuş gibi 'hadi gelin bu gün bendensiniz!'. Böyle patlatıyorlar kredi kartını.

Araştırmacı: Sizin o zaman kredi kartı gelen alışverişe çıkıyor.

Yusuf: Dediğim gibi ilk başta arkadaşlara bir şey ısmarlar; işte yemek olur, eğlencedir, bir şeydir. Ondan sonra geri kalanı hep giyim üzerinedir.

Yusuf, bir ihtiyacı olsun olmasın, limiti olduğu sürece çıktığında bir şeyler aldığını belirtmiştir. Kredi kartıyla parası olmasa da alışveriş sırasında rahat hissettiğini

anlatmıştır: “Şöyle söyleyeyim; İlk başta bir mutluluk yaşıyorum. Sonuçta kendime yeni bir şey aldım, onu giyeceğim, herkes beni görecektir, ‘aa güzelmiş’ falan diyecek. Ama onu ödemeye gelince o kötü bir durum. Çünkü paranız gitmiş.”.

Taksitli alışverişlerde ise toplam ürün tutarı kadar değil de taksit tutarı kadar borçlandığını hissetmektedir: “Alacağım ürün 90 lira ise, o 90 lirayı 3’e böler ayda 30 lira öderim diye düşünüyorum. ... Ama bende şöyle bir şey var; 30 liralık borcum var ödenecek gibi bir his yaratıyor bende.”. Yusuf’a nakit ödeme yapmakla, kredi kartı ile alışveriş yapmak arasında bir fark olup olmadığı sorulduğunda “Nakit verdiğiniz zaman, eliniz zor gidiyor. Buna vereceğim 90 lira benim bir haftalık masrafım diye düşünüyorum ama kredi kartı öyle değil. Hiç para gitmeyecekmiş gibi. Veriyorsun ve şifre giriyorsun. Öyle geçiyorsun.” cevabını vermiştir.

Yusuf’un ailesi de kredi kartı kullanmaktadır. Aile her ay yüksek miktarda gelen kredi kartı borçlarını ödemekte zorlanmakta, özellikle amcaları kredi kartı borcu sorunu yaşamaktadır. Yusuf onların maddi durumunun iyi olduğunu söylemekte ve borçlar karşısında kendisini ayrı bir birey olarak gördüğünden kendisinin de sorun yaşayabileceğini düşünmemektedir. Ancak ailesi Yusuf’un yalnızca bir tane kredi kartı olduğunu, onu da kapattığını zannetmektedir.

Ailesine neden kredi kartını kapattığını söylediği sorulduğunda; “Çünkü ben geçen sene çalıştım kapattım, sonra tekrar kullanmaya başladım. Çalışmamı istemiyorlardı. Ben de şey dedim, ‘çalışacağım kredi kartı borcumu kapatıp sizden para istemeyeceğim’. Onlar da ‘sen bilirsin’ dediler. O yüzden.” cevabını vermiştir. Ailesinin, Yusuf’un kredi kartı kullanmasını istemediği halde Yusuf kullandığı için vicdan azabı çektiğini belirtmiştir:

“Akşam yatmadan önce, ailem istemiyor ama onların istemediği bir şeyi yapıyorum. İster istemez üzüyor bu beni. Biraz da benim derslerimle de ilgili; sonuçta onlar beni buraya okumaya gönderdiler. Hani oku bir yerlere gel. Böyle olunca da ister istemez bir çelişki oluyor yani”.

Yusuf çocukluğunda da harçlığını günlük aldığını, hiç para biriktirmediğini ifade etmiştir. Şimdi ise bozuk paraları bir kenara koyarak harcadığını söylemektedir. Yusuf

alışverişlerinde kredi kartını kullanmayı tercih etmekte, nakidin acil bir durumda lazım olabileceğini düşünmektedir.

Yusuf'a ödeme günlerinde zorluk yaşayıp yaşamadığı sorulduğunda "hayır hiç zorluk yaşamıyorum. Zaten şuan ki kartlarımın limitleri dolmuş halde ful, onların asgarilerini yatırıyorum öyle idare ediyorum." cevabını vermiştir. Ekstrelerine baktığında gereksiz bir şeyler aldığını düşünmediğinden, gelecek ay da limitte açılan tutardan harcama yapmaya devam etmektedir. Bu anlamda limiti 2-3 katına çıksa, alışverişle, tatille, yine hepsini harcayacağını söylemektedir.

Yusuf'a kredi kartıyla ilgili yeterli bilgisinin olup olmadığı sorulduğunda, hiç bilmediğini söylemiştir: "İlk kredi kartı geldiği zaman katalog veriyorlar. Bir sürü bir şey yazıyor böyle. Bakıyorum, ne gerek var diyorum, zaten sana limit vermişler. Al, git, harca! O yüzden hiç bilgim yok yani.". Yusuf, hesap kesim tarihini ve faiz oranlarını bildiğini söylemiştir. Kredi kartını ödeyemezse ne olabileceğini de yaşayarak öğrenmiştir: "iki ay ben kredi kartımı yatırmamıştım. Mesaj gelmişti X bankasından, 'kartınızı yatırmadığınız takdirde mahkemelik durumunuz olacak' falan diye mesaj geldi. Onu biliyorum sadece."

Yusuf kredi kartını, kara günde kötü dost, dikenli gül ve alışkanlık biçiminde tanımlamıştır.

Yorum: Yusuf'un ifadelerinden, kredi kartının sosyal ortam içersinde nasıl bir imaj değeri olduğunu anlaşılmaktadır. Eski arkadaşlıklarıyla kıyasladığında, üniversitedeki arkadaşlıklarına pek güvenmediğini söylemesine karşın Yusuf, kendisini sosyal ortamda maddi olarak var etmeye çalışmaktadır. Yusuf bu güvensizlik nedeniyle ya da sonucunda ekonomik bir varoluş biçimini seçmiş olabilecektir.

Öğrencileri değerlendirdiğinde, Eskişehir'deki hayatı pahalı bulmasına karşın, öğrencilere bedavadan para geldiği için kıymet bilmeden, umarsızca harcama yapabildikleri görüşündedir. Kredi kartı kendisini de böyle bir öğrenci haline getirdiği için hoşnutsuzluk ve ailesine karşı vicdan azabı duymaktadır.

Yusuf kredi kartına kampüsteki stantlardan başvurmuş ve arkadaşları arasında kredi kartının gelmesinin *piyangodan para çıkmış gibi* bir şölen halinde kutlandığını ifade etmiştir. Bu şölende her bir birey öncelikle diğerlerinin de çemberin içinde kalmasını sağlamakta, daha sonra kredi kartıyla satın aldıklarını, onların da beğenisine sunarak onay almaktadır. Ancak Yusuf'un sözlerinden anlaşılabileceği üzere, yalnız kaldığı zaman şölenin büyüünün yerini, borçlanmış olduğunu anlamının ve üniversiteye gelmekteki asıl amacının gerçekleşmemiş olmasının verdiği huzursuzluk, kendisini rahatsız etmektedir.

Yusuf nakit ödemede yapılan hesapların, kredi kartıyla ödemede yaşanmadığı için, hiç parası gitmiyormuş gibi hissettiğini belirtmesi önemlidir. Ailesinde kredi kartı borç sorunu yaşayan bireyler de olmasına karşın, Yusuf kredi kartıyla bir borç sorunu yaşayacağını düşünmemektedir.

Bu noktadan itibaren Yusuf'la yapılan görüşme daha da ilginç bir boyut almıştır: Birincisi Yusuf kredi kartıyla ilgili hiç sorun yaşayacağını düşünmediği için, kredi kartına ilişkin ek bir bilgi talep etmemektedir. İkincisi kredi kartıyla ilgili yeterince bilgisi olmadığından, yalnızca borcunun asgari tutarını yatırmaya rağmen, borçlanma sorunu yaşadığını da düşünmemektedir. Üçüncüsü ise yaptığı harcamaları bulunduğu ortamın bir gereksinimi, ihtiyacı olduğunu düşündüğünden kredi kartı limitini kendisine verilmiş bir hak olarak görmekte ve limiti arttırılsa yine hepsini harcayacağını söylemektedir. Üstelik bir ara borcunu hiç yatırmamış ve bankadan uyarı mesajı da almıştır.

Yusuf'un kredi kartına tanımlarında kullandığı “kara günde kötü dost, dikenli gül” ifadelerinden ise yaptığı davranışın sonuçlarına da katlanabileceğine yönelik bir söylemin tercih edildiği görülmektedir. Yusuf'un son tanımlamasında ise “alışkanlık” kavramıyla kredi kartına ilişkin fikrini açıkladığı anlaşılmaktadır.

Öğrencilere sunulan bir hizmetin piyangodan çıkan para gibi algılanması, kredi kartı ilişkisine müdahil olan tüm tarafların üzerinde durması gereken bir noktadır. Ayrıca özellikle öğrencilikte kredi kartıyla sorunlar yaşamayı bir alışkanlık haline getirenlerin kredi kartı kullanımına izin verilmesi de yeniden gözden geçirilmesi gereken bir durumdur.

9) Eğitim İskender

Eğitim Fakültesi, İngilizce Öğretmenliği bölümü 1. sınıf öğrencisi İskender, 20 yaşındadır. Öncelikle İngilizce Hazırlık programına kaydolduğunu ancak eğitim yapacağı yerin uzak olması nedeniyle bırakarak, ÜDS ile geçtiğini söylemiştir. Bu nedenle Çanakkale’den Eskişehir’e gelen İskender’in, üniversitedeki 2. yılıdır. İskender üniversitede geçirdiği ilk yılı, “Bir sene buradaydım ve bir sene boş kaldım. Gezdim dolaştım Eskişehir’i öğrendim.” biçiminde anlatmaktadır. İskender’e Eskişehir’i nasıl bulduğu sorulduğunda;

“Buradaki arkadaşlıklar eğlenceye dayalı. İnsanlar Anadolu Üniversitesi deyince eğlenerek öğrencilik yapmaya geliyorlar. Çanakkale’de her kesimden arkadaşım varken burada bütün arkadaşlarım öğrenci. Burada her şey bol, sıkıldıkça ortamdan ortama değiştirebiliyorsun. Sen kendini adam gibi gösterdiğin sürece herkes iyi, ortam da güzel, eğlencesi de ağır. Okul bir az zor tabi. Başka bir sıkıntısı yok.”

yorumunu yapmıştır. Her yerde öğrencilere özel yapılan indirimlerden memnun olduğunu söylemiştir.

İskender’in aylık geliri, burs ve aile desteğiyle beraber 640 liradır. Limitleri 300’er liradan toplamda 600 lira eden 2 tane kredi kartı kullanmaktadır. Üniversiteye gelir gelmez kredi kartı aldığını belirten İskender, kampüsteki stantlardan nasıl başvuru yaptığını şöyle anlatmaktadır:

İskender: Kampüsün önünde çevirdiler beni. “ Gel kardeşim böyle süper” falan.

Araştırmacı: Üniversiteye geldiğiniz ilk hafta mı oldu bu?

İskender: İlk ya da ikinci hafta. Yeniydik daha. Yanımda arkadaşlar falan da var. Herkes diyor kredi kartı almak lazım. Taksitlerde güzel oluyor falan.

Araştırmacı: İlk haftanız. Arkadaşlarınız oldu. Kredi kartı aldınız.

İskender: Tabi tabi. Ben liseyi yatılı okudum. Buraya gelişim üç arkadaşım ile beraber oldu. Tek tercih yaparak geldik. Ya Eskişehir olacak ya Eskişehir olacak dedik. Üçümüz gideceğiz dedik, üçümüz geldik. O şekilde oldu. Zaten 3 tane arkadaşınız olduğu için, kimsenin de arkadaşı yok; herkes

sizin guruba böyle bir meyilli oluyor “aa bunlar eğleniyorlar” falan diye. Muhtemelen öyle insanları tanıyorsunuz.

Araştırmacı: Eğleniyoruz biz havası yarattınız demek

İskender: Tabi eğleniyoruz havası yarattık. Zaten şu da var; “liseden çıktık, üniversiteye geldik, oleey süper falan” Popüler olduk birden ilk sene, güzeldi. Sonra üniversitenin önünde çevirdiler bizi şey dediler “işte bu kız çok güzel falan, kart aidatı yok, yıllık bilmem nesi yok” falan filan.

Araştırmacı: Yok mu aidatı almadılar mı?

İskender: Yok. İlk yıl almıyorlardı. X bankası. Baktım, gayet de güzeldi. Bir de t-box veriyorlardı. O çok güzeldi. T-box almıştım.

İskender, kredi kartı başvurusunu yaptıktan sonra, bilgi vermek amacıyla evi aradıklarını, babasının kredi kartından başı yandığı için İskender’in başvurusunu onaylamadığını söylemiştir “Babam da kredi kartından başı yanmış bir adam. Asla kullanmamı istemiyordu. Baba beni kendin gibi mi zannediyorsun ben kullanabilirim dedim bilmem ne.”. Sonunda ailesi kredi kartına izin vermediği halde İskender’e kredi kartı gönderilmiştir. İskender bu konuda, reşit bir birey olduğu için bankanın doğru olanı yaptığını düşünmektedir:

İskender: Babam demiş ki ‘hayır, kredi kartı almasını onaylamıyorum’ Ama ben 18 yaşındayım. Onaylasın ya da onaylamasın. Ben kredi kartını yine alıyorum yani.

Araştırmacı: E niye haber veriyorlarmış ki o zaman?

İskender: Arıyorlar işte. Yani ben şunu şöyle olarak gördüm. Biz bu çocuğu bu kredi kartını verelim. Babasına da söyleyelim. Ama biz yine de kredi kartını verelim. Artık çocuk ödeyemezse falan babasına söyledik deriz. Oğlun aldı biz napalım deriz falan filan diye düşündüm. Bu tarz bir şey. Bankanın bir oyunu diyelim. Aradık mı aradık.

İskender’e kartı alırken bilgilendirilip bilgilendirilmediği sorulduğunda, ödemeleri ile ilgili sorun yaşamaya başladıktan sonra bankaya gidip öğrendiğini anlatmıştır:

İskender: Ya yok o bizim zaten bilgilerimiz içindeydi. Fakat kredi kartının özelliklerini söylediler.

Araştırmacı: Siz biliyorsunuz ama belki bilmeyen de vardır.

İskender: Onlara anlatıyorlardır belki hani bana onlar anlatmadılar. Şey falan dediler “nakit çekebilirsin bu kartla, faizi şu kadar, şusu bu kadar, taksit yaparsan sana şu kadar maksı puan veririz” falan filan. Bunlardan bahsettiler.

Araştırmacı: Sonra geri ödeyemezseniz neler olabileceğinden bahsettiler mi?

İskender: ee geri ödemezsek.. Zaten onu yapan –orada çalışan- muhtemelen öğrencilerdir. Genç insanlardır. Pek zannetmiyorum bankanın, böyle sorumlu insanları orda dikilsin bütün gün, sabahtan akşama kadar öğrencilere “gel kardeş sana şunu anlatayım” diye. Ama hani bunu yaptıktan sonra bankaya ön başvuru bu. Bankaya gidip başvurunuzu tamlamanız gerekiyordu. Gitmeseniz de veriyorlar ama. Orda açıklıyorlar anlatıyorlar size. Daha sonra ben kredi kartını kullanmaya başladıktan sonra bankaya gitmem gerekti. O ara bankayla konuştum işte bireyselle, orda dediler “sakın nakit çekmeyin, böyle böyle faizi gelir bir şey olur”

Araştırmacı: İkinci kartınızı alırken mi oldu bu?

İskender: hayır ilk kartımı alırken. Öylesine bir bankayla konuşmaya gitmiştim. Hani bir şey olmuştu: Muhtemelen asgarisini falan mı yatırmıştım, asgarisini yatırırsam n’olur mu demiştim. O şekilde bir şey olmuştu. İşte konuştum. ‘Bak faiz çekersen böyle olur, sen öğrencisin faiz çekme bence’ falan yakın bir samimiyetle anlatmışlardı.

İskender, parasının kalmadığı ve gelmesine de bir süre olduğu bir sırada kredi kartı gelince nasıl hissettiğini “Güzeldi. Yani kredi kartım olması güzeldi. Hala da güzel.” şeklinde anlatır. Hemen şifresini alıp market alışverişine çıkmışlardır. Yine de kredi kartında sorun çıkarsa diye nakit taşımadan alışveriş yapmamaya çalışmaktadır:

“Ben cebimde en azından bir 50 TL bulunmadan alışveriş yapma taraftarı değilim. Çünkü bir şey olduğunda utanıyorsunuz, Şifreyi yanlış giriyorsunuz ya da bankada problem oluyor, alışverişinizi yapmış oluyorsunuz, geçmiyor. Onaylamadığı için de eşyaları geri bırakmak zorunda kalıyorsunuz. O yüzden ben mutlaka kredi kartını kullanırken yanımda nakit de olur. Ufak tefek şeylerin dışında, markete girerim sigara alırım falan, onların dışında, mutlaka yanımda nakit olur.”

İskender kredi kartıyla yaptığı alışverişlerde borç almış gibi, karta geri ödeme yaptığında da borç vermiş gibi hissettiğini ve yatırdığı parayı bu nedenle, ihtiyacı yoksa bile hemen harcadığını söylemiştir:

“Diyelim gittim kredi kartımın 300 TL limitinin hepsini yatırdım. 300 TL açık limitim var. Bu kartı kullanırım. Kullanasım yoksa da kullanırım. Hani bir alışveriş merkezine girdiğimde, Kafamda şu rahatlık oluşuyor: ya kredi kartında 300 TL limitim var. Hiçbir yere borcum yok. Cebim de param da var. Alayım bir şeyler. Ve onu nakit ödemem kredi kartıyla öderim.”

İskender hiç para biriktiremediğini ancak bu alışkanlığını değiştirmeye çalıştığını anlatır.. O nedenle karttan alıp borcunu biriktirmeyi daha yapılabilir bir şey görmektedir. Kredi kartıyla ödeme yaparken daha rahat hissettiğini söylemiştir “Kredi kartıyla kesinlikle daha rahat ödeme yapıyorsunuz. -Ne kadar? -80 TL – Tamam çekin şuradan gibi. Cebimden çıkartıp 80 Tl versem, zaten cebimde 200 TL para vardır, yarısı gitti gibi.”. İskender böylece sadece asgarilerini ödeyerek bile bir ürüne ulaşabildiğini ve bankanın bunu sorun etmediği gibi öğrenci kartının avantajlarını anlatır: “Güzel. Öğrenci kredi kartları güzel. Öğrenci olmasanız bu şekilde olmaz muhtemelen.”. Kredi katında kalan parayı İskender, harçlığından ayrı ek bir para gibi gördüğünü söylemektedir.

İskender ailesinin de kredi kartı kullandığını ancak borçları iki katına çıkınca kartı kapattırdıklarını anlatmıştır. Bu olaylara kendisinin nasıl baktığı sorulduğunda;

İskender: Beni şöyle etkiliyor; Ben diyorum babamın başına gelmiş benim de başıma gelecek diye bir şey yok. Ya da babam sorumsuzluk yapmış diye ben de yapacağım diye bir şey yok. Fakat babamın bu yüzden başı yandığı için ve beni uyardığı için, çok daha dikkatli olmam gerekiyor. ‘Biz sana söylemiştik’ lafını hiç sevmem ve bunu söylettirmemek için çok çok daha dikkatli olmam gerekiyor.

Araştırmacı: dikkat ediyor musunuz peki?

İskender: E yani, en azından her ay asgarisini yatırıyorum.

yorumunu yapmıştır.

İskender ailesinin ekonomik durumunu orta-iyi arası diye belirtirken, kendisine para yollamasalar çok daha iyi olacağını ekler. Onlardan gelecek ödemelerde bir aksilik olmayacağı düşüncesiyle kredi kartlarından birini otomatik ödemeye bağlamış ve borcun bu şekilde muhakkak garantide olduğu düşüncesindedir.

İskender ailesinin kartların birinden haberdar olduğunu, ailesine bu kartı düzgün kullandığını göstermek için hediyeler aldığını anlatır:

Araştırmacı: Peki ailenizi haberi var değil mi ikisinden de?

İskender: Var. Birinden haberi var. Diğeri dürüst çıktı aramadı. (şakayla karışık)

Araştırmacı: Onlar daha dürüst diyorsunuz.

İskender: Evet evet. X bankası daha dürüst.

Araştırmacı: Ekstrenizi, o bildikleri kredi kartının kontrol ediyorlar mı?

İskender: Edemezler benim kredi kartım.

Araştırmacı: Direk size mi geliyor o zaman?

İskender: hım hım.

Araştırmacı: Destekliyorlar mı? Sözle olmasa da?

İskender: Bir buçuk 2 yıl oldu ben bu kredi kartını alalı. Hiçbir zorlama bir şikayet tarzı bir şey olmadı. Güzel de kullanıyorum ve destek için de arada sırada anneme ya da babama kredi kartıyla hediyeler alıyorum. Mesela annemle gezerken -şu şapka çok güzelmiş gel sana şunu alayım. – Oğlum paran var mı? – Var anne diyip kredi kartından geçiriyorum. – ama dikkatli kullan oğlum bunu falan. Bu şekilde destek alıyorum. – Görüyorsun dimi işime yarıyor falan diyorum.

İskender, çocukken günlük, bazen birkaç elden harçlık aldığını ve biriktirme alışkanlığının olmadığını anlatmıştır.

İskender ekstrelerini kontrol ettiğini ve gereksiz harcamalar da yapmış olduğunu gördüğünü belirtmiştir:

“Onu dediğim –gereksiz alışveriş yapmışım- çok oluyor. Ama kredi kartına baktığımda değil. Yani sadece kredi kartıyla alakası yok. Mesela atıyorum

bir pantolon alıyorum. Onu beğenerek alırım. Eve gelirim. İki gün giyerim. Sonra pantolona bir bakarım “ya ben buna neden bu kadar para verdim, bu giyilir mi ya Allahaşkına?!” diyip bir daha hiç o pantolonu giymeyip şort yaptığım olur.”

Ancak bu düşüncenin diğer alışverişlerini etkilemediğini söylemiştir.

Limitinin yükseltilmesi konusunda İskender, yükseltilmesini istemediğini anlatmıştır:

İskender: O zaman zorlar beni. Harcarım, gereksiz olur. Bankamatığe soktuğum zaman kredi kartını soruyorlar “bakiyenizi yükseltmemizi ister misiniz?” hayır diyorum.

Araştırmacı: Öğrenciyken soruyorlar mı?

İskender: Evet, bankamatikten soruyorlar hem de; *evet* ya da *hayır* diyorsun. Ben de “hayır” diyorum. Boş olur bankaya girersem, kesinlikle limitimin artmasını istemiyorum diyorum.

İskender kredi kartlarına ilişkin temel değişiklikleri takip etmekte, hesap kesim tarihi, faiz oranlarını bilmektedir. Kredi kartıyla sorun yaşamamanın, kredi kartını kullanmayı bilememekten ileri geldiğini savunur:

İskender: Yani kredi kartından yananların da çoğunun kullanmayı bilmediğinden, yani; tamam bankaların da oyunları kandırmacaları var ama eğer sen o kandırmayı yiyecek kadar bilmiyorsan, kullanma! Ben her şeyi kredi kartıyla ödeyen arkadaşımı biliyorum yani; her şeyde, her şeyde kredi kartı! Yani o şekilde yaparsanız tabî ki başın yanar. Yani sonuçta bir yerden Borç alıyorsun. Tamam, bir bireyden almıyorsun da bir kurumdan alıyorsun ve bu uzadığında birey gibi “ya önümüzdeki ay vereyim” falan filan diyemezsin. Mahkemeye verirler adamı kötü olur.

Araştırmacı: Borç alıyormuş gibi hissediyorlar mıdır sizce onlar?

İskender: Muhtemelen benim gibi hissediyorlardır. Ben çekerken borç çekişmiş gibi hissediyorum, yatırırken de borç veriyormuş gibi. Hemen gidip harcıyorum onu.

İskender kredi kartıyla ilgili, “güzel, riskli ve kullanmayı bilemek gerekiyor” tanımlamalarını yapmıştır. Her öğrencinin kredi kartının olması gerektiğini

savunmaktadır:

“Neden olmalı ama Hani 2 tane olmalı değil de hani bir tane olmalı diyorum. Onu da kullanmasını bilmeli diyorum. Sadece çok sıkıştığı zamanlarda. Çünkü ne kadar da olsa, biz burada ailemizden uzağız, çalışmıyoruz, bursumuz ve onlardan gelenler dışında bir gelirimiz yok. Hani şu olabiliyor; atıyorum, paranızı hesapladığınız günden 2-3 gün erken bitirebiliyorsunuz. E erken biterse 2-3 gün boyunca hani artık 20 yaşına gelmişim, ben babamı arayıp ‘ya baba param bitti. Bana para yatır’ demek biraz şey oluyor. O nedenle ben babamdan hiç para istemem. O belirli günlerde gider yatırır. Yani her zaman yatırması gereken günlerde bankadan gider havale geçer. Kendi maaşını çekerken yarısını bana geçer. İşte o tarz şeyler yapar. Hani kredi kartını adam gibi kullanırsanız, o 3 günde, sokağı, yine dışarı çıkıp, ya da gidip marketten istediğiniz alışverişi yapmak güzel bir şey ama adam gibi kullanmasını biliyorsanız. Onu yatırırsanız yani.”

Yorum: İskender’in Eskişehir’e öğrencilerin eğlencesi için tercih ettiğini söylemesi ancak okulun biraz zorlayabildiğini belirtmesi dikkat çekicidir. Bu nedenle yakın arkadaşlarıyla beraber Eskişehir’e geldiklerini ifade eden İskender, daha üniversiteye geldiği ilk haftalarda kredi kartı pazarlamasıyla karşılaşmıştır. Kredi kartı standında *çalışan kızın güzel olması*, kredi kartının yanında *verilen hediye* ve arkadaşlarıyla kredi kartının gerekli olduğuna dair varılan *fikir birliği* sonucunda kredi kartına başvurmuştur.

İskender’in kredi kartı başvurusu sonrasında dikkat çeken birkaç önemli nokta vardır. Bunlardan ilki, bankanın öğrencinin kredi kartı aldığı yönünde aileyle iletişime geçmesi, ancak aile onaylamamasına karşın, kredi kartını öğrenciye vermiş olmalarıdır. İkincisi, öğrencinin bu durumu olağan karşılayarak, kendisinin reşit bir birey olmasından dolayı bankanın yaptığını doğru bulmasıdır. İskender, ailesinin bankayla yaşadığı sorunu, bireysel algılamakta, kendisinin aynı hatayı yapmayacağına inanmaktadır. Üçüncüsü, İskender kredi kartına hiçbir bilgisi olmadan başvurmuş, nakit çekim faizleriyle borca girince gidip bankayla konuşarak kredi kartı kullanımına ilişkin bilgi alabilmiştir. Buna karşın, ailesinin henüz haberinin olmadığı ikinci kredi kartının çoğunlukla asgarisini yatırmaktadır. Yine de İskender, asgari ödemelerin hesabını

anlatarak, kredi kartını kullanmayı ne kadar bildiğini göstermek istemiştir. Kredi kartı tanımlarında da kullanmayı bilmenin önemine vurgu yapmıştır. Son olarak dördüncüsü, İskender’in daha önceden bankayla sorun yaşaması ve kredi kartının asgari ücretlerini yatırmasına karşın, bankamatiğe kredi kartını soktuğunda limit artışı teklifinin yapılıyor olmasıdır. Neyse ki İskender daha fazla harcayacağı endişesiyle bu teklifi olumsuz yanıtlar. Bir öğrencinin kredi kartı başvurusuna ilişkin bu anlatılanlar, aslında birçok çözülmesi gereken sorunu gayet açık bir biçimde gözler önüne sermektedir.

İskender ne ailesiyle ne de arkadaşlarıyla para konusunda iletişime geçmek istememektedir. Bu nedenle kredi kartını her öğrencinin alması gereken bir şey olarak görmektedir. İskender’in algısına göre, 20 yaşına gelmiş bir birey, kimseden para istemek zorunda kalmamalıdır ve kredi kartı bu anlamda kendisine *güzel* gelmektedir.

İskender de kredi kartının yapılan harcamayı göstermediğine ve kredi kartıyla ödeme yapmanın imajına değinir. Bir ürünü alırken nakit verse parasının yarısının gittiğini hem kendisi hem de başkaları görecektir ancak kredi kartıyla “çekin şurdan” deyip kartı vermesi kâfi gelmektedir. Alışveriş sırasında İskender kredi kartını harçlığına ek bir para olarak görmekte, harcama yaparken borçlandığını, geri ödeme yaparken de borç verdiğini hissetmektedir.

İskender çok fazla gereksiz harcama yaptığını ancak bunun doğrudan kredi kartıyla ilişkili bir şey olmadığını düşünmektedir. Bu anlamda dolabına baktığında beğenmediği bir şeylere bir sürü para verdiğini düşünmesi, İskender’e göre o alışverişlerin gereksiz olduğunun göstergesidir. İskender, bu gereksiz dediği alışverişlerin kredi kartından ötürü olmadığını söylese de, görüşme sürecinde limiti olduğu sürece, ihtiyacı olsun olmasın harcama yapacağını söylemesi, kredi kartının da İskender’i gereksiz harcamalarını destekleyen bir yanı olduğunun işaretidir.

10) Eğitim Aysun

Eğitim Fakültesi, Okul Öncesi Öğretmenliği bölümü 3. sınıf öğrencisi Aysun, 21 yaşındadır. Eskişehir’e Çorum’dan gelen Aysun, Eskişehir’in gençlerle dolu olmasından

dolayı, genç canlı bir şehir olduğunu belirtmiştir. Arkadaşlıklar açısından baktığında Çorum'da daha köklü bağların olduğunu, Eskişehir'de arkadaşlıkların yüzeysel kaldığını söylemiştir: “Orada genelde sohbet ederiz. Ama burada sohbet etmek yerine mesela, bara gideriz, içeriz. Daha yüzeysel içki muhabbeti; geyik, ciddi şeyler değil.”. Bunun nedeninin ne olabileceği sorulduğunda Aysun; “Bilmiyorum. Belki buradaki hani ‘üniversitedeyiz, çılgınız’ falan ayağıyla birazcık daha yüzeysel yaşıyorlar bir şeyleri. O yüzden oradaki arkadaşlıkların daha sağlam olduğunu düşünüyorum. Çoğu kişinin de öyledir.” yorumunu yapmıştır.

Aysun'un, aileden gelen destek ve bursla beraber 950lira aylık geliri vardır. Ancak bursu 2. sınıfta derslerden kalınca öğrenim kredisine dönüşmüştür. Üniversiteye geldiği yıldan beri, 1 tane, 250 lira limitli kredi kartı kullanmaktadır. Kampüsteki stantlardan, faizi düşük olduğunu öğrenerek kredi kartı çıkartmış, ancak daha sonra daha az faizli kredi kartları da olduğunu öğrenmiştir. Neden bir kredi kartına ihtiyaç duyduğunu ise şöyle anlatmaktadır:

“Bot almam gerekiyordu. Paraya ihtiyacım vardı. Pahalı bir bot istiyordum. Babama kalırsa 50 TLye en iyisini alabilirdik ama beğendiğim bot 180 TL'ydi. Yani pahalıydı biraz. O yüzden 250 milyonluk, 200 liralık istiyordum da aslında 250 verdiler, taksitlendirme için, hem ödemesi kolay olur diye aldım. Zaten o yıldan beri de onun taksitini ödüyorum.”

Kredi kartını aldığından beri asgari tutarı ödediği için borcunun halen bitmediğini söyleyen Aysun'un kart ücretiyle beraber bakiyesi eksiye düşmüştür.

Aysun kredi kartı ilk geldiğinde nasıl hissettiğini “Param varmış gibi hissettim ama o paranın bana ait olmadığını acı acı öğrendim.” ifadesiyle anlatmıştır. Normalde alışveriş tutkunu olmadığını, yalnızca ihtiyaçlarını aldığını söylemiştir.

Kredi kartıyla alışveriş yaparken Aysun, ürüne daha az bir miktar ödediğini düşünmektedir. Asgarisini yatırdıkça sadece asgari tutar kadar borçlu hissettiğini ifade etmiştir; “Kredi kartının o avantajı var; taksitlendirebiliyorsun ve asgarisini ödeyebiliyorsun.”. Aynı ürün için borç alması gerekse, borç alacak insanı her zaman bulamayacağını, o borç alınan *kişinin* kredi kartı olduğunu belirtmektedir.

Aysun'un ailesi de kredi kartı kullanmaktadır. Aysun onların orta halli bir aile olduğunu ve 3 tane milyar limitli kredi kartının asgari borçlarını yatırmakta zorlandıklarını düşünmektedir. Bu durumun kendi bakış açısını nasıl etkilediği sorulduğunda;

“Yani ben asla büyük, 1 milyar gibi, ne kadar çok param olsa da, çok çok zengin olmadığım sürece kredi kartı çıkarttırmam. Yani en fazla alabileceğim pahalı şey nedir benim? Hani 400 milyona, çok büyük bir davet var, onun için elbise alıyorum, hani 500 milyonluk kredi kartı çıkartabilirim. Şu anda aklıma bu geliyor. İleride daha büyük paralara ihtiyacım olur mu bilmiyorum. Onu taksitlendirmek için yani.”

biçiminde limitini ödeyemeyeceği tutarlarda istemediğini ifade etmiştir.

Aysun kredi kartı limiti 2-3 katına çıkarsalar istemeyeceğini, gidip bankayla kavga edeceğini söylemiştir. Örnek vermek için başına gelen bir olayı anlatır:

Aysun: Araştırma açısından bir faydası olacaksa bir şey daha söyleyeyim. Son zamanlarda telefonlara mesaj geliyor işte “kredi kartı limitinizi arttıracamız, reddetmek istiyorsanız. No yazıp bilmem neye falan yollayın”. Ama No yazacak kontör yok. Yani reddedecek kontör yok ama adamlar direkt o yüzden onayladınız sayıyor.

Araştırmacı: Ciddi misiniz? Yani hayır demek için onay istiyorlar, evet demek için değil?

Aysun: Aynen. Tam tersinin olması gerekirken.

Araştırmacı: Ee ne oluyor sonra?

Aysun: Her ay sonunda 50 50 arttıracamız diyorlar. Ben de direk gidip bankayla konuştum ben bunu istemiyorum diye. Onlar halletti.

Araştırmacı: Çok enteresanmış.

Aysun: Daha kötüsü direk arayıp biz kredi kartınızı 100 100 arttırıyoruz falan diyenler de var.

Araştırmacı: Her ay arttıracaklarmış yani. Otomatik arttırma.

Aysun: Hım hım. Hayır diyecek kontörüm yok yani.

Araştırmacı: Sizce öyle bir şey olsa, insanlar hani fark etmedi, arttı, sizce öğrenciler bunu harcar mı fark etmeden?

Aysun: Harcar. Yani ben harcamazdım ama çoğu öğrenci harcar.

Aysun çocukken günlük harçlık aldığını ve hiç para biriktirme alışkanlığının olmadığını söylemiştir. Şimdi para biriktirip biriktiremediği sorulduğunda, ancak bir kenara para koyup onu unutabilirse biriktirebildiğini ifade etmiştir.

Aysun’a ödeme günlerinde zorlanıp zorlanmadığı sorulduğunda;

Aysun: Hayır. Belirli tarihler var. Ayırırım parasını, o parayı ayırınca zorlanırım ama yine de veririm yani.

Araştırmacı: Ayırmaktan kastınız hepsini kapatmak anlamında değil?

Aysun: Değil asgarisi. Her zaman asgarisi. Hepsini kapatacak ı ıh öyle bir şey yok. O anca maaşa geçince.

cevabını vermiştir.

Aysun kredi kartıyla yalnız ihtiyacı olan şeyleri aldığını düşünmektedir; “Kıyafet. İhtiyacım olduğunda kıyafet alıyorum. İşte ayakkabı. Yaz geldi mesela bir tişört, iki tişört falan gibi.”.

Kredi kartıyla ilgili bilgisi olup olmadığı konusunda ne düşündüğü sorulduğunda, bilmediğini gerekçesini de, “Onların bayağı bir büyük sözleşmesi var zaten, eminim kimse de onu okumuyordur. Ben de okumadım. Yani yeterince bilgim yok. Sadece faiz oranına bakıyorum.” sözleriyle ifade etmiştir. Ancak ödeyemezse ne olabileceğini arkadaşlarından bildiğini söylemiştir:

Aysun: Avukat falan. Arıyorlar. Ama zaten daha sonrasını hiç şey yapmadım yani, bir avukatlık olana kadar hiç şey yapmadım. Sadece arkadaşlarımdan biliyorum yani.

Araştırmacı: Öyle olan arkadaşlarınız var mı?

Aysun: Var.

Araştırmacı: Neden öyle oldular?

Aysun: Ödemiyorlar. Mesela, zaten 500 milyon parası geliyor. Bir de 500 milyon limit çıkarıyor. Onu da ödemiyor, hepsini yiyor. Sonra da ödeyemiyor. 500TL limiti de çok olduğu için, yani birazcık daha sorumsuz davranıyorlar. Asgarisini de ayırmıyorlar. Ya da bir ay mesela olağanüstü bir durum çıktı, doğalgaz faturası fazla geldi mesela, o yüzden yatıramıyorlar. Ertesi ay da bir şey çıkıyor. Çünkü ayda bir kere olan bir şey olabilir, o yüzden davalık olabilir.

Aysun’un kredi kartına ilişkin; tuzak, yedek, son çare tanımlamasını yapmıştır. Öğrencilerin kredi kartıyla yaptıkları tüketimin, hayatlarının her alanına yayıldığına vurgu yapar:

“Yani sadece işte, para konusunda değil, Bir sanattır müziktir falan, o konularda da her şeyi çok çabuk tüketiyoruz. Bir müziği bir kere dinliyoruz bir daha dinlemiyoruz. Hep hevesimizi alıyoruz. İşte elimize kredi kartı geçince, en ufak hoşumuza giden her şeyi alıyoruz. Daha sonra zorlanıyoruz. Halbuki ihtiyacımızın olamadığının daha sonra farkına varıyoruz. Yada bir şey bize yetebilecekken, kredi kartımız olduğu için iki şey alıyoruz.”

Yorum: Aysun da Eskişehir’deki arkadaşlıkların ailesiyle beraber yaşarken edindiği arkadaşlıklara nazaran yüzeysel kaldığı, birlikte üzerinde konuşabilecekleri pek fazla bir şey olmadığından ancak bar ortamında içmeye, eğlenmeye gidebildiklerini söylemiştir. Bu ifadede, bar ortamıyla; gürültülü, insanların yüksek müzikten birbirini duyamadığı için çok fazla konuşmadan etrafına bakınarak, müzik dinleyip içtiği ortamlar kastediliyor gibidir. Aysun bunun nedenini, *üniversite öğrencisi* olma imajına bağlamaktadır.

Aysun kredi kartına, limitini ve faizlerini öğrenerek, kampüsteki stantlardan başvurmuştur. Kredi kartına başvurmasının nedeni olarak, ailesinin kendisi için alabileceğinden 3,5 kat pahalı bir ürün almak istemesidir. Aysun, tam o ürünü alabilecek kadar limitli bir kredi kartı için başvuru yapar ancak banka kendisine daha fazla limitlisini yollamıştır.

Aysun’un bu noktadan itibaren anlattıkları öğrencilerin kredi kartı kullanımı açısından çok önemlidir! Aysun, istediği botu ve limitinin dolmasına neden olan bir ürünü daha kredi kartı gelir gelmez almıştır; kendisine ek para verilmiş gibi hissettiğini ancak öyle olmadığını sonradan anladığını söyler. Ve tam üç senedir sadece asgari ödemesini yapıp sonrasında yatırdığı bu parayı da harcayarak aynı ürünlerin masrafını ödemektedir. Öyle ki kendisini sadece kredi kartının asgari ödeme tutarı kadar borçlu hissettiğini ifade etmektedir. Gerçekten de ödeme günlerinde zorluk yaşayıp yaşamadığı sorulduğunda

yaşasa da borcunu yatırdığını söylemiştir. Ancak borcunu yatırmakla kastı yalnızca asgari tutarı yatırmaktır. Maaşa geçene kadar tamamını yatırmanın imkansız olduğu görüşündedir. Yani Aysun’un borcunu yalnızca asgari tutar olarak algılamaktadır.

Dahası üç senedir borcunu kapatamayan bir öğrenciye banka halen limit yükseltme kararı alabilmektedir. Üstelik limitin yükseltilmesine ilişkin teklifi de gerçek bir iletişimden uzak, telefon mesajıyla elektronik olarak yapar. Teklifin sunumunu, ‘limitin yükseltilmesini istiyorsanız’ diye değil de ‘istemiyorsanız *hayır*’ yazın şeklinde yapmıştır. Ancak bu teklifi yaptığı öğrencinin hayır yazacak kontörü dahi yoktur.

Aysun’un ailesi de kredi kartı kullanmakta ve Aysun gibi yalnızca asgari borcunu ödemektedir. Aysun onların zorlanmasının nedeni olarak, kredi kartlarının limiti yüksek olduğu için, asgari ödemenin de yüksek olmasına bağlar. O nedenle Aysun tüm limit harcandığı için çok zengin olmadığı sürece yüksek limitli bir kredi kartı kullanmak istemediğini belirtir.

Sohbet boyunca Aysun’un diğer öğrencileri de kendisi gibi görme eğiliminde olduğu dikkat çekicidir. Örneğin, kredi kartına ilişkin bilgileri kimsenin okumadığı gibi kendisinin de okumadığını ileri sürer.

Öğrencilerin kredi kartı kullanımına ilişkin fikri sorulduğunda da yine kredi kartının limitine vurgu yaparak, çoğu öğrencinin geliri kadar limitli bir kredi kartı çıkarttığını, sonrasında da sorun yaşayabildiklerini gördüğünü anlatır. Bu durumu bir sorumsuzluk olarak algılayan Aysun, bu sorumsuzluğun öğrencinin yaşamında her alanda gereksiz tüketimle kendini gösterdiğini ifade eder. Kredi kartı tanımında kullandığı “tuzak” nitelendirmesi, ihtiyacı sandığı ürünlerin gereksiz alınmış olduğunu sonradan anlamasıyla, kredi kartı yardımıyla satın almış olmanın yaşattığı çelişkiden ileri gelmiş olabilecektir.

Aysun’un son ifadelerinden de anlaşılacağı üzere, kendisi kredi kartını, son anda başvurabileceği yedek para olarak algılamaktadır.

11) ESYO Şebnem

Endüstriyel Sanatlar Yüksek Okulu, Moda Tasarımı bölümü, 2. sınıf öğrencisi Şebnem, 19 yaşındadır¹⁸. Eskişehir’e İstanbul’dan gelen Şebnem’e göre, Eskişehir’de yaşam özellikle ulaşım açısından çok rahat ve zaman kazandırıcıdır. Eskişehir’deki alışveriş yerlerini halk açısından güzel ancak, bir Moda Tasarım bölümü öğrencisi olarak, daha çok vitrin görmeye ihtiyaçları olduğundan yetersiz bulmaktadır:

Biz senenin yani sezonun trendlerini yerinde görmek açısından, hafta içinde mağaza geziyoruz. “Mesela, bir insan, normal bir tüketici vitrinlere baktığında, ‘hani aa bu benim üstümde nasıl durur? Bunun fiyatı nedir? Ya da neyden yapılmıştır? İşte gereksinimimi karşılıyor mu?’ Şeklinde bakarken; biz işe, aa bu senin moda renkleri uygun mu? Ya da daha farklı gözle bakıyoruz. Kesimi nasıl? İşte işçiliği nasıl? Bunları inceleyerek dolaşıyoruz.”

Böyle bir incelemeden sonra ürün fiyatlarını nasıl bulduğu sorulduğunda; “Tabii ki pahalı. Mesela, sizin aldığınız bir ceket, hani gidip mağazadan 100 liraya aldığınız bir ceket, aslında 12-13 liraya mal edilen şeyler.” cevabını vermiş, ancak bu farkın tüketiciye ürün ulaşana kadar eklenen masraflardan ve tasarımdan kaynaklanabildiğini eklemiştir.

İnsanların kendilerini farklılaştırmak istediklerini, bunu da değişik tasarımlar giyinerek yapmaya çalıştıklarını söylemektedir:

Şebnem: Şöyle bir şey var, insanlar bir süreden sonra giyimde farklılaşmaya çalışıyorlar. Hani kendi stillerini, kendi tarzlarını ortaya koymaya çalışıyorlar. Beklide o insan, o İstanbul tişörtünü üstünde taşıdığına, o tasarımcının imzasını ya da o baskının üstünde güzel duracağını düşündüğü için alıyor. Onu farklı kombinleyebileceği için alıyor.

Araştırmacı: Bu endüstriyel bir şeyde farklılaşmak bu mudur sizce?

Şebnem: Yani tabii ki farklılaşmak mümkündür. Çünkü şöyle bir şey var, dikişlerden, hani tasarımda, eskizde ilk atılan çizgiye kadar bu her insanın el yapısına göre farklı, düşünce yapısına göre farklı çizgiler ortaya çıkabiliyor.

¹⁸ Ses kaydında yaşanan sorun nedeniyle Şebnem’in bilgilerinin çoğu transkript edilememiş, görüşme formunda tutulan bilgilerden yola çıkılarak doldurulmuştur.

Böylece, ortaya çıkan sonuçtaki ürünler, o raftaki ürünler çok çok farklı boyutlara dönüşüyor.

Şebnemin aylık geliri kredi ve aile desteğiyle beraber 1200-1300 lira arasında değişmektedir. Biri 3000 lira limitli ek kart, diğerleri 1000'er liralık kendi kredi kartı olmak üzere, 3 tane kredi kartı kullanmaktadır. Ek kredi kartını 7-8 senedir kullandığını belirten Şebnem, özellikle bonus puanları nedeniyle kredi kartı ile alışveriş yapmayı tercih ettiğini belirtmiştir. Ailesinin durumu nedeniyle diğer bir kredi kartının hediye geldiğini (ilk kart) anlatmıştır.

Şebnemin ailesi de kredi kartı kullanmakta ve bir borç sorunu yaşamamaktadır. Ailesinin de kredi kartının avantajlarından faydalandığını ve bankaların sık sık değişik promosyonlar sağladığını belirtmiştir. Bu anlamda Şebnem de erken yaştan itibaren kartları nasıl kullanacağını öğrendiğini ve bunu bildikten sonra kredi kartlarının avantajlarla dolu olduğunu ifade etmektedir.

Şebnem kredi kartıyla ilgili yeterince bildiği olduğunu düşünmekte, kredi kartı limitinden bağımsız olarak harcamalarının değişmeyeceğini söylemektedir. Kredi kartı ekstrelerini ve kredi kartında yapılan değişiklikleri takip etmektedir.

Şebnem kredi kartını, bankanın sunduğu olanaklar açısından fırsat, kazandığı puanlar nedeniyle bonus ve ekstra sıcak para olarak tanımlamaktadır.

Yorum: Şebnem'le yapılan görüşme sonuçları özellikle iki açıdan önemlidir: İlki, moda tasarımı ile ilgilenen bir öğrenci olarak, insanların moda ve tasarımla farklılıklarını ortaya koymak istediklerini söylemesidir. Hazırlanan her bir ürün tasarımının kişinin sosyal ortamdaki kimlik göstergesine bir katkısı vardır.

Bir diğeri ise mağazalardan alınan bir ürüne ödenen ücretin, aslında o ürünün maliyet fiyatının on katı olabildiğini söylemesidir. Bu durumun tasarım ve ürün mağazaya gelene kadar yapılan masraflardan kaynaklanabileceğini söylemektedir. Yine de literatürde bahsedilen değer algısı ile kimlik göstergesi olarak bu değer sunumu

arasında bir ilişki kurmak gerekirse, sosyal ortamda öğrencilerin bu değere sahip olabilmek için kredi kartlarıyla bu mağazalara yönelerek harcama yapmak isteyebildikleri söylenebilir.

Şebnem yıllardır ailesinin gözetiminde başlayarak kredi kartı kullandığı için, kredi kartı kullanımında bir sorun yaşamaktan ziyade fırsatlarından, ek hediyelerinden faydalanmakta olduğu anlaşılmaktadır. Ödemelerinin de aylık tamamını kapattığı için, bir borç sorunu da yaşamamaktadır.

Şebnem'in, diğer öğrencilere nazaran yüksek limitli bir kredi kartı kullanmasına rağmen, limitini doldurmaması ve düzenli olarak borcunu yatırmasından, limiti ne olursa olsun, ödeyemeyeceği miktarı harcamamayı öğrendiği anlaşılmaktadır. Bu nedenle kredi kartını tanımlaması istendiğinde, kredi kartının olumlu özelliklerine vurgu yaparak, fırsat, ekstra para puanlar ve her zaman yanında olabilecek sıcak para ifadelerine yer vermiştir.

12) ESYO Eren

Endüstriyel Sanatlar Yüksekokulu, Endüstriyel Tasarım bölümü 2. sınıf öğrencisi Eren, 20 yaşındadır¹⁹. Eskişehir'e Bolu'dan gelen Eren, Eskişehir'de insanların kendilerini farklı tanıtmaya çalışabildiğini, ancak kendisinin yıllardır tanıdığı çocukluk arkadaşlarıyla birlikte geldiği için şanslı olduğunu söylemektedir:

“Bolu’da arkadaşlarımız küçüklükten gelme. Burada bir anda insan olarak da tanıtabiliyor Yani insanlar kendini öyle tanıtıyor. Zamanla tanıyorsun insanları. Yine bulduk sonuçta kendimize benzeyen insanları. Arkadaş çevremizi öyle geliştirdik. Ama şimdi öteki türlü olunca, şimdi ev arkadaşım benim 12 senelik arkadaşım. O benden bir sene önce geldi, ben de onun yanına geldim. Onunla aramızdaki muhabbetle, bölümden bir arkadaşım arasındaki tabi farklı.”

Eskişehir’i “büyük şehir diye geçen küçük şehir” olarak değerlendirmektedir. Eskişehir’i tercih edenlerin “öğrenci şehri” diye geldiğini halkın da şehir etkinliklerini ona göre düzenlediğini belirtmektedir.

¹⁹ Ses kaydında yaşanan sorun nedeniyle Eren’in bilgilerinin çoğu transkript edilememiş, görüşme formunda tutulan bilgilerden yola çıkılarak doldurulmuştur.

Eren'in aylık geliri aile desteğinden gelen 600 liradır. Ayrıca toplamda 675 lira limitli, bir ek kart diğeri kendi kartı olmak üzere 2 tane kredi kartı kullanmaktadır. Kredi kartını taksitlendirme imkanı için aldığını ifade eden Eren, kredi kartıyla alışveriş yaparken bedavaya alıyormuş ya da parası azalmıyormuş gibi hissettiğini söylemiştir.

Eren'in ailesi de kredi kartı kullanmakta, ancak bir borç sorunu yaşamamaktadır. Eren onların ekonomik durumunu orta olarak değerlendirir.

Eren kredi kartlarıyla ilgili kanunları, faiz oranlarını ya da borcunu ödeyemezse maruz kalabileceği işlemleri bilmediğini ancak hesap kesim tarihini takip ettiğini belirtmiştir. Ancak bazen yalnızca kredi kartını değil, diğer faturalarını da ödemeye üşendiği zamanlar olabilmektedir.

Eren kredi kartına ilişkin kendi tanımlarını “harcamamış gibi kendini kandırma, pişmanlık, gereksiz şey kartla alınır” biçiminde ifadeler seçerek yapmıştır.

Yorum: Eren de Eskişehir'e gelen öğrencilerin farklı bir kimlikle sosyal ortama girdiklerini, o nedenle geçmişten beri kurduğu dostluklarla üniversite ortamındaki bir olmayacağını söylemiştir. Eren'e göre Eskişehir'e gelen öğrenci, öğrenci şehrinin kimliğine bürünmekte, şehir de etkinliklerini ona göre planlamaktadır.

Eren'in kredi kartı limitinin aylık gelirinden fazla olduğu görülmektedir. Ayrıca Eren kredi kartıyla bir ürün alırken bedava bir şey alıyormuş gibi hissettiğini belirtmiş bazen kredi kartı borcunun yanı sıra diğer faturalarını da ödemeye üşendiğini söylemiştir. Bu anlamda kredi kartı tanımında da “harcamamış gibi kendini kandırma” ifadesine ve sonrasında hissettiklerinden olsa gerek “pişmanlık” ifadesine yer vermiştir.

Eren'in kredi kartına ilişkin önemli bir betimlemesi “gereksiz şey kartla alınır” biçimindeki tanımlamadır. Bu ifadeden ve sohbetten anlaşılabileceği üzere Eren, nakit parayla görerek satın almak konusunda şüpheye düşeceği bir ürünü, kredi kartının teşvikiyle ya da verdiği güvenle çok ihtiyacı olmasa da satın alabilmektedir.

Eren'in ifadelerinden, kredi kartını, sosyal ortamda gerisini düşünmeden vakit geçirmesine olanak tanıyan bir araç, olarak algılandığını söylemek mümkündür.

13) Fen Şerife

Fen Fakültesi, Kimya bölümü öğrencisi Şerife 25 yaşındadır. Şerife dikey geçişle Anadolu Üniversitesi'ne geçmiş ve 4 senedir Eskişehir'dedir. Sinoplu olmakla beraber yıllardır İstanbul'da yaşadıklarını söylemiştir. Şerife meslek yüksekokulundayken kısıtlı imkanlar olmasına rağmen çok daha samimi arkadaşlıklarının olduğunu, Eskişehir'de alternatiflerin çokluğuyla beraber bu sıcaklığı yaşayamadığını anlatmıştır: “biraz çıkar ilişkisine dayalı gibi geliyor; not olur, cinsel olur. Bu gün var yarın yokmuş gibi geliyorlar sayılı arkadaşlıklar dışında.”.

Şerife'nin aylık geliri aile desteği ve bursla beraber 850 liradır. Nakit ihtiyacı oldukça evi ailesinden destek gördüğünü belirtmiştir. Şerife biri 750, diğeri 1000 lira limitli 2 kredi kartı kullanmaktadır. 6 yıldır kredi kartı kullandığını söyleyen Şerife, İkinci kredi kartını Eskişehir'e geldiğinde çıkartmış, yani 4 yıldır kullanmaktadır. 1000 lira limitli kredi kartının ise önceden limitinin 250 lira olduğunu, 4 sene 250 lira limitle kullandıktan sonra limitinin 1000 liraya çıkarıldığını söylemiştir:

“Öğrenci kartıydı o, yıllarca 250 liralık limiti vardı. Bu sene başında 1000 liraya yükseltildi. Hani ben hani şeyimin –limitimin- yükseltilmemesini istedim, yükseltmediler. 300 oldu, 250'den 300'e çıktı. Uzun yıllar 4 sene falan hiç yükselmedi. Sonra bir anda hani kredi kartı limitiniz 1000'e yükselmiştir diye mesaj geldi isteğim dışında.”

Yalnızca bir tane kredi kartını yanında taşıdığını söyleyen Şerife, diğerini lazım olursa diye evde bırakmıştır.

Şerife kredi kartı edinmek konusunda kişisel bir isteğinin olmadığını, kampüsteki stantlardan önerileri değerlendirdiğini anlatmıştır. Yolculuklar için internetten biletlerini alabileceği düşüncesiyle kredi kartı edinmiştir. İlk kredi kartı aldığı anda “iyi oldu bu” diye düşünüp, ikincisini de “bu n'olacak ki, bunu da aldık ama napacağız şimdi” diye düşünmüştür.

Şerife arkadaşlarıyla mağaza gezmektense gülüp eğlenmeyi tercih ettiğini, alışverişini tek başına yaptığını söylemiştir. Kredi kartının nasıl hissettirdiğiyle ilgili;

Şerife: lüzumsuz bir şey bile alabilirim güven veriyor. Alayım nasılsa hesap ödemesi sonra olacak gibi bir şey..

Araştırmacı: Cüzdanınızda kredi kartı olması nasıl hissettiriyor?

Şerife: güven veriyor ya. Atıyorum cebimde 10 lira para vardır. Arkadaşlarım bir şeyler yapalım dedikleri zaman 10 liram var yetmezse kredi kartından çekerim diyorum. Ben de kredi kartımı kullanırım diyorum ortamdan da geri kalmamış oluyorum. Nakit olmadığında kartım da yanımda değil demektense evden isteyemem eve gidip alamam kredi kartım bunu karşılıyor.

yorumunu yapmıştır.

Şerife, kredi kartı olmasaydı, gerçekten beğendiği bir şeyi almak için bir başkasından borç almayacağını, ancak bekleyip para biriktirerek o ürünü almaya çalışacağını söylemiştir: “borç almam ama beklerim, kendime bir kumbara aldım son günlerde, onu alırım bekleyip çok istediysem.”

Kredi kartıyla harcama yaparken borçlandığını hisseden Şerife, kartla ödeme yaptığında, zaten anne-babası verdiği için, kendisine vereceklerine, karta verdiğini düşünmektedir:

Şerife: Kredi kartına borçlanmak rahatsız edici. Bir ayakkabıyla, bir pantolona ihtiyacım varsa vardır. Kredi kartım olmasa evi arayacağım, benim şuna şuna ihtiyacım var, gönderirler. Artık şöyle bir döngü var parayı alıyorum kredi kartıma yatırıyorum. bir limit açılıyor, onu harcıyorum. Sonuçta ben bu ay 400 liralık alışveriş yaptım diye söylemiyorum eve. Onu kendim düzenlemeye çalışıyorum; asgarisi gelmiştir yada bir şeyi gelmiştir onu yatırıyorum.

Araştırmacı: Birazcık daha ozaman bireyselliğe mi dönük?

Şerife: Evet öyle denilebilir. Benim böyle bir kasam var hani, 1000 liralık limitli kart ise benim kasam 1000 lira ve evet şu an borçluyum. Zaten hani bir şey alamam da bu şekilde alabiliyorum. Çünkü sonuçta kartım var, Annem ‘kartında yer var, al’ diyecektir ya da gönderecektir vs. Sonuçta bu

benim irademde olan bir şey. Limitimi, annem bana para gönderir zaten hani yatırırım. Yer açarım, harcarım falan yani. O 1000 liralık limitim var onu kullanıyorum.

Şerife ailesinin de kredi kartı kullandığını ve kendisiyle kıyasladığında onların çok daha düzenli ödeme yaptığını söylemiştir. Onların ekonomik durumunu orta olarak gören Şerife, sıkıntılı bir dönemdeyseler kendisinin de harcamalarını kısıtığını belirtmiştir.

Şerife, kendisinin kredi kartı kullandığını ailesinin bildiğini, ekstrelerini kontrol etmeseler de borçlarını söylediğini, bir yalan problemlerinin olmadığını söylemiştir. Yine de harcamaları konusunda dikkatli olduğunu belirtmiştir:

“Çok harcama yapmam konusunda desteklemezler. ikini kartım çıktığında buna ne gerek vardı bir tane vardı, var zaten’ gibi bir tepki verdiler. Başım sıkıştığında desteklerler ama. Zaten limitli kart olduğu için çok da şey değilim yani, onlar da sanırım öyle düşünüyorlardır; belli bir yere kadar harcayacak ”.

Limiti daha da artsa Şerife özel günlerini de düşünerek durumun değişebileceğini söylemiştir:

“Yapardım herhalde –daha fazla harcama- daha esnek ve limitim çok olsa yapardım. Ödeyebileceğim ölçüde yapardım ama. Sonuçta ben bu paranın annem babam tarafından ödenebileceğine güvenerek şey yapıyorum. Yani ödenemeyeceğini düşünsem, eve karşı mahcup da olurum yani.”

Şerife çocukken günlük harçlık aldığını, para biriktirdiğini söylemiştir. Şimdi ise para biriktirebilmek için bir açılmayan kumbara edindiğini ifade etmiştir. Alışverişlerinde nakdi varsa, nakit ödeme yapmayı tercih etmektedir.

Kredi kartı ödemelerinde bazen sorun yaşayabildiğini, belirten Şerife, kredi kartını; “harcatan, bazen gerekli, yük” ifadeleriyle tanımlamıştır.

Yorum: Şerife de Eskişehir’deki arkadaşlıklarının samimi olmadığı çıkar ilişkisine dayalı olduğu görüşündedir. Bu durumu alternatiflerin, bu doğrultuda tercihlerin çok olmasına bağlamaktadır.

Şerife’nin aylık geliri 850 liradır.toplamda 1750 liralık kredi kartı kullanmaktadır. Ancak burada önemli olan nokta, 250 lira limitli, öğrenci kredi kartı olarak çıkarttığı kartın, kendi isteği dışında, öğrenciliği bitmeden ya da gelirine ilişkin şartları değişmeden, üstelik de öğrencinin isteği dışında, limitin bir anda 4 katına çıkartılmış olduğuna dair mesajın geldiğinin söylenmesidir.

Şerife, kredi kartını, kendisinin ortamdaki uzak kalmasına en gel olan bir araç olarak algılamaktadır. Bu anlamda gereksiz de görse bir ürünü satın alabildiğini ya da parası olmasa da arkadaşlarıyla beraber etkinliklere katılmaktan geri kalmak zorunda olmadığını ifade etmiştir.

Şerife, kredi kartı olmasaydı da ailesinden aynı parayı talep edeceğini bu nedenle ailesinin ek bir para göndermesiyle kredi kartından harcama yapması arasında bir fark olmadığını söyler. Ancak bakıldığı zaman kredi kartı kendisinin bu anlamda bireyselliğini sağlamakta, kimseden bir şey istemek zorunda kalmadığı için de daha rahat borçlanabilmektedir. Öte yandan kredi kartı olmasa zaten ailesinden isteyerek değil de para biriktirmeyi tercih ederek o ürüne ulaşma çabasına gireceğini de belirtmiştir.

Şerife kredi kartını bir borç döngüsü içerisinde yönetmektedir. Ailesinden gelen parayı değerlendirerek bazen dönem borcunun tamamını bazen de asgari tutarını yatırmaktadır. Kredi kartının bir limiti olduğu için, hem kendisi hem de ailesinin, bir yere kadar harcama yapılabileceği konusunda kendilerini güvende hissettiklerini belirtmiştir.

Görüşme boyunca Şerife’nin kredi kartı konusunda rahat bir tavırda olduğu anlaşılmaktadır. Ancak kredi kartı tanımlamalarına bakıldığında Şerife’nin kredi kartını, gereksiz, harcatan ve yük olarak ifade ettiğini görmekteyiz. Öyleyse Şerife’nin davranışıyla tutarlı bir tutum geliştirebilmek için kredi kartı konusunda kontrollü

olduğunu ifade ettiğini ancak içten içe kredi kartından kaynaklanabilecek sorunları olumsuz bir yük olarak algıladığını söylemek mümkündür.

14) Fen Serdar

Fen Fakültesi, Matematik bölümü öğrencisi Serdar, 24 yaşındadır. Eskişehir’e Alanya’dan gelen Serdar, 6 yıldır Eskişehir’de olduğunu, Eskişehir’deki hayatın çok daha kaliteli ve uzun süreli ilişkilerin kurulabileceği kaliteli bir yaşam olduğunu vurgulamıştır. Bu nedenle bireyler arasındaki ilişkilerin de daha düzenli ve uzun vadeli planlandığını söylemiştir. “Çoğu kişinin bilgi donanımı var. İletişim kurmak çok kolay ve herkes anlayışlı. Küçük bir problem büyümeden hal olabiliyor. Bir öğrenci için yaşam kalitesi oldukça yüksek diyebilirim. Eğitim ve yaşam için çok fazla olanak var.”

Arkadaşlarıyla neler yaptığı sorulduğunda Serdar, “Beraber yemek yemek, oyun oynamak, Yeri gelir ders çalışmak. Maddi sıkıntılara yardımcı olması, benim gözümdeki en büyük şeyse, duygusal sıkıntılarda yardımcı olmaları” cevabını vermiştir. Serdar arkadaş seçimindeki tercihini şu şekilde açıklar:

“Kendi adıma kaliteli insanlarla arkadaşlık kurduğumu düşünüyorum. Üniversitede çok yakın arkadaş bulursunuz derler ama dost bulamazsınız derler. Onu burada da gördüm; biraz daha menfaat üzerine kurulabiliyor ilişkiler. Üniversite bitirince kendi hayat çizgisi dışında gidebiliyor insanlar. O yüzden bitinceye kadar herkesin birbirine ikiyüzlü davranma olasılığı yüksek üniversite hayatında. Ama benim çevremdeki insanların samimi olduklarını biliyorum, öyle olmayanları da uzaklaştırıyorum çevremden. Kaliteli insanlarla iletişim kurmaya çalışıyorum.”

Serdar’ın aylık geliri, aile desteğinden gelen 1000-1200 liradır. Serdar ve ailesinin, ailevi durumu nedeniyle sayısız kredi kartı bulunmakta, ancak aktif olarak kullandıklarını sınırlandırmaktadır:

“Bankalar ona –babasına- isteksiz olarak gönderiyor. Zaten o da bu durumda yakınıyor aslında çünkü çalıştığı bir kaç tane özel banka var. Bunların sağladığı ayrıcalıklardan yararlanmak istiyor ama diğer bankalar

da kaliteli bir insansanız ticarete, bankalar sizi kendine bağlamak istiyor. Onlarla çalışmasanız bile kredi kartını veriyor. Garip bir şey ama. Onun şeyinden ben de nemalanıyorum.”

Serdar ihtiyaçları gidermek için bir tane kredi kartının yeterli olduğu görüşündedir:

“Ben bir tane kullanıyorum. Zaten yetiyor. Çok düşük meblağda kullanıyorum kredi kartını. Olduğu kadarını harcıyorum. Elimde bulunduğu kadar. Kredi kartını çok nadir; param olmaz, bir yere çıkışma olmaz. Keyfi olarak kredi kartı kullandığım pek görülmemiştir ama sade bu dönem özel extra bir kredi kartı kendime çıkardım.”

Kendisine kredi kartı kartını arkadaşına yardımcı olmak için çıkarmış ve ailesine de haber vermiştir. Ancak ödemelerini ailesinin yaptığı diğer kartları çok daha az kullanırken, kendi kartının sorumluluğu kendinde, nasılsa onlara bir şey olmaz diye daha fazla harcama yaptığını anlatmaktadır:

Serdar: Söyledim babama dedim yani, ‘baba ev arkadaşımın kız arkadaşı yazıyor kredi kartını, ona yardım edeyim’ falan. Aynı bankanın, benim kredi kartım var. Sadece o işte çalışıyordu, ona yardımcı olsun diye oradan mı alayım dedim. Aslında iptal ettirecektim ama almışken dursun dedim. Pişman mıyım pişmanım. Çünkü o çıkardığım kredi kartını kullandığım için pişmanım. Normalde babam ödediği için ben harcamalarımı dengeli olarak yapıyorum. Ama diğer kredi kartını babam ödemesin ben ödeyeyim diyorum. O sırada harcamalar yaptım. Limiti çok yüksek değil ama pişmanım öderken düşünüyorum bazen ya keşke almasaydım nasılsa babamın kredi kartı var ihtiyacım olduğunda gerekli olduğu kadarını kullanabiliyorum dengeli şekilde. Ama bu, kimse bundan şey olmayacağı için, sorumluluğu yine kendim alacağım için biraz boş verdim ödemelerini veya harcamalarını falan böyle. Yani biraz problem yarattı açıkçası ama telafi edilmeyecek düzeyde değil yani benimkisi.

Araştırmacı: Yani babanızinkini kullanmak daha mı iyiydi sizin için?

Serdar: Evet evet kontrol altında tutuyordu beni bir şekilde.

Kendi kredi kartı limitinin 750 lira olduğunu söyleyen Serdar, babasının limitsiz kredi kartını kullanırken nakit harcama yapmayı tercih ettiğini belirtmiştir.

Serdar, ailesinin de kredi kartı kullandığını, kredi kartıyla kullanmayacakları bir şeyi de alıp, bir yerine üç ödediklerini düşünmektedir. Onların ekonomik durumunun iyi olduğunu düşünen Serdar’a göre, yine de harcamalara dikkat etmek gerekmektedir.

Serdar’ın ailesi kredi kartı kullandığını bilmekte ve harcamalarını desteklemektedir. Ancak Serdar ailesinin kredi kartıyla, onların bilmesinde bir sorun olmayacak harcamaları yaptığını ifade etmiş ve nakit harcamayı tercih ettiğini belirtmiştir.

Serdar, kredi kartını, “çoğunlukla canavar, kullanışlı araç ve kapitalist düzen için faydalı” tanımlamalarıyla değerlendirmektedir. Kredi kartının, maddi durumu yeterli olmayan insanlara da verilerek, toplumsal olarak zarar verdiğini ifade eden Serdara göre, eve ekmek götürmesi gereken biri, kredi kartına borçlanınca bu çocuklarına kadar yansıyacak bir durumdur. Bankalar istese, bu tür sorunların yaşanmasına engel olabilecektir.

Yorum: Yazlık, geçici ilişkilerin kurulduğunu söylediği Alanya’dan sonra Eskişehir’e geldiğinde, hayatın daha kaliteli ve uzun süreli tasarlandığını belirten Serdar’a göre onca olanağın arasında birbirine destek vererek ilerleyebilmenin önem kazandığı anlaşılmaktadır. Bu anlamda Serdar da menfaat ilişkisiyle kendisine yanaştığını anladığı çevreden de uzaklaştığını belirtmiştir.

Serdar’ın kredi kartı kullanmasında ilginç olan nokta, onca yıl ailesinin kredi kartını, onlara sorun olmayacak biçimde, dengeleyerek kullandıktan sonra, kendine kredi kartı çıkarttığında, kimseye bir zarar gelmeyeceği, sorumluluğun kendine ait olacağı düşüncesiyle, harcamaları ve ödemeleri arasında kurduğu dengeyi bozmuş olmasıdır. Harcamalarının ailevi değil de bireysel sorumluluklar getirdiği düşüncesi, bir anlamda bireyselleşmenin, kendisini sorumsuzluğa ittiği düşüncesindedir.

Serdar’ın kredi kartına bir arkadaşına yardımcı olmak için başvurmuş olması da diğer bir önemli noktadır. Kampüsteki kredi kartı tanıtımlarında bir öğrenci arkadaşının

alışıyor olması, Serdar'ı, o kişiye yardımcı olabilmek adına, fazladan bir kredi kartı edinmeye yöneltmiştir.

Serdar, kredi kartının kendi adına olsun olmasın fazladan bir harcamaya yönlendirdiğini, hatta ailesinin bile bir yerine üç şey aldıklarını söylemiştir. Bu anlamda kredi kartı tanımlarında da *kapitalist düzen için faydalı* ifadesine yer vermiştir. Serdar kendi adına kredi kartı çıkarttıktan sonra kredi kartını *canavar* diye nitelendirse de, *kullanışlı bir araç* olduğu algısıyla kredi kartından vazgeçmeyi de düşünmemekte, ancak bir adet ödenebilecek limitte bir kredi kartını yeterli görmektedir.

15) GSF Cem

Güzel Sanatlar Fakültesi Heykel Bölümü 3. sınıf öğrencisi Cem, 22 yaşındadır. Eskişehir'e Trabzon'dan gelen Cem'e göre Trabzon'da yemek yerleri daha ucuz ve kalitelidir. Ancak arkadaşlık ortamı açısından üniversitenin seçim için çok daha geniş bir skala sunabildiğini belirtmektedir.

Cem'in aylık geliri, burs ve aile desteğiyle beraber 700-800 arasında değişmektedir. 2 senedir kullandığını söylediği 1 tane, 250 lira limitli kredi kartı bulunmaktadır. Bu kredi kartına, kampüsteki stantlardan, sadece promosyonunu almak için başvurduğunu, ilk geldiğinde geri gönderdiğini anlatır:

Cem: Evet T-Box'ın tişörtünü verdiler. Biz de alalım dedik. Aslında amacımı tişört almaktı bedava. Kartları sonradan geri gönderdik birçoğumuz. Yani kartlar geldi geri gönderdik ama sonradan ben geri aldım. Tekrar gönderilmesini istedim sonra tekrar kuryeden.

Araştırmacı: Neden istemediniz sonra tekrar istediniz?

Cem: Ben istemiyordum, ağabeyim çok ihtiyacım olan dönemlerde kullanabileceğimi söyledi; "al dursun" dedi. Ben de öyle aldım.

Araştırmacı: Siz neden kullanmak istemiyordunuz?

Cem: Yani ben biraz bu banka ve kredi kartı ve bu tarz tüketime karşı, yani bana ait olmayan bir parayı tüketmeye karşı olduğum için. Aldım hatta kullanmadım bayağı bir süre. Çok sıkıştığım bir dönemde kullandım. Onu

da zaten sonradan ödeyemediğim zaman faizleriyle birlikte kat kat zaten o parayı ve tişörtün parasını da çıkarmış oldular. Şu an hala duruyor, çok sıkıştığım da ailem para gönderemediği durumlarda kullanıyorum kartı.

Cem ilk kartını aldıktan sonra uzunca bir süre hiç kredi kartı yokmuş gibi davranmayı tercih etmiştir. Cem, kredi kartını cüzdanında taşıırken “Bazen dürtüyor ‘kullanabilirsin, harcayabilirsin’ diye ama yine de onun orada olmadığını düşünmek daha kolay oluyor benim için.” şeklinde alışverişe itildiğini söylemektedir. Bu anlamda kredi kartıyla ürüne karşı hissettiği ihtiyaç arasındaki ilişki sorulduğunda:

“Ben bile bazen, bu kadar karşı olmama rağmen, çok istediğim bir şey olduğunda alsam mı acaba diyorum. Hani aldığım şeyler de oldu. Örneğin çok istediğim bir kitap seti vardı onu aldım kredi kartıyla. Hani eğer kredi kartım olmasaydı almazdım. Çünkü ona verecek nakitim yoktu o dönemde. Öyle bir şeylik yapıyor yani tüketime birazcık özendiriyor.”

Cem normalde kartı olmasaydı, böyle bir durum için para biriktirmeye çalıştığını söylemiştir. Özellikle kitap için liseden beri para biriktirmektedir.

Cem, kredi kartıyla yapılan harcamalarda ilkin yapılan harcamayı hissetmediğini ancak ekstre geldiği zaman da kendisinden ekstra bir para çıkmak zorunda olduğu için de daha kötü olduğunu söylemiştir. “Sonuçta sizin yerinize banka ödüyor ve siz ona borçlanıyorsunuz. Şöyle bir rahatlığı var iki ay üç ay ödemeyebilirsiniz ama bu da sizin harcadığınızdan çok daha fazlası olarak geri dönüyor”

Cem’in ailesi de kredi kartı kullanmaktadır ancak birikmiş faiz tutarlarıyla birlikte bazen borç sorunu yaşayabilmektedir. Bu durum da ailesinden gelen para kısıtlandığı için kendisinin de kredi kartı borcunu kapatamadığını ve kendi kartının da faize girebildiğini belirtmiştir. “Babam mesela çok rahat para harcar ve kredi kartlarını da kullanır. Ancak sonrasında girdiği o sıkıntıyı gördükçe ben olabildiğince kredi kartı kullanmamaya çalışıyorum”. Onların maddi durumunu orta olarak değerlendirmektedir; “onları zora koşmayacak ve kendimi de sıkıntıya sokmayacak harcamalar yapmaya çalışıyorum”

Cem'in ailesinin Cemin kredi kartı olduğundan haberi olmakla birlikte ekstrelerini kontrol etmemektedir. "Aileniz sizin kredi kartı kullanmanızı destekliyor ve onaylıyorlar mı?" diye sorulduğunda Cem, "babam onaylamıyor. Zaten kapatmamı istedi. Birkaç ay içinde olan borcumu ödeyip kapatacağım" cevabını vermiştir. Kendisi de kredi kartının kapanmasından yanadır. Bunun nedeni olarak yaptığı açıklamalarda;

"En önemli etken faizleri; hani harcadığım parayı benden geri almış olsalar belki o kadar sorun yaşamam ama harcadığım paranın iki katını benden almaları biraz sorun yaratıyor. Ve o kredi kartının elinizde bulunması gerçekten bazen tüketime yöneltmesi, bazen gereksiz tüketime yöneltmesi sorun oluyor tabii ki. O yüzden istemiyorum."

ifadelerini kullanmıştır.

Ödeme tarihlerinde "kısmen" zorluk yaşadığını söyleyen Cem, "ödeme günleri genelde aynı tarihlere verildiği için, ödemeler üst üste biner hep, bindiği için de bazılarını ödeyemiyorsunuz. Ve genelde ödenmeyen şey de kredi kartı oluyor. Çünkü bir dahaki aya sarkma ihtimali ve lüksü var." Bir başkasından borç almış olsa bunu yapamayacağını düşünen Cem, "Sonuçta karşınızdaki insanın da bir hayatı var onun da vermiş olduğu bir şey var ve o paraya ihtiyacı olabiliyor. Yani en kısa zamanda geri ödemeye çalışırım borcumu." şeklinde durumu değerlendirmiştir.

Cem kredi kartının limitinin arttırılmasını bankadan teklif gelmesine rağmen istememektedir. Kredi kartına ilişkin bilgisi konusunda kanunların sürekli değiştirilmesinden dolayı takip edemediğini, hesap kesim tarihini, faiz oranlarını ve borcunu ödeyemezse ne tür işlemlere maruz kalacağını bildiğini ifade etmiştir. Bu bilgileri kartı alma aşamasında ve sonrasında kendisinin sora sora öğrenebildiğini belirtmiştir.

Kredi kartı için kendi tanımları sorulduğunda;

"Fütursuzca harcama yapmak, size ait olmayan bir lüks, yanılısma gibi geliyor; hani paranız varmış yanılısması, size zenginmiş havası katıyor; hani nakitim bu kadar ama, 250, 500, 1000 liralık kredi kartı limitim de var, harçayabilirim falan diyorsunuz ama ödemeye geldiği zaman onu ödeyip

ödeyemeyeceğinizi düşünmüyorsunuz çoğu zaman. O size aitmiş gibi geliyor, aslında ait değil. Öyle bir yanılsama yaşıyorsunuz.” ifadelerini kullanmıştır.

Diğer öğrencilerin kredi kartı kullanmasına ilişkin fikirleri ise;

“Ben biraz tepkiliyim öğrencilerin kredi kartı olayına. Bankaların veya kredi sistemlerinin çok da güzel insanlara yedirilmesinden ve öğrencilerin de düzensiz para harcamaya çok meyilli olmasından kaynaklı aşırı derece bir kredi kartına yönelme ve harcama yapıyoruz. Bunu da kabul ediyorum. Bence çok yanlış bir şey. Çünkü çoğumuzun bir geliri yok ve geliri olmadığı halde kredi kartı kullanmak çok sakıncalı geliyor. Halk olarak da çok tüketici bir halk olduğumuz için de hani her şeyi tükettiğimiz için bu sadece para da değil, ortaya çıkan ne olursa olsun çok kısa bir zamanda tükettiğimiz için, kredi kartı limitlerimizi de bir gün içinde tüketebiliyoruz. O yüzden biraz sakat bir durum”.

yorumlarını getirmektedir. Etrafında borç sorunu olan öğrenciler de olduğunu da eklemektedir:

“Limitlerini son ana kadar harcayan, ‘aa limitim bitmiş’ deyip, böyle post makinesinden kartını geri alan insanlar var. Yani artık limitini bile bilmiyor. Ne kadar kullandığını bile bilmiyor. Artık o kart para vermediği zaman anlıyor bunu. Böyle insanlar var.”

Kendisi böyle insanları gördükçe, yaşadıkça daha tedbirli olmaya çalıştığını belirtmiştir.

Yorum: Cem’in kredi kartına başvurma nedeni ve sonrasında yaşadıkları ilginçtir. Kampüsteki tanıtımında kampanyayla beraber sunulan kredi kartına başvuran Cem’in asıl amacı promosyon ürününe sahip olmaktır. Bu nedenle arkadaşlarıyla beraber başvurduktan sonra, yine arkadaşlarıyla beraber aldıkları karar doğrultusunda birçoğu kredi kartını geri gönderir.

Cem kredi kartıyla sunulan paranın kendisine ait olmadığı düşüncesiyle kredi kartını başlangıçta istememiştir. Ancak sıkıştığı bir dönemde yine de kredi kartını kullanması

ve ödeyememesi sonucunda, karşılaştığı faizlerde aldığı promosyon ürünün ücretinin kat kat çıktığı düşüncesindedir.

Cem'in ifade ettiğine göre bazen sıkışmasının nedeni ailesinin para yollayamamasıdır. Böyle bir durumda Cem kredi kartını kullanabilmeyi tercih etmesini Cem, alışverişe itilmek olarak nitelendirir. Çünkü parası olmasa da kredi kartı kendisine ürünü alabileceğine dair fısıldar gibidir.

Cem kredi kartıyla harcama yaparken ödenmeyecek gibi hissettiğinden ve sonrasında kredi kartı ücretini ödeyebilmesi için ayrıca bir para gönderilmediğinden, harçlığından ekstra bir para çıkıyormuş gibi hissettiğini ifade eder.

Cem'in ailesi de bazen kredi kartı ödemelerini yapmakta zorlanmakta bu nedenle Cem'in masraflarından da kısıtlanmaktadır. Böylece yaşanan ailevi borç döngüsünde, Cem de kendi borcunu ödeyemediği için sorun yaşamakta ve bu nedenle olabildiğince kredi kartıyla harcama yapmamayı tercih etmektedir. Bu noktada da geliri bir başkasına bağlı, tamamıyla geçiminin sorumluluğunu elde edememiş birinin, kredi kartı kullanımıyla yaşadığı ekstra stres görülmektedir.

Bütün ödeme tarihleri aynı zamana denk geldiği için Cem, bazen ödeme günlerinde zorluk yaşayabilmekte ve böyle durumlarda, ödemesini ertelediği borcun kredi kartı olduğunu ifade etmektedir. Ancak bu nedenle kredi kartı borcu karşısında 2-3 kat fazla olarak çıkmaktadır.

Cem'in ifade ettiğine göre kredi kartı kullanan insanlar, kredi kartı limitini, kendi gelirlerine bir ek olarak gördüklerinden, daha sonra ödeme zamanında zorlanabilmektedir. Yine de özellikle öğrenci hayatının her alanına yayılan tüketim alışkanlığının, kredi kartı harcamalarında da karşımıza çıktığını söylemektedir.

Cem'in de vurguladığı bir diğer önemli nokta, öğrencilerin kredi kartıyla harcamalarını somut olarak takip edememeleri nedeniyle, limitlerinin bittiğini bile son noktaya kadar alışverişe devam ederken, limit bittiğinde anlayabildiklerini söylemesidir. Bu durum

elektronik para kullanımına dair finans yönetimi eğitimi konusunun üzerinde durulması gerektiğine işaretir.

16) GSF Yeliz

Güzel sanatlar Fakültesi Heykel bölümü öğrencisi Yeliz, 25 yaşındadır. Hazırlık dahil üniversitede 5. yılıdır ve ailesi Bursa'da ikamet etmektedir. Yeliz'in annesi Eskişehirli olduğu için öğrencilerle Eskişehir'in ne kadar geliştiğini gözlemleme fırsatı elde ettiğini dile getirmiştir. Öğrencilerin şehir yaşamını ve esnafı nasıl dönüştürdüğüne vurgu yapar. Bursa'da üniversitenin şehir dışında olması nedeniyle, üniversite hayatının Eskişehir'deki gibi gözlemlenemediği düşüncesindedir:

Yeliz: Eskişehir tam bir öğrenci kenti çünkü öğrenciler merkezde de rahatlıkla yaşayabiliyorlar. Bursa'ya göre daha ucuz. Ulaşım daha kolay, Merkezde öğrenci çok fazla olduğu için öğrencilere yönelik yiyecek, giyecek, alışveriş, her anlamda daha çok alternatif olduğunu düşünüyorum.”

Araştırmacı: Peki sizce bu durum öğrencileri yönlendiriyor mudur acaba alışveriş yapmaları için falan?

Yeliz: Şimdi aslında bilmiyorum. O biraz da kültürle alakalı herhalde. Mesela ben hiçbir zaman alışveriş delisi bir insan olmadığım için burada çok alternatifin olması beni çok da alışverişe sevk etmiyor açıkçası. Ama hani insanın elinin altında çok fazla alternatif olması ve hepsinin bir arada olması alışverişini daha da kolaylaştırıyor açıkçası. Bilinçli bir tüketicisiyseniz, en azından ben kendi adıma söyleyeyim, daha çok alternatifin arasından en uygununu seçme şansınız olabiliyor. Kalite açısından da seçme şansınız olabiliyor.

Yeliz dışarı çıkıp farklı insanlarla tanışacak vakti olmadığından kendi fakültesindeki, özellikle de kendi bölümündeki arkadaşlarıyla yetinmektedir. Bölümünde zaten 6 kişi olduğundan ve her işi birlikte yapmak zorunda olduklarından, paylaştıkları arkadaşlığın çok daha farklı olduğunu düşünmektedir.

Yeliz'in aylık geliri, kredi ve burs olarak 750 lira civarındadır. Ancak geliri arasında kredi kartını da saymaktadır ve 1000 lira limiti vardır (500 liradan yeni 1000 liraya

çıkarttırmış). Bu kredi kartını üniversiteye geldiğinden beri yani 5 senedir kullandığını söylemektedir. Önce babasının kartını sonra da kendine ait ek kartını kullandığını ve zorunlu ihtiyaçların döngüsünü kredi kartıyla sağlayabildiğini ifade etmiştir.

Yeliz, alışveriş yerlerinde gezmekten hoşlanmadığını, neye ihtiyacı varsa her zaman aldığı yerden alıp çıktığını söylemiştir. Kredi kartının alışverişte nasıl hissettirdiğini “valla sonuçta ben ödediğim için, her şeyin hesabını yapıyorum alırken” şeklinde anlatmıştır. Kredi kartının kedisine tedirginlik verdiğini de söyler:

“Bir de ben unutkan bir insanım sürekli kredi kartımı bir yerde unuttum mu falan diye böyle bir panik halinde oluyorum. Çünkü hem onunla uğraşmak istemiyorum, kaybedersem işte onu ara bunu ara, sonra onla görüş bir saat, tekrar kredi kartının gelmesini bekle falan, bunlar çok can sıkıcı şeyler olduğu için, sürekli unuttum mu ne yaptım, nereye attım falan diye onu kaybetmeme çabası içindeyim. Zaten telefonla bankacılık işlemi beni benden alıyor. Ondan nefret ettiğim için hiç o işlere girmemek için kaybetmemeye çalışıyorum yani.”

Kredi kartının taksitli alışverişler için daha mantıklı geldiğini düşünmektedir; “taksitli olduğu için daha mantıklı oluyor. Yani şimdi 500 liraya bir şey alacaksanız onu on ayda ödemek daha mantıklı oluyor.”. Taksitlendirme olmasa yine 500 liralık bir ürün alıp almayacağı sorulduğunda “almam” cevabını vermiştir; “kredi kartında onu fark edemiyoruz ama yine de aman kartım var alayım gitsin de demem.”

Yeliz’in ailesi de kredi kartı kullanmaktadır. Onların da aynı döngü içerisinde kart kullandıklarını düşünmektedir. Harcama kültürünü ailede öğrendiğini düşünmektedir. Memur çocukları olarak hep hesaplı kitaplı alışveriş yaptıklarını ifade etmiştir. “Benim burada yaptığım her gereksiz alışveriş onlara külfet olarak geri dönecektir o nedenle olabildiğince yük olmamaya çalışıyorum.”. Ek kart olmasına rağmen ekstrelerini kontrol etmediklerini ya da ne harcamalar yaptığını sormadıklarını belirtmiştir.

Kredi kartının harcama alışkanlığını nasıl etkileyebileceği konusunda “ insanlar genel olarak ceplerinden nakit çıkmadığı için kendilerini kaybedebiliyorlar galiba. Birçok

insan bu konuda büyük bir problem yaşıyor. Benim etrafımda çok öyle insanlar yok ama genelde gördüğümüz duyduğumuz, haberlerde izlediğimiz bir sürü aile faciaları falan var. Bence alışverişi tetikliyor.” şeklinde düşünceleri paylaşmıştır. Bu nedenle ödeyemeyeceği şeyleri almayacağını da sözlerine eklemiştir. Memur çocuğu olarak parası oldukça bir şey alabildiğine vurgu yapmıştır.

Yeliz öğrencilikte hiç para biriktirecek durumunun olmadığını, anca ayı döndürdüğünü belirtmiştir. Bu anlamda kredi kartı ya da nakit harcama kararına da elinde kalan paraya göre karar vermeye çalışmaktadır. Bunu yaparken kredi kartı borcunu da hesap etmeye çalışıp parasını ona göre ayarlamaktadır.

Ödeme günlerini ayarlamak için kredi kartı borcunu otomatik ödemeye verdiğini ancak da hesapta para kalmaması ya da bankamatiklerde sorun yaşanması gibi problemlerle karşılaşınca borcunun biraz biriktiğini söylemiştir. Bu nedenle borcunun tamamını kapatabilmek için yazı beklediğini, ailesinin yanına döndüğü zaman masrafları azalacağından dolayı borcunu kapatabileceğini düşünmektedir.

Limitini yeni yükselmiş biri olarak, biraz daha yükseltirse ona göre harcama yapıp yapmayacağı sorusuna:

“Benim kartımı ilk aldığımda, limiti 3000 liraydı. Bayağı yüksekti. O zaman bir çekincem vardı şöyle ki kaybederim diye çok korkuyordum ama hiçbir zaman 500 liranın üstüne çıkmadım. İlk bu sene oldu. Son sene hayat biraz pahalılaştığı için aslında ekstradan çok fazla bir harcama yapamama rağmen, yetmemeye başladı para. Onun için böyle bir artış oldu kart kullanımında ama öncesinde değil gibi limitim çok yüksek olmasına rağmen hiçbir zaman dengem bozulmamıştı yani; ki o zamanlar daha yeni gelmişim buraya.”

Yeliz kredi kartı ile ilgili sözleşmelerde yazan bilginin usulen yapılmış olduğu ve kimsenin oradan ayrıntıları yakalayamadığı görüşündedir:

Araştırmacı: Sizce kredi kartınızla ilgili yeterince bildiniz var mı?

Yeliz: Hayır kesinlikle. Onlar da zaten o kartı verirken sayfalarca sözleşme

gibi bir şeyleri oluyor. Onu okumadım. Okuyamam da herhalde. Zaten hiç kimse de okumuyor sanırım. Zaten okunsun diye de yapılmıyor galiba. Size de bilgi vermiyorlar o konuda. Bir sürü arada kaynayan şey var. Onları bilmiyoruz gerçekten. Mesela size sorulmadan limiti arttırılıyor; işte nakit çekerseniz onun faizi ne kadar oluyor? Gecikme faizi ne kadar oluyor? Bunlarla ilgili sorduğunuz zaman bilgi alabiliyorsunuz.

Yeliz’in kredi kartına ilişkin kendi tanımı ise “Kredi kartı tehlikeli, bilinçli kullanılmalı, zaruri” şeklinde ifade edilmiştir.

Yeliz’le yapılan görüşme bölümü gereği, Güzel Sanatlar Fakültesi’nin heykel atölyesinde gerçekleşti. Yeliz’in ifade ettiğine göre insanlar dış görünüşe çok önem verdikleri için çok para harcamaktadır. Örneğin üzerinde çalışma kıyafetleriyle yemeye gittiğinde, üniversite yemekhanesindeki öğrencilerin dahi rahatsız olarak ve ederek bakabildiklerini söylemiştir:

“Benim gözlediğim insanlar inanılmaz alışveriş yapıyorlar ve bunlar genelde markalara çok fazla para harcıyor. Bence hani insanlar markaya çok fazla önem veriyor ve bunun için çok fazla para harcıyorlar. Burada tabi bir tüketim çılgınlığı var. Bu emperyalizmin de getirdiği bir şey sonuçta, insanları sürekli almaya teşvik eden bir şeyler var; kredi kartı bunlardan bir tanesi. İnsanlar dış görünüşleriyle var oldukları için, bu tüketimi de tetikliyor bence. Dış görünüş insanlar için çok önemli. İnsanları ona göre değerlendiren bir kitle var yani. Ben öyle bir insan değilim ama böyle insanların çoğunlukta olduğunu düşünüyorum. Yani dış görünüşüne göre insanlar sınıflandırılıyor. Yani onun için pazarda bile bir tişört alıyorsunuz, üstünde kocaman x markası yazıyor. Bu onun markasıyla alakalı, onun için satın alıyorlar.

...

Ben kendi adıma konuşursam, benimle dış görünüşüm için ilişkiye giren insanlar benim arkadaşım olamaz herhalde. Ben bu şekilde mesela yemekhaneye gidiyorum, insanlar dönüp bakıyorlar. Belki daha pis oluyorum, ayakkabım yırtık falan. İnsanların ne diyeceği ne yapacağı falan beni çok fazla etkilemiyor. Bakıyorlar kendileri rahatsız oluyorlar.”

Yorum: Yeliz Eskişehir’de öğrencilerin merkezde konuşlanması nedeniyle birçok alternatifin bir arada olduğunu, öğrencilerin sunulan seçenekler içerisinde en uygununa yönelme şanslarının bulunduğunu ifade eder. Alternatiflerin arasında seçim yaparken tüm gördüklerine özenmenin ya da kendisi için en uygun olanını seçmenin, kişinin kültürüyle ilgili olduğunu savunur.

Yeliz, kredi kartı limitini harçlığına ek bir para olarak algılamaktadır. Bu durum Yeliz’in ailesinin ek kredi kartını kullandığı için olabilecektir. Yine de harçlığından farklı olarak Yeliz, kart limitinin tamamını harcamaktan kaçınmaktadır. Özellikle kredi kartı ilk geldiğinde limiti kendisine göre çok yüksek olduğu için, kredi kartıyla sorun yaşamaktan çekindiğini belirtmiş ve ihtiyacıyla ödeyebileceği miktar arasında bir denge kurarak limitini belirlemiştir.

Yeliz yaptığı alışverişleri taksitlendirdiği için kredi kartıyla ödemenin daha mantıklı olduğunu düşünmektedir. Bu nedenle kendisine göre yüksek meblağdaki bir ürünü de satın alabildiğini söylemiştir. Yeliz böyle bir ürünü alırken, kredi kartının kendisini yönlendirdiğini değil, satın almasını kolaylaştırdığını düşünmektedir. Ancak kredi kartı olmasaydı aynı ürünü almayacağını ifade etmesinden, kredi kartının Yeliz’i satın almaya hiç yönlendirmediğini söylemek yanlış olacaktır. Üstelik Yeliz, etrafındaki insanların, ceplerinden çıkan parayı görmedikleri için kredi kartıyla daha fazla harcama yaptıklarını, kredi kartının bu anlamda alışverişi tetiklediğini düşünmektedir.

Yeliz ihtiyacının olmadığı şeyleri almamayı ve harcama alışkanlıklarını küçüklükten itibaren öğrendiğini söylemesi önemlidir. Kredi kartı borcuyla elinde kalan parayı hesaplayarak harcama yaptığını söylemektedir. Yine de son dönemde masraflarının artmasından dolayı Yeliz de kredi kartı borç sorunu yaşamaktadır. Fakat bu durumun, yazın ailesinin yanındayken masrafları da azalacağından, geçici olduğunu düşünmektedir.

Yeliz kredi kartı ile ilgili yeterli bilgisinin olmadığını düşünmekte, bankaların bilgilendirme amaçlı müşteriye verdikleri sözleşmelerin de formalite icabı olduğunu düşünmektedir. Bankaya özellikle gidip tek tek sormadıktan sonra kredi kartıyla ilgili bir bilgi paylaşma taraftarı olmadıklarını ifade eder. Kredi kartı tanımlamalarında da bu

ifadelerle tutarlı, dikkatli kullanıma aksi halde tehlikeli olabileceğine değinir. Yine de kredi kartının bir Greklilik olduğunu da ekler.

Yeliz'in diğer öğrencilerin kredi kartı kullanımlarına ilişkin, kendilerini dış görünüşleriyle sosyal ortamda var edebilmek için harcama yaptıklarını, etraflarındaki insanları da bu nedenle dış görünüşlerine göre değerlendirdiklerini ileri sürer. Örneğin kendi fakültelerinin atölyesinde çalışırken yemek için yemekhaneye gittiğinde, diğer öğrencilerin kendisini farklı görerek baktığını, hatta kendisinin çalışma kıyafetleriyle yemeğe gelmesinden rahatsızlık duyduklarını hissettirdiklerini söylemektedir. Öğrenciler bu nedenle markalara yönelmekte ve satın alabilmek için de kredi kartına ihtiyaç duymaktadır.

17) Hukuk Duygu

Hukuk Fakültesi, 3. sınıf öğrencisi Duygu'nun üniversitedeki 3. yılıdır. Ankara'dan üniversiteye gelen Duygu, çok fazla dışarı çıkmaktan hoşlanan bir insan olmadığını ancak Eskişehir'de hem şehrin hem de insanının kendisine bu konuda çok güven verdiğini belirtmiştir. Arkadaşlıkların ise çok sıkı bağlarla kurulmadığını, birlikte yemekhane benzeri bir yerlere beraber gitmekten ibaret olduğunu söylemiştir.

Duygunun aylık geliri, burs kredi ve kendisini destekleyen aile dışından birileriyle beraber 750-1000 lira arasında değişmektedir. Kredi kartı ise biri kendi adına, diğeri ek kart olmak üzere iki tanedir. Acil durumlar için 3 yıl önce ailesinin verdiği ek kartın limiti 300 liradır. Böyle bir acil durum olmadığından dolayı bu kredi kartını kullanmadığını belirtmiştir. 1,5 yıldır kendisinin çıkarttığı, limiti 500 lira olan kredi kartını kullandığını söyleyen Duygu'nun, kendi kartı olunca acil durumdan ziyade keyfi alışverişleri için de kredi kartı kullanmaya başladığını ifade etmiştir.

Duygu kendi kartına stantlardan, kendi ifadesiyle basitçe form doldurarak başvurmuştur. Bu noktada kredi kartıyla ilgili özel bir bilgi vermediklerini ancak arkadaşlarından başvurduğu kartın imkanlarını zaten bildiğini açıklamıştır. Sonrasında bankadan telefonla arandığını ve ayrıntıları konuştuklarını söylemiştir.

Duygu: Form doldurduk. Daha sonra beni aradılar. Formu çok basit

doldurduk. Daha sonra şey yaptılar, ayrıntılı telefonda aldılar. O şekilde.

Araştırmacı: Peki, kefil falan istediler mi?

Duygu: Yok, hayır. Ama ailemin onayını aldılar. Yani işte kızınız bir kredi kartı alıyor, haberiniz olsun diye. Ben zaten daha önce de haber vermiştim. Yani bir onayını aldılar en azından ailemin.

Araştırmacı: Niye aldılar?

Duygu: Ya kefil değil de, yani bilmiyorum, ben bankacı olsam ben de alırdım yani, hani ne olur ne olmaz. Yani ülkemizin şartlarına göre hani bir Avrupai yaşam tarzı yaşamıyoruz, 18imizden sonra ailemizden tamamen de kopamıyoruz. Öyle olunca bizim ülkemizin şartlarından bence normal diyorum.

Araştırmacı: Anladım.

Duygu: Habervariydi hani çok da alsın mı almasın mı falan gibi bir olay değil de daha çok haber vermeye yönelikti.

Duygu ek kartını yıllarca taşımasına rağmen, kendi kartı geldiğinde hem alışveriş yapabilme hem de kredi kartını özgürce kullanabilme açısından çok daha farklı hissettiğini anlatmıştır.

Duygu: Hemen bir şeyler alayım (gülüşmeler ☺). Öyle oldum gerçekten hani hemen bir şeyler almalıyım dedim. Yanımda bir durduranlar, dur falan ne oluyor diyenler, ondan sonra en acil ihtiyaç, ihtiyaç da değil yine lüks aslında da bakmayın işte. Bir kabanla, bir pantolon öyle başladım işte.

Araştırmacı: Ee sonra onu cüzdanınızda taşımak falan nasıldı? İki tane kredi kartınız olmuş oldu.

Duygu: Diğerini saymıyorum. Diğerini yok gibi düşünüyorum aslında ek olanı.

Araştırmacı: Ben de öyle düşünmüştüm. (gülüşmeler ☺)

Duygu: Yani yok gibi düşünüyorum. Güzeldi yani bir şeyi beğenip alabilmek gerçekten güzel. Diğer türlü olmuyordu, annemin kartı olunca hiç olmuyordu yani. Annem diyecekti “kızım şundan şöyle bir şey çektirmişsin nedir o, ne değildir?” falan diye. Bir şey diyeceğinden değil ama özgür olmak daha güzel yani.

Araştırmacı: Özgür hissettiriyor diye.

Duygu: Evet

Araştırmacı: Cüzdanınızda kredi kartı taşımak nasıl hissettiriyor dersem ne dersiniz, ne düşünürsünüz?

Duygu: Ya özgürlük ama şöyle bir özgürlük. Şimdi ben buraya gelene kadar dediğim gibi kendi şehrimde çok gezen, bağımsız yaşayabilen bir insan değildim ama birey oldum, gerçekten bunu hissettim yani bir birey oldum. Ne bileyim altına imzama attım, bir borçlandım. Birey olduğumu hissettim yani kendim olduğumu hissettim. Her ne kadar ailemin onayıyla gelmiş olsa da onu hissettim yani.

Duygu, alışveriş merkezlerinde gezmeyi sevdiğini, bu sırada beğendiği bir şey olursa kredi kartının verdiği güvenle satın alabildiğini “Yani şu an alayım desem alıyorum yani. Bunun ötesi yok, alıyorsun.” biçiminde ifade etmiştir. Bu anlamda kredi kartıyla ürüne duyulan ihtiyacın yoğunluğu arasındaki ilişki sorulduğunda:

Duygu: Yani ihtiyaç olmadığı halde evet yani “kartım da var zaten ya, yok yok bu hırkaya benim gerçekten ihtiyacım var” dedirtiyor. Olmasa, belki o kart olmasa erteleyeceksiniz ya da hiç düşünmeyeceksiniz ama aynı modelin “dur ya bir de siyahını alayım” dedirtiyor mesela kredi kartı.

Araştırmacı: Mesela aynı ürün için para biriktirmeniz ya da bir arkadaşınızdan borç almanız gerekse...

Duygu: I-ıh. Kredi kartı daha güvenli geliyor bana o açıdan çünkü arkadaş ne olur ne olmaz ama mesela kredi kartının hesap kesimini biliyorum. Ve harcama yaparken de, bakmayın işte gidiyorum alıyorum dediğime aylık benim için 70 i geçmeyecek kesinlikle demesini biliyorum, o yüzden daha güvenli.

Duygu böylece 100 liralık bir alışveriş de yapsa taksitleri 20 lira olduğu için kendisinden o ürün için 20 lira çıktığını hissettiğini, yani toplam miktarın daha küçük görüldüğünü ifade etmiştir. Aylık ödeme yapacağı miktara dikkat ettiği için borçlanmış gibi hissetmemekte ancak nakit çekim yaparsa bankadan borç çekmiş olacağının bilincindedir.

Duygu ailesinin de kredi kullandığını ve kendisine bu konuda örnek olduklarını söylemiştir. Onların durumlarının orta olduğu halde kredi kartını biraz fazlaca kullandıkları görüşündedir; “Orta. Yani kötü değil ama kredi kartı kullanımları, maddi durumundan biraz daha üst düzeyde. Frenleyemedikleri bir şekilde, Allahtan limitler çok yüksek değil.” Bu anlamda limitin iyi bir şey olduğunu düşünen Duygu kredi kartının özellikle market alışverişlerinde iyi bir şey olduğunu “of be en azından kredi kartımız var işte ne bileyim aç kalmazlar diyorsun yani.” biçiminde ifade etmiştir.

Duygu, kendi ihtiyaçlarını ailesine uzun uzun anlatıp onları ihtiyacı konusunda ikna etmektense, kredi kartıyla satın aldığında kendini daha rahat hissetmektedir; “bunun üzerinde konuşmak yerine ‘hiç konuşmayayım, kendi kartımı harcarım, kimseye de anlatmam’ demek daha kolayına geliyor insana”

Kredi kartının harcama alışkanlığını nasıl etkilediği konusunda Duygu alışverişe itildiği görüşündedir; “Fazlasıyla. Yani gerçekten diyorum ya aynı modelin iki üç rengini almayı isteyecek kadar, tercih edecek değil, isteyecek kadar etkiliyor yani.”.

Duygu Eskişehir’e gelip bir birey gibi kendi yaşamaya alıştıktan sonra elindeki paranın tamamını harcamamayı ve biriktirme alışkanlığı edindiğini söylemiştir. Kredi kartı ekstrelerini kontrol ettiğini ve biten taksit borçlarının yerlerini ona göre doldurmaktadır. Bankadan limitini 2-3 katına çıkarmak isteseler, hem kendine güvenememesi hem de harcama yapma miktarının bir terbiye işi olduğunu düşünmesinden dolayı, kredi kartını tamamen kapatmayı tercih edeceğini söylemiştir:

“Yani baktın kontrol edemiyorsun kökten kapat. Kapatmazsan şu şeye yol açabilir. Gerçekten dediğim gibi üniversite hayatını bir buçuk yani zar zor ekstre ödeyerek de geçirebilirim, ondan sonra bir bakmışım aile hayatımda da aynı problem. İşte yüksek lisans eğitimimi mi yapıyorum, onda da bir problem. Yani hayatın ne göstereceği belli olmaz, kendimi böyle savurgan alıştırmamam gerekiyor. O yüzden kapatırım yani.”.

Duygu’nun kredi kartına ilişkin bilgisi sorulduğunda, sadece taksit ve puanlarını bildiğini söylese Hukuk okuduğundan dolayı de sözleşme maddelerinden faiz oranlarına kadar kredi kartını takip ettiği anlaşılmıştır. Ancak diğer öğrenciler açısından düşündüğünde, stantlarda onları bilgilendirmekten çok form doldurmaya yönelik bir

Çalışma içerisinde olunduğunu belirtmiştir:

“Ya o, şoyale tahmini. O tarz işlerde genelde ne kadar çok işte şey talep alırsan ne kadar çok form doldurursan, ya da ne kadar çok mesela promosyon mu dağıtırsan ona goredir ya, başarı ona gore lr. Yani o kaygı vardı, gel seni de yazalım, seni de yazalım gel falan öyleydi yani. Hatta sonra istemezsen reddedersin gel seni yeter ki yazayım tarzı bir çaba yani form doldurtmak amaç sadece”.

Duygu’nun kredi kartı tanımlamasında özellikle vurguladığı nokta özgürlüktür; “zgr bir birey olmamı sağladı gerçekten. Hani ailemin hakimiyetinden çıkmamı da sağladı maddi anlamda da”. Ayrıca kredi kartını, kadınların alışverişi sevdiği dşnesiyle bir “irade testi” ve renginden, şifre girerek kullanma biçiminden dolayı da “bir imaj” unsuru olarak görmektedir.

Öğrencilerin kredi kartı kullanması açısından Duygu, niversite çağına gelmiş her insanın kredi kartının olması gerektiği dşnesindedir. Örneğin yurt ödemesi için ailesinin birden parası ıkışmayacak olsa kredi kartından para çekerek ödeme yapabileceğini, sonrasında parası geldiğinde de bu borcu kapatabileceğini söylemiştir. Böyle bir işlem için hem kendi psikolojisi hem de güven bakımından bankaya borçlanmanın daha iyi olduğu görüşündedir:

Araştırmacı: Mesela o işlem için birisinden borç alınamaz mı?

Duygu: Bankaya daha çok güvenirim. Kendime de daha çok güvenirim. Yani bankaya ödemeyle arkadaşa ödemenin benim psikolojimdeki etkisi farklı olur. O yüzden her iki yönlü bankaya daha çok güvenirim.

Yorum: Duygu ailesinden aldığı ek kredi kartını kullanmakla, tamamen kendi adına bir kredi kartı almak arasındaki farkı, kendi kredi kartını kullanmaya başladıktan sonra çok daha rahat her türlü alışveriş için kredi kartını kullanmaya başladığı biçiminde anlatır. Borç sorumluluğunu tamamıyla kendi üzerine almanın, imzasını kullanmanın kendisini bir birey gibi hissettirdiğini ifade eder.

Duygu kredi kartı başvurusunu kampüsteki stantlardan yapmış ancak kredi kartı kullanmaya değil kredi kartının imknlarına yönelik bilgi verildiğini söylemektedir.

Özellikle stantlarda çalışan kişilerin performans ölçümü kaydıyla, istemeyenlerin kredi kartını sonradan gönderebileceğini belirterek ısrarcı olabildiklerine değinir.

Duygu kredi kartı başvurusu sonrasında evi arayarak haber vermelerini, Türkiye'deki öğrencilerin geçimleri genellikle ailelerine bağlı olduğu için normal karşılar. Buna karşın kredi kartıyla ailesine açıklama yapmadan harcama yapabileceği için, kredi kartının kendisini özgür hissettirdiğini söyler. Bu anlamda Duygunun kredi kartına ilişkin algısı, kredi kartının maddi açıdan özgürlük değil de istediğini alabilmek açısından bir özgürlük vermesi anlamında şekillenmektedir.

Duygu kredi kartının kendisini daha fazla tüketmeye yönlendirdiğini, böylece gerçekten ihtiyacının olmadığı şeyleri dahi varmış gibi düşünerek satın alabildiğini söylemektedir. Alışveriş esnasında Duygu, ürünün toplam bedeli kadar değil, ürünün taksit ödemesi kadar borçlandığını hissetmektedir.

Duygu nakit çekim yaptığında faizle borç aldığıının bilincindedir. Ancak bu durumun, ödeme yapmak zorunda olduğu ödemesini yapamazsa ya da bir arkadaşından bunun için borç alması gerekse, psikolojik açıdan kendisine daha ağır bir bedel gibi geldiğini hissettiğinden, kredi kartına borçlanmayı tercih etmektedir. Üstelik tüm öğrenciler açısından aynı psikolojik süreci göz önünde bulundurarak, her öğrencinin bir kredi kartı olması gerektiğini savunur.

Duygu ailesinin kredi kartı kullanımını fazla görse de bir limiti olduğunu düşündüğünden içi rahattır. Ayrıca kredi kartı nedeniyle aylık harcama döngüsünü daha rahat sürdürebildiklerini düşünmektedir.

Duygu kredi kartı kullanımı konusunda kendini aşarsa, kredi kartını tamamen kapatacağını söylemektedir. Çünkü harcama alışkanlığının bir terbiye olarak tüm hayatına yayılacağını, şimdiden bir sorun yaşarsa, hayatı boyunca yaşamaya devam edeceğini düşünmektedir.

Duygu kredi kartı tanımlarında da görüşmenin başından itibaren vurguladığı özgürlük ifadesini yineler. Ancak kredi kartının alışverişe yönlendirici etkisini hesaba katarak “irade test aracı” nitelendirmesini, kredi kartına sahip olmanın bireysel anlamda hissettirdiklerini düşünerek de “imaj” kavramını, kredi kartı tanımlarında kullanmayı uygun görür.

18) Hukuk Emin

Hukuk Fakültesi 3. sınıf öğrencisi Emin, 21 yaşındadır. Eskişehir’e Tokat’tan gelmiştir. Tokat’a göre Eskişehir’in sunduğu etkinlik imkânların çok daha fazla olduğunu ancak Hukuk Fakültesi’nde dersler çok ağır olduğundan dolayı kendisinin bu etkinliklere katılacak zaman bulmakta zorlandığını ifade etmiştir. Emin üniversite arkadaşlıklarının gayet iyi olduğunu ancak lisedeki gibi derinleşemediğini söylemiştir.

Emin’in ailesinden gelen destek ve krediyle beraber aylık geliri 500 liradır. 3 senedir kullandığı 300 lira limitli bir kredi kartı bulunmaktadır. Emin, üniversiteye gelirken ek kart çıkarmaları için kredi kartı edinmek istediğini ailesiyle görüşmüş ancak ailesi sıkıntı çeken insanları düşünerek ilk başta bu isteği olumsuz değerlendirmişlerdir. Ancak üniversiteye geldikten sonra bankaya başvurarak emin kendi kartını çıkartmış ve ailesine de durumu söylemiştir.

Bankadan form doldururken kendisine kredi kartına ilişkin bilgi verilip verilmediği sorulduğunda:

Emin: Hiçbir bilgi vermediler. Formu zaten ben okumaya çalıştım hani hukukçuyuz ya, sözleşme maddelerini falan okuyalım gibi...

Araştırmacı: Evet bu yüzden vereceğiniz bilgiler çok değerli benim için.

Emin: Yani şöyle bayağı bir teknik bilgi içeriyordu. Yani bizim zaten hukukta terimler fazladır. Mesela bilmediğimiz çok kelime olur. Sözlük falan kullanırız sürekli. Forma baktığımda böyle anlamadığım bir sürü kelime vardı. Özellikle böyle bankacılık terimleri falan...

Araştırmacı: Hukukçu olmanıza rağmen anlamadınız yani?

Emin: Yani bayağı bir uğraştım böyle anlamak için. Zaten çok uzundu yani.

6-7 sayfa falan belki 5-6 sayfaydı. Böyle okudum okudum bayağı bir zaten pek bir şey de anlayamadım. Ondan sonra vazgeçtim okumaktan. Direkt ya dedim; zaten hepsinin altını imzalamanızı istiyorlar, ben de imzaladım yani.

Araştırmacı: Size anlatamadılar yani ne istediklerini?

Emin: Yani zaten kimse bir şey anlatmıyor. Elinize belgeleri veriyorlar, “şuraları şuraları imzalayacaksın” diyorlar, sen okumuşsun okumamışsın o sana kalmış bir şey.

Araştırmacı: ama “ben hukukçu olarak okumama rağmen anlamadım” da diyorsunuz.

Emin: evet evet. Hı hı.

Emin ne alışverişi olursa olsun kredi kartını olabildiğince kullanmamaya çalışmaktadır; “Param yoksa mesela kredi kartıma güvenerek çıkarım yani. Ama şöyle bir şey yani tamamen kredi kartını sürekli olarak kullanayım... Hayatımda böyle önemli bir noktaya getirmek istemiyorum yani kredi kartını.”

Emin, kredi kartı olan kişilerin de parası olan kişiler gibi bir ürünü talep etmesini sağlayan bir unsur olduğunu düşünmektedir. Aynı ürün için borç almak gerekse, kredi kartına başvurulana sıklıkta borç istenemeyeceğini ima eder:

“Yani tabi, hani başkalarından para almak, ne bileyim böyle hani şey ister, fazla yani insanın fazla başvurmayaacağı şeyler. Ama mesela kredi kartım var, evet yani bir 200 liralık ayakkabı normalde almam ama hadi kredi kartım var, 10 taksit de yapıyor, alayım, diyoruz mesela. Yani öyle bir şey var.”

Kredi kartıyla yaptığı alışverişlerde o an borçlanmış gibi hissetmediğini, tersine hoşuna bile gittiğini söylemiştir “Çünkü cebinizde bir para var mesela, var olan bir şey var, onları harcadıkça azalıyor ama kredi kartında öyle bir şey yok gözle görülür hani böyle. Sanal bir harcama yapıyorsunuz; aslında olmayan bir para. o yüzden yani daha fazla harcıyor insanları kredi kartı olduğu zaman.”. Yine de kredi kartıyla ihtiyacı olmayan bir şey satın almadığını ancak satın aldığı bir şeyde daha lüksünü tercih edebildiğini belirtmiştir.

Emin'in ailesi de kredi kartı kullanmaktadır. Emin bu konuda kendisine onların örnek olduğunu düşünmektedir; “Yani tabi kide hayatta her zaman babamı örnek almışım. o bu konuda da yani hala şey olduğunu da düşünüyorum ilgisi olduğunu yani babamdan özel... zaten genetik olarak da yani etkiler de hani örnek olarak da.”. Ailesinin durumunun iyi olduğunu ancak çok fazla bir gelirleri olmadığı için bir şekilde onların durumunu göz önünde bulundurarak harcama yaptığını belirtmiştir.

Kredi kartı ve harcama alışkanlığı arasındaki ilişkiye bakıldığında Emin, kredi kartının normalde çok faydalı bir araç olduğunu ancak insanların harcama kültürleri ve sorumluluk duygusuyla kredi kartını kullanmayı beceremeyebildiklerini ifade etmiştir.

Emin bazen ödeme günlerinde sorun yaşayabildiğini ve ödeme tutarının hepsini kapatamadığını söylemektedir. Ancak hukukçu olduğunu da ekleyerek ödeyemediği durumda maruz kalacağı işlemleri tek tek saymaktadır. Ancak etrafındaki birçok arkadaşının yalnızca asgari tutarını ödeyebildiğini belirtmiştir.

Emin harcamalarını kontrol edebilmek adına kredi kartı fişlerini sakladığını ve ekstresinden yaptığı alışverişleri tek tek kontrol ettiğini söylemiştir. Ekstresini kontrol ederken gereksiz harcamalar yaptığını hiç düşünmediğini ancak bazen market alışverişlerini “Parayla alsam daha iyi olurdu, bak ay sonu geldi bir de bu yüklendi” diyebildiğini, bazen de taksitlerin çok uzadığını düşündüğünü ifade etmiştir.

Emin limitini hiçbir zaman doldurmadığını ve limiti ne olursa olsun, bir geliri olmadan, ödeyebileceğinden fazlasını harcamayacağını düşünmektedir; “mesela hani belirli geirim olsa, yani işe başladıktan sonra, avukat olduğumu düşünsem mesela şu anda, hani sonuçta belli bir maaş- kazancınız var, öğrenci gibi bir durum değil yani, o zaman hani 1 milyar olmasıyla, 5 milyar olması arasında fark olur. Ama şu anda öyle olmaz sanmıyorum.”

Kredi kartına ilişkin yeterince bilgisi olup olmadığı sorulduğunda “Açıkçası kullanıyorum ama mesela ben düşünmüyorum fazla bilgim olduğunu. Yani öyle bir mesela asgari ödenmesi gereken tutarları falan biliyorum. O asgariyi ödediğiniz zaman yine belli bir miktarda faiz biniyor üzerine, hani çok teknik konuda fazla bir bilgim

yok açıkçası.” şeklinde kendini değerlendirmiştir. Başta konuşulan sözleşmedeki ifadeleri anlamadığını söylediği hatırlatıldığında:

Emin: Evet yani sözleşmedeki o maddeleri okudum mesela, hani tabi hepsini anlamadım diyemem ama belli maddeler var mesela anlaşılmıyor yani. Bayağı bir teknik bilgi gerekiyor. O konuda mesela..

Araştırmacı: Şimdi okusanız anlar mısınız mesela, o zaman yeni gelmişsiniz, şimdi 3. yılınız?

Emin: Şimdi de anlamayabilirim. Sonuçta yani biz hukukçu olsak da sözleşme maddeleri sadece hukukla ilgili maddeler değil. Mesela bankacılık ne bileyim faizdir, mevduat hesabı falan böyle teknik şeyler olduğu için hani bir bankacı bile oradaki şeylerin tamamını bilemeyebilir.

Araştırmacı: Çok enteresan! Ozaman niye halka bilmedikleri bir şey imzalatıyorlar?

Emin: Yani bence aslında bunun önüne geçilmesi lazım mesela. Yasal düzenlemeler yapılması gerekir. Mesela bakanlıkla bu konuda bir, ya da meclisle, bir yasa çıkarılabilir. Yani halkın anlayacağı dilde. Sanıyorum son zamanlarda bu reçetelerle ilgili, reçetelerdeki yazılarla ilgili bir düzenleme yaptılar galiba, prospektüslerdeki, işte halkın anlayacağı dile işte şey yapacaklardı mesela hukukta, o sözleşme maddelerini de böyle yapabilirler. Bence daha yararlı olur. Çünkü herkes anlayabilir ozaman okuyan herkes anlayabilir. Ama şu anda anlayamıyorsunuz mesela. Kısmen anlaşılıyor.

şeklinde sözleşmelerle ilgili durumu anlatmıştır.

Emin için kredi kartı; kredi aracı, olmayan para harcandığı için parasız cüzdan, avantajlı kart ifadelerini taşımaktadır. Öğrencilerin kredi kartı kullanmasına ilişkin fikirleri sorulduğunda, limitin ve bireysel sorumluluk hissinin önemine vurgu yapar:

“Şöyle düşünüyorum; mesela kredi kartı kullanımı özellikle öğrencilerde, limit olması gerekir bence. Bazı bankalar yapıyorlar böyle limit de, bazılarının verdikleri kartlardaki limit çok yüksek, o yüzden bence yani limitlerin sınırlı olması gerekir. Çünkü sonuçta yani öğrenci. Gerçi şöyle bir şey var yani. Sorumluluk insanda her yaşta olan bir şey. Sonuçta 30 yaşında, 40 yaşında insanlar da kendilerini çok fazla aşan miktarda harcama yapıp

böyle kötü durumlara düşebiliyorlar kredi kartı yüzünden. Ama mesela yine de bence öğrencilerin, sonuçta yani maaşı olmayan, geliri olmayan insanlar yani, sadece ailelerinden aldıklarıya veya bir takım burslarla geliri olan kişiler, bu yüzden limitin sınırlı olması bence yararlı olur diye düşünüyorum.”

Yorum: Eminle yapılan görüşmede, kendisinin, Hukuk Fakültesi öğrencisi olduğundan dolayı sözleşmeyi okumaya çalışmasına rağmen, maddeleri tamamıyla anlayamadığını belirtmesi ve bu anlamda halkın sözleşmeyi anlayabileceği bir dilde yazılmasını talep önermesi önemlidir.

Emin bankadan başvuru yapmasına karşın kendisine bir bilgi verilmediğini, direkt formu imzalamasının yeterli görüldüğünü söylemektedir. Ancak Emin’in ifadelerinden anlaşıldığı üzere kişilerin çoğu neye imza attıklarını ya da nasıl kullanacaklarını bilmeden kredi kartına başvurmaktadır.

Emin kredi kartını hayatının önemli bir noktasına getirmek istemediğinden olabildiğince az kullandığını söylemiştir. Yine de bir başkasından borç almaktansa kredi kartını kullanmanın daha rahat olduğunu düşünmektedir. Emin’e göre, kredi kartıyla insanlar illa ihtiyaçları olmayan bir şeyi almasalar da, ihtiyaç duyduklarını düşündükleri bir şeyin daha lüksünü tercih etmektedir.

Emin kredi kartı kullanımında, harcama kültürüne önem vermekte, kendisinin ise bu alışkanlığı ailesinden örnek alarak, hatta genetik olarak aldığı düşüncesindedir. Ancak Emin’in de kredi kartı borcunun tamamını bazen kapatamadığını ve arkadaşlarının çoğunun yalnızca asgarisini ödeyebildiğini söylediği görülmektedir. Bu nedenle harcama alışkanlığının kazanılmasına ve kredi kartının limitinin ödenebilecek düzeyde kalmasına vurgu yapar. Eminin kredi kartı tanımlarında da olmayan bir para harcandığından, kredi kartını *parasız cüzdan*, *borç aracı* olarak nitelendirildiği yine de kredi kartını bir *fırsat* olarak değerlendirdiği görülmektedir.

19) İBF Akua

İletişim Bilimleri Fakültesi, İletişim Bölümü öğrencisi Akua, 23 yaşındadır. Hazırlıkla beraber üniversitede 5. Yılı olduğunu söyleyen Akua Eskişehir’e Bilecik’ten gelmiştir.

Bilecik’e nazaran Eskişehir’deki imkânların çok daha fazla olduğunu düşünmektedir. Eskişehir’deki arkadaş ortamına dair yeni arkadaşlıklar kurma peşinde olmadığını ancak eski, iyi arkadaşlıklarının devam ettiğini söylemiştir.

Akua’nın aylık geliri aile ve krediyle beraber 700 lira civarındadır. Birisi ek kart, diğeri kendi kredi kartı olmak üzere 500’er liralık iki adet kredi kartı bulunmaktadır. Her iki kartını da üniversiteye geldiğinden beri kullandığını belirten Akua, babasının kredi kartı borcunu ödemesi ve ödediğinde de harcamalarını sorgulayacak olması içine sinmediği için kendine kredi kartı çıkartma ihtiyacı duymuştur. Kampüsteki stanttan başvuru yaptığı kredi kartı gelmeyince, o bankaya güvenemeyerek, başka bir bankadan bankaya giderek başvuru yaptığını ve diğer bankanın kredi kartının da sonradan gönderilmesine karşın, kartı geri yolladığını anlatmıştır. Akua, bankadan yaptığı başvurudan da kefil istemediklerini ancak ailesinin TC kimlik bilgilerini doldurduğunu, buna ilişkin mevzuatı bilmediğini ifade etmiştir:

Akua: Evet, zaten stantlar kuruluyor ee genelde bu okulun çıkışına, içine işte, başvurmak ister misiniz diye öğrencileri yakalamak için. O zaman o şekilde stanttan başvurdum. Daha sonra zaten bankaya gitmemin nedeni de o stanttan güvenemedim, gelmedi kart.

Araştırmacı: Peki, stantta kredi kartı için form doldurdunuz.

Akua: Evet.

Araştırmacı: O sırada size yeterince bilgi verdiler mi? Ödeyemezseniz şu olur bu olur, faizi böyle, şöyle...

Akua: Hayır, hiçbir şey vermiyorlar.

Araştırmacı: Sadece form mu doldurdunuz?

Akua: Evet, formu veriyorlar. Formda da zaten küçük küçük yazılarla yazıyor. Onu da okumaya üşeniyorsunuz.

Araştırmacı: Hm hm, imzalayıp geri veriyorsunuz.

Akua: Aynen, imzalıyorsunuz, yolluyorsunuz.

Araştırmacı: Peki sonra bankaya gittiğinizde nasıl başvurdunuz?

Akua: Ee, bankaya X bankasına gittim. Kendileri yine bana form verdiler. Formu doldurdum. Orada kullanabileceğiniz, yani istediğiniz limitler yazıyor. Onları siz belirliyorsunuz. Yine size bir uyarıda bulunan yok. Mesela öğrencinin bence 500-600 liralık kart kullanması çok sağlıklı bir şey

değil. Bana göre. E ama bu konuda bir uyarı gelmiyor memurdan, oradaki görevlilerden. Siz yine kendiniz belirliyorsunuz. Mesela, ee...

Araştırmacı: Kaç limitler var mesela o formun içinde?

Akua: Valla nasıl, beş sene önce şimdi hatırlamam zor ama 200 var 300 var işte 300-500 daha çok aralıklı rakamlar. 300-500 arası işte 500-700 arası gibi rakamlar var.

Araştırmacı: Beş sene öncesine göre bir de daha da yüksek rakamlar.

Akua: Evet. Şöyle oluyor siz aylık gelirinizi yüksek gösterirseniz, ee daha fazla limitli bir kart alabiliyorsunuz. Yani tamamen sizin elinizde, sonuçta onlar sizin elinize geçen parayı bilmedikleri için siz istediğiniz kadar limitinizi yükseltebiliyorsunuz ki zaten hala arada bir mesaj geliyor, ‘limitinizi yükseltmek ister misiniz?’ diye.

Akua gezme ve alışverişini bir arada yaptığını söylemiştir. Bu sırada kredi kartının kendisini nasıl hissettirdiğine yönelik:

Akua: Kredi kartı, yani sonuçta ben şunu, onu verdiğim ödediğim zaman yine ben ödüyorum aslında da insanda ister istemez cebinden o para çıkmıyor ya onun verdiği bir rahatlık oluyor yani yalan söylemeyeyim, rahatlık oluyor ama o ekstre geldiği zaman anlıyorsunuz aslında yine siz ödüyorsunuz. Ki ben bir de hiçbir zaman asgari ücreti ödemem, tam öderim. Babamın verdiği öğütler doğrultusunda çok etkili oldu benim üzerimde hep şey der yani her zaman der ‘sakın faiz birikmesin aman hepsini öde, aman hepsini öde’ o yüzden hiçbir zaman asgarisini ödememişimdir hep tam ödemişimdir.

Araştırmacı: Babanız da o zaman örnek oldu size kredi kartı kullanımıyla.

Akua: Evet.

Kredi kartının nakit para olmadığı zaman bir sosyalleşme aracı olabildiğini ancak aşırıya kaçılırsa tam tersine dönebileceğini belirtir; “Mesela çok borç içine girerseniz, ondan sonra ailenizle aranız bozulur, onlar da parayı kesmeye başlar, kendiniz sıkıntıya düşersiniz, bu sefer istediğiniz gibi gezemezsiniz, tozamazsınız. Borçlanırsınız, o da sağlıklı bir süreç değil.”

Akua'ya göre Kredi kartı verdiği satın alabilme güveniyle; “İstediğiniz bir ürüne karşı, yani ihtiyacı yoğunlaştıran, aslında ihtiyaç olmayan şeyi ihtiyaç gibi gösterir, gösterebiliyor.” . Akua aynı ürün için kredi kartı varken para biriktirmeyeceğini ya da arkadaşından borç almayacağını söylemiştir. Akua yıllar içerisinde, kredi kartının verdiği rahatlığın ödeme günlerinde devam etmediğini, o paranın ödenmek zorunda olduğunu gördükçe, borçlarını aklından hesaplayıp ona göre kredi kartı kullandığını, en başından beri kendini zora sokacak bir harcama da yapmadığını ifade etmiştir.

Akua'nın ailesi de kredi kartı kullanmakta ve bir borç sorunu yaşamamaktadır. Akua, ailesinin ekonomik durumun iyi olduğu, bununla beraber kendisine harcama disiplini de kazandırdıkları görüşündedir.

Akua, kredi kartı ve harcama alışkanlığı arasındaki ilişkiye dair;

“Mesela ihtiyacınız olmayan bir şeyi aldırabiliyor size. Çok istemiyorsunuz, ihtiyacınız yok ama hoşunuza gittiği için, ya nasıl olsa kredi kartıyla az az ödeyeceğim mantığıyla alabiliyorsunuz yani ihtiyacınız olmayan bir şeyi aldırabiliyor. Bunun dışında, ee, harcamanızı dediğim gibi arttırabiliyor ve sizi borçlu hale düşürüyor. Mesela kredi kartı olmasa aslında belki, yollanan parayla geçiminizi sağlayacaksınız ve her ay sonu ve ay başı kredi kartına 100 lira 200 lira ödemeyeceksiniz, o para da yanınıza kar kalacak. Ama kredi kartı sizin aylık elinize geçen bir miktardan direk kesinti yapıyor. Oraya yatırmak zorundasınız onu ama ay içinde bir rahatlık sağlıyor.”

ifadelerini kullanmıştır. Ekstrelerini de kontrol ettiğini, harcamalarını toplayarak değerlendirdiğini söylemiştir. Kontrol esnasında yaptığı harcamalardan gereksiz olduğunu düşündükleri de vardır.

Akua, kredi kartıyla ilgili temel terimleri bilmekte ve takip etmektedir. Kredi kartı ile daha fazla harcamayacağını düşünmesine rağmen, limitinin arttırılmasını da istememektedir:

“Çünkü zaten bu limiti kullanmıyorum tamamına kadar. İhtiyacım olduğunu da düşünmüyorum. Ya bu bana affedersiniz ama sahtekârlık olarak geliyor.

Ben sonuçta maaş almıyorum, sigortalı değilim, çalışmıyorum, bana 500 lira limit veriyor. Bir öğrenciye bu bile fazla. O yüzden arttırmayı da düşünmem.”

Akua’nın kredi kartı tanımlamaları ise:

“Gerektiğinde dost ama fazla üstüne düşerseniz kredi kartının, size düşman olabilir diyebilirim yani. Fazla yüklenirseniz ona, aslında dostken bir anda düşmana dönüşebilir, sizi yarı yolda bırakabilir. Başka ne diyebiliriz kredi kartına. Bir de yani daha derinlemesine düşünersek aslında bu alışveriş tutkusunu artıran bir şey diyebilirim yani. Hep diyoruz ya sistem böyle istiyor, sistem şöyle istiyor, biz iletişimciler olarak. Ama sistemin istediklerini aldırان bir şey aslında... Üçüncü olarak da ne diyeyim... yani benim için değil de mesela çoğu kişi için kredi kartı bir güç aslında. Yani ben öyle görmüyorum ama çoğu kişi parası olmasa bile kredi kartına güveniyor. Yani çok biliyorum arkadaşlarımdan kendi elinde para olmadan kredi kartıyla bir ay geçinip daha sonra onu kapatmaya çalışmalarını, yani kendi elindekini iki günde harcayıp nasıl olsa kredi kartım var diyor ama kredi kartını da sen ödüyorsun. Yani onlar için de kredi kartını bir güç olarak görüyorlar ama sanmıyorum bence öyle değil.”

şeklindedir.

Akua piyasanın kredi kartıyla döndüğü ancak insanların bu nedenle 3-4 ay içerisinde – borçlu- yaşadıkları görüşündedir. Öğrencilerin kredi kartı kullanmaları konusunda limitlere daha dikkat edilmesi gerektiğine vurgu yapar:

“Öğrencilerin de dediğim gibi bankalar eğer bu işi kısıtlarsa, yani öğrencinin aylık geliri bellidir; belli bir miktardan fazla olmaması lazım. Mesela kişinin eline 500 lira geçiyorsa, kredi kartı limiti 500 olmamalı bence. Zaten 500 geçen, onun içinde kirası var, yemeği var, her şeyi var, o 500’ü oraya mı aktaracak her ay, aktarmayacak. Daha az limitler koyulabilir ve bu sıkı bir şekilde denetlenebilir.”

Yorum: Akua ek kart çıkartıldığında ailesinin ödemesi ve ödedikleri harcamanın da nereden geldiğinin sorulması nedeniyle kendi adına bir kredi kartına başvurmuştur. Kredi kartına başvuru yaparken kendisine bir form verildiğini, o formdan limitini istediği gibi ayarlayabildiğini söylemiştir. Akua kendisiyle yapılan görüşmenin devamında öğrencilerin bir geliri olmadığı için kredi kartı limitinin dikkat edilmesi gereken bir nokta olduğunu vurgulamıştır.

Akua kredi kartıyla bir ürünün çok ihtiyaç olmamasına rağmen sadece insanların hoşuna gittiği için alınabildiğini söylemiştir. Bu anlamda kendisi de ürünü satın alırken rahat hissettiğini ancak yıllar içerisinde o paranın geri ödeneceğini göre göre, artık harcamalarını hesaplayarak alveriş yapmayı öğrendiğini belirtmiştir.

Akua ailesinin hem harcamaları konusunda hem de kredi kartı kullanımı konusunda sık sık kendisini uyardığını ve bu konuda yeterince eğitim verdiklerini ifade etmektedir. Henüz kendi geliri olmayan bir insanın yüksek harcamalar yaparak borçlanmasını mazur görmemektedir. O nedenle kredi kartı limitinin yükseltilebileceğine ilişkin elektronik mesajlar alsa da, kabul etmemektedir.

Akua'nın kredi kartı tanımlarında da değindiği üzere, kredi kartına fazla yüklenilmediği sürece dost olarak görmesine, kendisi sosyal ortamda kredi kartı sahipliğinin bireye kattığı olumlu yönleri bakarak karar verir. Bu anlamda kredi kartı öğrencinin sosyal ortamda parası olmasa bile kalabilmesinin bir aracıdır ancak kredi kartına fazla yüklenildiğinde bu kez de borçlardan dolayı çevresinden iyice kopmaya, ilişkilerinin bozulmasına neden olacak bir araç olarak yorumladığı görülmektedir.

20) İBF Sema

İletişim Bilimleri Fakültesi Basın Yayın Bölümü öğrencisi Sema 24 yaşındadır. Eskişehir'e Tunceli'den gelen Sema'nın üniversitede 5. yılıdır. Eskişehir'in kültürel olanaklarının çok fazla olduğunu ancak üniversiteye gelmeden önceki arkadaşlıkları kadar kuvvetli bağların kurulamadığını söylemiştir. Bölümünde yoklama ya da ağır dersler gibi sorunları olmadığından boş zamanlarının çok fazla olduğunu söylemiştir.

Eskişehir’de geçirdiği yıllar içerisinde kurulan alışveriş merkezlerine önceden ihtiyaç duyulmadığını, ancak kurulduktan sonra da alışkanlık halini aldığını belirtmiştir.

Sema’nın aylık geliri aile, burs ve son sınıfın son birkaç ayında başladığı kısmı zamanlı işle beraber 650 liradır. 1 adet 400 lira limitli olan kredi kartını 4 senedir kullanmaktadır. İlk geldiği sene ablasının kredi kartını kullandığını, ilk senenin ayakkabı, mont gibi masrafları çok olduğundan, bu ihtiyaçlarını böldürerek almanın daha kolay olduğunu belirtmiştir. Sema daha sonrasında birkaç bankanın öğrenci kartlarına başvurarak limitine ve şartlarına ilişkin bilgiler almıştır. Başvurusu için kefil istenmediğini belirtirken, bunun nedenini bursun sabit gelir olarak sayılmış olabileceği yorumunu yapmıştır.

Sema bir ihtiyacı olduğu zamanların yanı sıra, boş zamanlarında alışveriş merkezlerinde de alışveriş yapabildiğini ve bu sırada kredi kartının kendisine güven verdiğini söylemiştir:

“Cebimde param olmasa da kredi kartıyla böldürürüm diyorum, ay ay öderim diyorum, yapabilirim diyorum, ondan sonra alıyorum. Normalde kredi kartı olmadığı zaman 10 milyonluk bir şey alırsın ama kredi kartı olduğu zaman 50 milyonluk bir şey alabiliyorsun, 10, 10 öderim diyorsun. O güvenle yüksek meblağlarda şeyler alabiliyor insanlar. Şunu da alayım, şunu da alayım böldürecekmişim nasılsa diyorsun, öyle öyle alıyorsun.”.

Sema, kredi kartının cüzdanında olması her yerde artık kredi kartının geçmesi nedeniyle kendi parasıymış gibi harcama yapabildiğini söylemiştir. Bir ürünü çok ihtiyacı olsa da arkadaşından borç alıp satın almayacağını ancak kredi kartıyla ihtiyacı olmasa da alabildiğini ifade etmiştir. Kredi kartıyla yaptığı alışverişler esnasında kendisini borçlanıyormuş gibi hissetmediğini ancak ekstresi geldiğinde borçlu hissettiğini belirtmiştir.

Sema’ya göre nakit ödeme yerine kredi kartıyla ödeme yapmak kişiye daha rahat hissettirmektedir:

“Sonuçta sıcak parada daha böyle benim diyorsunuz ama kredi kartı böyle hani sanki ödemeyecekmişim gibi o an görmüyorsunuz o parayı,

vereceğiniz parayı görmediğiniz için, kredi kartıyla vermek daha şey geliyor; kendi paran değilmiş gibi o an vermediğin için rahat hissediyorsun ama ekstre gelince farklı oluyor tabi.”

Sema’nın ailesi kredi kartı kullanmamakta ancak Sema’yı bu anlamda limiti düşük olması şartıyla desteklemektedir. Sema da limitinin olmasının iyi bir şey olduğu yoksa daha fazla harcama yapacağı görüşündedir; “Limitim olmadığı için bazı şeyleri almıyorum ama limitim 300 değil de 500 olsaydı daha fazla... Zaten başvurduğum bankalar içerisinde daha fazla limit verenler oldu ama kabul etmedim çünkü daha zora sokacağına inanıyorum yani.”. Sema ailesinin maddi durumunu orta görmektedir. Sema bu nedenle kredi kartı harcamalarının arttığını düşünmektedir;

Sema: İhtiyacım olmayan bir şeyi kartla alabiliyorum ama nakit almazdım yani.

Araştırmacı: Neden öyle ki acaba?

Sema: Dediğim gibi sıcak para güzel. O parayı vermek istemiyorsun ama kredi kartıyla çok rahat oluyor yani.

Sema, kredi kartından harcama alışkanlığının kötü etkilendiğini “daha fazla tüketiyorum, daha fazla harcıyorum.” biçiminde ifade etmiştir. Çocukken de para biriktirme ihtiyacının olmadığını belirten Sema, ihtiyacı oldukça ailesinden alabildiğini söylemiştir.

Sema kredi kartı borcunun asgarilerini ya da biraz fazlasını yatırabilmektedir. Sıcak para kendisine daha çok güven verdiğinden dolayı kredi kartıyla harcama yapmayı tercih etmektedir. Sema ekstrelerini genellikle kontrol ettiğini ve gereksiz birçok harcama yapmış olduğunu düşündüğünü söylemiştir. Bu noktada gelecek ayın harcamalarının nasıl etkilendiği sorulduğunda; “Ekstre geldiğinde diyorum ki bu ay kadar borcum var hiçbir şey almamam gerekiyor ama ay 30 gün olduğu için, çoğu zaman dayanamayıp tekrardan alışveriş yapıyorum yani.”

Kredi kartlarına ilişkin bilinmesi gerekler konusunda Sema çok fazla ve karmaşık ayrıntı içeren bilginin olduğu düşüncesindedir. Ancak hesap kesim tarihini ve borçlarını

takip ettiğini söylemektedir. Borçlarının en azından asgarisini yatırdığı için, ödeyemezse ne tür işlemlere maruz kalacağını merak edip araştırma gereğini duymamıştır. Bankaların bilgilendirme konusundaki tutumuyla ilgili “Kartı daha çok satmaya yönelik olduğu için o kısımlarına girmiyorlar yani ödemezseniz şunu şunu yaparız demiyorlar.” açıklamasını yapmıştır.

Kredi kartını nasıl tanımlayabileceği sorulduğunda; daha fazla tüketime yönelten bir araç, kandırmaca ifadelerini kullanmıştır.

Öğrencilerin kredi kartı kullanmalarına yönelik olarak Sema, özellikle Eskişehir’de öğrencilerin tüketen bir nesne gibi görüldüğünü ve ona yönelik çalışmalar yapıldığını vurgulamıştır:

“Kredi kartına da öğrenci dışında birileri başvurduğu zaman bir sürü işlem yapılıyor ama öğrenci olduğu zaman, ben alırken mesela hiç zorlanmadım. Çünkü öğrenci diyorlar, daha fazla tüketir diyorlar. Ona ne kadar verirsek daha iyi diyorlar. Devletin verdiği burs da garanti oluyor onlar için. Tüketim kültürü özellikle Eskişehir’de özellikle öğrenciler açısından çok fazla. Öğrenci her dakikasını tüketiyor aslında. Okulda kantinde tüketiyoruz; yiyoruz içiyoruz. X yerde kıyafet olarak tüketiyoruz, sinemada tüketiyoruz. Kafeteryalarda her şekilde öğrencinin her anı aslında tüketim yani. Bu nedenle bankalar kredi kartı verirken çok düşünmüyorlar yani öğrenci zorlanır mı diye. Tabi belli limitleri var çalışanlara göre öğrencilerin daha az oluyor ama o şeyler de bu yüzden zaten. Kampüse de baktığımız zaman, her tarafta kredi kartı dağıtan bankalar oluyor yani. Bu öğrencilerin tüketim potansiyelinden kaynaklı yani. Bankalar sürekli vermek istiyor kredi kartını. Şu avantajımız var bu avantajımız var diye öğrenciyi tahrik ediyorlar yani.”

Yorum: Semanın ifadesinden kendisinin kredi kartı nedeniyle daha fazla alışveriş yapabildiği ya da yaptığı alışverişlerde daha pahalı bir ürünü tercih edebildiği anlaşılmaktadır. Bu anlamda aynı ürünleri nakit alması ya da bir arkadaşından borç alması gerekse satın almayacağını söylemesi önemlidir. Çünkü nakit parayı kendisinin gibi hissettiğini, kredi kartında para ödeme hissinden uzaklaştığını anlatmaktadır.

Sema da daha fazla harcamaya yönelebileceği düşüncesiyle kredi kartı limitinin önemine vurgu yapar. Yüksek limitli kredi kartı veren bankaların da olduğunu ancak kendisinin bilerek böyle bir kredi kartı tercih etmediğini söyler. Sema kredi kartı tanımlarında da kredi kartının tüketime yönlendiren bir araç olduğuna yer vermiştir.

Sema kredi kartı ekstresinden gereksiz şeyler satın almış olduğunu görerek bir dahaki ay için kendisini frenlemeye çalıştığını ancak çoğu zaman başarılı olamadığını ifade eder. Semanın aynı zamanda aylık dönem borcunun tamamını da kapatamadığı görülmektedir. Kredi kartına ilişkin yeterince bilgisinin olmadığını düşünen Sema'ya göre, öğrencinin tüketim potansiyeli göz önünde bulundurularak, kredi kartının sadece satışına odaklanılmakta, öğrenci daha fazla tüketmesi için tahrik edilmektedir.

21) İİBF Burak

İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, iktisat Bölümü öğrencisi Burak, 4 senedir üniversite eğitimi almaktadır. Eskişehir'e Konya'dan gelen Burak, 24 yaşındadır. Konya'da arkadaşlıklarının daha uzun süreli olduğunu ancak Eskişehir'de de o ortamı yakalayabildiğini söylemiştir. Burak'a göre Eskişehir'de genellikle arkadaşlar oturup içerek vakit geçirmektedir. Alışveriş yerlerinin ise yetersiz olduğunu bu nedenle alışveriş yapacağı zaman Ankara'ya gitmeyi tercih ettiğini belirtmiştir.

Burak'ın aylık geliri aile ve krediyle beraber 1000lira civarındadır. 3 tane kredi kartı olduğunu ancak 2 tanesini kullandığını söylemiştir. Bunların limiti ise 1000 lira, 600 lira ve 400 liradır. İki senedir kredi kartı olmasına rağmen, son bir senedir kredi kartı kullanmaya başlamıştır. Kredi kartlarını okulda yanına gelen kredi kartı tanıtan öğrencilerden almıştır. Kredi kartını alma hikayesi ise şöyledir:

Burak: Böyle geliyorlardı, form dolduruyoruz, alır mısınız, ister misiniz? diye.

Araştırmacı: Onlar size gelip sordular?

Burak: Evet. Ben başvurmadım yani öyle almak için, istemiyordum pek.

Araştırmacı: Ama gelince siz, araştırmaya da yardımcı olmak istediğiniz gibi kıramadınız mı? :)

Burak: En son geldiğinde de almak istemiyordum aslında da, hani o formu doldurmak istiyoruz işte, isterseniz almayın, telefona mesaj gelecek falan

dedi. İsterseniz hayır diye mesajla cevap veriyorsunuz dedi. Bana mesaj falan gelmedi, direk kredi kartı geldi. Hatta limiti de ben belirlemedim, 1000tl limit geldi yani.

Araştırmacı: Ciddi misiniz?

Burak: Aile falan, telefon numarası hiçbir şey almadı yani.

Araştırmacı: Anlattılar mı size, nedir ne değildir, formu doldururken?

Burak: Pek bir şey anlatmadı ya, sadece işte kota dolsun falan diye dolduruyormuş, sembolik falan dedi. Ama kart geldi ben de geri çevirmedim, kullanıyorum yani.

Burak daha önce kredi kartı kullanma ihtiyacı hissetmemesine rağmen geldikten sonra hoşuna giderek kullandığını ifade etmiştir. İkinci kredi kartında bir öncekinin limiti dolmuşken geldiği için kendisini rahatlattığını söylemiştir “Valla geldi işte, diğerinin limiti dolmuştu. O 1000tl lik gelince o rahatlattı yani. Daha da alışveriş yaptırıyor. :) Bir de eylülde başlayacağız ödemeye, o da cazip geldi. ... Eylülde başlayacak ödeme bir de artı 12 ay vade.”

Burak alışverişini bir ihtiyacı olduğunda değil arkadaşlarıyla gezerken yapmaktadır “Gezerken falan daha çok oluyor. Hiç almayacak durumdayken, birden alıveriyorsunuz. Normalde hadi alışveriş yapalım demiyorum.”. Arkadaşlarıyla beraberken ise kredi kartı olmadan önce parası olmadığına sosyal ortamdan uzak kalmayı tercih ettiğini ancak kredi kartının kendisini bu anlamda rahatlattığını belirtmiştir.

Burak’ın ailesi de kredi kartı kullanmaktadır. Ancak Burak ailesinin borcunu, harcamalarını takip etmediklerini, tamamen kendisinin hesaplarını idare ettiğini söylemektedir. “Hiç onlar bilmiyor benim kredi kartı şeyimi. Ne kadar harcadığımı ya da ne kadar borcum olduğunu. Ben kendim ödüyorum.”. Burak ailesinin durumunu iyi olarak görmektedir. Ailesi, Burak’ın kredi kartlarından iki tanesini bilmekte, son geleni ise henüz bilmemektedir.

Burak kredi kartı sayesinde daha çok giyim kuşam alabildiğini, daha çok gezebildiğini belirtmiştir. Ancak çocukluğundan beri de para biriktirmektedir. Şakayla karışık gerekirse kredi kartı borcunu kapatmak için para biriktirdiğini söylemiştir.

Burak kredi kartlarıyla ilgili yalnızca kampanyaları takip etmekte, değişen kanunlara ya da faiz oranlarına bakmamaktadır. Kredi kartının limitinin de yeterli olduğunu daha da fazla artmasını istemediğini eklemiştir. Kredi kartlarından yalnızca birinin hesap kesim tarihini bilmektedir. Eğer borcunu ödeyemezse kara deftere yazılacağını ve bir daha kredi çekemeyeceğini düşünmektedir.

Burak'ın kredi kartı tanımları ise “para, güvence ve uzun vade”dir. Kredi kartı kullanırken herkesin bilinçli olması gerektiğini, kendisinin bilinçli olmasına rağmen bazen kendini aşabildiğini belirtmiştir.

Yorum: Burak'ın kredi kartına başvurma süreci ve sonrasında yaşadıkları ilginçtir. Başvuru sürecinde kendisi gibi öğrenci arkadaşların, kredi kartı satış kotasını doldurabilmek için ısrar ederek, formu doldurduktan sonra istemiyorlarsa bankadan gelen telefonu onaylamayarak iptal edebileceklerini söylenmektedir. Böylece formu dolduran öğrencinin bilgisi alınmış, form doldurma sırasında bir bilgi verilmemiş ve sonrasında sorgusuz sualsiz 1000 lira limitli bir kredi kartı gönderilmiştir.

Burak'ın bu son verilen kredi kartından başka iki tane daha kredi kartı bulunmakta ve Burak bunların bir tanesinin limiti dolmuş olduğundan dolayı, kredi kartının kendisine iyi geldiğini söylemektedir. Parası olmasa borçlanmak yerine sosyal ortamdan uzaklaşmayı tercih edeceğini, ancak kredi kartı olduğu için böyle bir şeye gerek kalmadığını söylemektedir.

Burak, kredi kartı sayesinde bir ihtiyacı olmasa da beğendiği şeyleri de alabilmektedir. Ailesinin ise bu anlamda kendisini takip etmediğini, borçlarını ve harcamalarını kendisinin kontrol ettiğini söylemektedir. Ancak Burak'ın ifadesine göre kredi kartına ilişkin yeterince bilgisi olmadığını düşünmekle beraber kredi kartının kampanyaları dışında faiz oranlarını ya da hesap kesim tarihini bilmediği görülmektedir.

Görüşme süreciyle beraber Burak'ın kredi kartı tanımlarına bakıldığında, kredi kartını uzun vadeli nakit para olarak gördüğü ve kendini güvencede hissettiği anlaşılmaktadır.

22) İİBF Sufiney

Sufiney, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi İktisat ve Edebiyat Fakültesi Sosyoloji olmak üzeri çift anadal öğrencisidir. 25 yaşındaki Sufiney'in hazırlık ve bitirdiği Sosyoloji bölümü de dahil olmak üzere üniversitedeki 5. senesidir. Ailesi Ankara'da ikamet eden Sufiney, Eskişehir'i çok sevmesine rağmen sık sık Ankara'ya da gidip gelmektedir. Eskişehir'in büyük şehirden gelenlere göre yaşanılabilir hale gelmesinde uzun yıllardır şehrin geçirdiği değişimin de etkisinin olduğunu, daha fazla kapitalistleşse de alternatiflerin de yaşam alternatiflerinin de arttığını belirtmiştir. Kendisinin 2-3 samimi arkadaşı dışında bir sosyal ortamının olmadığını söyleyen Sufiney'e göre burada insanların sosyalleşmesi "İnsanlar benim gördüğüm kadarıyla barlar sokağında sosyalleşiyorlar, gece kulüplerinde, 222 de buranın sosyalleşme anlayışı öyle partilerde, yani benim gördüğüm kadarıyla öyle." biçiminde gerçekleşmektedir.

Sufiney, ailesinden gelen aylık 1000 küsur lira ile geçinmektedir. Tek bir kredi kartı kullanmaktadır ve kartın limiti 400 liradır. Kartı acil bir ihtiyacı olursa diye 4 sene önce babası çıkartmıştır. Sufiney yine de nakit kullanmayı tercih ettiğini ya da alışveriş için annesinin kredi kartını ödünç alarak kullandığını belirtmiştir. Kendi kredi kartını garanti olarak tuttuğunu söylemiştir.

Sufiney kredi kartıyla yaptığı alışverişlerden nasıl hissettiğini "Ben ne hissediyorum biliyor musun, ilk önce cebimden para çıkmıyor bedavaya almış gibi oluyor ayın sonunda öyle olmadığını anlıyorsun yani." biçiminde anlatmıştır. Taksitlendirmelerle de cebinden sadece o ürün için taksit miktarı kadar borçlandığını düşünmektedir. Bu nedenle bazen saçma sağan şeyler alabildiğini de söylemektedir. "Sizce kredi kartı bir ürüne olan ihtiyacı yoğunlaştıran bir şey midir?" sorusunda Sufiney "Tabî ki öyle, yani Türkiye borçlanarak yaşıyor zaten." cevabını vermiştir. Kredi kartı olmasaydı, bir ürün için borç almaktansa biriktirmeyi tercih edeceğini söylemiştir.

Sufiney'in ailesi de kredi kartı kullanmaktadır. Ekonomik durumlarını "orta halli Türk ailesi" olarak değerlendirir. Onların şu an bir kredi kartı borcunun olmadığını söyleyen Sufiney, durumu şöyle anlatmaktadır:

"Aslında şöyle bir durum gelişti bizde, bir ara cozmıştu özellikle babamın çok fazla kartı vardı. Onları kapatmak için kredi çektik ama daha sonra

kartların hepsini kapattırdık ve tek bir karta indirdik ve onun üzerinden özellikle annemin kartı üzerinden alışveriş yapmaya çalışıyoruz. Yani düzene girdi şu an sabit ödüyoruz diyebilirim.”

Sufiney o nedenle kendisinin de kredi kartını olabildiğince az kullanmaya çalıştığını belirtmiştir. Bu anlamda kredi kartı sayısının ve limitinin önemli olduğunu düşünmekte ve kendi limitini de yükselttirmemektedir. Kredi kartının harcamayı ve tüketimi kolaylaştırdığını söylemektedir.

Sufiney, çocukluğunda günlük harçlığın yanı sıra birçok kaynaktan harçlık aldığını ancak para biriktirme alışkanlığının olmadığını söylemiştir. Ekstrelerine baktığında bazen “almasaydım” dediği şeyler olsa da olabildiğince gereksiz alışveriş yapmamaya çalışmaktadır.

Aylık kredi kartı borcunun tamamını kapattığını söyleyen Sufiney, limitini 2-3 katına çıkarmak isteseler reddedeceğini, istemediğini belirtmiştir. Kredi kartıyla ilgili temel kanunları ve kendi kartına ait bilgileri bildiğini söylemiştir.

Kredi kartını tanımlaması istendiğinde Sufiney, “doğru kullanılmadığında insanı batırma aracı, doğru kullanıldığında kolaylık, bazı durumlarda -borçlanmadan dolayı-, herhalde aileyi dağıtma aracı da olabilir” ifadelerini kullanmıştır.

Öğrencilerin kredi kartı kullanımına ilişkin Sufiney şu yorumları getirmiştir:

Sufiney: Bizim hiçbir gelirimiz yok, öğrencilerin %95’nin herhalde doğru düzgün geliri yoktur yani. Yani bize hiç kefil, hiçbir şey olmadan kredi kartı çıkartıyorlar.

Araştırmacı: Hiçbir şey istemiyorlar mı?

Sufiney: Hiçbir şey istemiyorlar. İnsanlar gidip alıyorlar böyle. Ben almadım hiçbir zaman da. Kefil falan istemiyorlardı, veriyorlardı. İnsanlar sonun ne olacağını düşünmeden giriyorlar bu işe. ... Yani normalde belki gidemeyecek –bir kafeye- ona göre kendini programlayacak kredi kartı sayesinde belki sosyalleşme de biliyor. Kıyafetini değiştiriyor o da bir sosyalleşme aracı oluyor yani.

Yorum: Sufiney, ailesinin onayıyla acil bir ihtiyacı olursa diye kredi kartı çıkartmıştır. Alışveriş esnasında kredi kartını kullanırken cebinden para çıkmadığı için bedavaya bir ürün alıyormuş gibi ya da taksitlendirme yaptığında sadece taksit miktarı kadar borçlandığını hissettiğini belirtmiştir. Bu anlamda kredi kartının ihtiyaç hissini yoğunlaştıran bir etkisi olduğunu düşünmektedir. Kredi kartı Sufiney’e, doğru kullanıldığında bir kolaylık olarak gözükmektedir.

Sufiney’in ifadesinden, ailesinin bir ara kredi kartı sorunu yaşadığını ancak kredi kartı sayısını ve limiti düşünerek sonrasında bu sorunun üstesinden geldikleri anlaşılmaktadır. Bu anlamda Sufiney’in kredi kartı tanımlamasında da, kredi kartını doğru kullanılmadığında insanı batırma aracı ve aile dağıtma aracı olarak nitelendirdiği düşünülebilir.

Sufiney kredi kartı limitinin artırılmasını istememekte, hatta bankaların nasıl öğrencilere yüksek limitte çok sayıda kredi kartı verebildiğine şaşırılmaktadır. Öğrencilerin ise sosyal ortamda kendine bir yer edinmek ya da aynı ortamda kalabilmek için kredi kartına başvurduklarını düşünmektedir.

Sufiney’le görüşme yapıldıktan sonra yakınındaki arkadaşları, sorulan soruların hiçbirisine cevap veremeyecekleri düşüncesiyle görüşmeye katılmadıklarına şükrettiklerini söylemişleridir.

23) MMF Aytuğ

Mühendislik Mimarlık Fakültesi, İnşaat Mühendisliği bölümü öğrencisi Aytuğ, 23 yaşındadır. Eskişehirli olmakla beraber üniversitedeki 5. yılında Aytuğ, şehre ilişkin bakış açısının değişmediği, ancak yıllar geçtikçe kendisinin daha çok olgunlaştığı görüşündedir. Eskişehir’i zaten sevdiği için üniversiteye de burada devam etmek istemiştir:

“Zaten burayı bildiğim için burada kalmak istedim, Buranın rahat bir şehir olduğunu biliyor burayı zaten seviyordum. Burada ailevi problemlerimde yoktu, ailemde rahattı, o yüzden burada kalmak istedim. yine aynı ortam devam etti. Sadece lisedeki arkadaşlarımın yerine üniversitedeki arkadaşlar geldi. Bu şehre üniversite gözüyle bakmaya başladım.”

Aytuğ ailesiyle beraber yaşadığından bir 5000 lira limitli ek kart, bir de 500 liralık kendi kredi kartı olmak üzere 2 tane kredi kartı kullanmaktadır. Ek kartını yaklaşık 5 senedir, kendi kartını ise son bir senedir kullandığını belirten Aytuğ, ek kartı ailesi bir ihtiyacı olursa diye verdiğini, diğerini kampüsteki stantlardan ailesinden habersiz olması gereken alışveriş ihtiyaçları için çıkardığını söylemiştir: “Mesela araba kullanıyorum ve kaza yaptığımda tamirini kart ile yaptırıyorum ve ailemin haberi olmuyor.”

Aytuğ, kendi kredi kartını kullanmaya başladıktan sonra, hem kendisinin birçok soru sorduğunu hem de yaşayarak ne gibi sorunlar çıkabileceğini öğrendiğini anlatır:

“Bilgilendirmelerin yanı sıra ben çok soru sordum. Onlar da cevapladı. Detayları öğrendim. Genelde zaten öyledir. Çünkü bilirsiniz iyi yönleri anlatılır bu tür işlerde. İşin ince ayrıntılarını falan göz korkutucu şeyleri anlatmazlar. Onları sormanız lazım. Genelde stantlarda öyledir yani. Hiçbir zaman yıllık kart ücretiniz şu kadar, yok şu kadar ödeyeceksiniz, 3 ay sonra ödemezseniz mahkeme, şöyle böyle diye anlatmazlar. Sadece, limitimiz yüksek, her tarafta taksit yapabilirsiniz falan diye hep güzel yanlarını anlatıyorlar”

Aytuğ, alışveriş konusunda tutumlu olduğunu, nakit ya da kredi kartı ödemesini dengeleyerek kullanmaya çalıştığını belirtmiştir. Bu harcamalarında ailesinin ya da kendi kredi kartını kullanması durumu, ne alacağına göre değişmektedir. Uzun yıllardır kredi kartı kullandığı için bu dengeyi yakaladığına inanmaktadır:

“Kredi kartının yararı da zararı da var ama insanlar kullanmayı beceremiyor. Benim gibi insanlar için yararlı ama dikkatli olmak gerekiyor. Tehlikeli bir şey, tamam yararlı bir şey de ama işin ince bir ayarı var. O ayarı veremezseniz yarardan çok zararı olur. İnsanlar harcıyor harcıyor. Asgarisini yatırıyor. Devam ediyor borcu asgarisini yatırıyor. Ben hiçbir zaman asgarisini yatırmadım. Bitti borcum ondan sonra bir şey aldım. O ayarı veremezseniz bir ürüne olan ihtiyacı çoğaltır tabi. Misal 200 liralık bir şey alması lazımsa 50 lira koyar kenara, 4 ay sonunda alabilir ama kart olunca pat diye alabiliyor yani.”

Aytuğ kredi kartıyla yapılan harcamayla, nakit yapılan bir harcama arasında, nakitte

yapılan ödemenin hissedildiğini, kredi kartında böyle bir hissiyatın olmadığını ifade etmiştir:

“Tabii canlı sıcak parayı görünce bana oluyor mesela, bir kartla alınca he aldım diyorum, sıcak para verince insanın içi cız ediyor yani. O ürünün pahalı olup olmadığını anlıyorsunuz o zaman. Kredi kartı ile aldığınız zaman ürün pahalı veya ucuz gelmiyor size hiçbir şekilde ama canlı, sıcak, nakit parayla aldığınız zaman, bence hani daha sağlıklı bir şekilde. O zaman ürünün pahalı gelip gelmediğini anlayabiliyorsunuz.”

Aytuğ bu konuda kredi kartlarını da canlı para gibi düşündüğünü ve her iki kartının borcunu da kendi yatırdığı için bir kota koyarak onun dışına çıkmadığını belirtmiştir.

Aytuğ ailesinin de kredi kartı kullandığını, ailede hiç sorun yaşayan biri olmadığı için kendisine kart kullanmanın iyi öğretildiğini düşünmektedir. Aytuğ ailesinin ekonomik koşullarını iyi olarak gördüğünü ve parayı henüz kendisi değil ailesi kazandığından dolayı ne kadar imkan verilirse onun dışına çıkmayacağını anlatmıştır.

Aytuğ ailesinin ekstrelerini kontrol ettiğinden emin olduğu için kendine bir kredi kartı çıkarttığını ifade etmiştir:

Araştırmacı: Aileniz ekstrelerinizi kontrol eder mi?

Aytuğ: Tabii. diğer kartı o yüzden çıkarttım. Çok detay bakmazlar ama. Bakarlar. Şimdiye kadar hiç tepki almadım. Ama biraz da tabii takip ederler nereye gittim ne yaptım.

Araştırmacı: Destekliyorlar mı kredi kartı kullanmanızı.

Aytuğ: Destekliyorlar ki verdiler. Orada bir sorun yok. Ben onların güvenini sarsmadım hiç.

Aytuğ üniversiteye gelene kadar günlük harçlık aldığını ve bu yaşına kadar, üründen vazgeçme pahasına, hiç para biriktirmediğini belirtmiştir. Bazı ürünleri kredi kartıyla aldıktan sonra gereksiz aldığını düşündüğü zamanlar da olmuştur “Ay sonunun gelemediği oldu. Niye aldım diye pişmanlığım oldu.”

Aytuğ, kendi kartının limitini hiç doldurmadığını, borcunun tamamını kapamadan yeni harcama yapmadığını anlatmıştır. Kredi kartına ilişkin kendi üzerine düşen, bilmesi gerekenleri bildiğini söylemiştir.

Aytuğ'un kredi kartına ilişkin tanımları sorulduğunda, "İyi, tehlikeli, kurnaz/çakal, Neden böyle diyorum? Çünkü harcamanızı ya yani size harcamaya fark ettirmiyor cebinizden para çıkmadığı için ve o yüzden daha çok, daha çok harcıyorsunuz o yüzden kurnaz." ifadelerini kullanmıştır.

Aytuğ öğrencilere madem kart veriliyorsa, bankaların da daha toleranslı olması gerektiğini söylemiştir:

Aytuğ: Ödeme günlerinde, faizlerde, şunlarda bunlarda normal çalışanlarla göre aynı sınıfa koymamalılar. Her öğrenciye de kart vermemeliler. Çünkü öğrenci maddi gelirini değişik gösterebiliyor. Araştırmalılar. Herkese veriliyor ama herkes ödeyemiyor. Maddi geliri limitinden az olan insanlar var. 200 lira geliri var mesela ama 500 lira limit veriyorlar. ... Müşteri müşteridir onlara göre banka parasını her zaman alır. Bankayı kazıklayabileni görmedim. Şuradan 10 dakikada kart alınabiliyor. Özellikle öğrencilere çok kolay kart veriyorlar. Bu biraz daha araştırılmalı, zorlaştırılmalı derim ben.

Araştırmacı: Öğrencileri hedef almalarının bir sebebi var mı sizce.

Aytuğ: Daha bilinçsiz harcıyorlar, harcamak zorunda oluyorlar.

Yorum: Aytuğ ailesinin ek kartını kullanmasına karşın, bazen onların takip etmesini istemediği harcamalar olması nedeniyle kampüsteki stantlardan kendi adına bir kredi kartı daha çıkartmıştır. O nedenle kendisine yardımcı olan yönüne işaret ederek kredi kartını iyi şeklinde nitelendirir. Başvuru esnasında stantlarda kredi kartlarının yalnızca iyi yönlerinin anlatıldığını ancak kendisinin ısrarla ihtiyacı olduğunu düşündüğü bilgileri sorduğunu ifade eder.

Aytuğ'a göre kredi kartının avantajlı olabilmesi için kullanmayı bilmek; dönem borcunun tamamını yatırmak, ödeyebileceği harcamalar yapmak, bir borcu bitmeden yeniden borçlanmamak gerekmektedir. Yine de Aytuğ da zaman zaman gereksiz harcamalar yaptığını düşünmekte, bazen borcunun tamamını kapatabilmek için kendini sıkışmış hissedebilmektedir.

Aytuğ da kredi kartıyla yapılan ödemenin, nakit ödemede olduğu kadar harcamayı hissettirmedeğini; nakit verirken bir ürünün kişiye pahalı gelip gelmediğini anlayabildiğini ancak kredi kartının bu hissiyattan uzaklaştırdığını ifade etmektedir. Bu anlamda kredi kartını *tehlikeli, kurnaz/çakal* olarak nitelendirmiştir.

Aytuğ diğer öğrencilerin kredi kartı kullanımında, eğer öğrenciler olamıyorsa bile bankaların daha tedbirli ve anlayışlı davranmaları gerektiğini savunur.

24) MMF Merve

Mühendislik Mimarlık Fakültesi, Malzeme Bilimi ve Mühendisliği bölümü öğrencisi Merve, 23 yaşındadır. Üniversitede 5. yılı olduğunu söyleyen Merve, Eskişehir’e İstanbul’dan gelmiştir. İstanbul’a nazaran arkadaşlarla görüşmenin bir yere ulaşmanın daha rahat olduğuna vurgu yapar: “İstanbul’da deniz var falan diyorlar ama burası da rahat, küçük, ulaşım kolay her yere. Ben çok sevdim Eskişehir’i. Zaten ben bilinçli olarak geldim.”

Merve’nin aylık geliri, aile desteğinden gelen 1000 liradır. Üniversiteye geldiğinden beri 500 lira limitli bir ek kart kullandığını ve bu kartın ödemelerini ailesinin yaptığını söylemektedir. Merve kredi kartından ziyade nakit parayı garanti gibi hissettiğini, o nedenle nakdi azaldığı zaman kredi kartına başvurduğunu belirtmiştir.

Cüzdanında kredi kartı taşımanın nasıl bir his olduğuyla ilgili Merve; “Aslında o konuda güzel. Nakit olmadığında kullanabiliyorum, Alışverişte bile kullanabiliyorum. hatta bazen nakdimi harcamayayım diye kullanıyorum.” açıklamasını yapmıştır.

Alışverişleri için İstanbul’u tercih ettiğini belirten Merve, Eskişehir’de de canı sıkkın olduğunda alışveriş merkezlerine gidip bir şeyler alabildiğini söylemiştir. Bu alışverişlerde kredi kartı ya da nakitle satın almanın kendisi için bir şeyi değiştirmedeğini söylemiştir. Merve bir ürünü parası var diye değil de yalnızca beğendiye satın aldığını ifade etmiştir. Merve’ye “Nakit paranız ya da kredi kartınız olmasaydı aynı ürün-beğendiğini söylediği- için para biriktirir ya da borç alır mıydınız?” diye sorulduğunda;

Merve: Ben hiç para biriktirmedim. Benim biriktirme gibi bir olayım olmadı kredi kartıyla alabildiğim için.

Araştırmacı: Peki yine kredi kartınız ve nakit paranız olmasa, yanınızdaki bir arkadaşınızdan borç alayım der misiniz?

Merve: Yok hayır. Sonraya bırakırım.

cevabını vermiştir.

Merve ailesinin de kredi kartı kullandığını ve bir borç sorunu yaşamadıklarını söylemiştir. Onların ekonomik durumunu “orta üstü” olarak görmektedir. Bu koşulları Merve; “Genel öğrencilerin maddi sorunlarını ben yaşamıyorum. Öğrenci parasızlığını ben hiç yaşamadım. Param bittiğinde ararım babamı, olur Merve der gönderir. Ben de bu durumu suistimal etmiyorum.” biçiminde ifade etmektedir.

Merve ekstrelerin ailesine gittiğini ancak ailesinin hiç bu konuyu açmadığı için kontrol ettiklerini düşünmediğini belirtmiştir. Kredi kartıyla pahalı bir şey alacağına önceden ailesine haber verdiğini ve onay aldıktan sonra harcama yaptığını belirtmiştir.

Kredi kartının harcama alışkanlığını nasıl etkilediği konusunda Merve; “Harcıyorum ya, ben mesela düşünmeden harcıyorum diğer insanlara nazaran yani. Hani beğendiğiniz bir şey olur bugün param yok bunu almayayım derdiniz ama ben genelde alıyorum yani, alabiliyorum. Bunu da kredi kartı sağlıyor.” yorumunu yapmıştır.

Merve, çocukluğundan beri parası bittikçe ailesinden istediğini ve kendisi söylemesine rağmen, aylık/haftalık para alamadığını söylemiştir:

Araştırmacı: Çocukluğunuzda nasıl harçlık alırdınız?

Merve: Benim hiç haftalık, aylık şu an bile yok yani. Babama ısrarla beni buna alıştırmam desem de ‘paran bitince ben öderim’ şeklinde. O yüzden de öyleydi hani. ‘Paranız var mı?’ diye sorardı ‘yok’ derdik ya da babamdan veya annemden para isterdik. Aylık haftalık yok yani.

Araştırmacı: O zaman para biriktirme alışkanlığınız var mıydı?

Merve: Yok, benim o konuda, bir ara, ortaokulda biriktirmiştım biraz, kumbaram vardı ama bilinçlenince yani lisede falan da para biriktirmedim

bir daha

Araştırmacı: Bilinçlenince biriktirmekten mi vazgeçtiniz?

Merve: O rahatlıkla alakalı oldu sanırım.

Merve kredi kartını ailesinin ödemesi nedeniyle, kredi kartıyla alışveriş yaptığında nakdi cebinde kaldığından, hiç ödeme yapmamış gibi hissettiğini ifade etmiştir. Bazen gereksiz alışveriş yaptığını da düşündüğünü, satın aldığı andan eve gelinceye kadar geçen sürede bile ürüne karşı fikrinin değişebildiğini, “keşke bu kadar para vermeseydim” diyebildiğini söylemiştir. Bu nedenle alışverişlerini daha düşünerek yapmaya çalıştığını belirtmiştir.

Merve’nin ekstreleri ailesine gitmekte ve ne kadar harcama yapmış olduğunu hiç görmemektedir. Kredi kartıyla ilgili, hesap kesim tarihi dahil hiçbir bilgisi olmadığını ancak ödemeyi kendisi yapsaydı hepsini biliyor olacağını söylemiştir.

Kredi kartıyla ilgili kendi tanımını yapması istediğinde;

Merve: Rahatlatıcı, kolay ama tehlikeli. Sonradan bayağı sorun olabilir yani. İlk başta hani para çıkmamış gibi oluyor, sonra ödemen gerekiyor. Sonra da ödeyemeyince sorun olabilir. Ben şahsen kendim ödesem kredi kartı bile almayabilirdim. Erkek arkadaşım da kullanıyor o bayağı programlı ama ödeyemeyen hatta batan bile arkadaşlarım var.

Araştırmacı: Siz onları gördüğünüz zaman nasıl hissediyorsunuz?

Merve: Ben öncelikle şanslı hissediyorum ama onların da çok yanlış yaptığını düşünüyorum. Ben onların yerinde olsam böyle bir şeye girişmezdim. Ödeyebileceklerini düşünüyorlar ve hemen tüketiyorlar ve sonra ödeyemiyorlar. Öğrencileri rahatlatabilecek bir şey ama çok bilinçli olunmalı. Yani borç alıyorlar ödemedi başka borç alıyorlar falan derken iyice batık oluyorlar

Yorum: Merve ailesinin ek kredi kartını kullanmaktadır. Ancak ekstreleri ailesine gittiği ve ödemeleri de ailesi tarafından yapıldığı için, kredi kartı kullanımına ya da kendi kredi kartına ait hiçbir bilgisi olmadığını söylemiştir. Merve nakdi cebinde kaldığı

için, bu durumun kendisini harcama yaptığı hissiyatından uzaklaştırdığını ifade etmektedir.

Merve hiç para biriktirmediğini, parası bittikçe harçlık aldığı söylemiştir. Ancak ailesine ısrarla kendisini bu konuda eğitmelerini söylemekte, bu talebin bir türlü gerçekleşmediğini belirtmektedir.

Kredi kartı konusunda Merve, diğer öğrenciler gibi kredi kartını kendi ödemek zorunda kalsaydı, hiç kredi kartı edinmeyeceğini ifade etmesi önemlidir. Çünkü özellikle kredi kartının yapılan harcamayı hissettirmemesinde ve sonradan ödenemeyecek bir borç çıkabileceğini düşünmektedir. Bu anlamda diğer öğrencilerin cesaretle kredi kartı kullanabilmelerine şaşırır.

Merve'nin, istediğini alabilmesi nedeniyle rahat ve kolaylık olarak, harcamalarını fark edemeyip ödeyemeyen insanları düşünerek de tehlikeli ifadeleriyle kredi kartını tanımladığını görölmektedir. Bakıldığı zaman kendisinin de ifade ettiğini üzere Merve'nin, kredi kartıyla, harcama yapma gerçekliğinden uzaklaştığını ve istediğini ürüne -hemen sonrasında çok da istemediğini/ihtiyacı olmadığını fark edebilmesine karşın- hemen ulaşmasını sağlayan bir araç olarak algıladığını söylemek mümkündür.

25) SHYO Tuğçe

Sivil Havacılık Yüksekokulu, Kabin Hizmetleri 1. sınıf öğrencisi Tuğçe, 19 yaşındadır. Eskişehir'e Aydın'dan gelen Tuğçe'ye göre Eskişehir küçük İstanbul gibi her şeyin kolaylıkla bulunabildiğini, ortam ve yaşam açısından rahat bir yerdir. Arkadaşlık tarafından bakıldığında ise Tuğçe Aydın'daki arkadaşlıklarını tercih ettiğini buradakileri yakın ve samimi bulmadığını söylemiştir. Arkadaşlarıyla beraber yiyip içerek vakit geçirdiğini ifade etmiştir.

Tuğçe'nin aylık geliri aile desteği ve olduğu zamanlar kısmi zamanlı işle beraber 500 lira civarındadır. Ablasıyla yaşadıklarından, iki senedir ortak kullandıkları bir tane 300 lira limitli kredi kartı bulunmaktadır. Kredi kartını neden aldıklarını ve nasıl hissettiğini şöyle anlatmıştır:

Tuğçe: Öğrenci kartı; hani, üniversiteye başlarken öğrenci kartını kullandım. Hani daha çok şey için; bir şey aldığımda, pahalı bir şey aldığımda taksite böldürmek için, rahat ödeyebilmek için. Birden elimden para çıksın istemediğim için. Taksit olanakları.

Araştırmacı: Sonra nasıl hissettiniz geldiği zaman.

Tuğçe: Geldiği zaman zorlandık tabi, çünkü bazen sadece asgarisini ödüyoruz. İki üç ay geçiyor, daha sonra ödeyebiliyoruz.

Tuğçe alışverişe genellikle ihtiyacı olduğunda çıktığını, normalde fazladan denilebilecek sadece yiyecek aldığını söylemektedir. Alışverişlerinde kredi kartının nasıl hissettirdiğiyle ilgili;

“Yani ister istemez yanında nakit paran olmayınca bile, kredi kartının limitinin olduğunu düşününce insan rahat alışveriş yapıyor en azından. Kartım var çekirim, taksite böldürürüm, nasılsa eninde sonunda ödeyeceğim ben onu diye düşünüyorsun. Öyle bir rahatlık oluyor yani.”

açıklamalarını yapmıştır.

Alışveriş dışında da cüzdanında kredi kartı olduğunda Tuğçe “bayağı bir güvende” hissettiğini söylemiştir: “Neden? Çünkü, aynen önce de bahsettiğim gibi; En azından hani bir şey gördüğünde çok beğendiğin bir şey olur. Planlamam ama çok beğendiğim bir şey olur. O benim için ekstra bir şey olur ama o an alırım yani”.

Tuğçe’ye aynı ürün için para biriktirmesi gerekse yine de almak isteyip istemeyeceği sorulduğunda, Eskişehir’de öğrenciler yaklaşık olarak aynı şeyleri beğendiğinden, ürünün hemen tükendiğini, herkesin kartına güvendiğini ifade etmiştir:

Araştırmacı: Peki, mesela bir ürün beğendiniz. Kredi kartım var diye alıyorum diyorsunuz. Aynı ürünü para biriktirip almak için de bir şey yapar mısınız?

Tuğçe: İşte onun için de, öyle bir şeyi daha önce denedim, ürünün kalmadığını görünce bir daha öyle bir şey yapmamaya kara verdim.

Araştırmacı: Ürün kalmıyor o sırada.

Tuğçe: Evet. Ürün kalmıyor.

Araştırmacı: Ürün neden kalmıyor?

Tuğçe: Ürün?, Çünkü burası öğrenci şehri, genelde öğrencilerin beğendiği şeyler belli oluyor yani, aldığı şeyler falan. Herkes alıyor bunu, burada genelde fiyat hiç önemli değil 200 milyonluk (200TL) bir ayakkabı da 5 günde bitebiliyor yani, Bir haftada bitebiliyor yani.

Araştırmacı: Gerçekten? Neden öyle?

Tuğçe: Gerçekten. Neden öyle, çünkü; Bence herkes kredi kartına güveniyor veya maddi durumu iyi olanlar o an hemen onu alıyor beğeniyor. Ama mesela Aydın’da olsaydı böyle olmazdı. Eskişehir’de böyle oluyor yani. Çünkü Aydın Eskişehir farkı. Burada bizim alışveriş yaptığımız mekanlar belli yani. Ya Espark’tır yada Doktorlar’dır. Orada da hep öğrenciler alışveriş yapar. Genelde öğrenciler ya karta güvenir, yada parasına güvenir, direkt alırlar. Ya mesela, anneleri, babaları olsa yanında, hani “biraz daha bekle, daha güzelini beğenirsin” falan benim annem öyle der ama ben ilk gördüğüm beğendiğim şeyi alırım. Genelde herkesin böyle olduğunu düşünüyorum.

Tuğçe aynı ürün için borçlanmak yerine ailesine söylemeyi tercih edebileceğini, kredi kartıyla borçlandığında kendini mahcup hissetmediğini ifade belirtmiştir:

Araştırmacı: Peki yanınızda para olmasa, kart da olmasa, aynı ürünü bir borç alayım bir şekilde birinden alayım der misiniz?

Tuğçe: Borç düşünmem pek. O parayı ya annemden isterim, anlatırım böyle böyle, ya arkadaşımın kredi kartını kullanırım, ya da annemden nakit para ile halletmeye çalışırım.

Araştırmacı: Peki kredi kartı ile harcama yaptığınızda borç alıyormuş gibi hissetmiyor musunuz acaba?

Tuğçe: Hissediyorum ama en azından birinden borç aldığım gibi rahatsız olmuyorum o kadar. Benim elimde oluyor, o kart benim borcum, bankaya borcum. Bir arkadaşıma borcum olunca daha çok rahatsız oluyorum. Mahcup hissederim kendimi. Bir de zamanında veremeyeceğimi düşünerekten daha bir mahcup hissediyorsun. Rahatsız hissediyorsun. O yüzden kredi kartına daha çok talim ediyorum yani.

Tuğçe yine de kredi kartının, bir ürünü illa almasına neden olan bir şey olarak değil, bir yardımcı olarak gördüğünü söylemiştir. Taksitlendirme konusunda da ne kadar ödediğinin farkında olduğunu ancak kredi kartının kendisini rahatlattığını ifade etmiştir. Bir ürüne nakit verilen toplam parayla başka neler yapılabileceğini düşündüğünde, kredi kartının ne kadar rahat olduğunu belirtmektedir.

Tuğçe kredi kartıyla ödeme yaparken yalnızca mutlu olduğunu, ödemelerini ekstresi gelene kadar düşünmediğini söylemiştir: “O an da bir şey hissetmiyorum mutlu oluyorum. Ödeme kısmını ödeme günü geldiği zaman düşünüyorum, ekstreler geldiğinde düşünüyorum daha çok. O zaman yollar arıyorum. Elimdeki para varsa o şekilde ya da ailemden isteyerek ödüyorum.”

Tuğçe ailesinin kredi kartından haberdar olduğunu, önceden ekstreleri ailesinin evine giderken kontrol edildiğinden, ekstrelerin e-posta adresine gönderilmesini istediklerini anlatmıştır. Bu durumda bir borç sorunu yaşarlarsa ailesinin desteğiyle ilgili; “Zor durumda kalınca; genelde kendi sorumluluğumuz, verdikleri belli para da, verdikleri belli bir harçlık ve onun içinde ödememizi isterler ama zor durumda kalırsak mutlaka yardım ederler.” yorumunu yapmıştır.

Tuğçe’nin ailesi de kredi kartı kullanmaktadır. Tuğçe, bir borç sorunu yaşadktan sonra ailesinin kredi kartı kullanma konusunda çok dikkatli olmaya başladığını ve bu nedenle bankalardan hep limit arttırma teklifleri gelmesine karşın, onların kabul etmediğini anlatır. Kendisi de onları örnek almaya çalıştığından, diğer arkadaşlarına kıyasla kendisinin daha kontrollü olduğunu düşünmektedir:

Tuğçe: Onların kontrollü olması benimde ufkumu açıyor açıkçası. Onları örnek alıyorum. O yüzden ben de kontrollü harcamaya çalışıyorum ama genelde biz öğrenciler pek beceremesek de bir nevi, hani etrafta gördüğüm arkadaşlarımdan bir kademe daha şeyli olduğumu düşünürüm. Kontrollü olduğumu düşünürüm.

Araştırmacı: Etrafınızda kötü olanlar var mı? Durumu kötü olanlar.

Tuğçe: 5 ay boyunca hiç ödemeyip 5 yıl boyunca kredi kartı alamama cezası alanlar var.

Araştırmacı: Bu sizi nasıl etkiliyor.

Tuğçe: Açıkçası bir yolunu bul yeme içme öde diye düşünüyorum ben öyle söylüyorum yani. En azından beş yıl kredi kartı alamamaktansa, bir ay sıkış daha iyi. İleriki yıllarda illa kredi kartı ihtiyacın olacak çünkü.

Tuğçe okula giderken günlük harçlık aldığını ve para biriktirmeye çalıştığını anlatırken, para biriktirip bir şey alabildiğinde, ayrı bir zevk aldığından bahseder:

Tuğçe: Kendim aldığımda kendim para biriktirdiğimde daha çok öz güven böyle, duygusu oluşuyor kendi harçlıklarınla almak. O yüzden ortaokuldan sonra böyle küçük meblağlarda para biriktirip istediğim bir şeyi almaya başlamışım.

Araştırmacı: Şimdi var mı öyle bir tutumunuz?

Tuğçe: Lisede daha çok vardı ama üniversite bulduğum parayı yiyorsun yani ihtiyacın var, mümkün değil para biriktirmek, kesinlikle mümkün olmuyor. Ama şöyle oluyor. Mesela kısmi zamanlarda kafeye gidiyorum günlük 15 lira gibi küçük meblağlarda para kazanıyorum. Mesela onun on lirasını bir kenara atıyorum, beş lirası gün içinde dışarıda harcadığım yemek falan olarak gidiyor. On lirasını bir kenara atıyorum. Mesela yaz geldi diyorum, hani kıyafet alışverişi falan yapayım onla da kredi kartı borcunu öderim diye düşünüyorum. Küçük küçük meblağlar kenara atmaya çalışıyorum onu da tam böyle sıkıştığında ihtiyacım olduğunda harcıyorum yani öyle küçük küçük.

Tuğçe bu şekilde nakit ayırmaya çalıştığı için, özellikle kıyafet alırken “Gitti param falan diye düşünüyorum. Of ya gitti param hiç bir şeyim kalmadı falan diye düşünüyorum. Elimde 100 lira vardı hiç bir şey kalmadı” diye düşündüğünü ifade etmiştir.

Tuğçe elinde hem nakit hem de kredi kartı varsa kredi kartıyla harcama yapmayı tercih ettiğini belirtmiştir. Ödeme günlerinde “Aksattığımız ya da sadece asgarisini ödediğimiz oluyor. Elimizde sadece yemek için ayırdığımız, ekstrasdan ayırdığımız bir paramız yoksa, hani zor durumda kalmamak için sadece asgarisini ödüyoruz bir daha ki aylarda telafi ediyoruz onu.” biçimde planlama yaptıklarını belirtmiştir. Çok fazla harcama yapmadıkları aylarda dışarıda yemek yiyerek kendilerini şımarttıklarını söylemiştir.

Tuğçe limiti 2-3 katına çıksa, limitleri yettiğince harcama yapacaklarını düşünmektedir. Kredi kartlarıyla ilgili bilgisi konusunda, sadece ödeme yapacakları günü ve aşağı yukarı faizini bildiğini söylemiştir. Tuğçe kredi kartını nasıl tanımladığına ilişkin; “O an hayat kurtaran, taksitlere böldürdüğümüz için yük hafifleten, güven veren.” ifadeleriyle açıklama yapmıştır.

Tuğçe, öğrencilerin kredi kartı kullanmasıyla ilgili ne düşündüğünü bir örnek üzerinden anlatmıştır:

Tuğçe: Açıkçası bir kere kredi kartına ihtiyacım olmuştu. Dediğim gibi, sorduğunuz gibi, kredi kartımın limiti dolmuştu. Elimde nakitim yoktu, o an görüp de biteceğini düşündüğüm bir şey vardı. Fiyatı da 120 TL falandı.

Araştırmacı: Neydi özel değilse.

Tuğçe: Eşofman takımı. İhtiyacım vardı o anda gördüm uygundu da ayrıca benim için, onu almak istedim, etrafımdaki arkadaşlarıma sordum önce. Kredi kartı limiti olan var mı ? Ben sana her ay işte taksite böldürüp o fiyatı her ay tıkr tıkr ödeyeceğim diye sordum. Etrafım da kimsenin limitinin olmadığını öğrendim. Hiç kimsenin ama, yaklaşık 20 kişiye sordum. 4-5 inin kartı yoksa geriye kalanının da limiti doludur. yani bir çoğunun ödeyemediğini gördüm, benim de arada bir aksattığım gibi. Ya ödemekte zorlanıyorlar ve bir çoğu da şey yani, harcarken daha sonra para ödemeyecek gibi o rahatlıkta harcıyorlar. Bilmiyorum bütün öğrenciler herhalde aynı durumdadır benim söylediğim gibi genelde. Diğer faturalarda da oluyor doğal gaz faturasında oluyor elektrik faturasında oluyor. Telefon faturasında oluyor yani genelde oluyor.

Araştırmacı: Birazcık bu öğrencinin gelir gider ayarında bir sorun mu var sizce ?

Tuğçe: Bence öğrencinin, daha hayata ilk adım attığı bölüm olduğu için öğrencilik, sorumlulukları yeni aldıkları için bir rahatlık var üzerlerinde, hepsinde, ben de çok rahat bir insanım. Rahatlıktan dolayı, harcamasını bilmeyen, işte faturayı geciktiren, ödemeye parası olsa bile üşenen bir gençlik olduğu için pek düzenli ödeyen olduğu pek sanmıyorum.

Yorum: Tuğçe üniversitedeki ilk yılında ablasıyla ortak bir kredi kartı kullanmakta ancak onun da ödemelerini kapatmakta zorlanmaktadır. Kredi kartını özellikle taksit imkanından dolayı aldıklarını söyler. Aynı ürünü nakit aldıklarında ellerinden toplu para çıktığı için parasının biterek hiçbir şeyinin kalmadığını hissettiğini, o anlamda kredi kartının kendisini parası varmış gibi güvende hissettirdiğini söylemektedir.

Tuğçe ayrıca, bir ürünü alabilmek için para biriktirmeye kalktığında, tüm öğrenciler aynı şeylerden hoşlandığından Eskişehir’de ürünün kesinlikle bittiğini belirtmektedir. Öğrenciler parası varsa parasına, yoksa kredi kartına güvenerek mutlaka o ürünü almaktadır. Tuğçe ailesinin yanında öğrencilerin başka ürünlere de bakmak için bekleyebildiğini ancak Eskişehir’de onları beklemeye yönelten ailevi bir güç olmadığı için, herkesin birden ihtiyacı olsun olmasın beğenilen bir ürünü satın almaya yönelebildiğini söylemektedir.

Aynı ürün için bir arkadaşından borç almaktansa Tuğçe, kredi kartına borçlanmayı ya da ailesine durumu anlatmayı tercih edeceğini belirtmektedir. Bir arkadaşından borç almanın psikolojik olarak kendisini mahcup hissettirdiğini o nedenle bu yönteme başvurmaktansa kredi kartını tercih edeceğini ifade etmektedir.

Tuğçe alışveriş yaparken borçlandığını bilse de, ürünü aldığı için mutlu olduğunu, ödemesini ekstresi geldiğinden düşündüğünü söylemektedir. Bazen asgarisini yatırıp borcunu kapatamasa da, kendisini hiç ödemeyen arkadaşlarıyla kıyaslamakta ve daha bilinçli olarak görmektedir. Kredi kartı limitinin arttırılmasına yönelik teklifleri olumsuz yanıtlamasını da bu bilinçli olma durumuna bağlar.

Tuğçe, nakit parayla, özellikle de biriktirdiği parayla harcama yaparken duyduğu hazzı anlatır. Öte yandan nakit parasıyla pahalı bir ürün aldığı da ürünün maddi değerini daha çok hissettiğine vurgu yapar. Tuğçe’nin hayata ilk adım olarak gördüğü üniversite yaşamında, maddi gerçeklik algısının kredi kartından oldukça etkilendiğini görülmektedir. Tuğçe kredi kartına, hayatını kurtarma, yükünü hafifletme gibi özellikler atfederek, kredi kartıyla kendini güvende hissetmektedir.

26) SHYO Utkucan

Sivil Havacılık Yüksekokulu, Pilotaj bölümü öğrencisi Utkucan 23 yaşındadır. Üniversiteye ilk olarak başka şehirde başlayan Utkucan'ın Anadolu Üniversitesi'ndeki 3. yılıdır. Ankara'dan Eskişehir'e gelen Utkucan, Eskişehir'de ulaşım olanaklarının çok daha kolay olması ve yaşam biçimleri açısından “küçük İstanbul'a” benzemektedir:

“Barlar sokağının çok kalabalıklaşması ve bütün barların bir yere toplanmış olması, insanların eğlence kültürü, eğlenceden keyif, zevk aldıkları şey olarak hoşlandıkları olarak... Eskişehir de pek besleyici bir şey yok. Sanata dair, ona yönlendirecek falan besleyecek bir şey yok. Daha çok tüketime yönlendirecek her şey. Es park gibi kocaman saçma sapan bir alışveriş merkezi var, şehrin ortasında ve çok çirkin bir biçimde. Yani insanlar sürekli tüketime yönlendiriliyor.”

Utkucan arkadaşlarıyla alışverişe gitmekten ziyade birlikte bara gittiklerini ya da doğaya çıkmayı, fotoğraf çekmeyi sevdiğini belirtmiştir.

Utkucan'ın aylık geliri aile desteğinden gelen 1000 liradır. Buna ek olarak katkı kredisi²⁰ aldığını belirtmiştir. Utkucan'ın 5 senedir kullandığı 2400 lira limitli bir ek kartı bulunmaktadır. Özellikle internetten alışveriş amacıyla ailesinin onayıyla kredi kartı çıkarttığını söyleyen Utkucan, kartıyla başka bir şeyler de alabildiğini belirtmiştir

Utkucan, özellikle birkaç sene önce hiç fark etmeden yaz tatilinde çok fazla kredi kartıyla harcama yaptığını zor durumda kalınca birkaç ay hiç kredi kartını kullanmadığını anlatmıştır:

Utkucan: Birkaç yıl önce bilinçsiz hareket ettiğim oldu, sanki ben ödemeyecekmişim gibi davrandığım zamanlar. Yaz tatili dönemiymi, Bilinçsiz harcadım ve hiç farkında olmadığım bir ücret geldi.

Araştırmacı: Gerçekten?

Utkucan: Evet. Hiç beklemediğim şekilde bir ücretle karşılaştım.

Araştırmacı: Birde sizin limitinizde yüksek olduğu için diğer öğrenci kartlarına nazaran, sanırım fark edebiliyor.

²⁰ Her dönem başında kayıt için üniversite adına bankaya yatırılan, harç ödemeleri için öğrenciye verilen geri ödemeli destektir.

Utkucan: Evet aynen öyle; limitimin yüksek olmasından dolayı ciddi bir sorun yaşamış oldum, bir kaç ay kullanmayarak çözüm. Şuan da olabildiğince az kullanıyorum.

Utkucan kredi kartının geçtiği bir yerde nakit problemini düşünmeden hareket edebilmek anlamında kredi kartının iyi hissettirdiğini belirtmiştir. Normalde alışverişlerinde ise olabildiğince nakit tercih ettiğini söylemiştir. Kredi kartıyla ya da nakit ödeme yapmanın çok bir şey fark etmediğini ancak bu bilincin kredi kartı kullanmaya başladıktan birkaç yıl sonra gelişebildiğini ifade etmiştir:

“Bu bilinç geç oluştu eskiden ek kart kullanıyordum ve ailem ödüyordu, bu dönemdeki hislerim kendi kredi kartım olduğunda da bir süre sürdü. Bu bilinç geç oluştu. Hiç para ödemeyecekmişim gibi hissettiğim zamanlar oldu. Onu yenmek bir süremi aldı. Şuan farkındayım ama.”

Utkucan’ın ailesi de kredi kartı kullanmakta ve ödememekle ilgili bir borç sorunu yaşamamaktadır. Ancak Utkucan onlara yük olmak istemediğini ifade etmiştir: “Onların da borcu yok değil ama sorun teşkil edecek durumda değil. Taksit borçları falan oluyor. İyi ama sorun yok. Yine de onlara fazla yük olmak istemiyorum. Fazla harcamak istemiyorum. Bir an evvel okulu bitirip kendi paramı kazanmak istiyorum.”. Ailesinin ekonomik durumunu “Türkiye ortalamasına göre orta-iyi” şeklinde yorumlamıştır.

Kredi kartının harcama alışkanlığını nasıl etkilediğini Utkucan; “Arttırıyor harcamayı. Örnek olarak, farkında olmadan alışveriş yapanlar ve ödeyemeyerek faiz ödeyenler oluyor. 100 lira harcadığını düşünüp 350 lira harcamış olanlar ve bu şekilde sorun yaşayanlar var.” biçiminde ifade etmiştir.

Utkucan çocukken parası bittikçe harçlık aldığını ve biriktirmediğini söylemiştir. Şimdi ise biraz da olsa biriktirmeye çalıştığını ifade etmiştir. Ekstrelerini kontrol ettiğini ancak gereksiz bir alışveriş yaptığını düşünmediğini anlatmıştır. Ancak hiç harcama yapmadığı aylarda, bir daha ki ay tişört ya da ayakkabı almak isteyebilmektedir.

Kredi kartı ile ilgili bilgisine ilişkin “sanırım yok” diye cevap veren Utkucan, kanun maddelerini ve faiz oranlarını, borcunu ödeyemezse yapılabilecek işlemleri bilmediğini,

ancak hesap kesim tarihini takip ettiğini söylemiştir. Utkucan'ın kredi kartını tanımlaması istendiğinde;

“Tüketime yönlendirici temiz para; temiz çünkü ona dokununca elim kirlenmiyor, plastik sonuçta. Kendimi kötü hissetmiyorum ona dokununca, Elimi yıkama hissi uyandırmıyor. Tüketim toplumunun bir parçası, paranın hiç elimiz üzerinden geçmeden aslında el değiştirmesi; ama bir şekilde yine bizden çıkıyor o para. Çok kötü bir şey olduğunu düşünmüyorum. Çok yararlı bir şey olduğunu da düşünmüyorum aslında daha farklı şeyler de yaratılabilir.”

ifadelerini kullanmıştır.

Utkucan diğer öğrencilerin kredi kartı kullanmasına ve tüketim kültürüne dair fikirlerini ise şu sözlerle açıklamıştır:

Utkucan: İnanılmaz derecede medya tarafından, toplum tarafından tüketime yönlendiriliyoruz; bu çok ortada. İstanbul’da komiğime giden bir şey duydum; 24 saat açık alışveriş merkezleri falan. Alışveriş çılgınlığına yönlendiriliyoruz. Bu döngüyü sağlayan insanlardan biri olmak aslında iyi bir şey değil. Bu bilinçle harcamalarını yapıyorsan ve kredi kartını ödeyebileceksen kredi kartını kullan ama tutup da onu borç yapıp bankayı daha da zengin etme yani ve kendini daha da fakirleştirme.

Araştırmacı: Öğrenciler bunu neden yapıyorlar ?

Utkucan: Promosyonlarla kredi kartları dağıtma oluyor. Hani dağıtıyorlar resmen, hiçbir geliri olmayan insanların kredi kartı oluyor. 500 lira sonuçta bir limiti var ama sonuçta var. O da 500 lira harcayabiliyor. Bu şekilde alıyor insanlar fazladan 500 lira.

Araştırmacı: Neden öğrenci kredi kartı alır?.

Utkucan: Bilemem, herkesin kendi düşüncesi. Belki onlar da internet alışverişi için, Kimseyi yargılamayalım belki taksit kullanmak içindir. Belki kapitalizmin son noktası Türkiye’de yaşanıyor bence. Daha üst seviye belki Amerika falan. Sonuçta harcama yapması sağlanıyor; bu sağlanıyor. İnsanların mutlu olması olmaması, her şey para üzerinden.

Yorum: Utkucan Eskişehir’e yönelik değerlendirmesinde, insanların daha çok tüketime yönlendirildiğini düşünmektedir. İnsanların mutlğunun her şeyin para üzerinden olması nedeniyle kredi kartına yönlendiklerini düşünmektedir. Ancak kredi kartı kullananların bir tüketim çarkın içerisinde çekilmemek konusunda dikkatli olmaları gerektiğini savunur.

Utkucan ek kart kullanmaktadır. Birkaç yıl önce kredi kartıyla fark etmeden bilinçsizce harcama yaptığını, ancak daha sonra kredi kartını bir süre kullanmayarak durumu kurtardığını ve artık kredi kartı kullanmayı öğrendiğini söylemektedir. Utkucan kendisi gibi birçok insanın da harcamalarının miktarını fark etmeyerek kredi kartına tahminlerinden fazla borçlanabildiklerini söylemiştir.

Utkucan bu durumu önceden kredi kartını ailesinin ödemesinden dolayı ne kadar harcadığını fark edemediğini ve bu durumun sorumluluğu kendi üzerine aldıktan bir süre sonrasına kadar da devam ettiğini fakat artık nakit ya da kredi kartı fark etmeksizin dikkatli harcama yapabildiğini söylemiştir. Bu harcamaları yaparken ailesine yük olmak istemediğini de eklemektedir.

Utkucan kredi kartının internet alışverişi için gerekliliğine ve kredi kartıyla nakit para gibi herkesin elinde dolaşan bir şeye dokunmadığı için temizliğine de değinir. Bu nedenle Utkucan’ın kredi kartı tanımında iyi ya da kötü biçiminde bir nitelendirmeden ziyade, gereksinime yapılan vurgu yer alır. Yine de bu gereksinimin illa kredi kartından sağlanmak zorunda olunmadığını, alternatiflerinin de yaratılabileceğini söylemektedir.

27) Turizm Atila

Turizm ve Otel İşletmeciliği Yüksekokulu (bölüm yok) öğrencisi Atila 24 yaşındadır. Ankara’dan Eskişehir’e gelen Atila’nın üniversitede 5. yılı olmakla beraber, birçok akrabası Eskişehir’de olduğu için çocukluğu Eskişehir’de geçmiş gibi sayılabileceğini söylemiştir. Yine de Eskişehir’deki arkadaşlıkların üniversiteye bağlı geçici olduğunu, %80’inin kalmayacağı düşüncesiyle Ankara’daki arkadaşlıklarının daha sağlam olduğunu belirtmiştir. Atila, alışverişten hiç hoşlanmadığını, yapacaksa da Eskişehir’de

yapmadığını söylemiştir. Arkadaşlarıyla birlikte neler yaptığını “Neler yaparız: dışarı çıkarız içeriz, ne bileyim... Toplanıp bilgisayar oynarız. PRP oynarız. Bu kadar başka pek bir şey yaptığımız yok yani onun haricinde evdeyim.” biçiminde anlatır.

Atila’nın aylık geliri, aile desteğinden gelen 600-700 lira arasında değişmektedir. 2 senedir kullandığı 500 lira limitli bir kredi kartı bulunmaktadır. Atila bu kredi kartını nasıl ve neden aldığını şöyle anlatır:

Atila: Ev arkadaşımın yakın bir arkadaşı bu işte çalışıyordu; kredi kartı satıyordu stantlarda ve günlük belirli bir limiti doldurması gerekiyordu. Ben de sırf ona yardım olsun diye...

Araştırmacı: Onların öyle bir şeyi mi varmış?

Atila: evet. Performans değerlendirmesi için. Ben de “ver ya” dedim aldım.

Araştırmacı: Ona yardımcı olmak için..

Atila: Aynen aynen. Ve bir süre de kullanmadım.

Araştırmacı: Peki geldiği zaman nasıl hissettiniz?

Atila: Kullanmadım ki ciddi. Böyle bir sene falan kullanmadım. Öyle durdu yani.

Araştırmacı: ee sonra? Kullanmaya mı başladınız

Atila: Sonra..

Araştırmacı: Neden?

Atila: Çünkü telefonuma mesaj geldi. İşte “bugün kredi kartınızı kullanırsanız, Size 50 milyon chip para yükleyeceğiz dediler ve ben de gittim kullandım. Gerçekten 50 milyon chip para yüklediler. O 50 milyonu da kullandım sonra. Bu yüzden kullandım yani. İlk kullanma anım bu.

Atila Ankara’da alışveriş zamanlarını arkadaşlarıyla kararlaştırıp hep beraber çıktıklarını, alışveriş esnasında babasının ya da ablasının kredi kartını kullandığını söylemiştir. Bu anlamda kendisine nakit verilmesinin ya da kredi kartı verilmesinin fark etmediğini belirtmiştir. Buna rağmen neden bir kredi kartı taşıdığını Atila şöyle açıklar:

Atila: Ben neden taşıyorum; Hani söylediğim gibi arkadaşım rica edince..

Araştırmacı: peki sonradan niye kapatmadınız?

Atila: Çünkü çok karşıydım kredi kartına. Sonra da durdu. Duruyor yani. Yakın zamanlarda birkaç kez yardım etti bana. O yüzden hala bir emniyet

kemerı gibi duruyor cüzdanımda.

Araştırmacı: Emniyet kemerı gibi

Atila: Aynen emniyet kemerı gibi. Başka bir mantığı yok yani.

Atila'nın ailesi de kredi kartı kullanmakta ve bir borç sorunu yaşamamaktadır. Atila onların ekonomik durumunu iyi olarak değerlendirir. Ancak yaptığı harcamalarda kredi kartına değil onların ödeyemeyecekleri miktarın üstüne çıkmayacaklarına güvendiğinin altını çizerek.

Atila alışverişten gerçekten hiç hoşlanmadığını, ailesinin yeni bir şeyler alması için kendisine ısrar ettikleri için kredi kartlarını verdiklerini söylemiştir:

Atila: Valla öğrenci olduğum için her şeyde dikkatli olmak zorundayım. Pek bir etkilemiyor aslında ya. Nasıl desem, Yani varlığımı sürdürmek için en temel şeyleri alıyorum.

Araştırmacı: O zaman fazladan ayakkabı tişört alan bir insan değil misiniz?

Atila: Değilim valla. Annemin zoruyla alıyorum çoğu zaman. “git oğlum al. Git oğlum al, kardeşin sürekli alıyor git sen de al. Üşenme git al.”

Araştırmacı: Üşeniyor musunuz?

Atila: Evet, tamamen üşeniyorum. Hatta annemin alıp gelmesini tercih ederim.

Atila kendisinin bir kredi kartının olduğundan ailesinin haberi olduğunu, bankanın da arayarak onay aldığını ve ailesinin kendisini desteklediğini anlatmıştır: “Güvenirler ailem bana. Yani oldukça güvenilirler. Sıkıntı olmadı yani. Bana da söylememişlerdi bile yani kredi kartı için aradıklarını.”. Ekstrelerini kontrol etme konusunda kendisi de dahil kimsenin ekstreye bakmadığını ifade etmiştir.

Atila çocukken günlük harçlık aldığını ve ailede halen bahsi geçecek kadar sıkı para biriktirdiğini anlatmıştır. Ancak üniversitede hem gördüklerinin hem de ihtiyaçlarının artmasıyla, artık bozukluklar dışında para biriktiremediğini;

“Küçükken bakış açımız farklıydı; bazı şeyleri göremiyorduk. Şimdi daha fazla şey istiyor insan. Hem de ailemin yanıdaydım. Yiyecek ihtiyacımı onlar karşılıyordu. Burada öyle değil. Burada bütün para gidiyor. O yüzden

biriktiremiyorum yani. Tam yetiyor kendime.”

biçiminde ifade etmiştir:

Atila kredi kartı ekstre borcunun 5-10 lira arasında geldiğini onun da tamamını ödediğini belirtmiştir. Atila şimdiye kadar hiç kredi kartı sorunu yaşamadığını, ekstrelerine bakınca “gereksiz almışım” dediği hiçbir şeyin olmadığını söylemiştir. Gereksiz nakit para harcadığı zamanlar olduğunu onun da ya içkiye ya da evde yemek olmasına rağmen dışarıda yemeye gittiğini söyleyen Atila, böyle zamanlarda bir dahaki ay daha dikkatli olup evde daha çok zaman geçirdiğini ifade etmektedir.

Atila limiti 2-3 katına çıksa kesinlikle harcamayacağını vurgulamaktadır. Kredi kartına ilişkin bir bilgisinin olmadığını düşünen Atila, gerçekten de hesap kesim tarihini, faiz oranlarını, kredi kartına ilişkin kanunları ya da borç ödenmediğinde işe koşulan işlemleri de bilmediğini söylemiştir. Ancak faizler nedeniyle arkadaşlarının başlarına gelenleri görerek kredi kartı kullanmaktan çekindiğini belirtmiştir:

Araştırmacı: Nasıl bir dertleri var?

Atila: Faiz fazla, yani hep faizinden yandılar.

Araştırmacı: Arkadaşlarınızdan çekinip ben de böyle bir şey yaşamayayım diye kart kullanmıyor olabilir misiniz?

Atila: Çok korktum onlardan. Kesinlikle. O yüzden almadım zaten kredi kartı. Yani okulda en az 50 kere sormuşlardır “kredi kartı almak istiyor musunuz?” diye, hepsine “hayır” dedim. Çünkü arkadaşlarımın halini görüp korktuğum için.

Araştırmacı: Neler geliyor mesela arkadaşlarınızın başına?

Atila: Neler geliyor; ödeyemiyorlar. Sürekli banka arıyor işte “artık icraya gideceksiniz” falan gibisinden patladı çocuklara. Onlar da mecburen ailelerinden yardım istemek zorunda kalıyorlar. Çünkü ailelerinin haberi olmadan limitlerini aşıyorlar. N’oluyor, bu da beni korkutuyor. O yüzden düşünmedim hiç yani.

Araştırmacı: kredi kartı kullanmayı...

Atila: Evet hiç bulaşmadım.

Araştırmacı: O zaman borcunuzu ödeyemezseniz ne tarz işlemlere maruz

kalacağınızı biliyor musunuz aşağı yukarı?

Atila: Herhalde icra gelir eve. Bu olur yani.

Araştırmacı: Ama ev size ait değil.

Atila: Ev bana ait değil. Ne olabilir? Gerçekten bilmiyorum. Hapse attırırlar herhalde.

Atila kredi kartını nasıl tanımladığıyla ilgili “emniyet kemeri, taksit, baba parası” ifadelerini kullanmıştır. Diğer öğrencilerin kredi kartı kullanmasını ise “mümkünse kullanmasınlar. Aslında başka bir şey de söylenmez. Kredi kartı kullanmalarını istemiyorum yani öğrencilerin mümkün olduğunca. Tabi güzel bir şey ama doğru kullanıldığı zaman. Öğrenciler de doğru kullanmıyor onu.” şeklinde yorumlamaktadır.

Yorum: Atila uzunca bir süre arkadaşlarının zor durumlarda kaldığını görerek, kredi kartı almaktan korktuğunu ifade etmiştir. Fazla alışveriş yapmayı sevmediğinden ve yapması gerektiğinde de ailesinin kredi kartlarından birini kullandığından, kredi kartı kartına başvurmayı bile düşünmemiştir. Ancak kendisi gibi öğrenci olan ve kredi kartı pazarlamasından para kazanan bir arkadaşına yardımcı olabilmek için kredi kartına başvurmuş ve sonrasında cep telefonuna gelen kampanya mesajıyla ilk kez kredi kendi kredi kartını kullanmıştır. Bu noktada bankanın bir kampanyayla tutum değişikliği yarattığı görülmektedir.

Kendi kredi kartı geldikten sonra da bir ihtiyacı olduğunda ailesinin kredi kartını kullanan Atila, Bu alışverişlerinde kredi kartına değil, ailesinin ödeyemeyecekleri miktarın üstüne çıkmayacaklarına güvendiğini söylemiştir. Bu anlamda kredi kartı Atila için *baba parası* olarak nitelendirilmektedir. Ailesinin kartından yaptığı harcamaları da taksitlendirdiği için kredi kartı tanımında *taksit* ifadesine de yer vermiştir.

Atila üniversitedeyken yeterli imkânı olmasa da, küçüklükten itibaren para biriktirdiğini belirtmiştir. Üniversitede ise öğrenci olduğunu göz önünde bulundurarak fazladan harcama yapmaktan kaçındığını ifade etmiştir. Kredi kartının birkaç kez kendisini zor durumda kalmaktan kurtardığını bu nedenle de bir emniyet kemeri gibi kredi kartını yanında taşıdığını söylemektedir.

Atila kredi kartının güzel bir şey olduğunu ancak mümkünse özellikle öğrencilikte, doğru kullanılmadığı için, kredi kartı kullanılmaması gerektiğini savunmaktadır.

28) Turizm Merve

Turizm ve Otel İşletmeciliği Yüksekokulu (bölüm yok) öğrencisi Merve 22 yaşındadır. Eskişehirli olan Merve'nin üniversitedeki 3. yılıdır. Merve ailesiyle beraber üniversitede de aynı hayatına devam ettiğini, pek fazla değişikliğin olmadığını söylemiştir: “Burada daha farklı dostluklar kurdum üniversite hayatımda ama böyle köklü bir değişiklik yok yani özeniyorum açıkçası bu şehir dışından gelen arkadaşlarıma, onların yaşadığı hayata. Ama yine de mutluyum burada olduğum için.”. Merve, son 5-6 senede Eskişehir'deki gelişmelerden sonra, başka şehirlerde ne arıyorsa Eskişehir'de de bulabildiğini belirtmiştir.

Merve'nin aylık geliri, aile desteğinden gelen 800-900 liradır. Ayrıca 3,5 senedir, ek kart olarak 750 lira limitli bir kredi kartı kullandığını söylemiştir. Merve neden bir kredi kartı aldığını şöyle anlatır:

“Nasıl aldım: Şu şekilde; Nakit ani alışveriş yapmak her zaman güzel. Ne kadar harcadığınızı biliyorsunuz, elinizde ne kadar para kaldığını biliyorsunuz ama bir şekilde böyle daha az ödemek, taksite bölünsün, işte daha kolay ödeme imkanı yarattığı için ben de bu şekilde tercih ettim açıkçası. Limitim benim önceden 500dü. Benim ödemelerim gayet düzenliydi hani en az ödemesini bu güne kadar Allah'a şükür hiç yapmadım. Tam ödemelerini yaptım. Şu ana kadar bir sorun yaşamadım ama tabi bazen şoka uğratiyor sizi. ‘Fark etmedim bu kadar olmuş mu?’ falan diyorsun. ‘Ben bu kadar harcamış mıyım?’ diyorsun.”

Merve cüzdanında kredi kartı taşımanın kendisine güven verdiğini, “Bir güven veriyor yani. Sonuçta cebinizde paranızın kalmadığını bilerseniz de yani ‘kredi kartım yanımda’ diyip hani bir şekilde... Şu anda çünkü günümüzde her yerde, artık en şey yerde bile, kredi kartı kullanılabilir.” sözleriyle ifade etmektedir.

Kredi kartının estetik yanına da vurgu yapan Merve, bilinçli olabilmek gerektiğinin de altını çizmektedir:

“Evet hoşuma gidiyor, neden, o da hani ne bileyim, bence, ee insana böyle

bir şey katıyor yani, nasıl diyeyim bir ehliyet sahibi olabilmek gibi bir şey. Bunu tabi hani böyle güzel kullandığınız zaman yani kredi kartını bunun için. Tabi bilinçsiz kullandığımız zaman bizim hayatımızı mahvedebilir ama bilinçli birisi olarak benim için olumlu. Zaten bir tane kredi kartı kullanmayı düşünüyorum. Kendi kartımı çıkarttığım zaman da sadece bir tane kullanmak yeterli.”

Merve alışverişe genellikle arkadaşlarıyla gezmek için çıktığını ve “ihtiyacım var, yok demeden” her seferinde mutlaka bir şeyler aldığını söylemiştir. Bu tarz alışverişlerinde kredi kartını tercih ettiğini söyleyen Merve, nedenlerini şöyle açıklamaktadır:

“Neden kredi kartını tercih ediyorum, çünkü bana hani, atıyorum, 250-300 Liralık ben bir çanta alıyorsam, bunu bir anda vermek yerine ve cebimdeki parayı düşünerek, kısıtlı param olduğu için, bunu düşünerek hani 10 ayda daha rahat ödeyebilirim ve artı bana bu kredi kartları puan kazandırıyor. Hani bana bir avantaj sağlıyor bu anlamda. Bu yüzden kredi kartını kullanmak benim için daha güzel. Bana daha karlı en azından. Bunu 10 ayda ödüyorum rahat rahat. ... Bana 300 lira 1 ay boyunca yetmesi gerekiyorsa, Ben o 300 lirayı o anda bir çantaya vermiyorum da 10 ay boyunca o çantaya böyle böyle şey yapıyorum. 300 lira benim cebimde kalıyor. 10 ay içinde yani.”

Merve kredi kartını kendisi ödediğini söylemiştir. Ancak kredi kartıyla alışveriş sırasında başkası ödüyormuş gibi hissettiğinden limitinin olmasının avantajlı olduğunu belirtmiştir:

“O anda böyle evet, direk çektiyorsunuz hani, cebinde paranız hala var, bir ay sonra bunun farkına varıyorsunuz. İşte insan, nasıl diyeyim, bu alışverişlerde kendimizi kaybediyoruz işte. Budur yani. Ama bunun da belli limitinin olması bana her zaman avantaj. Ben biliyorum ki, bir süre sonra limit yetersiz diyecek zaten bana. Benim ödeyeceğim maksimum 750 lira. O da var zaten. O yüzden rahatım”

Merve beğendiği bir ürün için kredi kartı olmasa arkadaşından borç alıp ertesi gün vereceğini, bir şekilde ürüne ulaşmak istediğini, para biriktirip risk alamayacağını

söylemiştir. En kötü ihtimalle ürünü ayırtıp ertesi gün kendi aldığını, bir şekilde ürüne ulaştığını belirtmiştir.

Merve'nin ailesi de kredi kartı kullanmaktadır. Merve onların bilinçli bir kredi kartı kullanıcısı olduklarını düşünmekte ve ailesini bu konuda örnek aldığını söylemektedir:

“Harcadıkları yerlerin belli yerler olmaları ve bunu sürekli takip ediyor olmaları, sürekli internetten, ‘bu ay şu kadar, hesap kesim tarihine kadar şu kadar borcum var’, bunun bilincinde olmaları, bana tabî ki de, ben de onlar gibi olabilirim, ben de bu sorunu yaşamayabilirim gibi bir güven sağladığı için zaten ben de bir talepte bulundum.”.

Ailesinin ekonomik durumunun çok iyi olduğunu söyleyen Merve'ye göre, ekonomik durum ne kadar iyi olursa olsun ihtiyaçlar, dolayısıyla harcamaların ona göre arttığını, “daha büyük bir eve taşınıncaya eşyanın da artması gibi” şeklinde bir metafor üzerinden anlatır.

Merve, kredi kartı ekstrelerini ailesinin kontrol etmediğini, ailesinin ona güven duyduğunu ifade eder. Ancak bir borçlanma sorunu olsa, ailesinin kendisini desteklemeyeceğini söylemiştir:

Merve: Babam desteklemez öyle bir şeyi. “Sen istedin, sen ödeyebiliyorsan öde”. Babam öyledir yani o konuda.

Araştırmacı: Bu nasıl düşündürüyor sizi; harcamalarınızı, kredi kartına bakışınızı?

Merve: yani bunu açıkçası, babam bana bu yaşma kadar birçok konuda bu şekilde davrandı. Bana inanılmaz bir özgüven kazandırdı. Yani bu konuda, ben kredi kartımı harcarken de ben babama güvenerek harcamıyorum. “Bu benim kendi kartım; ben bunu kendim ödeyeceğim” .

Araştırmacı: Ne kadar güzel.

Merve: Bu şekilde yani bu şekilde yetiştirildim. Her konuda bu şekilde yetiştirildiğim için, üniversitedeyken de o şekildeydi. “Ben yokum bu üniversitede, sen kendi başına öğrencisin” diye. Bu şekilde.

Bu nedenle tedbirini önceden aldığını ve aylık ödemesinin tamamını kattığını belirtmiştir.

Merve, çocukluğundan beri hep aylık harçlık aldığını ve para biriktirdiğini, böylece kenarda hep bir parasının olduğunu söylemiştir. Bu alışkanlığının hala devam ettiğini belirten Merve'ye göre, bir kenarda parasının olması gelecek için önemli bir miktar olmasa da kendisine güven vermektedir.

Merve sliplerini saklayarak ekstrelerini kontrol ettiğini, taksitlerini, harcamalarını ona göre ayarladığını belirtmiştir. Limiti 2-3 katına çıksa, harcama yapıp yapmayacağı konusunda kararsız kalan Merve, bir şekilde kendini ayarlayarak harcayacağı kararını vermiştir. Ancak diğer öğrencilerin bunu yapamayacağından emin olarak “harcar mı harcar. %75'i bence harcar. %80i harcar. Ondan sonra ödeyemiyorlar zaten.” şeklinde ifade etmiştir.

Merve kredi kartlarıyla ilgili bilgisine ilişkin, bilmesi gerekenleri öğrenerek takip ettiğini ve kimseyle bu anlamda muhatap olmak istemediği için aylık tüm borcunu kapattığını söylemiştir: “genelde bana gösterilen neyse ben onu ödemekten tarafayım. Hani kimseyle bu şekilde muhatap olmayayım, şey yapmayayım.”

Kredi kartını nasıl tanımlayabileceği sorulduğunda Merve “cazip, avantajlı, fakat dikkatli olmamız gerekiyor yani. Başka etkili kelimeler düşündüm ama bulamadım. Dikkat, yani mahfede de bilir, hayatınızı bitirebilir.” ifadelerini kullanmıştır. Diğer öğrencilerin kredi kartı kullanmalarına ilişkin ise;

“Yani bu kartları kullanıyorsanız yani bunu çıkarttırabiliyorsanız, bu hakkı size bu banka sağlıyorsa, bunu nasıl kullanabileceğinize güvenip de çıkarttırın. Hani bunu da yani kendi gelirleri doğrultusunda ödeme koşulları doğrultusunda düşünerek harcama yapmalarını söyleyebilirim. Çünkü 2-3 ay sonra kendileri ağıyorlar yani. Bankalara hiçbir zaman bir şey olmaz. Kendileri mahvoluyorlar harcama yapan insanlar. Dikkat ve takip.”

yorumunda bulunmuştur.

Yorum: Marve nakit parayla harcama yapmanın, yapılan harcamanın hissedilmesi bakımından daha güzel olduğunu söyler. Yine de bir defada yüksek meblağlı bir ürün satın alırken, hem taksitlendirme hem de puan kazandırma özelliği açısından kredi

kartının da avantajlı olduğunu belirtmiştir. Ancak bazen Merve ay sonunda toplamda yaptığı harcamayı fark edemediğini ve ekstresinde gelen borç tutarına şaşırdığını ifade etmektedir. Böyle durumlar için Merve, kredi kartı limitine ve elinde dönem borcunun tamamını kapatabilecek miktarda geleceğinden emin olduğu harçlığına güvenmektedir.

Merve kredi kartının her yerde geçmesi bakımından, parası olmasa dahi kendisine güven verdiğini, ancak bilinçli bir kredi kartı kullanıcısı olmak konusunda dikkatli olunması gerektiğini söylemektedir. Yine kredi kartının harcamaları hissettirmeyebileceğine değinerek, kullanılan kredi kartı sayısına ve limitine vurgu yapmakta ve ileride de ödeyebileceği limitte tek bir kredi kartı kullanacağını belirtmektedir. Bu anlamda kendisi konusunda kararsız da kalsa, öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun, limiti arttırıldığında daha fazla harcama yapacağını düşünmektedir.

Merve de beğendiği ürünün bitebileceği endişesiyle, para biriktirip riske girmektense kredi kartıyla satın almayı tercih ettiğini, arkadaşından birkaç günlük borç alabildiğini ya da ürünü ayırttığını söylemiştir.

Merve ailesinin kazandırdığını düşündüğü harcama alışkanlığına dikkati çekerek, sorumluluğun tamamen kendisinde olduğunu ve bunun da kendisine özgüven verdiğini ifade etmektedir. Bu alışkanlığa ilişkin çocukluğundan beri aylık harçlık aldığını ve para biriktirdiğini böylece çok bir miktar olmasa da kendisini güvende hissettiğini söylemektedir.

Merve her şartta aylık dönem borcunun tamamını kapatmanın önemi üzerinde durur. Bankalarca öğrencilere kredi kartı çıkartma imkanı veriliyorsa, öğrencinin de ona göre ödeyebileceği miktarları hesap ederek harcama yapması gerektiğini, aksi halde bankanın değil, kişinin kendisinin zarar göreceğini savunur.

Merve, kredi kartı kullanımı konusunda dikkatli olunması gerektiğini söylediği tüm noktalara kendisinin uyması nedeniyle, kredi kartını, cazip, avantajlı biçiminde olumlu denilebilecek özelliklerine vurgu yaparak nitelendirir. Ancak diğer insanlar için dikkatli olunması gerektiği hususundaki uyarısına kredi kartı tanımlarında da yer vermiştir.

29) Yabancı Diller Aynur

Yabancı Diller Yüksekokulu, İngilizce Öğretmenliği bölümü öğrencisi Aynur, 23 yaşındadır. Eskişehirli olan Aynur'un üniversitedeki 2. yılıdır. Eskişehir'deki hayata alışkın olduğunu belirten Aynur'a göre son 5-6 yılda Eskişehir'in geçirdiği değişimlerle beraber öğrencilere sunulan seçenekler artmış, hayat canlanmış. Aynur öğrencilerin tarzına uygun sunulan ürün/hizmetlerin fiyatlarının da uygun olduğunu söylemiştir.

Aynur'un aylık geliri aile desteği ve krediyle beraber 500 liradır. 2 senedir 500 lira limitli bir kredi kartı kullandığını limitine vurgu yaparak anlatır:

Aynur: Bile bile ve isteyerek 500.

Araştırmacı: Arttırmaya çalışıyorlar mı?

Aynur: Kendim arttırırım diye korkuyorum. O yüzden en düşüktan tutmaya çalıştım. Bazen bir şey çok hoşuma giderse onu almadan rahat edemem. Dolayısıyla hani beni dizginleyecek bir şey olsun diye 500 ve tek kredi kartı özellikle.

Aynur kredi kartının ürüne duyulan ihtiyacı arttırdığı düşüncesiyle, nakit harcama yapmakla kredi kartı ile harcama yapmak arasındaki farkı anlatır:

Araştırmacı: Limit sizi durdurabilen bir şey yani. O zaman kredi kartı bir ürüne ihtiyacı yoğunlaştıran bir şey midir?

Aynur: Tabii yani. O anda almak çok kolay geliyor, herkesin olduğu gibi. Düşünmüyorsun ödeyeceğin zamanı. Ama hani nakit paran olsa olsa cesaret edemiyorsunuz, en azından kendi adıma ben edemem; kredi kartı olduğunda daha rahat para harcayabiliyorum.

Araştırmacı: Peki elinizde nakit paranız, bir de kredi kartınız var, Hangisiyle daha rahat ödeme yaparsınız.

Aynur: Nakit parayı verirken bir korkarım, hani parasız mı kalacağım bilmiyorum ki? Ama kredi kartını veririm paramda bana kalır, borcumu da günü gelince nasıl olsa öderim. Tabii bunda ailemle yaşamamın bir rahatlığı da var. Tek başıma olsam korkarım belki de.

Aynur kredi kartını üniversiteye başladığında, bankaya başvurarak aldığını ve kefil istenmediğini söylemiştir:

Aynur: Arkadaşlarım aldı. Aslında şöyle; Gezerken bir şeyler görüyordum hoşuma giden, yanımda para olmuyordu ya da varsa da onu başka yere harcamam gerekiyordu. Bu nu düşündüm ve dedim ben bir kredi kartı çıkartırsam yanımda olur ve istediğim bir şeyi anında alabilirim diye düşündüm.

Araştırmacı: Öyle bir şey için para biriktirseniz istemez miydiniz o ürünü?

Aynur: Para biriktiremiyorum. Öyle bir huyum var. Nakit para da çok fazla yanımda taşımıyorum bile bile harcarım diye, O yüzden kredi kartı benim tek dayanağım. Acil durumlarda

Araştırmacı: Stantlardan mı aldınız?

Aynur: Yok direkt bankaya gittim

Araştırmacı: Kefil falan istediler mi ?

Aynur: Öğrenci belgesi yeterli oldu.

Araştırmacı: Neler anlattılar size kartı verirken? Detaylı bilgi verdiler mi yoksa formu verip çıktınız mı?

Aynur: Ben zaten arkadaşlarımla konuşurken ‘siz hangisini kullanıyorsunuz? Hangisi öğrenci için uygundur?’ vs konuştuk ve hep beraber X almaya karar verdik öğrenci kartı. Çünkü onun faizi diğer bankalara göre düşük, neredeyse yarı yarıya falan. Gittiğimde, öğrenci olduğumu söylediğimde, bankadaki hanımefendi bunun uygun olacağını söyledi. Çok da fazla detaya girmede açıkçası. Çok da bir şey anlatmadı. Yani form verdi doldurduk geri aldı. Öyle oldu.

Aynur yanında birileri varken tam odaklanamadığı ve kalabalık gezmekten hoşlanmadığı için yalnız alışveriş yapmayı tercih ettiğini belirtmiştir. Bu sırada hiçbir şey almayacak dahi olsa, kredi kartının kendisine güven verdiğini vurgulamıştır. Kredi kartıyla cüzdanında hep parası varmış gibi hissettiğini ifade etmiştir.

Kredi kartıyla genellikle maliyeti daha yüksek şeyleri satın almayı tercih ettiğini ve mutlaka taksitlendirme yaptığını belirtmiştir. Aynı ürün için parası ya da kartı olmasa

borç almayacağını, “Hayır kendim almalıyım, başkasından borç olmaz.” sözleriyle ifade etmiştir. Kredi kartıyla da borçlandığını, özellikle limitinin dolmasına yakın daha yoğun hissettiğini ve alacağı ürün üzerine daha çok düşündüğünü anlatmıştır: “Tabii hissediyorum. Bir şey alıyorsam, Limiti doldurma aşamasına gelmişsem biraz vicdanım sızlıyor. Yapmasam mı, almasam mı? Ama yine dayanamıyorum alıyorum yani işte.”.

Aynur, ailesinin de kredi kartı kullandığını ve ödemelerine dikkat ettiklerini söylemiştir. Aynur onların ekonomik durumu için “iyi, standart” yorumunu yapmıştır. Bu noktada kendisinin de ödemelerini bir şekilde yapılacağına güvendiğini belirtmiştir. Ailesinin kendisinin kredi kartı kullandığından haberleri olduğunu ancak ekstreleri e-posta adresine geldiği için kontrol etmediklerini belirtmiştir. Aynur, ekstresi eve gitseydi babasının kontrol edeceğini, sadece ve çok fazla kıyafet aldığı için kızabileceğini düşünmektedir.

Kredi kartının harcama alışkanlığına etkisi bağlamında Aynur, kredi kartının kendisini alışverişe yönlendirdiğini söylemiştir: “Mesela durup dururken canım sıkılıyorsa ve limitim de varsa, bir şeye ihtiyacım olmasa bile, acaba dışarı mı çıksam, mağazalara mı baksam? Beni alışverişe yönlendiriyor diyebilirim, bir şeyler almaya.”.

Aynur çocukluğunda günlük para aldığını ve ezelden beri para biriktiremediğini söylemiştir. Kredi kartı kullanmasının nedeni olarak paranın bir garanti gibi yanında durmasını istemesidir: “Yanımda nakit para hep olmalı durmalı. Alışveriş yapacaksam kredi kartıyla yapmalıyım. Ne bileyim çok acil bir durum olur, kredi kartı kullanamayacağım bir durum olur; işte para hep olmalı yani.”

Aynur kredi kartı ödemelerinde zorluk yaşamadığını ve aylık borcunun tamamını kapattığını söylemiştir. Ekstrelerini, gereksiz alışverişler yaptığı düşüncesiyle kontrol etmediğini, sadece kalan limitine baktığını belirtmiştir:

Aynur: Onları (gereksiz harcamalarını) görünce biraz canım sıkılıyor; ‘Gene mi ayakkabı almışım?’ diyorum mesela. Biraz da belki yüzleşmek istemiyorum yani ondan olabilir.

Araştırmacı: Bu gelecek ayın harcamalarını nasıl etkiliyor, etkiliyor mu?

Aynur: Etkiliyor tabi. Bir şey almışsam, örnek ayakkabı, bir dahaki ay gene çok güzel bir ayakkabı görmüşümdür. ‘ama ya Aynur yapma geçen ay aldın zaten. Belki giymedim bile dolabımda duruyor. Bunu alma, gerek yok’ diyebiliyorum. Kendimi sınırlayabiliyorum. Yine de limitinin 2-3 katına çıkmasını harcayabileceği düşüncesiyle istememektedir.

Aynur kredi kartına ilişkin ihtiyacı olanları bilmenin kendisi için yeterli olduğunu düşünmektedir: “Limitimi bileyim borcumu bileyim yeter. Borcumu her ay düzenli ödeyeyim, benim için problem yok.”. Kredi kartı formunu doldururken sözleşmeyi okumadığını, hesap kesim tarihini ve faizlerini bildiğini, ödeyemezse ne olabileceğini de hep ödediği için bilemediğini söylemiştir.

Aynur kredi kartını üç kelimeyle “gerekli, avantajlı, tehlikeli” şeklinde tanımlamaktadır. Kredi kartlarına ve öğrencilerin kredi kartı kullanmasına ilişkin, şu yorumları yapmıştır:

“Eskiden aslında öğrenci olsanız da, daha önce x’de²¹ de okudum 1 yıl, öğrencilere kredi kartı verilmesi bu kadar kolay değildi. Şimdi her banka buraya her gün stantlar kuruyor, bankalar geliyor, vermeye çalışıyorlar. E benim tabi olmayan arkadaşım yok kredi kartı. İnsanlar da artık korkmuyorlar. Ne bileyim bunun bu kadar reklamlarının yapılması, okullara stantlar kurulması, vs. Bazen ev ev gezildiği de oluyor. Hani insanları daha da yaklaştırdı ve korkuları azalttı diye düşünüyorum kredi kartıyla ilgili. Çok kolay veriliyor çünkü. Şimdi ben düşünüyorum, başka şehirde okusaydım, ailemin yanında olmasaydım, kesinlikle ben de alırdım. Çünkü olmalı yani, hani her zaman ne olacağını bilemiyorsunuz. O yüzden yanınızda hep bir şey olmalı. Harcamasanız bile, kullanmasanız bile, yanınızda olmalı yani. O bir güvence.”

Yorum: Aynur kredi kartı edinmesine ilişkin ilk olarak limitine ve kredi kartı sayısına vurgu yapar. Nakit parasının bitebileceği endişesiyle kredi kartı çıkartan Aynur, beğendiği bir şey olduğunda almadan rahat edemeyeceği için bir kredi kartı çıkartmıştır ancak kredi kartının harcamaları çok fark ettirmediğini ve kendi kişilik özelliklerini bilerek kredi kartının limitinin önemli olduğunu söylemektedir.

²¹ Katılımcının gizliliğinin korunması açısından yazılmamıştır.

Nakit parası olduğunda harcamalarını görebildiği için kredi kartına olduğu kadar cesaretle harcama yapamayacağını söyleyen Aynur'a göre bu anlamda kredi kartı satın alma kararını da rahatlatmaktadır. Aynur kredi kartıyla cüzdanında hep para varmış gibi hissettiğini ifade etmektedir. Aynı ürün için bir başkasından borç almayacağını belirten Aynur, ürünü kendisinin alması gerektiğinin üstünde durur.

Kredi kartına arkadaşlarıyla ortak karar vererek bankadan başvuran Aynur da, başvurusunda öğrenci belgesinden başka bir şey istenmediğini ve kredi kartı kullanımına ilişkin bilgilendirme yapılmadığını belirtmektedir. Aynur kredi kartı dönem borcunun tamamını kapattığını ancak ekstresindeki gereksiz olduğunu düşünebileceği harcamalarla canını sıkmak istemediği için harcamalarını kontrol etmediğini söylemektedir. Öyle ki kredi kartında limiti varsa, bazen can sıkıntısını gidermek için de alışveriş yapabilmekte ve nakit para verirken olduğu kadar vicdanı sızlamamaktadır. Fakat ailesinin ekstresini görse, o kadar çok kıyafete harcama yaptığı için kızabileceğini düşünmektedir.

Aynur herkesin, özellikle şehir dışından gelen öğrencilerin acil ihtiyaçları olabileceği için kredi kartının gerekli olduğunu, alışverişlerine yardımcı olduğu için avantajlı olduğunu ve harcamaya cesaretlendirdiği için tehlikeli olarak algıladığı görülmektedir.

30) Yabancı Diller Erkan

Yabancı Diller Yüksekokulu, İngilizce Öğretmenliği bölümü öğrencisi Erkan, 25 yaşındadır. Eskişehir'e Manisa'dan gelen Erkan'ın üniversitedeki 2. yılıdır. Manisa'nın insanlarını daha sıcak bulduğunu söyleyen Erkan, bu durumu iklime bağlayarak, Manisa'da daha doğal ürünlerle beslendiğini, burada her besinlerin kendisine plastik gibi geldiğini söylemiştir. Arkadaşlıklar açısından ise her zaman şanslı olduğunu ve iyi insanlara denk geldiğini düşünmektedir.

Erkan'ın aylık geliri aile desteğinden gelen 2000 liradır. 2 tanesi kendine ait olmak üzere, ailesinin kredi kartlarını da kendisinin takip ettiğini toplamda 7-8 tane kredi kartı kullandığını söylemiştir. Kendi kredi kartları 300'er liralık öğrenci kartlarıdır. Kendi kredi kartlarını 1 senedir kullandığını belirten Erkan, ailesinin kredi kartlarını yaklaşık 5 senedir kullanmaktadır. Erkan çalışmadığı için limitini düşük tuttuklarını ve kartı

alabilmek için telefonla ailesinin onayını aldıklarını belirtir. Harcamaları çok olduğu için limitinin artacağına dair mesaj aldığını ekler. Erkan neden kendi adına kredi kartına ihtiyaç duyduğunu şöyle anlatır:

“Benim bunu almamın sebebi, kendi üzerime olsun diye değil. Ben sürekli İstanbul’a maçlara gidiyorum. Bilet gişelerinden bilet alıyorum, Kimlik ile kredi kartındaki isim aynı olmalı. Ondan dolayı, Yoksa vermiyorlar. ‘Baban dahi olsa vermiyoruz’ diyor. Bir de bizimkiler artık takip etmek istemiyorlar; sürekli ben takip ettiğimden. Herhangi bir şey gelse kartın başına, onların oradan müdahale etmesi gerekiyor ki geldi de; geçen sene kartı kaptırdım ATM ye vermediler anneniz gelmeli dediler annemin üzerineydi kart. Oradan bankaya talimat verdi annem ancak öyle alabildim buradan geri kartı. Yoksa vermiyorlar.”

Erkan alışveriş merkezlerinden alışveriş yapmadığını, bunun için interneti tercih ettiğini belirtmiş ve kredi kartını da bu nedenle çıkarttığını söylemiştir: “İnternet üzerinden nakit alışverişin çok fazla teferruatı olduğu için. Havale bilmem ne, havale dekontu gönder vs. Ondan kurtulmak için aldım.”. Bankadan kredi kartına başvururken sadece form doldurduğunu, gerekli bilgiye zaten sahip olduğunu anlatmıştır. Diğer kredi kartının ise öğrenci kredi kartını, öğrenci belgesini gösteren herkese kefilsiz verildiğini söylemiştir:

Erkan: X bankası zaten öğrenciye direkt veriyor. Hiç kefile falan gerek duymuyor.

Araştırmacı: Direkt gelene veriyor mu yani.

Erkan: Tabii, Öğrenci kartınızı gösteriyorsunuz, arkada bandrol var, ona bakıyorlar. Mesela benim bandrol ile ilgili bir problem çıkmıştı internetten öğrenci belgesi çıkarttım verdim sorun olmadı.

Erkan, cüzdanında kredi kartı taşımanın riskli bir iş olduğunu, ancak bankaların bir yanlışlık olduğunda itiraz hakkı tanıdığını belirtmiştir. Öte yandan cüzdanında birçok kredi kartı taşıdığını, olabildiğince gizlediğini ama insanların ilkin şaşırdığını anlatmaktadır:

Erkan: Cüzdanım yanımda olsa gösterirdim. 20 bölme var yetmiyor. Hesap kartları da var ama yetmiyor.

Araştırmacı: Arkadaşlarınız gördüğünde bu nedir diye sormuyorlar mı ?

Erkan: Öğretmenlerim ve arkadaşlarım beni iş adamı gibi biliyorlar, Kendi marketi var ticaretçi bu diyorlar. İlk önce şaşırdılar ama daha sonra alıştılar onlar da.

Erkan kredi kartını nakit para olarak gördüğünü ve bu anlamda kartların kendisine güven verdiğini ifade etmiştir.

Erkan beğendiği bir şeyi mutlaka aldığını ancak aile bireylerinin bu tarz şeyler için birbirine haber vererek danıştığını vurgulamaktadır. Kredi kartları olmasaydı, bir arkadaşından borç alacağına, üründen vazgeçeceğini söylemiştir.

Gündelik hayatında nakit para kullandığının, internetten kredi kartıyla alışveriş yaptıktan hemen sonra kredi kartına o parayı yatırdığının altını çizmektedir. Yine de nakit ödemede yapılmayan indirimlerin bazen kredi kartıyla yapılan taksitli ödemelerde yapıldığını, böylece bankaların insanları kendine bağladığını söylemiştir: “Onların amaçları 12 aydan 12 aya kredi kartı aidat ücreti alıyorlar. Seni takside bağlarsa zaten oradan çıkartıyor onun parasını. Banka biliyor işini, bağlanması için.”

Erkan ailesinin kredi kartlarının olduğunu ancak onların yerine de kendisinin kullandığını ve bir borç sorunu yaşamadıklarını belirtmiştir. Ailesinin ekonomik durumunu nasıl gördüğü sorulduğunda, sahip olduklarını sesli düşünerek “iyi diyebiliriz” şeklinde paylaşmış ve bu durumda beğendiğini alabildiğini belirtmiştir.

Erkan eve giden ekstrelerinin kontrol edildiğini söylemekte, ancak ekstrede yer alan borç çoktan ödenmiş olduğu için, bunun sadece borç harç var mı diye bir göz gezdirme olduğunu belirtmektedir. Zaten aile bireyleri birbirinden habersiz harcama yapmadığı için bunun sorun olmadığı görüşündedir.

Erkan elinde para tutan bir insan olmadığı için, kredi kartının harcamalarına bir etkisi olmadığı düşüncesindedir. Çocukluğundan beri günlük harçlık aldığını belirten Erkan, para biriktirmek konusunda “Yok benim ufaklığımdan beri tüketim fazla, üretim yok. Şuanda da yok. Sonuçta hepsi bizim paramız. Annemin babamın fark etmiyor. Onlar biriktirse de ben biriktirmiş gibi olurum yani.” görüşünü paylaşmıştır.

Erkan nakit parası yoksa kredi kartlarına güvenip harcama yapmayacağını vurgulamıştır: “Olabildiğince nakit. O Ailemin genel kuralıdır. Paran varsa harcarsın.”. Ödeme günlerinde borcunun hepsini yatırdığını belirten Erkan, “Tabi tabii, asgari bizde olmaz. Yoksa evden azar yeriz yani.” sözleriyle durumunu açıklamıştır.

Gereksiz alışverişler yaptığını düşündüğü olup olmadığı sorulduğunda Erkan;

“Yok yok, o konuda gereksiz bir şey almam. İşime yarayacak şeyi alırım. Biz zevkimize ailecek düşkünüz hani de aşırı lüzumsuz bir şey almayız yani. Bizim ihtiyacımız olan bir şeyi alırız yani. Ya da ben ihtiyacım sanıyorum. Belki de fuzulidir. Gereksiz bir şeydir. Ben ihtiyacım sanıyorumdur.”

cevabını vermiştir.

Erkan dükkânlarında pos cihazı da bulundurdukları için kredi kartına ilişkin bir çok şeyi bildiğini ve hesap kesim tarihlerinden kanuni haklarına kadar hepsini takip ettiğini belirtmiştir. Erkan’dan, kredi kartını tanımlaması istendiğinde; “internet alışverişleri için gerekli, kolaylık ve nakit para.” ifadelerini kullanmıştır. Diğer öğrencilerin kredi kartı kullanmasına dair “Asgarilerini ödemesinler, direkt hepsini ödesinler. Ödeyebilecekleri alışverişleri yapsınlar” önerilerinde bulunmuştur.

Yorum: Erkan diğer öğrencilere nazaran değişik bir kredi kartı kullanıcısıdır. Ailesinin marketi olduğu için bankalar tarafından ailesine bir çok kredi kartı çıkartılır. Ancak ailenin yerine bu kredi kartlarının hepsini birden Erkan yanında taşımaktadır. Ailesinin kredi kartlarının üstüne Erkan iki tane de kendi adına öğrenci kredi kartlarından çıkarttırır. Çünkü internet alışverişlerinde, internetten alınan biletlerde, kimlik bilgisi ile kredi kartı bilgisinin birbirini tutması gerekmektedir.

Erkan bütün kredi kartlarını birden yanında taşımanın aslında riskli bir şey olduğunu, yine de bankacılık uygulamalarıyla, gerekirse itirazda bulunabileceğini söylemektedir. Riskli görmesine ve kullanmamasına karşın neden bütün kredi kartı kartlarını birden taşıdığını direkt açıklamaz, ancak ifadelerinden kredi kartlarının kendisine kattığı *işadamı imajının* hoşuna gittiği anlaşılmaktadır.

Erkan’ın kredi kartı kullanımındaki bir diğer değişik özelliği ise, çok fazla kredi kartı kullandığından, bu kredi kartlarını takip edebilmek için internetten alışveriş yaptıktan

hemen sonra borcunun tamamını kapatmasıdır. Aile içinde herkesin parasının bir olduğunun, kimsenin birbirini zor durumda bırakmamak için habersiz alışveriş yapmadığını söylemektedir.

Erkan kendisinin üretimden ziyade tüketim yapabildiğini fakat ihtiyaçları dışında da bir şey almadığını belirtirken, belki kendisinin ihtiyaç olarak zannediyor olabileceğini de ekler.

Erkan elindeki kredi kartlarının tüm ayrıntılarını takip ettiğini söylemektedir. Diğer öğrencilerin kredi kartı kullanması konusunda, yaptıkları harcamayı ödeyemeyeceklerse harcama yapmamalarını tembihler. kredi kartı tanımlarında da internet alışverişlerine vurgu yapar, kredi kartlarını bu anlamda bir kolaylık olarak değerlendirir. Yine de kendisi için kredi kartı elektronik nakit paradır. Çünkü kredi kartından yalnızca parası varsa harcama yapmakta aksi takdirde kart borcunu hemen yatıramayacaksa kredi kartlarını kullanmamaktadır.

Erkan'ın açıklamalarından anlaşılabacağı üzere, Erkan kredi kartını çağın bir gereksinimi olarak internet alışverişleri için elektronik para olarak algılamaktadır. Ayrıca Erkan için kredi kartı, çağa ayak uydurabildiğinin, çalışma hayatına hazır olduğunun bankalar ve çevresince onaylandığına dair bir gösterge, bir imaj aracı olarak görüldüğü anlaşılmaktadır.

3. Öğrencilerin Nitelendirmesiyle Kredi Kartı Algısı

Bu bölüme kadar, öğrencilerin kredi kartı için kullandığı nitelendirmeler, iyi/kötü, doğru/yanlış, güzel/çirkin, gerekli/lüzumsuz gibi ahlaki değerlerle yargılanmamıştır. Ancak öğrencilerin ifadelerinden, yaşadıkları deneyime göre kredi kartına bir değer atfettikleri, hayatlarında kredi kartını bu değer algısı içerisinde konumlandıkları görülmektedir. Bu ifadelerden yola çıkarak aşağıda, öğrencilerin kredi kartına ilişkin tanımları yeniden değerlendirilmiş; olumlu/olumsuz nitelendirmeler ve kredi kartının kullanımı üzerine düşünceleriyle bütünleştirerek, algı biçimlerini yansıtan *Tablo 6* oluşturulmuştur. Tabloda tekrar eden ifadeler, o nitelendirmeyi başka öğrencilerin de kullandığını göstermektedir.

Tablo 6: Öğrencilerin deneyimine yönelik kredi kartı algısı

Kredi olumlu algı	kartına atfedilen	Kredi olumsuz algı	kartına atfedilen	Kredi kartı kullanımına ilişkin algı
iyi		yük		gereksiz
cazip		yük		gerekli-gereksiz
güzel		tuzak		bazen gerekli
avantajlı kart		tuzak		zaruri
avantajlı		tehlikeli		gereksiz şey kartla alınır
avantajlı		tehlikeli		parasız cüzdan
gerektiğinde dost		tehlikeli		kredi aracı
kontrol edilirse güven		tehlikeli		mecburiyet
doğru kullanıldığında kolaylık		riskli		alışkanlık
kolay		pişmanlık		ihtiyaç
kolaylık		güç		internet alışverişi
o an hayat kurtaran		kurnaz		elektronik değişim
taksitlere böldürdüğümüz için yük hafifleten		canavar		internet alışverişleri için gerekli
destekleyici		yüklenirsen düşman		dikenli gül
can kurtarıcı		kontrol edilmezse yıkım		kara günde kötü dost
güvence		insanı batırma aracı		son çare
güven veren		aileyi dağıtma aracı		irade test aracı
emniyet kemeri		harcamayı fark ettirmeyen		taksit
rahatlatıcı		kapitalist düzen için faydalı		bilinçli kullanılmalı
bilinçli kullanıldığında sevdiği bir araç		tüketime yönlendirici		kullanmayı bilmek gerekiyor
alışveriş için paha biçilmez bir araç		harcamamış gibi kendini kandırma		dikkatli olunması gerekiyor
kullanışlı araç		daha fazla tüketime yönlendiren bir araç		
imaj		harcatan		
kampanyalar		fütursuzca harcama		
yedek		kandırmaca		
fırsat		aldatmaca		
bonus		sahte bir özgürlük hissi		
özgürlük		zenginlik yanılsaması		
uzun vade		alışveriş tutkusu		
nakit para		size ait olmayan bir lüks		
elektronik para		öğrenciler için zararlı		
para		borç yatırma sorumluluğu		
baba parası gibi				
ekstra sıcak para				

Altıncı Bölüm

Sonuçlar, Tartışmalar ve Öneriler

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmanın genel çerçevesi içerisinde araştırmanın bulguları tartışılacak, gerekli görülen durumlarda öneriler getirilecektir. Tartışma ve öneriler bölümünün amacı, nicel araştırmalardaki gibi yargılara varmak değil, nitel paradigmanın doğası gereği, yorumlar yapmaya olanak sağlayacak olan evrendeki çeşitliliklerden haberdar olmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Bu bölüm boyunca *öğrenciler* nitelendirmesiyle bahsi geçecek kişilerden kasıt, yalnızca görüşme yapılan öğrencilerdir. Çünkü nitel araştırma sonucunda ortaya çıkan bulgular, nicel araştırmada olduğu gibi kati suretle dışarıdan nesnel olarak gözlenebilen gerçekler değil, daha çok araştırmaya katılan bireylerin gerçeklik algıları biçiminde anlaşılmalıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Bu anlamda öğrencilere yapılan genellemeler araştırmanın iç ve dış güvenilirlik-geçerliliğine işaret eder; ancak nicel araştırmadaki gibi ilkeler ve kurallar şeklinde değil, araştırma tekrar edildiğinde ortaya çıkacak benzer deneyimler ve örnekler görülebileceğine dair çeşitlilik biçiminde anlaşılmalıdır. (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

1. Sonuçlar

1.1. Öğrencinin Kredi Kartı Edinme Öyküsü Ve Algı

Öğrencinin kredi kartı edinme öyküsüyle, araştırmanın alt amaçlarında sorulan; öğrenci, “neden bir kredi kartı almıştır, kredi kartını nasıl almıştır, kredi kartına ilk sahip olduğunda nasıl hissetmiştir, kredi kartını taşıırken/kullanırken nasıl hissetmektedir?” gibi sorulara verilen cevaplar kastedilmektedir. Bu cevaplar çerçevesinde, öğrencinin algısını anlamaya yönelik durum değerlendirmesi yapılmıştır.

Öğrencilere ilk olarak Eskişehir’e geldikten sonra nelerin değiştiği, Eskişehir’deki sosyal ortamlarının nasıl olduğu, kendi arkadaşlıklarını nasıl gördüğü biçiminde sorular sorulmuştur. Böylece hem sohbet için karşılıklı etkileşim sağlanmış, hem de öğrencinin

genel sosyalleşme ortamı ve anlayışı açısından bir fikir elde edilmeye çalışılmıştır. Sonrasında kredi kartı bilgileri, aylık gelirine ilişkin bilgileri, ailesinin durumunu nasıl gördüğü, ailesinde kredi kartı kullanma durumu gibi sorular iliştilerilerek, öğrencinin araştırmanın amaçları doğrultusunda açıklamalarla görüşmeye devam etmesi sağlanmıştır.

1.1.1. Kredi kartına başvurma kararı

Sosyo-ekonomik koşullar ile kredi kartı kullanımı arasındaki ilişki alanyazında bahsedilen araştırmalarla ortaya koyulmuş ve varsayımlarda da kabul edilmişti. Bu ilişki, araştırmanın bulgularıyla bütünleştirildiğinde; öğrencilerin üniversitedeki sosyal ortamı ile kredi kartı edinme isteği arasındaki ilişkinin, kredi kartı başvuru kararında bir etkisi olduğu görölmektedir:

- Öğrenci, grup halinde hareket etmeyi seviyorsa, arkadaşlarıyla birlikte kredi kartına başvurmaya karar vererek ya da arkadaşlarından sorun yaşamadan kredi kartı kullandığı bilgisini aldıktan sonra, aynı tür kredi kartını isteme eğilimi vardır.
- Öğrenci, alım gücünün üstünde ürün/hizmetlere ulaşmak istediğinde;
 - a) Öğrencinin ailesi kredi kartı ile ilgili bir sorun yaşamamış ve/veya öğrencinin bir sorun yaşamayacağına güvendiklerini öğrenci algılıyorsa ailesine haber vererek, kefil ailesini göstererek kredi kartına başvurma eğilimindedir. Bu durumda öğrenci, güveni sarsmamak için daha dikkatli kredi kartı kullandığı ve borcunu sorun yaşamadan kapattığı görölmektedir.
 - b) Öğrencinin ailesi kredi kartı ile ilgili bir sorun yaşamış veya yaşamamış olsun, öğrencinin kredi kartı kullanabileceğini düşünmüyor ve öğrenci de bunu biliyorsa, ailesine haber vermeden kredi kartına başvurma eğiliminde olduğu söylenebilir. Öğrencinin ailesinin kredi kartından haberi olmadığı durumlarda, öğrencinin daha çok gereksiz olduğunu düşündüğü harcamalar yaptığı ve gerek harcamalarının vicdan azabı, gerekse kredi kartı borcunun yüklediği sorumluluk nedeniyle daha çok stres yaşadığı görölmektedir.
- Öğrencinin ailesi kredi kartı kullanıyor ve bir sorun yaşamıyorsa, öğrencinin de acil bir ihtiyacının olabileceği düşüncesiyle kendileri öğrenci için bir ek kredi

kartı çıkartmaktadır. Öğrenci kendisi için çıkartılan ek kredi kartını kendisine verilen ekstra harçlık olarak algılama eğilimindedir. Bu durumda öğrencinin kredi kartını kullanma durumu, ailenin öğrenci için sağladığı koşullar, öğrencinin harçlığını harcama alışkanlığı gibi etmenler çerçevesinde değişebilmektedir.

- Öğrenci, kredi kartına başvurmayı düşünmemesine rağmen, kendisi gibi öğrenci arkadaşlarının kredi kartı pazarlamasında çalıştığını görmesi de kredi kartına başvuru için bir etmen olarak karşımıza çıkmaktadır²². Kredi kartı pazarlamasında çalışan bu öğrencilerin, diğer öğrencilerin arasına karışarak, performans ölçütleri karşılayabilirlerse maaş alabildiklerini, para kazanmaları için formları doldurmaları gerektiğini söyledikleri; bankadan aranmadan kredi kartının gönderilmediğini ya da kredi kartını istemiyorsa daha sonra geri gönderilebileceğini belirttikleri görülmektedir. Bu duruma maruz kalarak, öğrenci arkadaşına yardımcı olmak için kredi kartına başvuran öğrenciler, kendilerine direkt kredi kartı gönderildiğini ve ifade etmektedir.
- Kredi kartı tanıtım stantlarında, kredi kartına başvurma şartıyla hediye olarak verilen ürünlerin de başvuru kararında etkili olabildiği görülmektedir. Yapılan araştırmada bazı öğrenciler, kendilerine cazip gelen bir ürün hediye olarak sunulduğu için ürüne ulaşmak amacıyla kredi kartına başvurmuş olduğunu ifade etmiştir. Bu noktada öğrencinin asıl isteği kredi kartı değil, hediye verilen üründür. O nedenle kendisine gelen kredi kartını uzun bir süre kullanmamasına rağmen, acil durum biçiminde ifade ettiği olaylar karşısında kredi kartını işe koşmuş ve kredi kartına alışıarak, kullanılmaya da devam etmiştir.

1.1.2. Kredi kartına başvurulacak yer, kredi kartına ilişkin bilgi edinme ve kredi kartı borcu ödeme durumu

Warwick ve Mansfield (2000) de, “Kredi kartı tüketicileri: üniversite öğrencilerinin bilgisi ve tutumu” adlı araştırmasında öğrencilerin kredi kartı edinmeleri konusunda kısırtmalara maruz kaldıkları, yarisından fazlasının kredi kartı limitlerini bilmelerine

²² Araştırma için öğrencilerin onayını almaya çalışan araştırmacıyı da kredi kartı pazarlamasında çalışan biri gibi algılayarak, görüşme yapmaktan çekinen ya da görüşmeyi kabul ettikten sonra bu şekilde düşündüğünü söyleyen öğrenciler olmuştur.

rağmen, kredi kartı faiz oranlarını bilmediklerini ortaya koymuştu. Araştırmanın kredi kartına başvuru yeri, kredi kartına ilişkin bilgi edinme ve kredi kartı borcu ödeme durumu ile ilgili bulgularına bakıldığında, Midwest Üniversitesi'nden farklı yöntemlerle Anadolu Üniversitesi'nde yapılan bu çalışmada da benzer sonuçların ortaya çıktığı görülmektedir.

Öğrenciler, kredi kartı başvurularını -ailenin ek kredi kartı başvurusu dışında-, kampüsteki stantlardan, yanlarına gelerek kredi kartı pazarlayan kişilerden veya bankadan yaptıklarını söylemişlerdir.

Kredi kartına nereden başvurlarsa vursunlar, bu esnada öğrencilere sadece kredi kartının avantajlarından bahsedildiği, nasıl kullanılması gerektiğinin anlatılmadığı, öğrencilerin de genellikle kullanmayı bildiklerini düşünerek bu tarz bir bilgi edinme gereksinimi duymama eğiliminde oldukları görülmektedir.

Öğrencilerin, kredi kartı kullanma bilgilerinin kaynağı olarak, başta diğer öğrenci arkadaşları gelmektedir. Öğrenciler, arkadaşlarının; faizinin düşük olduğunu, kefil istemediğini, hemen kredi kartını gönderdiğini, kredi kartının limitinin yüksek olduğunu, borcunun asgarisini yatırdığında sorun çıkartmadığını söylediği bankanın kredi kartlarını tercih etme eğilimindedir. Bu durumda, yeni kredi kartı alan öğrenci de, tavsiyesini aldığı öğrencinin kredi kartını kullandığı biçimde, çoğu zaman sadece asgari borcunu yatırmanın yeterli olduğunu düşünerek kullanmaktadır.

Öğrenci kredi kartını kullanmayı ailesinden öğreniyorsa, ailesinin kullandığı biçimiyle kullanmaya gayret etmekte, ailesinden farklı kullandığı zaman ailesine sorun çıkartmayacak biçimde durumu idare etmeye çalışarak kredi kartı kullanma eğilimi görülmektedir. Eğer öğrencinin ailesi kredi kartı borç sorunu yaşıyorsa, öğrenci kendini daha bilinçli bir kredi kartı kullanıcısı olarak görmektedir, fakat kendisi de borç sorunu yaşama eğilimindedir.

Öğrenci, kendi deneyiminden kredi kartı kullanmayı öğreniyorsa, kredi kartı borcuyla karşılaştığında, bankayla görüşmeye gidip, kredi kartı kullanımının olabildiğince tüm

ayrıntılarını öğrenmeye çalışabilmekte ya da durumun öğrenci olmasından kaynaklandığını düşünerek borçlanmasını doğal ve geçici karşılayabilmektedir. Ancak her iki durumda da borcunu ödeyebilmek için bir çıkış aradığı ve stres yaşadığı görülmektedir.

Bu anlamda öğrencilerin hesap kesim tarihini bildiği, faiz oranlarını ise sadece asgari borcunu yatıranların takip ettiği, yasal haklarını ve sözleşmede neye imza attığını ise hiçbirinin bilmediği anlaşılmıştır²³.

Ek kart kullanan öğrencilerde, ailesi kredi kartının sorumluluğunu öğrenciye vermişse, öğrenci harcamalarını ve borcunu takip etmekte, kartın sorumluluğu da ailedeyse, öğrenci ekstra elektronik harçlık aldığı algısı yaşamakta, kredi kartının hiçbir bilgisine sahip olmamaktadır. Örneğin MMF Merve'nin ailesinden talep etmesine karşın kendisine kredi kartına ait hiçbir sorumluk verilmediği ve kredi kartıyla harcama yaparken nakit parasında olduğu gibi gözle harcamalarını göremediği için kendisine bedava alıyormuş gibi geldiğini belirtmiştir.

1.2. Kredi Kartı Taşıma/Kullanma Nedenlerine İlişkin Algı

Öğrencilerin anlatımlarından çeşitli nedenlerle kendi kredi kartı kullanımlarını meşrulaştıracak bir algı geliştirdikleri görülmektedir. Aşağıda acil durum, param bitmesin, çağın gereksinimi, taksitlendirme başlıklarıyla öğrencilerin kredi kartı taşıma/kullanma nedenlerine ilişkin ifadeleri çözümlenmiştir.

1.2.1. Acil durum

Hem ailesiyle beraber yaşayan hem de Eskişehir'de ailesinden uzakta yaşayan öğrencilerin, kredi kartını acil bir durum olabilir algısı ile yanlarında taşıdıklarını söyledikleri görülmektedir. Kredi kartının hemen hemen her yerde geçtiğini belirten öğrenciler, acil bir durumda zorda kalmak istememektedir ve kredi kartı da kendilerine bu anlamda güven vermektedir.

²³ Burak, hesap kesim tarihini de bilmemektedir. Erkan ise dükkânlarında POS cihazı kullandıkları için bankalarla yaptıkları anlaşmaları takip ettiğini belirtmiştir.

Bu şekilde düşünen öğrencilerin kredi kartı tanımlarında; bazen gerekli, zaruri, son çare, mecburiyet, ihtiyaç, dikenli gül, kara günde kötü dost, destekleyici, can kurtarıcı, güvence, güven veren, emniyet kemeri, rahatlatıcı, gibi ifadelerle kredi kartına ilişkin düşüncesini dile getirdiği görülmektedir.

1.2.2. Param bitmesin

Bazı öğrenciler ise kredi kartından ziyade kendi nakit paralarını garanti olarak görmektedir; kredi kartıyla yaptıkları harcamalarla, nakit parası bitmediği için, kendisini para harcamıyormuş gibi hissederek en azından ekstre borcunu görene kadar içi rahat etmektedir.

Böyle düşünen öğrencilerin kredi kartı nitelendirmelerine bakıldığında ise; harcamayı fark ettirmeyen, kurnaz, kapitalist düzen için faydalı, tüketime yönlendirici, harcamamış gibi kendini kandırma, daha fazla tüketime yönlendiren bir araç, harcatan, fütursuzca harcama, taksitlere böldürdüğümüz için yük hafifleten, nakit para, ekstra sıcak para gibi ifadeler kullandığı anlaşılmaktadır.

1.2.3. Çağın gereksinimi; internet alışverişleri

Yolculuk/etkinlik biletlerinin internetten alınması, internetten yapılan alışverişlerin daha ucuz olabilmesi, zaman/mezan engellerinin aşılarak ürün/hizmete ulaşımındaki rahatlık nedeniyle de öğrenciler kredi kartı kullanabilmektedir. Sadece internet erişimi için kredi kartı kullandığını belirten öğrenciler, internet alışverişini için başka bir alternatifin olmadığına vurgu yapmaktadır.

Kredi kartını internet alışverişini için kullandığını söyleyenlerin tanımlarında; elektronik para, temiz para (paraya dokunulmadığı için), internet alışverişleri için gerekli, internet alışverişini, mecburiyet, ihtiyaç, elektronik değişim, ifadelerine yer verdikleri görülmektedir.

1.2.4. Taksitlendirme

Öğrencilerin aylık gelirlerine göre bir defada satın almalarının mümkün olmadığı ya da kendilerini zorlayabilecek ürün/hizmetlere yönelebildikleri, bu nedenle kredi kartının taksitlendirme özelliğine başvurdıkları görülmektedir.

Kredi kartının taksitlendirme özelliğini kullanan öğrencilerin kredi kartı tanımlamalarında; irade test aracı, taksit, borç yatırma sorumluluğu, tüketime yönlendiren bir araç, alışveriş tutkusu, bilinçli kullanıldığında sevdiği bir araç, alışveriş için paha biçilmez bir araç, kullanışlı araç, avantajlı kart, kampanyalar, fırsat, bonus, uzun vade, taksitlere böldürdüğümüz için yük hafifleten, gibi nitelendirmelere yer vermektedir.

1.3. Kredi Kartı Ve Borçluluk Algısı

Öğrencilerin kredi kartı kullanımından sonra borçluluk algısının, borcunun ödenebileceğine ilişkin duyduğu güvene göre değişebildiği görülmektedir.

1.3.1. Öğrencinin kendisini maddi olarak destekleyen bireylerin ekonomik durumuna ve kredi kartı borcu olursa destek görüp görmeyeceğine ilişkin algısı

Türkiye’de üniversite örgün öğrenimi ya da aile yapısı gibi başka gerekçelerle, öğrencilerin %95’inin gelirinin ailelerine, burslara, devlet kredilerine bağlı olduğuna değinilmişti (Armağan, 2004; Kuburlu, 2010).

Öğrencilere bakıldığında, kendisini ekonomik olarak destekleyen bireylerin (genellikle ailelerinin) ekonomik durumunu nasıl algıladığı sorulduğunda, öğrencilerin biri dışında hepsinin ailesinin maddi durumunu en azından *orta halli* olarak değerlendirdiği görülmektedir. Bu durum, gerçekten görüşmeye katılan bireylerin ailelerinin maddi durumu orta gelir sınıfına denk geldiğinden olabilecektir. Ancak görüşmedeki ifadelerinden anlaşılabacağı üzere düşük ekonomik gelire sahip olmanın hakir görüleceği

endişesi ve öğrencinin kendisini bir üst sınıfta konumlandırma arzusu da, ailevi ekonomik koşulların standart orta sınıfa mensup algılanmasına neden olabilmektedir.

Öğrencinin ekonomik sınıfına ilişkin algısını ya da arzusunun, daha fazla taksite yönelmek, parası olmasa da sosyal ortama katılmak biçiminde kredi kartı harcamalarına yansıdığı görülmektedir. Bir bakıma öğrencinin, öğrenciliği bittikten sonra elde etmek istediği yaşam koşullarını, henüz öğrenciyken yaşamaya başladığı ve gelecek günlerdeki maddi koşullarının en az öğrenciyken olduğu kadar ya da daha iyi olacağını düşündüğü anlamına gelmektedir. Bali (2004), Norvilitis vd.'nin (2003) de incelemelerinde ortaya koydukları üzere öğrenciler bu sebeple daha rahat borçlanabilmektelerdir. Ancak Twenge (2009), Armağan (2004), Fogel ve Schneider (2011), günümüz gençlerinin ailelerinin sunduğu olanaklar düzeyinde bir hayat standardı yakalamasının dahi çok daha zor olduğuna; gençlerin, beklentilerinin yüksek olması nedeniyle, stres, bunalım ve hayattan tatmin olamama gibi sorunlar yaşayabildiklerine vurgu yapmaktadır.

Kredi kartı borcu açısından öğrencilerin birçoğu eğer çok zor durumda kalırlarsa, ailelerinin kendileri için araya girerek bu borcu kapatacağından emindir. Yine de öğrencilerin kredi kartı borcunu kendi harçlıklarından *halletmeye* çalıştıkları görülmektedir. Ailenin ekstreleri kontrol edip etmediği sorulduğunda ise kendilerinin yetişkin bir birey olduğu ve/veya ekstrenin e-posta adreslerine gönderildiği için böyle bir şeyin mümkün olmadığı söylenmektedir.

Bu ifadelerden anlaşılacağı üzere, öğrencilerin geliri başlarına bağlı olmasına rağmen hukuksal açıdan reşit bir birey kabul edildiklerinden dolayı, aileler neye harcadığını kontrol etmeye haklarının olmadığı söylenen bir borç ödemeye maruz kalabileceklerdir. Öğrenciler ise kredi kartlarıyla hesap vermeden harcama yapabilmeyi, ekonomik açıdan özgürlük olarak algılamaktadır.

1.3.2. Kredi kartı ve borç isteme algısı

Dikkat edilecek olursa, hem odak grup görüşmelerinde hem de yapılan yüz yüze görüşmelerde öğrenciler, şartlardan memnun olsun olmasın, Eskişehir'in eğlence

kültürüne (barda içmek, kafelerde buluşmak, alışveriş merkezlerini gezmek vb.) yönelik bir yaşam tarzı sunduğuna, arkadaşlıkların da bu ortamda samimi olmadığına ve geçiciliğine vurgu yapmıştır.

Öğrencilere kredi kartı ile satın aldıkları aynı ürün/hizmet için ya da acil durum için bir arkadaşlarından borç alıp, yine o ürün ya da hizmete ulaşmak ihtiyacı hissedip hissetmeyecekleri sorulduğunda, hiçbir öğrencinin bir arkadaşına borçlanmak istemediği, gerekirse ürüne ulaşmaktan vazgeçebileceklerini söylediği görülmüştür. Bu durumun gerekçesi olarak öğrenciler; bir arkadaştan borç istemenin psikolojik olarak çok ağır sonuçları olacağını, arkadaşlarının da durumu kendisinin olduğu gibi düşündüğünden onların da maddi durumunun yeterli olmayabileceğini, bankaya yaptıkları gibi bir arkadaşta borçlarını geciktiremeyecekleri gibi nedenler ileri sürmüştür.

Aileden ek para isteyerek ürün/hizmete ulaşma konusunda ise, aileyi o ürün/hizmete ihtiyacı olduğunun izah edilmesinin zorluğundan bahsetmişlerdir. Bu anlamda kredi kartıyla hemen ürün/hizmete ulaşmak, öğrencilerce *rahatlık* ve *kolaylık* olarak algılanmaktadır.

Öte yandan öğrenciler, bir yere borcundan dolayı mahcup olmaktansa, bir bedel karşılığı kredi kartına borçlanmayı tercih etmektedir. Ergur'un (2005) çalışmasında ortaya koydukları ile benzeşik olarak bu çalışmada da öğrenciler, başkalarına ya da başka kurumlara borçlanma biçimlerine karşıyken, kredi kartı kullanımından ileri gelen borç döngüsünü doğal kabul etmektedir.

1.3.3. Kredi kartı ve yapılan harcamaya ilişkin algı

İfadelerine bakıldığında kredi kartı ile alışveriş yaparken öğrencilerin ürünün gerçek değerine ilişkin algılarında bir yanılsama yaşadıkları anlaşılmaktadır. Aynı ürün için ödemeyi nakit yaptıklarında; içlerinin cız edebileceğini, vicdanın sızladığını, parasının bitmesinden dolayı endişe duyduğunu, ürünün fiyatının pahalılığını anladığını, kendini yoksullaşmış hissettiğini, ürün/hizmete gerek duymayabileceğini dile getiren öğrenciler, ödemeyi kredi kartıyla yaptıklarında; amaan kredi kartı deyip geçtiğini, parayı elliyle

saymadığı için ne kadar pahalı bir ürün/hizmet aldığını anlamadığını, fazladan acıkabildiğini, hep parası varmış gibi düşündüğünü, ürün/hizmet için taksit miktarı kadar ödeme yapıyormuş gibi hissettiğini, ürünün bedavaymış/hediyeymiş gibi geldiğini belirtmektedir.

Öğrencilere ay sonunda ekstresine baktığında gereksiz harcama yaptığını düşünüp düşünmediği sorulduğunda öğrenciler; aldıktan hemen sonra gereksiz alışveriş yaptığını düşündüğünü, ekstresine baktığında gereksiz alışverişler yapmış olduğunu anladığını, gardırobuna baktığında gereksiz alışveriş yaptığını gördüğünü ya da sadece ihtiyaçlarını aldığını ifade edebilmektedir.

Kredi kartı kullanırken yaptıkları harcamayı hissetmediklerini ifade eden öğrencilerin kredi kartı tanımlarında; ekstra sıcak para, taksitlere böldürdüğümüz için yük hafifleten, baba parası gibi, tuzak, tehlikeli, güç, insanı batırma aracı, aileyi dağıtma aracı, harcamayı fark ettirmeyen, kurnaz, kapitalist düzen için faydalı, tüketime yönlendirici, harcamamış gibi kendini kandırma, daha fazla tüketime yönlendiren bir araç, harcatan, fütursuzca harcama, kandırmaca, aldatmaca, sahte bir özgürlük hissi, öğrenciler için zararlı, borç yatırma sorumluluğu, size ait olmayan bir lüks, zenginlik yanılsaması, alışveriş tutkusu, irade test aracı, parasız cüzdan, dikkatli olunması gerekiyor, gereksiz şey kartla alınır gibi nitelendirmelere yer verdikleri görülmektedir.

Harcamayı çok hissetmeden yapmasına karşın, dönem borcunun tamamını kapatabildiği için bu durumu olumlu algılayarak kredi kartına; fırsat, bonus, özgürlük, uzun vade, güvence, nakit para, doğru kullanıldığında kolaylık, alışveriş için paha biçilmez bir araç, kullanışlı araç, avantajlı kart, avantajlı gibi olumlu nitelikler atfeden öğrenciler de vardır.

Bu ifadelerden yola çıkarak kredi kartı kullanıldığında kendilerini borçlanmış hissedip hissetmedikleri sorusuna öğrencilerin verdiği cevaplar çok önemlidir. Zira öğrenciler genellikle kredi kartı ile alışveriş yaparken, ürünü bedava alıyormuş gibi düşünebildiğini, taksit tutarı kadar ya da kredi kartının asgari tutarı kadar borçlu hissettiğini veya kredi kartı borcu evden ödeniyorsa hiç borçlu hissetmediklerini ifade

etmiştir. O nedenle öğrenciler kredi kartının limitine ve sayısına vurgu yapmıştır; birçoğu, zor bir durumda kalırsa, geri ödenebilir sınırlarda kalabilmek ve/veya daha fazla harcama yapmamak için limitinin arttırılmasını istememektedir.

2. Tartışmalar

Bu araştırmada, Anadolu Üniversitesi lisans düzeyindeki öğrencilerin kredi kartı deneyimine yönelik algısı; öğrencinin kredi kartı deneyiminde neler yaşadığı, nasıl hissettiği, kendisinin deneyimini nasıl yorumladığı ve alanyazının benzer deneyimleri nasıl değerlendirildiği çerçevesinde, betimsel bir analizle irdelenmeye çalışılmıştır.

Araştırma boyunca, *algı* denildiğinde kastedilenin, bireyin yaşadığı deneyimlerden kendine özgü çıkarımlar yaparak dünyayı yorumlama biçiminin anlaşılması gerektiğinden bahsedilmiştir. Bu noktadan yola çıkıldığında, öğrencilerle yapılan görüşmelerdeki amaç, bireyin söyledikleri ve/veya yaptıklarındaki doğruluk/yanlışlık payını eleştirmek, gerçekte yapılan uygulamalarla örtüşüp örtüşmediğine değinmek, bireyleri ya da uygulamacıları yermek veya övmek değil; kredi kartı olgusunu öğrencilerin nasıl algıladığını anlayarak, bireysel, toplumsal ve hukuksal anlamda kredi kartı olgusuna ilişkin uygulamalara herkesin lehine olabilecek biçimde yön vermektir.

Öğrencilerle yapılan görüşmeler sonucunda kredi kartının tüketime yön veren, tüketimi kolaylaştıran ve destekleyen yanına vurgu yapılmıştır. Ancak kredi kartı, yapısı gereği tek başına tüketimin nedeni değil; araçtır.

Friedman (2004) tüketim olgusunu, son yıllarda antropologların tüketime duyduğu ilgiden yola çıkarak, kültürel stratejilerle tüketim arasındaki ilişkiyi ortaya koyabileceği bir sosyal fenomen olarak inceler; tüketim, 17. yüzyılın sonları ve 18. yüzyıl boyunca, üretimin, piyasa ekonomisinin ve marketin genişleme çabalarının baz alındığı ekonomik bakış açısıyla yaklaşılan bir kavramken, sosyal bilimlerin işe koşulmasıyla, reklamcılar ve piyasanın, kitle iletişim araçları vasıtasıyla manipüle edilmiş ihtiyaçlar yaratan, kapitale hizmet eden bir anlam kazanmış, bunun sonucunda nasıl şekillendirildiğine yönelik düşüncelere ve araştırmalara konu olan bir kavram olmuştur.

Burada bahsedilen, geleneksel toplumdaki temel ihtiyaçların karşılanması için gerçekleştirilen tüketim değil, sosyal içerikteki, gösterişçi, dolayısıyla sembolik anlamlar kazanmış tüketim biçimleridir.

Douglas ve Isherwood (1999), tüketimin, kültürel bir iletişim biçimi gibi görülerek, bireyin tüketime yönelik yapıp ettiklerinin, kendi yaşadığı çevrenin tüketim alışkanlıkları içerisinde değerlendirmesi gerektiğine vurgu yapar. Öğrencilere, öğrenci oldukları şehir olan Eskişehir ve arkadaşlıkları hakkında sorular sorulduğunda, Eskişehir'in öğrencilerin tüketim tarzına yönelik geniş bir yelpazede ürün ve hizmetler sunduğu, arkadaşlıklarının ise geçici birlikte eğlenmeye yönelik olduğu ve bireylerin gerçek anlamda güvenebileceği arkadaşlıkların sınırlı sayıda kaldığı anlaşılmaktadır. Böyle bir ortamda öğrenci, ya yalnız kalmayı seçmekte ya da sosyal ortamda yer edinebilmek için girmek/içinde kalmak istediği grubun tüketim alışkanlıklarına göre hareket ederek, onlardan biri olduğunu göstermek istemektedir. Bu anlamda öğrencilerin kredi kartına yüklediği misyonlardan biri, öğrencinin parası olmasa dahi bulunduğu statüde/koşullarda kalmak için anahtar olabilmesidir.

Öğrencilerin görüşmeler sırasında, acil durumlar olabilir, paramın bitmesin istiyorum, internette alışveriş yapıyorum, ürünleri taksitlendirerek ödemelerimi kolaylaştırıyorum, biçiminde dile getirdiği ifadelerin altında asıl söylemek istedikleri şey, *akışkanlaşmış*²⁴ -küreselleşmeden ve/ya öğrencilikten kaynaklanan- yaşam biçiminde, bulunduğu statüde/koşullarda kalma, mümkünse bir üst sınıfın yaşam düzeyini sürme arzusudur. Kredi kartı ise, öğrencinin bu yoldaki ürün/hizmet ihtiyaçlarından ötürü bir *ihtiyaç* olarak algılanmaktadır.

Kredi kartına başvuru sürecine bakıldığında, öğrenciler, başvurularını nereden yaparsa yapsın, kendilerine kredi kartının yalnızca avantajlarından bahsedildiğini –bu esnada limite ve kredi kartı faiz oranlarının düşüklüğüne dair verilen bilgi avantaj olarak algılanmaktadır- nasıl kullanılacağını anlatılmadığını belirtmişlerdir. Yapılan görüşmelerde, kendisi kredi kartı kullanmayı bildiğini sandığından ek bilgi talep

²⁴ Bauman, akışkanlaşma kavramını, küresel “post-modern” yaşamlar içerisinde, her an her yöne doğru değişebilecek yaşam şartlarına işaret etmek için kullanır. Bknz: Bauman, Z. (2008). Does ethics have a chance in a world of consumers? USA:Harvard University.

etmemesine karşın, hesap kesim tarihinin ne olduğunu ve ne işe yaradığını bilmeyen bu nedenle hangi şartlar altında ne kadar borç ödemesi gerektiğini kestiremeyen öğrenciler olduğu anlaşılmıştır.

5464 No’lu Banka Kartları Ve Kredi Kartları Kanununun 8. maddesine göre,

“Kart çıkaran kuruluşlar, kartın verilmesi anında kart hamilini yeterli derecede bilgilendirmek ve talep edilmesi halinde, gerçekleştirilmiş işlemlere ait kayıtları otuz günü geçmemek üzere işlemin mahiyetine uygun bir süre zarfında sağlamakla yükümlüdür.” (Banka Kartları ve Kredi Kartları Denetleme Kanunu, 2006).

Fakat burada *yeteri derecede bilgilendirmenin* ucu açık olduğundan, öğrencilerce ve/ya bankalarca yeterli görülen bilgilendirmenin, istenilen yeterli sonucu vermeyebilmekte olduğu görülmektedir.

Araştırmada saptanan kredi kartı kullanımına dair diğer bir önemli nokta, öğrencilerin ihtiyaç kavramına yaklaşımının ve harcamalarına ilişkin algısının, kredi kartından oldukça etkilendiğinin anlaşılmasıdır. Yapılan görüşmelerde öğrenciler, kredi kartı sahibi oldukları için, fazladan acıkabildiğini, parası olmasa da sosyal ortamındaki etkinliklere katılabildiğini, taksitlendirerek pahalı bir ürünü satın alabildiğini, elindeki ürünleri çeşitlendirebildiğini ifade etmiştir.

Öğrenciler tüketime yönelik bu davranışlarının tümünü ihtiyaç biçiminde nitelendirmektedir. Ancak bir arkadaşından borç alarak ya da para biriktirerek aynı ihtiyaca ulaşmak isteyip istemeyeceği sorulduğunda öğrenciler, önceden ihtiyaç olarak ifade ettikleri ürün/hizmeti istemeyeceğini ya da erteleyeceğini belirtmiştir. Marcuse (1997: 22), ürün/hizmetin kendisini istenir kıldığına vurgu yapmak için, kendisini birer öğreti gibi koşullandırarak, kişide, kendi yanlışlığına başışık yanlış bir bilinç oluşturmakta olduğunu ileri sürmüştür. Öyleyse kredi kartı, öğrencinin, ihtiyacına gerçekte ne kadar ihtiyaç duyduğu üzerine düşünmesine ya da ihtiyacını birinden istemesine gerek bırakmadan, istediği şeye *hemen* ulaşmasını sağlayan bir araç olarak algılanmaktadır.

Araştırmada için örneklem seçiminde, cinsiyetin eşit olarak temsil edilmesine dikkat edilmiştir. Yapılan görüşmelerde bazı öğrencilerin erkek olduğu için, alışverişe çıkmaktan hoşlanmadığını söylediği görülmektedir. Ancak bu öğrencilerin alışverişten kastının kıyafet satın almak olduğu ve kredi kartıyla diğer ürün/hizmetleri satın almak üzere sık sık dışarı çıktığını söylediği görülmektedir. Kıyafet ihtiyacının ise anne tarafından karşılanmasının beklendiği anlaşılmaktadır. Bocock’a (1997) göre, erkekler de önemli bir tüketici grubu olarak, otomobilden giyim eşyasına, spor malzemesinden tıraş kolonyasına kadar, üreticiler ve reklamcılar tarafından belirlenen hedef kitlesi arasında yer aldığından, tüketimde cinsiyetçi bir yaklaşımdan kaçınılması gerekir. Bu araştırmada, giysi satın almak üzere alışverişe çıkmaktan hoşlanmadığını söyleyen kadın görüşmeciler daha fazladır. Ancak görüşmelerde bahsi geçen tüketim türlerinin geneline bakıldığında, kadın ve erkek öğrencilerin tüketim yönelimleri açısından belirgin bir fark görülmemiştir.

Yapılan görüşmelerde öğrenciler, bir ürün/hizmeti kredi kartıyla satın aldıklarında ürün/hizmetin ücretini; yani kendilerine ne kadar pahalı geldiğini anlayamadıklarını belirtmişlerdir. Bu durumu bazı öğrenciler, yalnızca taksit miktarı kadar borçlandığını düşünerek bazıları ise ürünü bedava alıyormuş gibi hissederek yaşayabilmektedir. Ayrıca öğrenciler, ellerinden somut bir biçimde nakit para çıkmadığı için hem ne kadar para harcamış olduğuna hem de ne kadar paranın kalmış olduğuna yönelik algısının da yanılabildiğini belirtmiştir. O nedenle öğrenciler, hem daha fazla harcama yapabilmekte, hem de ne kadar borçlandıklarını hesaplamakta zorluk yaşamaktadır. Bu koşullar, öğrencilerin kredi kartını daha fazla harcatan, tüketime yönlendiren bir araç olarak algılamalarına neden olmaktadır.

Görüşme yapılan birçok öğrenci, bu sebeplerle kredi kartı limitinin arttırılmasını istememekte ve ödeyemediği kredi kartı borçlarına karşın, faizlerinin düşük olmasına şükreder haldedir. 5464 No’lu Banka Kartları Ve Kredi Kartları Kanununun 9. maddesi uyarınca:

“Kart çıkaran kuruluşlar, kredi kartı almak isteyen kişilerin yasaklılık veya engel durumu, ekonomik ve sosyal durumu, aylık veya yıllık ortalama geliri, diğer kart çıkaran kuruluşlarca bu kişilere tahsis edilen kredi kartı limiti, bir

model veya skorlama sistemi sonuçları, müşterini tanı ilkeleri ile 29 uncu madde çerçevesinde temin edilecek bilgileri dikkate alarak yapacakları değerlendirmeye istinaden kullanım limiti tespit etmek zorundadır. Kart çıkaran kuruluşlar kart limitlerini bu hüküm çerçevesinde güncelleyebilirler. Kart çıkaran kuruluşlar, kart hamilleri talep etmedikçe kart limitlerini artıramazlar. ... Kart çıkaran kuruluş tarafından bir gerçek kişinin sahip olduğu tüm kredi kartları için tanınacak toplam kredi kartları limiti, ilk yıl için, ilgilinin aylık ortalama net gelirinin iki katını, ikinci yıl için ise, dört katını aşamaz. Bu fıkra uygulamasında bin Yeni Türk Lirasına kadar limitler hariç olmak üzere, aylık veya yıllık ortalama gelir düzeyi kart hamili tarafından beyan edilen ve ilgili kuruluşlarca teyit edilen gelirler üzerinden tespit edilir.” (Banka Kartları ve Kredi Kartları Denetleme Kanunu, 2006).

denilmektedir. Öğrenciler, gelirlerini bir başka kişiden/kuruluştan sağladığından, genellikle resmi olarak kayıtlı bir gelir –burs veya öğrenci kredileri yoksa- gösterememektedir. Kredi kartı limitinin nasıl belirlendiğini, öğrenciler, istedikleri limite göre, kendi gelirlerine ilişkin bir rakam belirleyip kredi kartı başvuru formuna yazdıklarını, ona göre de öğrenci kredi kartlarından uygun görülen limitte bir kredi kartının kendilerine gönderildiğini ifade etmiştir.

Öğrenciler, sık sık kendilerine kredi kartı limitinin yükseltilmesini isteyip istemediklerine dair elektronik mesajlar ya da aramalar geldiğini belirtmiştir. Örneğin görüşme yapılan öğrencilerden Aysun, üç yıldır kredi kartının sadece asgari ödemesini yapıp sonra ödemesini yaptığı kısmını da harcamasına rağmen, kendisine kredi kartı limitin otomatik yükseltileceğine ilişkin mesaj geldiğini, ancak kendisinin istemediğini belirtecek kontörü bile olmadığından bankayla konuşmaya gitmek zorunda kaldığını söylemişti. Şerife ise kredi kartı limitinin, gelen elektronik isteği onaylamasıyla, 250 liradan 1000 liraya çıkarıldığını belirtmişti. Ancak bu araştırmanın verilerinin toplandığı Nisan-Haziran 2011 tarihinden hemen sonra 17 Haziran 2011 tarihinde, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) tarafından yeni bir yönetmelik yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmeliğe göre değişiklik yapılan düzenlemeler şunlardır:

“Banka Kartları ve Kredi Kartları Hakkında Yönetmeliğin 22’nci maddesinde yapılan ve 17 Haziran 2011 tarihinde yürürlüğe giren

düzenleme gereğince; bir takvim yılı içerisinde, en fazla 3 defa, dönem borcunun %50'sinin altında ödeme yapılan kredi kartlarının limitleri, dönem borcunun tamamının ödenmesine kadar arttırılamaz ve bu tür kartlar nakit kullanımına kapatılır. Söz konusu düzenleme, kart hamilinin aynı bankada birden fazla kredi kartının bulunması durumunda, o bankadaki tüm kredi kartlarını etkileyebilecektir. Son ekstre borcunun tamamının ödenmesi durumunda kartlar, nakit kullanımına ve limit artırımına tekrar açılacaktır. Dönem borcunun tamamının ödenmesine kadar geçecek sürede, kredi kartları, mal ve hizmet alımına ilişkin harcamalarda kullanılmaya devam edilebilecek olup, mal ve hizmet alımlarında uygulama değişikliği yapılmamıştır.” (BKM, 2011).

Bu durumda çalışma tekrar edilirse, öğrencilerin kredi kartı limit artışları ve asgari borç yatırma durumlarına ilişkin ifadelerinin değişmesi beklenmektedir. BDDK'nın son günlerde kredi kartlarına sayı gözetmeksizin bir bütün olarak tek limit yüklenmesine ilişkin çalışmalar da yaptığı bilinmektedir.

Kredi kartı ile borçlanma algısına bakıldığında, öğrencilerin bir başka kişiye ve/ya kuruma borçlanmaktansa, kredi kartına borçlanmayı psikolojik açıdan daha rahatlatıcı gördükleri anlaşılmaktadır. Öğrencilerden, kredi kartı ile bir ürün/hizmet aldığı anda taksit miktarı kadar borçlandığını ya da bedavaya alıyormuş gibi hissedip ekstrelerini gördüğünde şaşırdığını söyleyenler olsa da, öğrenciler kredi kartıyla yaşadıkları borç döngüsünü daha doğal ve üstesinden gelinebilir algılamaktadır. Ancak öğrencilerden bazıları, kredi kartının nasıl kullanılması gerektiğini bilmediğinden dolayı, yanlış kullanarak kendini zor duruma soktuğu veya yanlış kullandığından haberi bile olmadan borç sorunu yaşadığını görülmektedir. Kredi kartı kullanmayı bilmediği için borç sorunu yaşamadığını algılayamayan öğrenciler, dönem borcunun yalnızca asgarisini yatırabilmekte –çoğu zaman yatırdığı miktarı da hemen harcamakta- ancak kredi kartı borçlanma sorunu yaşadığını düşünmemektedir. Borcunun farkında olan fakat ödemekte sorun yaşayan öğrencilerde ise; girmiş oldukları borçluluk döngüsü içerisinde, kendi yaşadığı stresten dolayı, kredi kartını olumsuz tanımlarla nitelendirme eğilimi görülmektedir.

Kredi kartını sadece internetten alışveriş için aldığını belirten öğrenciler de vardır. Bu öğrenciler pek tercih etmediklerini ekleyerek gündelik hayatlarında da kredi kartı kullanabildiklerini söylemekte, başka bir alternatif olsa ona yönelebileceklerini ifade etmektedir. Kredi kartını internetten alışveriş için kullanan öğrencilerin, kredi kartını bir borç aracı yerine elektronik para olarak algıladıkları anlaşılmaktadır.

3. Öneriler

Küreselleşen piyasa, gelişen bilgi ve iletişim teknolojileriyle birlikte, paranın da bu akışkanlığa uyum sağlayacak biçimde elektronikleştiği görülmektedir. Guttman, henüz 2003'te şu an kullanmakta olduğumuz çipli kredi kartlarına işaret ederek, kullanılan elektronik paranın çiplerle akıllı para haline getirilmesiyle para konusunda gelinen son noktanın *Siberpara* olacağını; yani, ATM ve POSlarla elektronik işlem görür hale gelen paranın, tüm fon transfer işlemlerinin internetin kullanılmasına olanak tanıyan sisteme odaklanacağını ileri sürmüştü (Guttman, 2003).

Önümüzdeki zaman diliminde ise, ki bu sürecin çok hızlı ilerlediği görülmektedir, ICC'lerle (Integrated Circuit Card: smart/akıllı kartlar) bir çipe kullanıcı bilgileri yüklenerek, kimlik bilgilerinin tanınması sonucu, ehliyet, kimlik, banka işlemleri, telefon gibi bir çok şeyin aynı kartla yapılması da belirlenen hedefler arasındadır (Guttman, 2003). Böylece yakın gelecekte şuan kart kullandığımız kartlar, akıllı kartlara dönüşerek, her noktada internete erişim sağlayarak, kimlik bilgilerine yapılacak yüklemeler dahilinde, telefonlardan ya da bilgisayarlardan istenilen işlemlerin yapılabilmesine olanak sağlayacaktır. BDDK'da tartışılan tüm kredi kartları için tek limit uygulaması, 2010 Haziran'dan itibaren geçilen pasaport uygulaması, cep telefonu sim kartlarındaki çiplerle yapılabilen uygulamalar, akıllı kartlara geçişteki adımlar gibi gözükmemektedir. Böylece kağıt ya da bozukluk paraların da tamamıyla tarihe karışmasına ve paranın artık kartlarla oynanan sembolik bir oyuna dönüşmesine az kaldığı söylenebilir.

Ancak bireylerin ve toplumların, ekonomiyi; ekonominin ise bireyleri ve toplumlarla veraber tüm üst yapıyı değiştirdiği, buna bağlı olarak sahip olunan tüm değer

yargılarının ve yaşam pratiklerinin dolayısıyla algı biçimlerinin de değişeceği göz ardı edilmemelidir.

Anadolu Üniversitesi lisans düzeyindeki öğrencilerin kredi kartı deneyimine yönelik algısının anlaşılmasına çalışıldığı bu çalışmada, kredi kartıyla, nakit para olduğu gibi somut bir şekilde yapılan harcamalar görülmediğinden, kredi kartının öğrencilerin tasavvurunda bitmeyen/tükenmeyen bir para algısı yaratarak, ekonomik durum gerçekliğinde yanılsamalara neden olabildiği görülmektedir.

Bugün bu durumun farkında olan ve gerek birey gerekse toplumsal anlamda ekonomik ve psikolojik sonuçlarını hesaba katarak proaktif davranmaya çalışan ülkelerin, ailelere çocuklarına para yönetimini nasıl vereceklerine dair eğitimler vermeye başladıklarını (Vavruch, 2012), liseden itibaren bireysel Finans Yönetimi derslerini zorunlu kılmaya çalıştıklarını (Flexo, 2011), bu anlamda eğitici kadrosu yetiştirdiklerini (Study shows need for teacher training in personal finance, 2010), çevrimiçi eğitimler hazırladıklarını (moneyskill, 2012) görmekteyiz. Bu gelişmeler ülke olarak bizim de bu konuda harekete geçmemize yönelik bir işaret olarak değerlendirilmelidir.

Her ne kadar kredi kartı bireye veriliyor ve bireylerin yaşadığı sorunları da tek başına üstlenmesi gerekiyor gibi gözükse de;

- İhtiyaç biçiminde hissedilen metanın arka planında, reklam, pazarlama, moda gibi tüm bir iletişim dünyasının birlikte çalıştığı ve bireyi çevreleyerek algı biçimini manüple ettiği, tutumlarına yön verdiği bir toplumsal yapıdan etkilenmemek söz konusu olamayacaktır.
- Birey tek başına bir varlık değildir; toplumsal yapı içerisinde evrilir. Öyleyse her bir bireyin aldığı sağlıklı karardan herkesin kendini sorumlu hissetmesi gerekmektedir; zira bireysel gözüken sorunlar sonucunda, kişilerin yaşadığı bunalımlardan da toplumsal olarak herkes etkilenebilmektedir.

Örneğin araba kullanımı bireysel bir etkinlik gibi gözükse de, bireyin ötesinde, toplumsal pratiklerde, psikolojik, ekonomik, hatta yaşamsal etkileri vardır. O nedenle kişiler, bir eğitimden geçirilerek, bu sorumluluğun verilebilir olduğuna dair ehliyet

alırlar. Sigara kullanımı bireysel bir alışkanlık olarak gözükmeye karşın, bu alışkanlığın bireyleri aşan ve toplumsal pratikleri etkileyen, psikolojik, ekonomik ve yaşamsal etkilerinin olduğu anlaşılmış ve sigara paketlerine ilâştirilen uyarılardan, televizyon reklamlarına kadar her türlü iletişim yöntemiyle sigaranın olumsuz etkileri hakkında halk bilinçlendirilmeye çalışılmaktadır.

Kredi kartı endüstrisi analizcilerinden Terry Galonoy (1980, s. 110'dan akt: Ritzer, 2001: 74), kredi kartları için de aynı biçimde önlem alınması gerektiğini belirterek, kartların üzerinde de aynen sigara paketlerindeki gibi bir uyarı olmasını önerir: "Dikkat: Finans uzmanlarına göre sürekli kart kullanımı, borçlanmaya, mülkiyet kaybına, iflasa neden olabilir. Üstelik uzun yaşam standartları ve erdem üzerinde de zararlı etkisi vardır."

Öyleyse tüm bu araştırma süresince üzerinde durulan noktalara bakarak, kredi kartı olgusunun da bireysel ve toplumsal pratiklere yön veren, sosyo-ekonomik, psikolojik boyutlarının olduğu göz önünde bulundurulmalı ve hukuksal anlamda BDDK'nın birçok kuruluşla birlikte çalışarak yapmaya çalıştığı gibi proaktif bir tavırla gerekli hukuksal önlemleri alması gerektiğini bir kez daha söylemekte fayda var gibi gözükmektedir.

Bu hedefe yönelik olarak yeniden düzenlenecek kanunla; özellikle öğrencilerden başlayarak, yeni kredi kartı alacak tüm bireylere, aynen araç ehliyeti verilirken olduğu gibi, bir defalığına, bireysel finans yönetimi eğitime katılmak, bankalara ya da özel bir kuruluşa da bu eğitimi vermek zorunlu kılınabilir. Bu eğitimde, kredi kartının nasıl kullanılması gerektiği, elektronik paranın nasıl çalıştığı, tüketim tercihlerinin nasıl yönlendirilebildiğine ilişkin medya okur-yazarlığı dersleri, yüz yüze ya da uzaktan eğitimle verilebilir²⁵. Bu eğitimler sonucunda alınacak kredi kartı kullanabilme sertifikasıyla/ehliyetiyle kişilerin kendilerine tanınan hakları en doğru biçimde öğrendiği varsayılabilir, o zaman kredi kartı veya gelecek günler için elektronik parayı doğru kullanma sorumluluğu bireylere yüklenebilecektir.

²⁵ Baknz:

Yapılan harcamanın görünür kılınması, harcama algısının farkındalığını arttırabilecektir. Bu amaçla kredi kartıyla yapılan alışveriş sliplerinin saklanması, harcamanın gözle görünürlüğünü sağlamakta ve takibinde yardımcı olabilecektir.

Araştırmanın sınırlılıkları gereği, kredi kartı kullanmayan bireylerin kredi kartı algısına değinilememiştir. Fakat, kredi kartı kullanmayan öğrencilerin, kullanan öğrencilerden nasıl farklılaştığını anlamaya yönelik yapılabilecek araştırmalar, kredi kartı veya elektronik para çalışmaları açısından ufuk açıcı olabilecektir.

Bu araştırma, nitel araştırmanın zorlukları ve araştırma sınırlılıkları nedeniyle 30 kişiyle yapılabilen görüşmelerin değerlendirmelerini sunabilmektedir. Ancak ileri araştırmalar için diğer üniversitelerde, değişik ya da daha büyük örneklem gruplarında yapılacak çalışmalarla, kredi kartı olgusuna ilişkin evrendeki çeşitlilikten haberdar edecek geniş ölçekli araştırmalar planlanabilir.

Ek 1. Görüşme Formu Örneği

GÖRÜŞME FORMU

Görüşme yapılan yer:

Takma adı:

Cinsiyeti:

Yaşı:

Bölümü:

Kaç dönemdir üniversite eğitimi almaktadır (Hazırlık dahil)?:

Üniversiteye gelmeden önce yaşadığı yeri nasıl görmektedir? (Büyük şehir/ şehir/ ilçe/ kasaba/köy/alışveriş mekânlarının yoğun olduğu bir yer mi? Eskişehir’le kıyasladığında neler düşünüyor?):

Aylık gelirinizin kaynağı nedir? (aile/burs/kredi/ kısmi zamanlı iş), Ortalama ne kadar?:

Kredi kartı sayısı/toplam limiti:

Kaç senedir kredi kartı var?:

İlk kredi kartını edinme öyküsü (neden/nasıl aldı, nasıl hissetti?):

Alışverişe gezmek/arkadaşlarınızla buluşmak için mi çıkarsınız yoksa bir ürün/hizmete ihtiyacınız olduğunu düşündüğünüzde mi? Kredi kartı güven veriyor mu? (keyfi çıkışlarda satın alma davranışı gösteriyor mu?):

Cüzdanında kredi kartının olması kendisini nasıl hissettiriyor? (cüzdanındaki görünüm/sosyal ortamda maddi rahatlık):

Kredi kartı bir ürüne karşı hissettiğiniz ihtiyacı yoğunlaştıran bir etken mi? (aynı ürün için para biriktirmesi, bir arkadaşından borç alması gerekse bunu yapar mı? Kredi kartıyla kendini borç almış-borçlanmış hissediyor mu?):

Ürünü nakit almak yerine kredi kartıyla (taksitli ya da nakit) aldığında, ürün için daha az/daha küçük bir bedel ödediğini düşünüyor mu? Daha rahat mı? Başkası ödüyormuş gibi hissediyor mu?:

Aileniz kredi kartı kullanıyor mu? (kredi kartı borç sorunu yaşıyorlar mı?) Bu kredi kartına bakışını nasıl etkisi?:

Ailesinin maddi durumunu nasıl görmektedir?(Çok iyi/iyi/orta/kötü/çok kötü)/ Bu durum kredi kartı harcamanızı nasıl etkiliyor?:

Kredi kartı kendisine ait/ek kart (ailenin haberi var mı?/ekstreleri kontrol eder mi?/destekliyorlar mı?), Bu durum nasıl hissettiriyor?:

Kredi kartı harcama alışkanlığını nasıl etkiliyor? (çocukluğunda nasıl harçlık alırdı?/ para biriktirme alışkanlığı var mıydı?/Halen var mı? neden kredi kartıyla alışverişi tercih ediyor? Hem parası hem kredi kartı varsa hangisiyle ödeme yapmayı tercih ediyor?):

Ödeme günlerinde zorluk yaşıyor musunuz? (Ne kadar çok/gereksiz harcamalar yapmış olduğunu düşünüyor mu? Bu gelecek ayın harcamalarını ne şekilde etkiliyor? Borcunun tamamını kapatabiliyor mu? Limiti 2-3 katına çıkarılsa hepsini harcar mı?):

Kredi kartları ile ilgili yeterince bilgisi olduğunu düşünüyor mu? (kanunlar, hesap kesim tarihi, faiz oranları, borcunu ödeyemezse nasıl işlemlere maruz kalacağı):

Kredi kartını üç kelimeyle nasıl tanımlar?:

Süre:

Kaynakça

- A.A. (2010, Eylül 09). *Gençler kredi kartı borcuna sadık*. Ekotrent: <http://www.ekotrent.com/haber/20100911/Gencler-kredi-karti-borcuna-sadik.php> (Erişim tarihi: 06.09.2011).
- Acikalin, S., Gul, E., ve Develioglu, K. (2009). Conspicuous consumption patterns of Turkish youth: case of cellular phones. *Young Consumers*, 10(3), 199-209.
- Adorno, T. (2009). *Kültür endüstrisi kültür yönetimi* (5 b.). (N. Ülner, M. Tüzel, ve E. Gen, Çev.) İstanbul: İletişim.
- Advantage Hızz Üniversitesi. (2011). Advantage: http://www.advantage.com.tr/kesfet/adv_hizz_universiteli.asp (Erişim tarihi: 04.09.2011).
- Amazon.com. (2012, Ocak). *Bellamy, Edward. Looking backward: 2000 1887*. Amazon: <http://www.amazon.com/Looking-Backward-Signet-Classics-Bellamy/dp/0451527631> (Erişim tarihi: 09.01.2012).
- Armağan, İ. (2004). *Gençlik gözüyle gençlik: 21. yüzyıl eşiğinde türkiye gençliği*. İstanbul: Kırkısraklılar Vakfı USADEM.
- Arslan, T. V., Sezer, F. S., ve Isigicok, E. (2010). Magnetism of shopping malls on young Turkish consumers. *Young Consumers*, 11(3), 178-188.
- Axess exi26. (2011). Akbank exi26: 26 yaş altındakiler için sıcak bankacılık ortamları: <http://www.exi26.com/281.aspx> (Erişim tarihi: 04.09.2011).
- Ayaşlıoğlu, E. (2007). *Yoksulluk ve reklam algısı: reklam metinlerine yönelik algılamalar üzerine bir alan çalışması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Bali, R. N. (2004). *Tarz-ı hayat'tan life style'a* (6. b.). İstanbul: İletişim.

Bankalararası Kart Merkezi. (2009). *Kart monitör araştırması 2009*. İstanbul: BKM.

Baran, E., ve Özüdoğru, Ş. (2004, Kasım). Ünsal Oskay ile popüler kültür üzerine söyleşi. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*, 5(57), <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/sayi57/baran-ozudogru.htm> (Erişim tarihi: 11.11.2011).

Baudrillard, J. (2008). *Tüketim toplumu* (3 b.). (H. Deliceçaylı, ve F. Keskin, Çev.) İstanbul: Ayrıntı.

Bauman, Z. (2008). *Does ethics have a chance in a world of consumers?* USA: Harvard University.

Baysal, A., Kadioğlu, F., ve Durmuş, F. (2009, Eylül). Türk tüketicisinin kültürel genleri. *MediaCat*(176), 72-80.

Berg, B. L. (2004). *Qualitative research methods for the social sciences* (5. b.). USA: Pearson.

BKM. (2011). *Raporlar ve yayınlar*. (Bankalararası Kart Merkezi) BKM: www.bkm.com.tr (Erişim tarihi: 15.09.2011).

Bocock, R. (1997). *Tüketim*. (İ. Kutluk, Çev.) Ankara: Dost.

Botton, A. d. (2008). *Statü endişesi* (4 b.). (A. S. Bayer, Çev.) İstanbul: Sel.

Bourdieu, P. (2006). *Pratik nedenler: eylem kuramı üzerine* (2 b.). (H. U. Tanrıöver, Çev.) İstanbul: Hil.

CardFinans Go. (2011). CardFinans: <http://www.cardfinans.com.tr/cardfinans-ile-tanisin/cardfinans-urunleri/cardfinans-go.aspx> (Erişim tarihi: 06.09.2011).

Ceylan, O. (2006). *Türkiye'de yıllara göre kredi kartı kullanım durumu ve batık kredi kartı boş sahiplerinin profili*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul İstanbul Üniversitesi.

Chien, Y. W., ve Devaney, S. A. (2001). The effects of credit attitude and socioeconomic factors on credit card and installment debt. *Journal of Consumer Affairs*, 1(35), 162-179.

Credit card development strategies for the youth market: The use of conjoint analysis. (1994). *International Journal of Bank Marketing*, 12(6), 30-36.

Çubukçu, M. İ. (1999). *Küreselleşme süreci içinde tüketim toplumu ve tüketim kültürü: erzurum'daki tüketiciler üzerine bir saha araştırması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum Üniversitesi, İşletme ABD, Erzurum.

Dağtaş, B. (1999). *Reklamda ideoloji çözümlemesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi, İletişim ABD, Eskişehir.

Danes, S. M. (1994). *Parental perceptions of children's financial socialization*. University of Minnesota. Minnesota: AFCPE.

Douglas, M., ve Isherwood, B. (1999). *Tüketimin antropolojisi*. (E. A. Aytekin, Çev.) Ankara: Dost.

Durukan, T., Elibol, H., ve Özhavzalı, M. (2006). Kredi kartlarındaki taksit uygulamasının tüketicinin harcama alışkanlıkları üzerindeki etkisini ölçmeye yönelik bir araştırma: Kırıkkale ili örneği. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*(13), 143-154.

- Erdoğan, İ. (2007). *Pozitivist metodoloji: bilimsel araştırma tasarımı, istatistiksel yöntemler, analiz ve yorum* (2. b.). Ankara: Erk.
- Ergur, A. (2005). Kredi kartı kullanımında zaman algılaması ve borçlu yaşam. *Toplum ve Bilim*(102), 128-141.
- Eskilson, A. ve. (1999). Solving for the X: Aspirations and expectations of college students. *Journal of Youth and Adolescence*(78), 51-70.
- Evans, D. S., ve Schmalensee, R. (2005). *The digital revolution in buying and borrowing* (2. b.). London: MIT.
- Extragenç. (2011). Garanti bankası Extragenç: http://www.garanti.com.tr/tr/bireysel/odemeler_ve_hizmetler/extragenç.page (Erişim tarihi: 06.09.2011).
- Fiedman, J. (Dü.). (2004). *Consumption and identity*. London: Routledge.
- Fogel, J., ve Schneider, M. (2011). credit card use: disposable income and employment status. *Young Consumers*, 12(1), 5-14.
- Franzoi, S. L. (2003). *Social psychology* (3 b.). New York: McGraw-Hill.
- Furnham, A., ve Argyle, M. (1998). *The psychology of money*. New York: Routledge.
- Georg, S. (2004). *Philosophy of money* (3. b.). London: Routledge.
- Guttman, R. (2003). *Cybercash: the coming era of electronic money*. New York: Palgrave Macmillan.
- Gülmez, M., vd. (2010, Ocak 20). *Üniversitelilerin kredi kartı alışkanlıkları*. Ortadoğu: <http://www.ortadogugazetesi.net/haber.php?id=15079> (Erişim tarihi: 24.07.2011).

Hayhoe, C. R., Leach, L., ve Turner, P. R. (1999). Discriminating the number of credit cards held by college students using credit card and money attitudes. *Journal of Economic Psychology*, 20, 643-656.

Hofstede, G. (2006). What did globe really measure? researchers' minds versus respondents'. *Journal Of International Business Studies*(37), 882-896.

Holt, D. B., ve Searls, K. (1994). The impact of modernity on consumption: simmel's philosophy of money. *Advances in Consumer Research*, 21, 65-69.

HSBC Campus Kredi Kartı. (2011). Advantage: <http://www.advantage.com.tr/kesfet/campus.asp> (Erişim tarihi: 04.09.2011).

İlef Görünüm. (2003, Mart 17). *Para yok, kredi kartı çok*. Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Uygulama Gazetesi: <http://ilef.ankara.edu.tr/gorunum/2003/03/para-yok-kredi-karti-cok/> (Erişim tarihi: 27.07.2011).

İş'te Üniversiteli. (2011). İş Bankası İş'te Üniversiteli: <http://www.istegenc.com.tr/isteuniversiteli/article.asp?lngArticleID=2683> (Erişim tarihi: 06.09.2011).

Jacoby, R. (1996). *Belleğini yitiren toplum*. (H. Atalay, Çev.) İstanbul: Ayrıntı.

Jessop, B. (2005). *Hegemonya, post-fordizm ve küreselleşme ekseninde kapitalist devlet*. (B. Yazar, ve A. Özkazanç, Çev.) İstanbul: İletişim.

Kant, I. (2003). *Critique of pure reason* (Orijinal Eser: 1788 b.). (N. K. Smith, Çev.) New York: Palgrave.

Kara, A., Kaynak, E., & Kucukemiroglu, O. (1994). Credit card development strategies for the youth market: The use of conjoint analysis. *International Journal of Bank Marketing*, 12 (6), 30–36.

Karasar, N. (2003). *Bilimsel araştırma yöntemi* (12. b.). Ankara: Nobel.

Kaşlı, M., ve Serel, A. (2008). Üniversite öğrenci harcamalarının analizi ve bölge ekonomilerine katkılarını belirlemeye yönelik bir araştırma. *Yönetim ve Ekonomi*, 15(2), 99-113.

Keskin, H. D., ve Koparan, E. (2010, Nisan). Üniversite öğrencilerinin kredi kartı sahipliğini belirleyen faktörler. 5(1), 111-129.

King, K. (2006). Youth: lifestyle, expectation and media. *Young Consumers*, 7(2), 22-29.

kroket. (2008, Mart 17). *Bankaların öğrencilere kredi kartı vermeyışı*. ekşi sözlük: <http://www.eksisozluk.com/show.asp?id=12864142> (Erişim tarihi: 08.09.2011).

Kuburlu, C. (2010, Nisan 18). 3 milyon üniversite öğrencisi yılda 22 milyar lira harcıyor. <http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/14453415.asp> (Erişim tarihi: 18.04.2010).

Kükrer, N. (2006). *Kredi kartı kullanımını etkileyen sosyo-ekonomik faktörlerin analizi: Burdur ili örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.

la traviata. (2005, Mayıs 26). *Bankaların öğrencilere kredi kartı verme yarıışı*. ekşi sözlük: <http://www.eksisozluk.com/show.asp?id=7583677> (Erişim tarihi: 08.09.2011).

Lagerspetz, O. (2008). Studying perception. *Cambridge Journals*, 83(2), 193-211.

Livingstone, S. M., ve Lunt, P. K. (1992). Predicting personal debt and debt repayment: psychological, social and economic determinants. *Journal of Economic Psychology*(13), 111-134.

- Luft, J. (1957). Monetary value and the perception of persons. *The Journal of Social Psychology*, 46, 245-251.
- Magee, A. (1994). Compulsive buying tendency as a predictor of attitudes and perceptions. *Advances in Consumer Research*, 21, 590-594.
- Marcuse, H. (1997). *Tek-boyutlu insan: ileri işleyim toplumunun ideolojisi üzerine incelemeler* (3. b.). (A. Yardımlı, Çev.) İstanbul: İdea.
- Marleau-Ponty, M. (2006). *Algının önceliği ve onun felsefi sonuçları*. (Y. Yıldırım, Çev.) İstanbul: Kabalcı.
- Marx, K. (2007). *Kapital* (8 (Orijinal Baskı: 1971) b.). (A. Bilgi, Çev.) Ankara: Sol.
- Materyalist veletler. (1988, Ocak 3). *Nokta*, 5(52), 48-53.
- Maximum Kartlar. (2011). Türkiye İş Bankası: http://www.isbank.com.tr/content/TR/Kartlar/Maximum/Maximum_Kartlar/Iste_Universiteli_Kredi_Karti-1201-96.aspx (Erişim tarihi: 06.09.2011).
- Merleau-Ponty, M. (2010). *Algılanan dünya* (3. b.). (Ö. Aygün, Çev.) İstanbul: Metis.
- Norvilitis, J. M., Szablicki, P. B., ve Wilson, S. D. (2003). Factors influencing levels of credit-card debt in college students. *Journal of Applied Social Psychology*, 5(33), 935-947.
- Odabaşı, Y. (2006). *Tüketim kültürü: yetinen toplumdaki tüketen topluma dönüşüm*. ankara: İletişim.
- Özbek, M. F. (2010). Yatay ve dikey bireycilik ve kolektivizm ile para etiği ilişkisi: kırgız ve türk üniversite öğrencileri üzerinde karşılaştırmalı bir araştırma. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(3), 23-42.

Palmer, T. S., Pinto, M. B., ve Parente, D. H. (2001). Collage students' credit card debt and the role of parental involvement: implications for public policy. *Journal of Public Policy ve Marketing*, 1(20), 105-113.

Pegasus Kart Üniversitesi. (2011). Advantage: http://www.advantage.com.tr/kesfet/pegasus_universiteli.asp (Erişim tarihi: 04.09.2011).

Pickens, J. (2009). Attitudes and perceptions. N. Borkowsky içinde, *Organizational Behaviour, Theory, and Design in Health Care* (s. 41-75). Massachusetts: Jones and Bartlett.

Play. (2011). Yapı Kredi Play Kart: <http://www.playcard.com.tr/default.aspx> (Erişim tarihi: 05.09.2011).

Qualter, T. H. (1991). *Advertising and democracy in mass age*. London: Mac Millan.

Rapaille, C. (2009). *Kültür kodu*. (D. Dölek, Çev.) İstanbul: FGP.

Rice, F. P., ve Dolgin, K. G. (2005). *Adolescent: development, relationships, and culture*. USA: Pearson.

Ritzer, G. (2001). Explorations in the sociology of consumption : fast food, credit cards and casinos. USA: Sage.

Ritzer, G. (2005). *Enchanting a disenchanted world* (2. b.). California: Pine Forge.

Saussure, F. (1959). *Course in general linguistics*. (W. Baskin, Çev.) New York: The Philophical Library.

- Selimoğlu, Ö. (2006). *Tüketicilerin tüketim harcamaları, tüketici kredisi ve kredi kartı kullanım durumları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Severin, W. J., ve Tankard, J. W. (2001). *Communication theories* (5. b.). New York: Longman.
- Sutherland, M., ve Sylvester, A. K. (2004). *Reklam ve tüketici zihni*. (İ. B. Kalınyazgan, Çev.) İstanbul: MediaCat.
- Tang, L.-P. T. (1993). The meaning of money: extension and exploration of the money ethic scale in a sample of university students in taiwan. *Journal of Organizational Behavior*, 14, 93-99.
- Tang, T. L.-P., Kim, J. K., ve Tang, T. L.-N. (2002). Endorsment of the money ethic, income, and life satisfaction: a comparison of full time employees, part-time employees, and non-employed university students. *Journal of Managerial Psichology*, 17(6), 442-467.
- Taşcı, D., ve Gökalp, E. (2008). *Anadolu üniversitesi'nin eskişehir'e etkileri ve şehrin üniversiteyi algılayışı*. (F. Sürmeli, Dü.) Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- TEB +18 Worldcard. (2011). TEB World: <http://18pluskart.tebworld.com/> (Erişim tarihi: 04.09.2011).
- Terence, R. M., ve Mickel, E. A. (1999, Jul.). The meaning of money: an individual-difference perspective. *Academy of Management*, 3(24), 568-578.
- Tezcan, M. (2000). Sosyo-kültürel değişim sürecinde türkiye'deki Gençlik. *Türkiye ve Avrupada Gençlik*, 94-103.

- TuketiciFinansman.net. (2008, Nisan 17). *Gençler ve öğrenciler için kredi kartları ve diğer bankacılık ürünleri*. <http://www.tuketicifinansman.net/2008/04/gencler-ogrenciler-kredi-karti-banka.html> (Erişim tarihi: 04.09.2011).
- Turkey. (2005, Mayıs 26). *Bankaların öğrencilere kredi kartı verme yarışı*. ekşi sözlük: <http://www.eksisozluk.com/show.asp?id=7583727> (Erişim tarihi: 08.09.2011).
- Turner, B. S. (2000). *Statü*. (K. İnal, Çev.) Ankara: Doruk.
- Twenge, J. M. (2009). *"Ben" nesli*. (E. Öztürk, Çev.) İstanbul: Kaknüs.
- Uygun, S. (2004, Kasım). Üniversite gençliğinin yabancılaşması. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*, 5(57), <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/sayi57/uygun.htm> (Erişim tarihi: 18.08.2011).
- Uztuğ, F. (2008). *Markan kadar konuş: marka iletişimi stratejileri* (4 b.). İstanbul: MediaCat.
- Warwick, J., ve Mansfield, P. (2000). Credit card consumers: college students' knowledge and attitude. *Journal of Consumer Marketing*, 7(17), 617-626.
- West, M. (2003). *Dying to get out of dept: Insolvency law and suicide in Japan*. Michigan: University of Michigan Law School.
- Xu, Y. (2007). Impact of store environment on adult generation y consumers' impulse buying. *Journal of Shopping Center Research*, 14(1), 29-56.
- Xu, Y. (2008). The influence of public self-consciousness and materialism on young consumers' compulsive buying. *Young Consumers*, 9(1), 37-48.
- Yazıcı, E. (2001). *Üniversite gençliği 2001: üniversite gençliğinin sosyo-kültürel profili üzerine bir alan araştırması; gazi üniversitesi örneği*. Ankara: Gazi Üniversitesi.

Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (6. b.). Ankara: Seçkin.

Zyphur, M. J., İslam, G., ve Franklin, M. S. (2006). The synthetic unity of valuation : Saussure, Marx, Simmel, and Kant on Money and Valuation. *Applied Semiotics*, 18, 44-52.